การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ว
ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวร

โดย

นายบัณฑิต ไกรวิจิตร

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25595424300118AUW

การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่
ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวร

โดย

นายบัณฑิต ไกรวิจิตร

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25595424300118AUW

ENCOUNTERING WITH THE POW KAREN ETHNIC GROUP'S REPRESENTATION IN THUNGYAI NARESUAN WILDLIFE SANCTUARY

BY

MR. BUNDIT GRIVIJITR

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF
DOCTOR OF PHILOSOPHY IN INTEGRATED SCIENCE
COLLEGE OF INTERDISCIPLINARY STUDIES
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

Ref. code: 25595424300118AUW

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วิทยาลัยสหวิทยาการ

ดุษฎีนิพนธ์

ของ

นายบัณฑิต ไกรวิจิตร

เรื่อง
การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)

เมื่อ วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬาพร เอื้อรักสกุล)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์หลัก _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ร่วม _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม เพ็ญภินันท์)

กรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ _____
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภวัครพันธุ์)

กรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ _____
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ตันธุวนิตย์)

คณบดี _____
(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ)

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร
ชื่อผู้เขียน	นายบัณฑิต ไกรวิจิตร
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร
อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษม เพ็ญภินันท์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ข้อถกเถียงทางการเมืองสิ่งแวดล้อมนิยมขององค์กรอนุรักษ์และหน่วยงานรัฐ ซึ่งวางอยู่บนแนวคิดความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity) และมีวิธีวิทยาที่เน้นให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษา (anthropocentrism) ได้อธิบายชาวโผล่วด้วยภาพแทนที่หยุดนิ่ง มองว่าชาวโผล่วเป็นผู้ที่ไม่สามารถเข้าใจการเผชิญหน้าระหว่างชีวิตป่าได้ ภาพแทนดังกล่าวได้เข้ามาปะทะแบบพัวพันกับปฏิบัติการระหว่างชาวโผล่วเองและชีวิตป่าของพวกเขา จนท้ายที่สุดกดให้ชาวโผล่วมีสถานะ “เบี้ยล่าง” (subaltern) เมื่อผ่านเวลาไป 30 ปี ชาวโผล่วได้สร้างสรรค์ภาพแทนผสม (hybrid representation) ที่รวมเอาภาพแทนทั้งจากองค์กรภายนอกและภาพแทนชีวิตป่าของพวกเขาเอง และยังทำให้ชีวิตป่าเข้าสู่การต่อรองทางการเมืองกับปฏิบัติการและการสร้างภาพแทนชีวิตป่า ผู้วิจัยทำงานวิจัยกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่วที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี ใช้เวลาศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.2555-2559 วิธีการที่ใช้ในการวิจัยคือการวิจัยชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ (trans-species ethnography) หรือชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์ (multispecies ethnography) เพื่อเข้าใจวิธีคิดของชาวโผล่วที่แลกเปลี่ยนการสื่อสารกับชีวิตป่าและนำมาสู่การต่อสู้ทางการเมืองเรื่องการบังคับย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยและวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ

Ref. code: 25595424300118AUW

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ภาพแทนชีวิตป่าของชาวโผล่วเองมีลักษณะเป็นการสื่อสารระหว่างกันของชาวโผล่ว สัตว์ พืช และวัตถุ สิ่งของ จากการเผชิญหน้าพบพาน (encounter) ระหว่างชาวโผล่วกับชีวิตป่าด้านต่าง ๆ จักรวาลวิทยา (cosmologies) ของชาวโผล่วได้จัดให้สรรพสิ่งในชีวิตป่ามีตัวมีตนที่เหมือนกับคน นอกจากนั้น ผู้วิจัยพยายามตอบคำถามว่าชาวโผล่วพูดได้หรือไม่ จากสถานะเบี้ยล่างในการเมืองของการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ชาวโผล่วนำเสนอภาพแทน สัตว์ พืช และวัตถุ สิ่งของ ให้ผู้วิจัยได้รับรู้ ภาพแทนดังกล่าวสะท้อนการโต้เถียงกับวาทกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ภาพแทนนั้นเข้ามาเก็บกดชาวโผล่วให้ยอมรับความรู้และเรียกร้องให้พวกเขาพัฒนาตัวตนขึ้นมาจากภาพแทนนั้น จนกระทั่งผนึกมันตัวตนพวกเขาเข้ากับภาพแทนชีวิตป่า แล้วสะท้อนออกไปสู่สังคมภายนอกในที่สุด

คำสำคัญ: คนเบี้ยล่าง, ภาพแทน, กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่ว, ชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์, ชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร

Ref. code: 25595424300118AUW

Dissertation Title	ENCOUNTERING WITH THE POW KAREN ETHNIC GROUP'S REPRESENTATION IN THUNGYAI NARESUAN WILDLIFE SANCTUARY
Author	Mr. Bundit Grivijitr
Degree	Doctor of Philosophy in Integrated Science
Major Field/Faculty/University	Integrated Science College of Interdisciplinary Studies Thammasat University
Dissertation Advisor	Assistant Professor Yukti Mukdawijitra, Ph. D.
Dissertation Co-Advisor	Assistant Professor Kasem Phenpinant, Ph. D.
Academic Years	2016

ABSTRACT

Beginning in the 1990s, political environmentalism arguments of natural conservation agencies and government sectors which base on biodiversity concept and anthropocentrism methodology explain the Pow Karen with standstill representation. The Pow Karen are viewed that they cannot understand encountering with wildlife. This representation involves with practices between the Pow Karen and his wildlife. Finally, the representation forces the Pow Karen to take subaltern status. Over the last thirty years, the Pow Karen create hybrid representation gathering from outside agencies and wildlife representation, and this causes wildlife gets into political bargain with wildlife practices and representations. I had worked with the Pow Karen at Thungyai Naresuan wildlife sanctuary, Kanchanaburi province from 2012 - 2016 by employing trans-species ethnography and multispecies ethnography to understand the Pow Karen's framework that exchange communication with the wildlife and lead to political struggle against forced migration and biodiversity discourse.

Ref. code: 25595424300118AUW

I found that wildlife representation of the Pow Karen is the mutual communication between the Pow Karen, animals, plants, and materials. Emerging from encountering between the Pow Karen and wildlife in every aspect, the Pow Karen's cosmologies classify every wildlife to exist like human. In addition, I try to answer whether the Pow Karen could speak from the subaltern status in the politics of biodiversity conservation. The Pow Karen propose representation of animals, plants, and, materials to let me—the researcher—recognizes such representation. This representation reflects the Pow Karen's arguments against biodiversity conservation discourse. The representation forces the Pow Karen to accept knowledge as much as recalls the Pow Karen to develop their selfness based on that representation. Eventually, the Pow Karen join their selfness with the wildlife representation and reflects them to the outside world.

Keywords: wildlife, subaltern, representation, Paw Karen Ethnic group, trans-species ethnography, multispecies ethnography, Thungyai Neresuan Wildlife Sanctuary.

Ref. code: 25595424300118AUW

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยรู้สึกเบิกบานใจเป็นอย่างยิ่งที่สามารถทำหัวข้อวิจัยจนเสร็จลุล่วง การเขียน “กิตติกรรมประกาศ” ภายหลังสอบวิทยานิพนธ์ผ่าน ช่างแตกต่างจากการคิดว่าจะเขียนว่าอย่างไรก่อนหน้านั้น ไม่ใช่ว่าผู้วิจัยไม่เชื่อว่าตนเองจะผ่าน แต่การสอบผ่านแล้วให้ความรู้สึกและมวลพลังที่แตกต่างออกไป อย่างไรเสียมนุษย์ก็มีความรู้สึก กิตติกรรมประกาศมักถูกนำมาใช้ขอบคุณแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของผู้สอบวิทยานิพนธ์ รำลึกความยากลำบากอย่างไม่น่าเชื่อ สำหรับตนเองแล้วปรารถนาที่จะใช้กิตติกรรมประกาศเพื่อใช้ย้อนหาตนเองขณะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการเขียนกิตติกรรมประกาศ คือ เครื่องหมายที่สร้างเป็นเหตุการณ์ไว้ให้ช่วยเราได้เพื่อกลับมาใคร่ครวญถึง กาลก่อนที่การเขียนจะเริ่มต้น ขณะเขียน และบรรลุ และบุคคลสำหรับเราที่รักจะระลึกถึงพร้อมกับวิทยานิพนธ์

กิติกรรมประกาศคือความหมายโดยย่อและอัดแน่น เข้มข้น เหมือนกับที่ตนเองและชาวโผล่วเพียรทำเครื่องหมาย บนกิ่งไม้ ลำต้น ต้นหญ้า ก้อนหิน และบนทางเดิน เพื่อบอกคนตามหลังไม่ให้หลงไปในป่าที่กว้างเกินไป เครื่องหมายนี้บอกให้เราพบเส้นทางลัดตรง สู่ปลายทางข้างหน้า ผู้วิจัยเลือกความทรงจำบางอย่าง ผนึกฝังในสิ่งมีชีวิตที่เป็นวัตถุเล่มนี้ เพื่อช่วยให้ตนเองสามารถถอดรหัสปลดล็อคพร้อมปลดปล่อยตนเองในชั่วขณะของการอ่าน

ผู้วิจัยนึกถึงเสือโคร่งที่ตนเองเผชิญหน้ากับมันที่ป่าใกล้ห้วยเซซาโว่ ขณะเดินบนถนนที่ชีวิตป่าสร้างไว้ยาวนานมานับหมื่นปี เสือโคร่งเดินผ่านเฉียดเข้ามาบนเส้นทาง แล้วหันมามองผู้วิจัยกับพี่บุญชูอย่างเกียจคร้าน “ทำไมมันมองอย่างนั้นนะ” เสือโคร่งเดินตัดเข้าป่ารกข้างทาง ไม่มีแววตาที่น่ากลัวและขัดแย้งกับภาพแทนที่เมื่อนึกถึงก็ขนลุก ตนเองเคยเผชิญหน้ากับเสือโคร่งมาแล้วหลายครั้งแต่ในสวนสัตว์ ในวันนั้นช่างต่างออกไปเสียมาก ไม่มีกรง ไม่มีแนวสิ่งกีดขวาง บนหนทางที่เปิดเนื้อและเลือดของเราให้มันได้สูดกลิ่น มันจะลิ้มลองเราหรือไม่

พี่บุญชูได้ช่วยสร้างสติโดยกระซิบข้างหูว่า “เสือโคร่งมันไม่ได้จะทำร้ายเรา มันแค่ออกมาบอกว่ามันเดินอยู่แถวนี้ เราเดินตามทางที่ตั้งใจต่อไป อย่ากลับ อย่าตามมัน อย่าหนีไปทางอื่น เวลานี้เป็นเวลาอันตรายที่สุด เห็นมั๊ย ! มันไม่ได้ช้าอย่างที่เราคิด มันหายไปแล้ว...ผู้วิจัยมองตามเสือเมื่อเดินผ่านตำแหน่งที่มันเดินตัดเข้าข้างทางรก พี่บุญชูรีบเข้ามาบอกทันทีว่า อย่ามองตามมันนานสิ มันซ่อนตัวมองเราอยู่ เดินไป เดินไป”

การเผชิญกับเสือโคร่งและชีวิตป่าบังคับให้ตัวตนซึ่งมีความตระหนักเกิดขึ้น เสือมันคิดจะทำอะไร เราควรกลัวมันไหม และทำไมมันถึงไม่ทำร้ายเรา เขาวงกตแห่งการเขียนถึงชีวิตป่าของผู้วิจัยเริ่มต้นในในวันที่พบเสือโคร่ง ณ ที่ห้วยเซซาโว่

Ref. code: 25595424300118AUW

ขอขอบคุณ ประธานกรรมการสอบ ดร.จุฬาพร เอื้อรักสกุล นอกเหนือจากที่กรุณาเป็นประธานการสอบ ท่านยังช่วยให้คำแนะนำ และยังช่วยอ่านซ้ำเพื่อให้แก้ไขการเขียน ทำให้ผู้วิจัยรู้จักตนเอง ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์ ภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ช่วยเหลือผู้วิจัยในทางวิชาการมาอย่างยาวนานนับสิบปี ตั้งแต่วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ “ชีวิตผลัดถิ่น: คนคาเร็นนีที่เข้ามาอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” (2549) ในเวลานั้นอาจารย์ยังสอนอยู่ที่ภาคปรัชญา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ด้วยคำแนะนำ ของท่านอาจารย์ ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล อาจารย์เกษมจึงข้ามสาขาวิชามาเป็นที่ปรึกษาให้แก่ผู้วิจัย อาจารย์เกษมได้ให้คำแนะนำในการสมัครมาเป็นนักศึกษา ณ วิทยาลัยสหวิทยาการ จนกระทั่งเป็นผู้เริ่มต้นให้ผู้วิจัยค้นหาหัวข้อที่ตนเองต้องการศึกษาได้สำเร็จ น้อยคนนักที่จะได้ทำงานวิจัยสองปริญญากับอาจารย์ที่ปรึกษาคนเดียวกัน ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร จากมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ช่วยเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้ เนื่องจากอาจารย์เกษมได้ย้ายมหาวิทยาลัยไปที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และระเบียบมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต้องให้อาจารย์ภายในเท่านั้นเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลักของนักศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์ ในเบื้องแรกผู้วิจัยมีความประสงค์จะขอให้อาจารย์ยุกติเป็นที่ปรึกษาร่วมอยู่แล้วเพราะต้องการขยายการศึกษาในหัวข้อที่อาจารย์เชี่ยวชาญมาก่อนหน้านั้น คือประเด็น “ภาพแทนในงานเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์” และอาจารย์ยุกติได้รับเข้ามาช่วยทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานนี้ได้จนบรรลุ อาจารย์ได้ช่วยให้คำแนะนำหลากหลายประการ คำท้วงติง คำปรึกษา ตลอดจนการตรวจทานแก้ไขรายละเอียดจำนวนมาก ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ ต้องใช้พลังงานของอาจารย์อย่างมากมาย ขอขอบคุณ รศ.ดร.นิติ ภวัครพันธุ์ ที่ช่วยรับฟังและช่วยให้คำปรึกษาตลอดช่วงเวลาของการเป็นกรรมการภายนอก ขอขอบคุณ ผศ.ดร.นลินี ตันธุวนิตย์ ที่กรุณารับฟังและให้คำปรึกษา โดยเฉพาะช่วงใกล้สอบซึ่งสำคัญมาก ทำให้เห็นประเด็นในใจของตนเองชัดเจนมากยิ่งขึ้น ด้วยความเมตตาของกรรมการทุกท่านที่ให้ทั้งคำชม คำติติง และชี้แนะ เป็นการสอบที่สร้างความรู้ ความอบอุ่น ให้แก่ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมรับฟังและเป็นพยานการสอบเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยและครอบครัวของขอบพระคุณครับ

ผู้วิจัยขอบขอบคุณภรรยาอันเป็นที่รัก ดร.ปิยวรรณ ปิยะกาญจน์ เป็นอย่างยิ่งสำหรับความอดทนมากมายที่เราสองคนเท่านั้นจะรู้ว่า อุปสรรคในเรียนและทำงานมีมากเพียงใด จากการสนับสนุนด้วยความรัก และความเชื่อมั่น ทำให้ผู้วิจัยเอาชนะอุปสรรคทั้งหมดได้ กราบขอบพระคุณแม่เขียนเป็นอย่างมากที่เข้าใจและยอมรับการห่างเหินเพราะการเขียนวิทยานิพนธ์ กราบขอบคุณพี่ปูที่อดทนและเข้าใจเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระในการดูแลแม่ ขอบคุณน้าหนูมากหากไม่ยื่นมือเข้ามาจัดการภาระที่ตนเองทำเองไม่ได้ในเวลานี้ ขอบคุณพี่คิ้มและพี่โหน่ง เช่นกัน ที่เข้ามาช่วยเหลือในช่วงวิกฤติ ขอบคุณแม่เยาว์ และพ่อสิทธิ ขอบคุณลม เมฆ นาทวี ขอบคุณแมวกวักเงินสำหรับการเป็น

Ref. code: 25595424300118AUW

เพื่อนที่ดีที่เข้ามาในยามเขียน ขอบคุณลิงปีนมะพร้าว นกยูง และงูเหลือม แห่งบ้านนาทวี ที่ทำให้ผู้วิจัยหยุดเครียดได้

ขอขอบคุณอาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ให้ความรู้ในชั้นเรียนนักศึกษาตลอดหลักสูตร ศ.ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, ศ.ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ, อ.ดร.รัตนา โตสกุล, ผศ.ดร.เกษม เพ็ญภินันท์, อ.ธีรพจน์ ศิริจันทร์, ผศ.ดร.ยุกติ มุกดาวิจิตร, รศ.ธเนศ วงศ์ยานนาวา, ผศ.ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์, รศ.ดร.ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์, อ.ดร.วิศรุต พึ่งสุนทร และ ผศ.ดร.สุกฤตยา จักรปิง ขอขอบคุณเพื่อนสหวิทยาการรุ่นที่ 10 และนักศึกษาสหวิทยาการในรุ่นที่ 10 รหัสปี 54 ที่เรียนร่วมกันมาให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี สมัย มิ้งค์ อ้น เชิด ป๊อป หนึ่ง ก้อย ต๋อง เกตุ หลิน และองค์

ที่ขาดไม่ได้คือชีวิตที่เปิดเผยตัวตนในเรื่องราววิทยานิพนธ์ทั้งหมด พี่ละเหมี่ยแห่งหมู่บ้านทิไลป้าและพี่สุวรรณแห่งหมู่บ้านเกาะสะเดิง ทั้งสองบุคคลนี้ผู้วิจัยใช้เวลาอยู่อาศัยกับครอบครัวมากที่สุด ให้คำแนะนำและเป็นเพื่อนเดินป่า ขับรถ ฯลฯ ขอบคุณพะเทิงแห่งหมู่บ้านสะเนพ่อง พะเทิงไม่ใช่แค่เพียงบุคคลที่ให้ข้อมูลแต่ยังเป็นเพื่อนที่รู้จักสนิทสนมกันมานานกว่า 30 ปี เป็นผู้เปิดมุมมองสู่สังคมชาวโผล่วให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ขอขอบคุณพี่บุญชู พี่วินัยและลุงยุเผ่ ครูผู้สอนให้เริ่มมีชีวิตเข้าสู่ชีวิตป่าแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณลุงหม่องทุอุ บทเรียนที่ลุงหม่องทุอุมอบให้เป็นบทเรียนที่มีค่าเป็นอย่างยิ่ง ยากที่ผู้วิจัยจะแสวงหามาด้วยตนเอง การได้เดินเข้าไปในฝูงช้างป่าและรอดออกมาพร้อมกับลุงด้วยความเข้าใจชีวิตป่าอย่างถูกต้อง เป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้สำหรับคนเมือง ที่เข้ามาเยี่ยมเยียนป่า ในช่วงหลังไม่ได้เข้าไปพูดคุยกับลุงมากเท่าไรเนื่องจากความชราภาพของลุง หากดวงวิญญาณของลุงยังอยู่ในป่าทุ่งใหญ่ ชีวิตป่าคงจะได้รับการคุ้มครองจากลุงเป็นอย่างดี ขอขอบคุณยายมะเหย่งที่ให้ความเมตตา ตนเองรำลึกถึงยายอยู่เสมอ ยายให้คำสอนที่มีค่า ทำพิธีกรรมผูกข้อมือให้และยายช่วยเปิดโลกของแสงจันทร์ส่องไปยังคี่บ่อง (เก้ง) และเล่าเรื่องรำลึกวัยแรกรุ่นให้ฟังว่า “คี่บ่องชอบร้องเพลงในวันพระจันทร์เต็มดวง” ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นมิติของความรู้สึกของสัตว์ป่า และได้นำมาคิดอย่างมากในช่วงทำวิจัยว่าสัตว์และคนมีความเป็นบุคคลเช่นกัน วันนี้ยายคงฟ้อนรำกับเก้งที่ห้วยเซซาโว่อย่างมีความสุขตลอดไป หม่องตาปอยผู้เคยช่วยเหลือผู้วิจัยมากมาย เป็นผู้มีความสามารถเปลี่ยนให้คนเมืองคนหนึ่งกลายเป็นคนที่อยู่ในป่าได้ เป็นภารกิจที่ไม่ใช่เรื่องง่าย หม่องตาปอยช่วยเปิดเรื่องราวของหมีควายและหมูป่า และบางเรื่องได้ถูกนำมาเขียนไว้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอขอบคุณ อ.สมัคร์ กอเซ็ม ผศ.บัญชาสำเร็จกิจ อ.วีรพงษ์ ยศบุญเรือง และ อ.ณภัค เสรีรักษ์ ที่ช่วยให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีภาษาที่ดีกว่าเดิม และผู้ตรวจรูปเล่มก่อนที่วิทยานิพนธ์จะปรากฏแก่ผู้อ่าน

นายบัณฑิต ไกรวิจิตร

Ref. code: 25595424300118AUW

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 โผล่วคือใคร	3
1.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตก	11
1.4 ข้อถกเถียงเรื่องการศึกษาสิ่งแวดล้อม	13
1.4.1 ความหลากหลายทางชีวภาพ	14
1.4.2 กรอบความคิดสิ่งแวดล้อมจากมุมมองคนเบี้ยล่างศึกษา	18
1.4.3 ความคิดความหลากหลายทางชีวภาพมีจริง หรือเป็นเพียงวาทกรรม	21
1.5 วัตถุประสงค์การวิจัย	25
1.6 ระเบียบวิธีวิจัย	25
1.7 เนื้อหาวิทยานิพนธ์โดยย่อ	26
บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎี	31
2.1 ปัญหาการรับมายาคติและอัตตวินิจฉัย	31
2.2 มนุษย์และธรรมชาติ	35

Ref. code: 25595424300118AUW

2.3 ชีวิตป่าในวัฒนธรรม: ภาพแทนความสัมพันธ์ของชีวิตป่า 40
2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสายพันธุ์: การสลับและการการย้ายข้ามสายพันธุ์ 43
2.5 นิเวศนวิทยาชนพื้นเมือง 46
2.6 ชาวโผล่วและความสัมพันธ์กับวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ 50

บทที่ 3 ชีวิตป่า: การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวร 58

3.1 การสื่อสารข้ามสายพันธุ์ (trans-species communication) 58
3.2 พื้นที่แห่งชีวิตป่า ถนนและเส้นทางของเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าพ่อ และเจ้าแม่โป่ง 62
3.3 การสื่อสารข้ามสายพันธุ์ระหว่าง ชาวโผล่ว สัตว์ ต้นไม้ และวัตถุสิ่งของ 69
3.4 การสื่อสารในสถานการณ์วิกฤติ: ลิง ช้างป่า เสือโคร่ง 75
3.5 ภาพแทนชีวิตป่า เครื่องมือสำหรับการต้อนรับธรรมชาติเข้าสู่วัฒนธรรม 78
3.6 เสือขโมย: การรู้ตัวตนของเสือว่ากำลังละเมิดทรัพย์สินส่วนบุคคล 86
3.7 หมูป่าและเจ้าหน้าที่ป่าไม้: การปรับตัวของเจ้าหน้าที่รัฐ 90
3.8 ภาพแทนที่อยู่ระหว่างการสร้าง 93

บทที่ 4 ชีวิตป่าและความศักดิ์สิทธิ์ 102

4.1 จักรวาลวิทยา (cosmologies) 102
4.1.1 หล่า 103
4.1.2 ศีลธรรม 104
4.1.3 ผู้ส่งสาร 105
4.1.4 การทำให้ป่ากลายเป็นบ้าน 108
4.2 พราน: ตัวแทนเจ้าของชีวิตป่า 111
4.3 การล่า (hunting) 116
4.4 ยายข้าว (พิบือโย) เครือญาติกับพืชของชาวโผล่ว 119
4.5 จักว่องวิทยา 126
4.6 ภาพแทนทางศีลธรรมร่วมของชีวิตป่า 130

Ref. code: 25595424300118AUW

บทที่ 5 การปะทะและการปรับตัว 135

5.1 ประเพณีประดิษฐ์ 135
5.2 ทู่รู่ และวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ในเชิงครอบงำและการต่อต้าน 139
5.3 ความเป็นชายขอบ 145
5.4 การสร้างภาพแทนทางการเมือง 149
5.5 ไล่ที่ผีป่า: จักรว่องวิทยาแบบใหม่ 154
5.6 การปรับตัวของรัฐเข้าหาชาวโผล่ว 159
5.7 ชาวโผล่วพูดได้หรือไม่ 162

บทที่ 6 บทสรุป 168

6.1 ตัวแทนชีวิตป่า ข้ามและหลากหลายสายพันธุ์ 168
6.2 จักรวาลวิทยาชีวิตป่า 170
6.3 การปรับตัว 172
6.4 ข้อเสนอทางทฤษฎี 176
6.4.1 ภาพแทนจากการเผชิญชีวิตป่า 176
6.4.2 การมีสถานะบุคคลของชีวิตป่า 178
6.4.3 ความรู้นิเวศนวิทยาชนพื้นเมืองในนิยามแบบคนเบี้ยล่าง 180
6.4.4 การปะทะกันระหว่างภาพแทนชีวิตป่าและภาพแทนจากภายนอก 180

รายการอ้างอิง 184

ภาคผนวก 193
เข้าสู่สนามวิจัยข้ามสายพันธุ์ 194

ประวัติผู้เขียน 202

Ref. code: 25595424300118AUW

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

1.1 รายการส่งออกของสยาม ในปี ค.ศ. 1852 8

Ref. code: 25595424300118AUW

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	9
1.2 การจัดกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย	10
3.1 เส้นทางเดิน สามารถพบรอยสัตว์ป่าได้ตลอดเส้นทาง	63
3.2 เส้นทางเดินเล็ก ๆ ตามไหล่เขา	65
3.3 เส้นทางเดินในป่า ลัดเลาะตามที่ราบระหว่างภูเขา	66
3.4 สะพานไม้ไผ่ สำหรับฤดูฝนช่วยให้ข้ามลำห้วยสายน้ำเชี่ยว	67
3.5 เส้นทางในลำห้วย ในบางครั้งเส้นทางก็เลือนหาย	68
3.6 ต้นไม้ใหญ่คือชีวิตที่มีอายุยืนยาวเหมือนกับเป็นญาติผู้ใหญ่ที่ต้องเคารพ	83
3.7 ชาวโผล่วผู้หาอาหารในป่า (gatherer)	95
3.8 ผู้หญิงโผล่วกำลังเดินทางไปตกปลาที่ลำห้วยใกล้หมู่บ้าน	97
4.1 ชาวโผล่วทำพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ให้แก่ "หล่า" บรรพบุรุษ	115
4.2 ชาวโผล่วพร้อมใจกันในการสร้างประเพณีประดิษฐ์ การทำบุญให้แก่บรรพบุรุษ	115
4.3 ต้นไม้ในไร่ซากมีร่องรอยของการถูกตัดซ้ำหลายครั้ง	118
4.4 ต้นไม้ใหญ่ในไร่ซาก ต้นไม้ใหญ่จะไม่ถูกโค่นเพื่อใช้พื้นที่	120
4.5 ต้นไม้คือบุคคล และบางครั้งก็เปรียบเหมือนญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และเพื่อนมิตร	121
4.6 หลังจากทำพิธีเลือกพื้นที่เสร็จแล้วก็ทำสัญลักษณ์ ว่าเจ้าที่อนุญาต	123
4.7 ไลเคน (lichen) หรือ อีแงะ ชาวโผล่วเชื่อว่าเมื่อตายไปหล่าจะไปเกิดเป็นสายพันธุ์อื่น	128
5.1 แม่บ้านทอผ้า	148
5.2 ต้นไผ่เริ่มงอกหลังจากชาวโผล่วตัด ฟัน และเผาได้ไม่นาน	156
5.3 ภาพเปรียบเทียบระหว่างป่าไผ่ที่และพื้นที่ที่ถูกตัด ฟัน และเผา	157

Ref. code: 25595424300118AUW

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปร์หรือโผล่ว (Paw) ที่อยู่อาศัยในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี มีสถานะเป็นชนกลุ่มน้อย จากการจัดประเภทให้ชาวโผล่วเป็นพลเมืองซึ่งอยู่ขอบนอก ก้ำกึ่งระหว่างพลเมืองไทยหรือพลเมืองอื่น แต่ดั้งเดิมนั้นชาวโผล่วได้รับความสำคัญทีเดียวจากการเป็นผู้เก็บหาของป่าและล่าสัตว์ (hunting-gathering) เพื่อส่งบรรณาการเป็นสินค้าส่งออกแก่รัฐบาลรัตนโกสินทร์ตอนต้น นโยบายรัฐกันชนภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองและภายหลังสงครามกับพรรคคอมมิวนิสต์ เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมาดูเหมือนว่ารัฐลดความสำคัญต่อชาวโผล่วลงจากนโยบายรัฐกันชน นโยบายของประเทศไทยได้เปลี่ยนมาสนใจดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญของการถกเถียงต่อสู้เรื่องการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ หลังจากที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2534

หลังจากที่ ยูเนสโก้ (UNESCO)[1] ได้รับรองป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติแล้ว ความตึงเครียดระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวโผล่วก็ปะทุมากยิ่งขึ้น ได้เกิดความขัดแย้งในเชิงข้อเสนอการจัดการพื้นที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งทางรัฐต้องการย้ายหมู่บ้านชาวโผล่วทั้งหมดให้มาตั้งหมู่บ้านอยู่ในเขตพื้นที่กันชน (buffer zone) แต่ก็มีองค์กรเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมแสดงความคิดเห็นคัดค้าน โดยอธิบายว่าชาวโผล่วเป็นนักอนุรักษ์มาแต่โบราณมีประเพณีการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลมาอย่างยาวนานทำให้รัฐบาลชะลอการย้ายชาวโผล่ว ต่อมาเมื่อนโยบายด้านสิทธิความเป็นมนุษย์และชนพื้นเมืองดั้งเดิมได้ปรับเปลี่ยนพัฒนาดีขึ้น แนวคิดการย้ายชาวโผล่วออกจากป่าจึงไม่มีการนำมาพูดถึงอีกต่อไป แต่เปลี่ยนมาเป็นการจำกัดควบคุมการอยู่อาศัยและกิจกรรมการยังชีพที่จำกัดอาณาบริเวณมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ความกดดันต่อชาวโผล่วจะลดลงแต่ก็ยังคงมีปัญหาต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

จากข้อเสนอทางการเมืองและนโยบายที่ถกเถียงกันบนพื้นฐานของการอธิบายแทนสิ่งที่กำลังดำรงอยู่และสิ่งที่ต้องการให้เป็น ซึ่งงานวิจัยนี้เรียกว่า “ภาพแทน” (representation) ทางรัฐ

---

[1] องค์การยูเนสโก้ (UNESCO) ชื่อเต็ม United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization

Ref. code: 25595424300118AUW

ต้องการย้ายหมู่บ้านของชาวกะเหรี่ยงโผล่วออกจากป่า จากนั้นได้สร้างภาพแทนชาวโผล่วว่าเป็นนักอนุรักษ์มาแต่ดั้งเดิม เพราะมีประเพณีการอยู่ร่วมกับธรรมชาติมาอย่างช้านาน ปัญหาที่งานวิจัยนี้สนใจคือภาพแทนที่มาจากชาวโผล่วถูกลบหายไปจากการรับรู้ วิทยานิพนธ์นี้ต้องการศึกษาเพื่อเข้าใจว่า ภาพแทนของชาวโผล่วเป็นอย่างไร สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ชาวโผล่วสร้างประกอบรวมเป็นภาพแทนนั้นเป็นอย่างไร มีปฏิบัติการและความสัมพันธ์กับปฏิบัติการภาพแทนที่มาจากภายนอกสังคมอย่างไร

การวิจัยศึกษามุมมองของชาวโผล่วที่มีต่อป่า เรียกว่า “ภาพแทน” (representation) จากการเดินป่าร่วมกับชาวโผล่ว เดินป่าโดยลำพัง พูดคุยสนทนาแบบส่วนตัวและกลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวัน เพื่อศึกษาว่าชาวโผล่วและป่ามีความสัมพันธ์ในการสร้างภาพแทน ปรัมปรา เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ ประวัติชีวิต และเหตุการณ์ทางการเมืองอย่างไร การศึกษาชาติพันธุ์นิพนธ์ชนพื้นเมืองและในสังคมเมืองจากหลาย ๆ ที่ ได้รับการเรียกว่า “ชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์” (multi-species ethnography) และ ชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ (trans-species ethnography) (Kohn, 2013 & Kirksey and Helmreich, 2010) จากความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของชาวโผล่วพัฒนาร่วมกับสัตว์ ผ่านระบบการสื่อสารที่ชาวโผล่วและธรรมชาติแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เป็นเหตุผลที่สำคัญมากในการฟื้นฟูโลกในปัจจุบัน และมีความจำเป็นมากที่นักวิชาการควรทำความเข้าใจวิธีคิดของชาวโผล่ว ว่าพวกเขาสร้างความรู้ขึ้นโดยใช้ธรรมชาติเชื่อมโยงให้เกิดมโนภาพ จากนั้นนำมันมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์เพื่อเข้าใจธรรมชาติ จนเกิดเป็นความรู้ที่พัฒนาร่วมสมัยและแตกต่างออกไป ความรู้ของชาวโผล่วต่อชีวิตป่าไม่ใช่ความรู้ที่เสร็จแล้ว และคนรุ่นหลังเป็นผู้สืบทอดแต่มาจาก “ความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากับธรรมชาติและได้แลกเปลี่ยนกันแบบส่วนบุคคลกับสัตว์ ต้นไม้ วัตถุ” แล้วสร้างความรู้ขึ้นมาใหม่เป็นการส่วนบุคคลและก็แบ่งปันให้คนอื่นในสังคมชีวิตป่า

และปัญหาความไม่สอดคล้องกันระหว่างชาวโผล่วที่เป็นอยู่จริงกับภาพแทนชาวโผล่วที่องค์กรเอกชน นักวิชาการ และหน่วยงานรัฐเป็นผู้สร้าง งานศึกษาได้สร้างให้เป็นประเด็นปัญหาในเรื่องความไม่สอดคล้องกันระหว่างภาพแทนและผู้ถูกพูดแทน สิ่งที่ชาวโผล่วแสดงออกมาดูเหมือนสอดคล้องกับภาพแทนของคนภายนอก แต่วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้ศึกษาพบว่าชาวโผล่วไม่ได้เป็นตัวเองจริง ๆ จากการดำรงอยู่จริงไม่มีความสอดคล้องกับภาพแทน ทำให้การแสดงออกเกิดความขัดแย้งกันเอง “ทำให้เกิดสิ่งที่แทบจะเป็นไม่ได้เลยที่พวกเขาจะสร้างภาพแทนตัวเองจากสิ่งที่ขัดแย้งกันเอง แต่มันก็เกิดขึ้นมาได้” (Derrida, 1998) เพราะเงื่อนไขของการพูดอยู่ภายใต้ความกดดันทางการเมืองของการถูกขับไล่โดยรัฐบาลออกจากบ้านที่อยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ และจากความกดดันอันมาจากเครือข่ายสิ่งแวดล้อมนิยมโลก ทำให้ชาวโผล่วติดกับดักแต่พวกเขาก็มีปฏิกริยาออกมาจากวาทกรรม

Ref. code: 25595424300118AUW

ความหลากหลายทางชีวภาพ วาทกรรมได้เข้าให้ชาวโผล่วปรับตนเองอยู่ในเงื่อนไขของคนเบี้ยล่าง ซึ่งทำให้ทางเลือกที่พอจะเป็นไปได้ในการอธิบายตนเองของชาวโผล่วที่สอดคล้องกับความปรารถนาของตนเองนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด วิทยานิพนธ์ต้องการค้นหาสำนึกของชาวโผล่วที่พูดออกมาจากเงื่อนไขของคนเบี้ยล่างว่าเขาพูดได้หรือไม่ ถ้าพูดเขาพูดอย่างไรมีผลทางการเมืองอย่างไร และมีความสัมพันธ์กับภาพแทนชีวิตป่าที่พวกเขาเผชิญอย่างไร

1.2 โผล่วคือใคร

ชาวกะเหรี่ยงผู้อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ถูกจัดประเภทว่าเป็น “ชาวเขา” (hilltribe) เป็นคำเรียกพื้นฐานและเปนคำนาม หมายถึง “กลุมคนหลายชนชาติอาศัยอยู่บนภูเขาในประเทศ ไทย” ความหมายของ “ชาวเขา” มีความหมายตรงตัว คือกลุมคนที่อาศัยอยู่บนภูเขา หรือกลุมชนบนภูเขานั่นเอง (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2550, น.34) แต่ปัจจุบันได้มีการรณรงค์ให้เปลี่ยนการเรียก ชาวเขา ชนกลุ่มน้อย ชนเผ่า ตามที่เคยนิยมใชต่อเนื่องกันมาเปนเวลานานวา “กลุมชาติพันธุ” (ethnic group) หรือ “ชาติพันธุ” (ethnic) เนื่องจากคำเรียกดั้งเดิมเหล่านั้นโดยนัยแล้วเป็นการสรางภาพแทนความเปนอื่น (otherness) ที่กีดกันพวกเขาออกจากสังคม คำเหล่านั้นสร้างให้เกิดความด้อย ในทางวิชาการได้ใช้คำวา “กลุมชาติพันธุ์” มาตั้งแตทศวรรษ 1970 จากข้อเสนออันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองยุคหลังอาณานิคมที่กลุมชาติพันธุ์ ตาง ๆ ที่เปนชนกลุมน้อยได้เริ่มเขามามีบทบาททางการเมือง (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2550, น.23) ช่วงเวลาสมัยอาณานิคมได้มีความรู้เข้าครอบงำ คือทฤษฎีเชื้อชาติ เชื้อชาตินิยม ในทางวิชาการด้านชาติพันธุ์มีความพยายามอธิบายสถานะตัวตนทางสังคมโดยเสนอว่าคำที่ใช้สำหรับอธิบายตัวตนและฐานะทางชาติพันธุ์ควรมาจากมุมมองของคนใน (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2560)

กะเหรี่ยงคือชื่อเรียกกลุ่มคนจำนวนมากมายหลายกลุ่มที่คนอื่นเป็นคนเรียก ด้วยเหตุผลมากมายหลายข้อ ปีเตอร์ ฮินตัน (Peter Hinton) อธิบายว่าคนกะเหรี่ยงอยู่ในพื้นที่ที่เคยอยู่ในปัจจุบันซึ่งนักมานุษยวิทยาได้ศึกษามาอย่างต่อเนื่อง (Hinton, 1983, pp. 155-168, Renard 2003, p. 1) ฟรานซิส เมสัน (Francis Mason) มิชชันนารี บาทหลวงชาวอเมริกันอธิบายว่ากะเหรี่ยงเป็นคำที่มาจากพม่านำมาใช้เรียกกลุ่มคนหลากหลายที่ไม่มีอารยธรรมและเป็นชาวเขาหรือชนเผ่าที่อยู่อาศัยในพม่าและพะโค (Pegu) การนิยามนำมาใช้เพื่ออธิบายเรียกกลุ่มคนที่ดั้งเดิมมีภาษาใช้ร่วมกันมาก่อนแล้วจึงเรียกรวมกันว่ากะเหรี่ยง ทำให้มีการรวบรวมกลุ่มคนที่พูดหลายสำเนียงให้มาอยู่ในกลุ่มเดียวกันว่า กะเหรี่ยง (Mason, 1866, p. 1 and Renard, 2003, p. 1)

Ref. code: 25595424300118AUW

โรลองด์ ดี เรอนาร์ด (Roland D. Renard, 2003) อธิบายว่า คำภาษาอังกฤษ *Karen* มาจากคำว่า *carianner* ในภาษาภาษาไทยและภาษามอญ คำว่า *ข่า* (kha) และ *เหรี่ยง* (riang) โดยคำว่า *ข่า* เป็นคำในภาษาไทยเรียกถึงคนที่อยู่ในระดับต่ำ ตรงข้ามกับคนที่อยู่ในที่ราบลุ่ม ซึ่งถือว่าเป็นคนที่มีอารยธรรม นอกจากนี้ยังมีภาษาเขียน การนับถือศาสนา ศาสนาที่คนนิยมสูงสุดคือศาสนาพุทธและอยู่ในระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ การนิยามอารยธรรมของคนที่ราบได้ย้อนกลับมานิยามกลุ่มคนผู้นับถือผีและอยู่อาศัยในป่า ว่าคือพวก *ข่า* และ *เหรี่ยง* (ในบางครั้งเรียกอีกคำว่า *ยาง*) ดังนั้นการนิยามกะเหรี่ยงจึงเป็นการอ้างอิงถึงคนจำนวนมากไม่ได้เฉพาะเจาะจงที่อาศัยอยู่ในป่าล้อมรอบพื้นที่ราบซึ่งกลุ่มคนที่ใช้ภาษาไทอาศัยอยู่ (Renard, 2003, p.1) การนิยามโดยราชการไทยและพม่าอาจจะใกล้เคียงกัน เช่น ไทยเรียก*กะเหรี่ยง*ส่วนพม่าเรียก *คะหยิ่น* การนิยามทั้งหมดไม่ได้จำกัดกลุ่มคนที่พูดภาษากะเหรี่ยงเท่านั้น ในบางครั้งรวมเอากลุ่มคนที่พูดภาษา *"มอญ-แขมร์"* เข้ามาด้วยโดยเรียกว่า *"กะเหรี่ยงดำ"* (Renard, 2003, p. 2)

ในช่วงสมัยหลังอาณานิคมที่แนวความคิดว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิทางวัฒนธรรม สิทธิทางชาติพันธุ์ ชนพื้นถิ่นดั้งเดิม ได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการแก้ไขคำอธิบายทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทางศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้ทำฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2541 โดยมี ผศ.ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ในปี พ.ศ. 2552 ได้เสนอให้ทางรัฐบาลปรับชื่อเรียกชาติพันธุ์ (ethnonym) ตามที่คนในใช้เรียกตนเอง (endonym หรือ autonym) เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้ชื่อเรียกชาติพันธุ์ที่คนอื่นเรียก (exonym) และต่อมา ในปี พ.ศ. 2558 ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ ได้ริเริ่มเรียกชื่อชาติพันธุ์ตามที่กลุ่มเหล่านั้นเรียกตนเอง (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2560)

เนื้อหาของงานวิจัยชิ้นนี้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่วในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ใช้มุมมองของคนในเพื่อทำความเข้าใจว่าพวกเขาเรียกตนเองว่าอย่างไร กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่วเรียกตัวเองว่า *"โผล่ว"* ไม่มีใครเรียกตนเองในชีวิตประจำวันในหมู่บ้านตนเองว่าเป็นชาวเขา หรือแม้แต่คำว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงพวกเขาบอกคนอื่นที่ไม่รู้จักคุ้นเคยว่าตัวเองเป็นกะเหรี่ยง แต่สำหรับคนภายนอกที่รู้จักคุ้นเคยกันดีแล้วพวกเขาจึงเปลี่ยนมาบอกว่าตนเองคือ *โผล่ว* เพียงคำเดียว ไม่มีคำว่า *ชาติพันธุ์โผล่ว* หรือ *กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่ว* และ *ชาวเขาเผ่าโผล่ว* ผู้วิจัยจะเรียกพวกเขาว่า *ชาวโผล่ว* เป็นชื่อเรียกตามที่คนในใช้เรียกตนเอง โดยยกเลิกการเรียกเพื่อจัดกลุ่มชาติพันธุ์ตามที่คนภายนอกนิยาม เพื่อไม่ให้เป็นการตรึงพวกเขาให้กลายเป็นกลุ่มที่ถูกจำกัดอยู่ภายใต้ภาพแทนการจัดกลุ่มชาติพันธุ์ คำเรียกโดยปริยายตลอดทั้งฉบับของวิทยานิพนธ์ เราจะเพิ่มคำว่า *ชาวโผล่ว* แทนคำว่า *ชาวบ้านโผล่ว* ผู้รู้ชาวโผล่วได้อธิบายว่า "โผล่ว" ในภาษาโผล่วแปลว่า "คน" อันที่จริงแล้วคำว่าโผล่วไม่ใช่ชื่อเรียกตัวเอง

Ref. code: 25595424300118AUW

เพราะเป็นไปไม่ได้ที่พวกเขาเองจะใช้สถานะของความเป็นคนเพื่อเรียกเป็นชื่อกลุ่มของกลุ่มชนตนเอง ชื่อที่ถูกต้องคือ *ซู* กลุ่มคนที่ใกล้เคียงกันคือ *ส่อง* คำหลังนี้หมายถึง ปกากญอ คำว่า “ปกากญอ” ในภาษาปกากญอก็แปลว่า “คน” เช่นเดียวกัน ดังนั้น ชื่อที่ถูกต้อง คือ *“ซู”* และ *“ส่อง”* แต่ปัจจุบันเป็นเรื่องยากแล้วที่จะรื้อฟื้นให้คนภายในและคนภายนอกหันกลับมาใช้คำว่า *“ซู”* และ *“ส่อง”* เพราะเคยชินกับการใช้คำว่า *“โผล่ว”* และ *“ปกากญอ”* เสียแล้ว

ดังนั้นผู้สูงวัยจึงชอบใช้คำว่า “โผล่ว” เรียกชื่อกลุ่มตนเองโดยอนุโลม ซึ่งดีกว่าคำว่า “กะเหรี่ยง” เพราะเป็นคำที่คนอื่นเรียกพวกเขาโดยรวมและมีอีกหลายกลุ่ม จาก ‘Ethnic Groups of South Asia and the Pacific: An Encyclopedia’ (Minahan, 2012, p. 133) และ ‘Encyclopedia of Stateless’ (Minahan, 2016, p. 206) อธิบายถึงตำนานกะเหรี่ยงว่าพวกเขาย้ายมาจากทางตอนเหนือจากบาบิลอนโบราณ ผ่านทะเลทรายโกบี หนึ่งในรกรากเดิม คือ “แม่น้ำทรายไหล” (river of running sand) อาจหมายถึงทะเลทรายโกบี เมื่อประมาณ 4,500 ปีมาแล้ว ย้ายมาอยู่ที่ตอนใต้ของประเทศจีนในปัจจุบัน ในช่วง 15 ปีก่อนคริสตกาล เมื่อถูกรุกรานจึงอพยพขึ้นไปอยู่บนเทือกเขาสูง แต่ถูกมองโกลขับไล่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 นอกจากนี้ยังถูกขับไล่โดยพม่า และถูกโจมตีโดยไทย ชาวกะเหรี่ยงที่อยู่ในที่ราบจึงถูกควบคุมและบังคับผสมกลมกลืนให้เป็นพม่า จึงเหลือเฉพาะกะเหรี่ยงที่อยู่บนที่สูง

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโดยรวม มีชาติ (nation)[2] เป็นของตนเอง พวกเขาย้ายมาอยู่ที่แม่น้ำอิรวดีเมื่อประมาณ 400 ปีก่อนคริสตกาล ได้ตั้งรัฐโบราณชื่อ “Thowanabonmi” ใกล้บริเวณชายแดนไทย-พม่า แต่ถูกทำลายโดยกองทัพชาวพม่าเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1044 (พ.ศ. 1587) เรื่องเล่าและประวัติศาสตร์ต่างสอดคล้องกันว่ากะเหรี่ยงถูกกดขี่มาโดยตลอด และทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดจึงเหลือแต่กะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยบนที่สูงแทบไม่เหลือกะเหรี่ยงในที่ราบ ต่อมาปี พ.ศ. 1294 ราชวงศ์จิ๋นได้ส่งกองทัพเข้าตีจนแตกและหนีลงมาตามแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาละวิน จนเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ 2 แหล่ง คือในพื้นที่รัฐกะยา (Kayah State) และ กอทูเล (Kawthulay) ในปัจจุบัน (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2546, น. 8) อย่างไรก็ตามชาวโผล่วไม่เคยทราบมาก่อนว่า คำว่า “กะเหรี่ยง” ใครเป็นคนตั้งชื่อให้ เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีความหมายจากภาษาอะไรก็ไม่ทราบ พวกเขารู้ว่า คำเรียก “กะเหรี่ยง” เป็นคำที่คนไทยเรียก และคำว่า “คาเร็น” (karen) เป็นคำเรียกที่ชาวต่างประเทศผิวขาวใช้เรียกพวกเขา

เดิมนั้นเมื่อคนไทยทั่วไปได้ยินคำว่าชาวเขา ก็ไม่ได้สนใจว่าชาวเขาหมายถึงคนที่อยู่ที่สูงแค่นั้น แต่รวมไปถึงคนที่อยู่ในป่าในพื้นที่ราบด้วย เมื่อได้ยินก็ชวนให้นึกถึงคนแปลก ๆ คนที่อาศัยอยู่

---

[2] กะเหรี่ยง (Karen) คือชื่อที่เป็นทางการของกลุ่มชาติพันธุ์ Kawthule, Kawthoolei, Kariang, Kayin, Kanyaw, Sg’au, Sgaw,Yang รวมประชากรประมาณ 5-14 ล้านคน

Ref. code: 25595424300118AUW

ขอบนอกประเทศ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (Pinkaew Laungaramsri, 2003) อธิบายว่าชาวเขาคือวาทกรรมที่เพิ่งประดิษฐ์ใหม่ และสะท้อนให้เห็นการปรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชนขอบนอก การจำแนกชาติพันธุ์จึงเป็นเทคโนโลยีประการหนึ่งซึ่งทำให้รัฐสมัยใหม่ได้รับอำนาจเพิ่มมากขึ้น (Pinkaew Laungaramsri, 2003, p. 22)

การจำแนกชาติพันธุ์แต่ละครั้งเป็นการปรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน เห็นได้ว่าหน่วยงานองค์กรของรัฐได้เกิดการปรับเปลี่ยน และได้มีสำนักกิจการชาติพันธุ์ สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้จัดประเภทกลุ่มชาติพันธุ์โดยแบ่งตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 56 กลุ่ม ครอบคลุม 67 จังหวัด ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ 6,097,427 คน (สำนักกิจการชาติพันธุ์, 2560ก) สัดส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์และพลเมืองร้อยละ 9.68 การจัดประเภทได้นำคำว่า “ชาวเขา” มาอยู่ภายใต้การจัดประเภทใหม่เป็นส่วนย่อยของ “กลุ่มชาติพันธุ์” และทำให้คำว่า “ชาวเขา” กลายเป็นตัวแบ่งตามภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน เช่น กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สูง กลุ่มตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ราบ กลุ่มชาวเล และกลุ่มอาศัยในป่า สำนักกิจการชาติพันธุ์ได้ให้นิยามกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ว่า หมายถึงกลุ่มชนที่มีความแตกต่างจากกลุ่มชนอื่น ๆ และมีวัฒนธรรมของตนเอง แต่จำกัดการขยายการนิยามกลุ่มไม่ให้รวมกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่เพิ่งเข้ามา โดยเน้นว่าต้องมีความสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์มากกว่าร้อยปี (สำนักกิจการชาติพันธุ์, 2560ข)

จากข้อมูลประชากรกะเหรี่ยงจังหวัดกาญจนบุรี ทางศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา (สถาบันวิจัยชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่, 2545) ได้จัดทำสถิติประชากรกะเหรี่ยงทั้งสิ้น 438,131 คน อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี 30,976 คน หรือมีจำนวนชาวกะเหรี่ยงอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ประมาณร้อยละ 7.1 การจำแนกชาติพันธุ์ตามภูมิศาสตร์เพื่อจัดความสัมพันธ์ที่ลดความเก็บกดกลุ่มคนที่อยู่ในที่สูง หรือ “ชาวเขา” แต่อย่างไรก็ตามยังคงตอกย้ำว่ากลุ่มชนที่อยู่อาศัยในที่สูงเป็นชาวเขาอยู่นั่นเอง

นักวิชาการได้ศึกษาการอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจายตามแนวชายแดนไทย-พม่าที่อยู่อาศัยในประเทศไทย ตั้งแต่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ หากดูแผนที่จึงเห็นได้ชัดเจนว่า พวกเขาอาศัยคร่อมแนวชายแดน ไทย-พม่าทั้งสองฝั่ง (Keyes, 1995, p. 31) บริเวณเทือกเขาตลอดแนวจากจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี (เทือกเขาถนนธงชัย) และตลอดจนถึงราชบุรี และเพชรบุรี (เทือกเขาตะนาวศรี) การกำหนดหรือคาดคะเนว่าชาวโผล่วตั้งถิ่นฐานมาเมื่อไหร่ ยาวนานเพียงใด เป็นเรื่องยาก เพราคนกะเหรี่ยงไม่นิยมจดบันทึกเป็นเอกสาร แต่มีการบอกเล่าสืบทอดต่อกันมาหลายช่วงอายุคนก็จนอาจพูดได้ว่าพวกเขาย้ายมาอยู่เมื่อไหร่นั้นชาวโผล่วได้ลืมไปเสียแล้ว (ขวัญชีวัน บัวแดง, 2546, น. 8)

ผู้อาวุโสชาวโผล่วได้เล่าให้ฟังว่าเมื่อบรรพบุรุษย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในป่าทุ่งใหญ่ ก่อนหน้านั้นมีชาวละโว้และชาวมอญอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ยกตัวอย่างบ้านตะละคล่อง ชื่อบ้านคือคำจาก

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาษามอญ เป็นไปได้ว่าชาวโผล่วเข้ามาอยู่แทนที่ชาวมอญซึ่งได้ทิ้งบ้านเรือนไปแล้ว นอกจากนี้มีตำนานถึงชาวละโว้ที่ไม่สามารถอดทนต่อการส่งบรรณาการให้กับทางการซึ่งไม่ทราบว่าบรรณาการให้แก่รัฐมอญ พม่า หรือสยาม ในวันหนึ่งชาวละโว้ทั้งหมดหายไปจากพื้นที่ เหลือแต่ชาวโผล่ว เขาเชื่อว่าชาวละโว้ได้ละทิ้งพื้นที่ไปอยู่อีกมิติหนึ่ง เป็นอาณาบริเวณที่ซ้อนทับกับพื้นที่ที่พวกเขาอยู่ในปัจจุบัน แต่ไม่สามารถมองเห็นกันได้ เด็กเล็ก ๆ ที่ยังพูดไม่ค่อยได้จะสามารถมองเห็นและเล่นกันได้ หากบางครั้งเห็นเด็กเล่นอยู่คนเดียวแต่ดูเหมือนว่าเขากำลังคุยกับเด็กคนอื่นอยู่ นั่นหมายความว่าเขากำลังเล่นอยู่กับเด็กละโว้ ตำนานการหนีหายไปของชาวละโว้มาจากเรื่องเล่าว่าชาวละโว้ไม่สามารถอดทนต่อระบบบรรณาการ สื่อความหมายว่าชาวโผล่วเองต้องส่งบรรณาการแต่ยังสามารถอดทนอยู่ได้ บรรพบุรุษจึงไม่หนีไปเช่นชาวละโว้

จากการเปรียบเทียบการอธิบายความสำคัญของกะเหรี่ยงต่อราชสำนักสยามในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก ระหว่าง ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี อธิบายว่าก่อนปัญหาความมั่นคงชายแดนจะเกิดขึ้นช่วงพัฒนามาสู่สยามสมัยใหม่ กะเหรี่ยงไม่เป็นที่สนใจแก่รัฐสยาม ยกเว้นในช่วงเวลาสงครามระหว่างรัฐสยามและพม่า (Pinkaew, 2003, pp. 22-23) แตกต่างจากที่โรลองด์ ดี. เรนาร์ด ได้อธิบายไว้ว่าชาวกะเหรี่ยงมีความสำคัญมากต่อทางการสยามอันเนื่องมาจากการส่งบรรณาการและการแลกเปลี่ยน ในช่วงเริ่มต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 สินค้าส่งออกที่สำคัญของสยามมาจากสินค้าจากพื้นที่สูงซึ่งกะเหรี่ยงเป็นผู้จัดหาให้ โดยแลกเปลี่ยนกับเกลือเพราะไม่สามารถผลิตได้ด้วยตนเอง สินค้าบางชนิดที่จังหวัดกาญจนบุรีเป็นพวกแร่และอัญมณี ซึ่งทำด้วยวิธีดั้งเดิม ในช่วงท้ายคริสต์ศตวรรษที่ 19 หลังปี ค.ศ. 1855 สยามและอังกฤษภายใต้สนธิสัญญาบาวริ่ง สินค้าส่งออกที่สำคัญนั้นกะเหรี่ยงให้การสนับสนุนแก่รัฐสยาม และก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1784 สยามทำการค้าขายกับปักกิ่งด้วยการส่งช้าง และไม้กฤษณาสำหรับทำเฟอร์นิเจอร์ นอแรด กระวานพริกไทย อำพัน ผลิตภัณฑ์จากไม้ ขนนกยูง นกบางชนิด ทับทิม ไพลิน รง (สำหรับย้อมสีผ้า) ไม้ฝาง ชัน (สำหรับยาเรือ) ลูกกระเบา และเครื่องเทศอีกหลายชนิด ทั้งหมดนี้กะเหรี่ยงเป็นผู้จัดหาให้แก่สยาม นอกจากนี้ยังมีการส่งเนื้อแห้ง งาช้างไปญี่ปุ่น ส่งโปแตสเซียมไนเตรต (สำหรับทำดินปืน) ไปไซ่ง่อน ส่งตะกั่วและดีบุกไปฮานอย ส่งช้างไปอินเดีย สินค้าช่วงก่อนและหลังปี ค.ศ. 1855 คือสินค้าที่กะเหรี่ยงเป็นผู้จัดหาให้ โดยเฉพาะรายการสินค้าอันดับ 1 ถึง 5 มาจากกะเหรี่ยงโดยตรง ยกเว้นน้ำตาล (Renard, 1980, pp. 105-107)

Ref. code: 25595424300118AUW

ตารางที่ 1.1

รายการส่งออกของสยาม ในปี ค.ศ. 1852

สินค้า	บาท
น้ำตาล	708,000
เขาสัตว์และหนัง	503,000
ฝ้ายดิบ	450,000
ไม้กฤษณา	350,000
ครั่ง	254,000
ดีบุก	253,000
เบาะและฟูกผ้าฝ้าย	211,500
เหล็กและเครื่องเหล็ก	180,000
รังนก	172,000
ข้าว	150,000

หมายเหตุ. from the British official D.E. Malloch (Renard, 1980, p. 106)

Ref. code: 25595424300118AUW

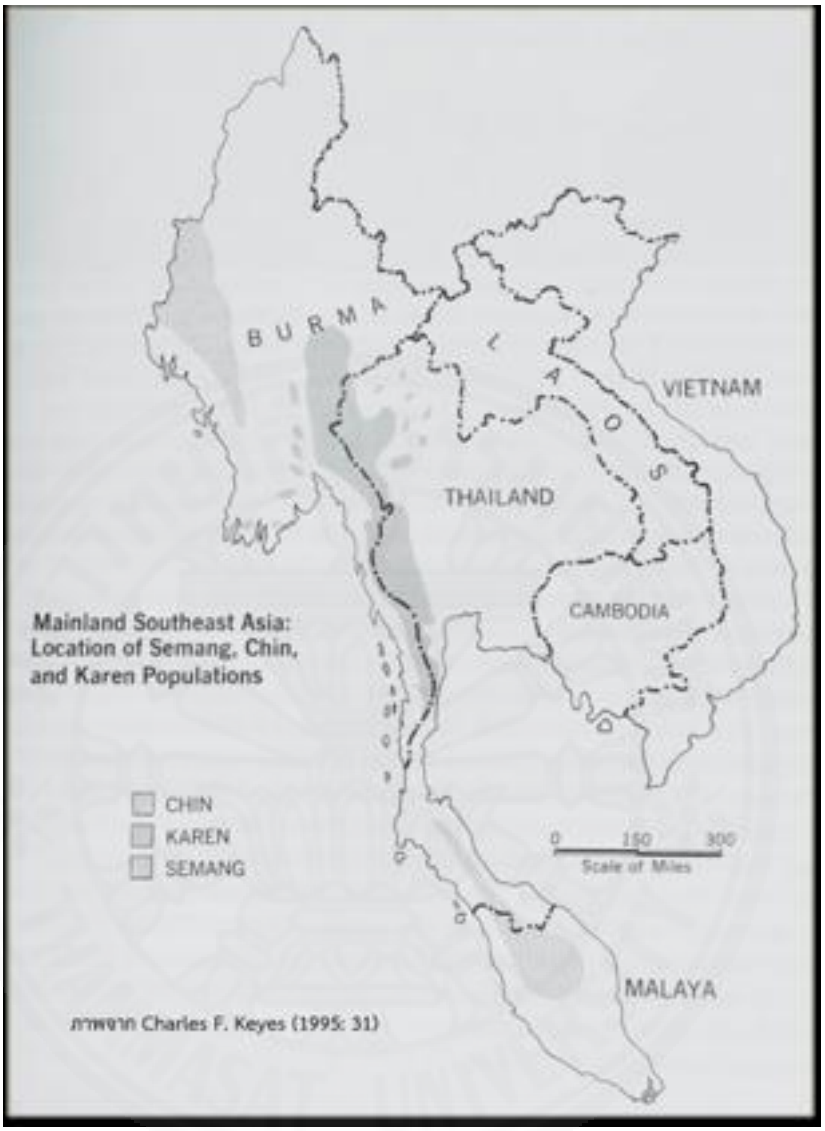

ภาพที่ 1.1 ภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, พื้นที่ที่ประชากรของกลุ่ม สะเมิง ฉิ่น และกะเหรี่ยงอยู่อาศัย (Mainland Southeast Asia: Location of Semang. Chin, and Karen Populations) (Keyes, 1995, p. 31)

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 1.2 การจัดกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

Ref. code: 25595424300118AUW

1.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตก

กลุ่มที่ศึกษาคือชาวโผล่วที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ปัจจุบันกลายมาเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตก ซึ่งได้รับการจัดตั้งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเมื่อปี พ.ศ. 2517 มีพื้นที่ทั้งหมด 3,200 ตารางกิโลเมตร คลอบคุลมพื้นที่ปกครองของ อำเภอสังขละบุรีและอำเภอทองผาภูมิของจังหวัดกาญจนบุรี และอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2534 ได้รับการเสนอให้ได้เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ (World Heritage Site) จากองค์การยูเนสโก้ (UNESCO) ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรได้รับการเสนอเป็นพื้นที่รวมกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งแห่งจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งมีพื้นที่ป่าที่ต่อเนื่องกัน เรียกว่า ผืนป่าตะวันตก (Western Forest Complex) ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและป่าห้วยขาแข้งมีพื้นที่ที่ต่อเนื่องรวมกันทั้งหมด 6,200 ตารางกิโลเมตร และเป็นการจัดตั้งป่าเป็นผืนป่าอนุรักษ์ผืนใหญ่ที่สุดเมื่อรวมกับผืนป่าใกล้เคียงกว้างขวางถึง 18,700 ตารางกิโลเมตร นักอนุรักษ์ถือว่าเป็นความสำเร็จครั้งยิ่งใหญ่ในการทำงานด้านการอนุรักษ์และการจัดตั้งผืนป่ากันชนที่ต่อต้านกับการพัฒนาประเทศและจากกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย รวมถึงชาวโผล่วด้วยเช่นกันที่ต่างถูกผนวกเข้ากับป่าอุทยานและถูกรวมเข้าสู่ความเป็นโลก (Buergin, 2003a, p. 375)

เมื่อปี พ.ศ. 2515 กรมป่าไม้ได้สำรวจและศึกษาการกำหนดแนวเขตเพื่อเตรียมประกาศเป็นพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่ยังไม่ทันเสร็จสิ้นก็ได้เกิดเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในเดือนเมษายนปี พ.ศ. 2516 ได้มีคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งนำอาวุธสงครามและเฮลิคอปเตอร์ของทางราชการเข้าไปล่าสัตว์และทำที่พักที่ห้วยเซซาโว่ ด้วยมีการขนส่งสัตว์ป่าออกจากทุ่งใหญ่แต่เกิดอุบัติเหตุเฮลิคอปเตอร์ตกที่จังหวัดนครปฐม เหตุการณ์นี้ นักศึกษาได้ทำเอกสารใบปลิวเผยแพร่และถูกผู้นำประเทศจับกุมจนกลายเป็นชนวนของการลุกขึ้นต่อสู้และลุกลามเป็นการเรียกร้องรัฐธรรมนูญในที่สุด ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรได้รับการประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในปี พ.ศ. 2517 มีเนื้อที่จำนวนมากรวมทั้งสิ้น 2,000,000 ไร หรือ 3,200 ตารางกิโลเมตร ปัญหาร่วมของป่าทุ่งใหญ่และป่าอนุรักษ์อื่น ๆ ทั่วประเทศก็คือจากความเร่งรีบดำเนินการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยาน และป่าสงวนแห่งชาติทำให้รัฐเพิกเฉยข้อเท็จจริงว่าป่าอนุรักษ์ทั้งหลายมีคนอาศัยอยู่มาแต่ดั้งเดิมนับแต่บรรพบุรุษ และกลายเป็นปัญหาต่อเนื่องเกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่เมื่อจะบังคับใช้กฎหมาย

ชาวโผล่วได้รับผลกระทบจากการประกาศพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ใช้ประโยชน์ เช่น หมู่บ้าน เส้นทางสัญจร พื้นที่ทำการเกษตร ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามหลักศาสนาและความเชื่อทางชาติพันธุ์ ป่าทุ่งใหญ่ประกอบไปด้วยป่าหลายประเภท จากการจำแนกโดยทางวิชาการป่าไม้ได้แบ่งสภาพป่าออกเป็น ป่าเบญจพรรณ 1,484 ตารางกิโลเมตร ป่าดิบ 895 ตารางกิโลเมตร

Ref. code: 25595424300118AUW

ป่าเต็งรัง 35.6 ตารางกิโลเมตร และป่าทุ่งหญ้า เป็นผืนใหญ่อยู่กึ่งกลางพื้นที่ มีลักษณะเป็นทุ่งมีหญ้า (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560)

พื้นที่ชาวโผล่วทั้ง 6 หมู่บ้าน เป็นพื้นที่ทำไร่ข้าวประมาณ 4,993.58 ไร่ (7.9 ตารางกิโลเมตร) ร้อยละ 0.21 ของพื้นที่ป่าทุ่งใหญ่ และพื้นที่ป่าฟื้นฟูตามประเพณี เนื้อที่ประมาณ 100,561.01 ไร่ (160 ตารางกิโลเมตร) หรือร้อยละ 4.35 ของพื้นป่าทุ่งใหญ่ทั้งหมด (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร 2560) หากรวมพื้นที่ทั้งสองเข้าด้วยกัน ชาวโผล่วใช้พื้นที่ทั้งหมดเพียง 167.9 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 4.55 ของพื้นที่ทั้งหมด

เมื่อประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทับพื้นที่ชาวโผล่วทั้งหมดแล้ว กรมป่าไม้ระบุว่าพื้นที่ไร่หมุนเวียนของชาวโผล่วเป็นไร่ร้าง เสื่อมสภาพ จึงมีแผนเร่งฟื้นฟูป่าและหมู่บ้าน ในพื้นที่ใกล้เคียงกันคือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่ตะวันออก จังหวัดตาก กรมป่าไม้ได้ย้ายชาวม้งออกจากป่า โดยมีเป้าหมายต่อไปว่าจะย้ายชาวโผล่วทั้งหมดออกและวางแผนป้องกันมิให้กลับเข้ามาตั้งหลักแหล่งในที่เดิม หากยังไม่สามารถย้ายได้ก็ให้วางแผนควบคุมไม่ให้มีการขยายหมู่บ้านและพื้นที่ทำกิน และกำหนดพื้นที่ทางกิจกรรมของชาวโผล่วไม่ให้ขยายตัว

มุมมองของคนภายนอก เช่น รัฐ และองค์กรอนุรักษ์ โจมตีว่าชาวโผล่วเป็นสาเหตุทำให้สภาพป่ากลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ไร่ร้างในปัจจุบัน (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560) มูลนิธิสืบนาคะเสถียร รายงานว่า สภาพการเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ช่วง 22 ปี ตั้งแต่ที่ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินจากปี พ.ศ. 2517 จนถึง 2539 ทำให้พื้นที่ป่าไม้มีจำนวนลดลร้อยละ 5.15 พื้นที่เกษตรกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.26 พื้นที่อยู่อาศัยและสถานที่ราชการได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.04 พื้นที่ทุ่งหญ้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.49 และพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ ไร่ร้าง ไร่หมุนเวียน และเหมืองแร่เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.35 ในความจริงแล้วชาวโผล่วไม่ได้ใช้พื้นที่เปิดใหม่แต่เป็นการใช้พื้นที่ที่ปล่อยให้ฟื้นฟูสภาพตามธรรมชาติ การเข้าใจเช่นนี้จึงไม่ตรงกับความจริง

จากมุมมองของชาวโผล่วแล้ว นอกจากวิธีการมองปัญหาของกรมป่าไม้และองค์กรอนุรักษ์ที่เข้าใจว่า “ไร่ร้าง” คือพื้นที่ที่ถูกทำลายถาวรเพราะพื้นที่ป่าบริเวณป่าเบญจพรรณผลัดใบที่มีป่าไผ่ปริมาณมาก เคยมีการทำไร่หมุนเวียนแล้วปล่อยให้ฟื้นสภาพเองโดยธรรมชาติ พื้นที่ที่กรมป่าไม้เห็นและเรียกว่า “ไร่ร้าง” ซึ่งพื้นที่ไม่ได้ “ร้าง” แต่อย่างใด และเมื่อพื้นที่ฟื้นฟูเป็นป่าสมบูรณ์ คนภายนอกก็ไม่สามารถแยกออกได้ว่าพื้นที่ที่ชาวโผล่วใช้เคยเป็น “ไร่ซาก” มาก่อน หากจะให้ชาวโผล่วใช้พื้นที่เป็นการถาวรก็จะยิ่งเป็นการเร่งให้พื้นที่เสื่อมสภาพและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จนกลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมไปจริง ๆ

Ref. code: 25595424300118AUW

1.4 ข้อถกเถียงเรื่องการศึกษาสิ่งแวดล้อม

ความเป็นไปของชาวโผล่วและป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเกี่ยวข้องกับความเป็นไปของโลกที่เกิดการเชื่อมต่อกันอย่างทั่วถึงทำให้ความคิด "สิ่งแวดล้อมนิยม" จากนานาชาติเข้ามามีความสัมพันธ์กับรัฐราชการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย

ปรากฏการณ์ "การข้ามชาติ" (transnational) ทำให้อุดมการณ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีจุดยืนของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (anthropocentrism) และอุตสาหกรรมนิยม (Industrialism) ได้เกิดการปรับตัวใหม่ และเข้ามาในนามของ "ความยั่งยืนในการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ" อุดมการณ์ใหม่ความหลากหลายทางชีวภาพถูกแผ่ขยายออกจากเวทีระดับโลกโดยองค์เครือข่ายโลกสู่ประเทศยากจนซึ่งยังมีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่แอบแฝงมาในนามความช่วยเหลือจากเงินกู้และเงินช่วยเปล่า เพื่อสนับสนุนด้านความรู้และเครื่องมือสำหรับการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า เช่นการวิจัย และการจัดการป่า ซึ่งหลายประเทศได้ใช้นโยบายย้ายคนยากจนออกจากพื้นที่ป่า โดยได้รับสนับสนุนทางการเงินจากเครือข่ายสิ่งแวดล้อมโลก

การผลักดันความช่วยเหลือโดยกลุ่มประเทศร่ำรวยสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในประเทศยากจนคือการสร้างอุดมการณ์ที่เรียกว่า "ประชาสังคมโลก" (global civil society)[3] เกิดขึ้นในจังหวะของแนวขอบเขตความเป็นศูนย์กลางถูกสลายลง (the territorial decentralization) เกิดเครือข่ายทางสังคม (social networks) และปัญหาสิ่งแวดล้อมได้นำเข้าสู่เครือข่ายและดำเนินกิจกรรมที่ข้ามชายแดน (cross-border) และการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อการต่อต้านการควบคุมธรรมชาติโดยรัฐบาลประเทศตนเองก็ได้กลายมาเป็นการต่อต้านทางการเมืองข้ามชาติขึ้นอีกด้วย

ภาพแทนระดับโลกได้เข้ามาทดแทนภาพแทนในประเทศยากจน ทำให้ธรรมชาติและวัฒนธรรมธรรมในการอยู่อาศัยกับธรรมชาติกลายเป็น "ความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรธรรมชาติ" และเปลี่ยนแปลงคุณค่าของธรรมชาติ ที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพจากผู้อยู่อาศัยให้กลายเป็นมูลค่าเชิงใช้สอย คือ "การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน" ขบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากการเชื่อมต่อทำให้เกิดทางอ้อม - ผ่าน - ข้าม รัฐและชาติสากล

ถึงแม้ชาวโผล่วจะได้รับผลกระทบจากนโยบายการผลักดันออกจากป่าทุ่งใหญ่จากรัฐบาลประเทศไทย แต่ปัญหาดังกล่าวเชื่อมโยงกับอุดมการณ์อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการรักษาทรัพยากรของประเทศเพื่อโลกแห่งนานาชาติ ทำให้การเมืองของเศรษฐกิจการเงิน

---

[3] โปรดดูเพิ่มเติมใน (Sassen, 2011, pp. 58-59)

Ref. code: 25595424300118AUW

ระดับโลกเข้ามาสนใจป่าที่อยู่ในระดับจุลพื้นที่ (microspaces)[4] โดยแหล่งทุน รัฐบาล องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมทางการ องค์กรอนุรักษ์ฯ และบรรษัทข้ามชาติ ได้เข้ามาเป็นภาคีในเครือข่ายสิ่งแวดล้อมระดับโลก โดยที่ชาวโผล่วและชนพื้นเมืองอื่น ๆ เป็นเหยื่อของผู้มีอำนาจครอบงำทางวาทกรรมสิ่งแวดล้อมนิยม

1.4.1 ความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเทศกำลังพัฒนาทั่วทั้งโลกได้รับแนวคิดการพัฒนา “ความหลากหลายทางชีวภาพ” จากประเทศร่ำรวยโดยมีแหล่งทุนเงินกู้เพื่อการพัฒนามาเป็นเครื่องมือควบคุมการเปลี่ยนแปลงนโยบายประเทศกำลังพัฒนาทั้งหมดให้เชื่อมต่อกับระบบทุนนิยมโลก เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมโลก แต่ได้สร้างปัญหาสำคัญมากทิ้งไว้คือปัญหาความเสื่อมสภาพของอากาศ ป่าไม้ ดินและน้ำ ประเทศต่าง ๆ ที่ได้รับทุนต่างก็พยายามจัดการกับพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติและขัดแย้งกับพลเมืองในประเทศของตนเอง แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาอุตสาหกรรมในระบบทุนนิยมโลกก็ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่เกิดขึ้นในโลก เช่น เกิดเครือข่ายประชาชนทั่วโลก ทำให้มีโอกาสในการต่อต้านขัดขืนกับนโยบายของรัฐเผด็จการของประเทศตนเอง

การต่อสู้ด้านสิ่งแวดล้อมไม่ได้ลาดปูด้วยดอกไม้ แต่มีความซับซ้อนด้านผลประโยชน์แอบแฝง รวมถึงระบบอาณานิคมใหม่ซึ่งมาในนามการพัฒนา และฉวยใช้ประโยชน์จากชนพื้นเมือง ประทับ ฉัตเธอจี (Pratap Chatterjee, 1994) ได้อธิบายให้เห็นเบื้องหลังของกระแสอนุรักษ์นิยม ซึ่งได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากยักษ์ใหญ่อุตสาหกรรมโลก พัฒนาการขบวนการมีทั้งในแง่ดีและในแง่ที่มีกลุ่มผลประโยชน์แอบแฝง ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) ได้เกิดการขยายตัวของแนวคิดอนุรักษ์นิยมโลก เมื่อมีการจัดประชุมผู้นำประเทศอุตสาหกรรมที่นิวยอร์ค ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย the United Nations Conference on Environment and Development เรียกสั้น ๆ ว่า "Earth Summit" และมีการประชุมครั้งต่อมาใน ปี ค.ศ. 1992 (พ.ศ. 2535) ที่ประเทศบราซิล ในการประชุมยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม (Chatterjee, 1994, pp. 1-5) เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมก้าวหน้า ให้เงินกู้กับประเทศในโลกที่สามและเรียกร้องให้ส่งออกวัตถุดิบแก่อุตสาหกรรม ทั้งป่าไม้ แร่ธาตุ อาหารจากการเกษตร (Chatterjee, 1994, p. 6)

การประชุมโลกด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่น่าผิดหวังของเครือข่ายองค์กรเอกชน จึงเกิดการกระแสวิจารณ์ว่ากลุ่มอุตสาหกรรมได้พัฒนาองค์กรเป็นเป็นเครือข่ายระดับโลก ทำการเชื่อมโยงกับ สหประชาชาติ (United Nations) เพื่อสร้างกระแสการตระหนักถึงการอนุรักษ์ เช่น

---

[4] โปรดดูเพิ่มเติมใน (Sassen, 2011, pp. 84-90)

Ref. code: 25595424300118AUW

องค์กร 'the International Union for the Conservation of Nature' ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อแล้วเป็นชื่อใหม่ว่า 'World Conservation Union' แต่ก็ยังใช้ชื่อย่อเดิม คือ "IUCN" นอกจากนี้ยังมีองค์กร 'World Wildlife Fund' ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเรียกว่า 'World Wild Fund' ชื่อย่อว่า "WWF" นอกจากนี้องค์กรของ UN มีกลุ่มที่ทำงานด้านการศึกษาและอนุรักษ์คือ 'the United Educational, Scientific and Cultural Organization' ชื่อย่อว่า "UNESCO" ความคิดหลักขององค์กรเหล่านี้เพียงแต่เริ่มต้นสนใจต่อการอนุรักษ์ชนิดของสิ่งมีชีวิตที่ใกล้สูญพันธุ์ โดยเสนอให้สร้างความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีเพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลน จากบรรยายกาศนิเวศน์วิทยาการเมืองในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ได้เกิดตัวแทนด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมาอีกหลายกลุ่ม เช่น Green Peace,Friends of the Earth (FoE),the National Resources Defense (Chatterjee, 1994, pp. 7-8)

การสร้างประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวพันกันหลายประเด็น เช่น สงครามนิวเคลียร์ พันธุกรรม โอโซน (Ozone) ในชั้นบรรยายกาศถูกทำลายเป็นสาเหตุให้โลกร้อนมากยิ่งขึ้น การตัดไม้ทำลายป่า หน้าดินเสื่อมสภาพ ดินพังทลาย (Chatterjee, 1994, p. 9) ในช่วงเวลาดังกล่าวบริษัทขนาดใหญ่ได้ขยายตัวและมีลักษณะข้ามชาติมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดอัตราเร่งในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสูงมากยิ่งขึ้นไปด้วย (Chatterjee, 1994, pp. 9-13) แต่สิ่งที่พัฒนาขึ้นมาด้วยเช่นกันก็คือจากวิกฤติสิ่งแวดล้อมได้ทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันหลายชาติมากยิ่งขึ้น จากรายงานการประชุมชื่อ “the Brundtland report” รายงานว่า

ระดับประชากรในปัจจุบันมีความเติบโตมากยิ่งขึ้น และไม่สามารถที่จะเป็นเช่นนี้ได้อีกต่อไป และจะต้องหาแนวทางแก้ไข เพื่อทำให้อาหารเพียงพอสำหรับคนทั้งโลกที่เพิ่มขึ้น แต่จะทำอย่างไร? (Chatterjee, 1994, p. 14)

แต่ “the Brundtland report” ให้ความสนใจเฉพาะกับ “การเกษตรของโลกที่มีศักยภาพเพียงพอในการเพาะปลูก” (Chatterjee, 1994, p. 15) เนื้อหาในการประชุมส่วนใหญ่เป็นปัญหาในเชิงเทคนิคและปัญหาการเมือง เช่น การออกแบบการชลประทาน การประยุกต์ใช้เครื่องมือทางการเกษตร การจินตนาการถึงเทคโนโลยีใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดแรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติ (Chatterjee, 1994, pp. 18-19) นอกจากนี้ยังมีการรายงานถึงชนิดของสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศน์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ธรรมชาติ และปริมณฑลของสิ่งมีชีวิต (biosphere) แต่ทั้งหมดขมวดปมมาอยู่ที่ทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่สามารถทำให้พัฒนาอุตสาหกรรมได้ต่อเนื่องต่อไป และได้มีการให้ความเห็นว่าปัญหาการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตมาจากกิจกรรมของมนุษย์ และระบุสาเหตุว่ามาจากปัญหาความยากจนและการเกษตรแบบเคลื่อนย้ายที่ (shifting agriculture) จึงได้มีข้อเสนอให้แก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน และในที่สุดได้มีข้อเสนอทางการเมืองแก่รัฐบาลต่าง ๆ ให้ปรับนโยบายการบริหารทรัพยากร (Chatterjee, 1994, p. 19)

Ref. code: 25595424300118AUW

แนวทางการทำงานของเครือข่ายองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมคือเสนอให้แก้ไขปัญหาในเชิงเทคนิคและการบริหารจัดการ เช่น การออกแบบการชลประทาน การประยุกต์ใช้เครื่องมือทางการเกษตร ถึงแม้จะมีการรายงานถึงชนิดของสิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศน์ที่ใกล้สูญพันธุ์ และปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ แต่ทั้งหมดขมวดปมมาอยู่ที่ทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมได้ต่อไป และกล่าวโทษปัญหาการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตว่ามาจากคนยากจน โดยเฉพาะ การเกษตรแบบเคลื่อนย้ายที่ แนวทางออกของการพัฒนาการเกษตรก็คือพันธุวิศวกรรม (bioengineering) และการปฏิวัติทางกรรมพันธุ์ (gene revolution)

องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมโลก เช่น WWF และ IUCN ได้เสนอให้มีการจัดตั้งอุทยานเพิ่ม มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการปกป้องพื้นที่นิเวศน์สำหรับการอยู่อาศัยของชีวิตป่า โดยธนาคารโลก (the World Bank) และ "International Development" (USAID) เป็นผู้ให้การสนับสนุน จุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์กลับให้ความสนใจไปที่ “อุตสาหกรรมทำไม้โตเร็ว อุตสาหกรรมการเกษตรเพื่อการส่งออก และนโยบายการย้ายถิ่นฐานคนออกจากป่า” ประเทศไทยก็อยู่ในกระแสดังกล่าว เช่น โครงการหมู่บ้านป่าไม้ โครงการจัดสรรที่ดินทำกิน (คจก.) ซึ่งรัฐบาลขอกู้เงินจากเครือข่ายทางสิ่งแวดล้อมเพื่อย้ายหมู่บ้านออกจากป่า กระทั่งเกิดการเดินขบวนจนโครงการ คจก. และโครงการหมู่บ้านป่าไม้ต้องปิดตัวเองลงในที่สุด ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรก็ถูกกดดันจากกระแสเดียวกัน เพียงแต่รัฐพยายามย้ายหมู่บ้านที่ย้ายได้ง่ายกว่าก่อน

ธนาคารโลกและเครือข่ายมีนโยบายการสนับสนุนด้านการเงินให้แก่โครงการย้ายประชากรจำนวนมากออกจากป่าอนุรักษ์ และการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพเพื่ออุตสาหกรรมพันธุ์วิศวกรรม (Chatterjee, 1994, pp. 20-21) องค์กรอนุรักษ์ในประเทศไทยก็เติบโตสอดคล้องกับการเมืองสีเขียวระดับโลก โดยมีวาทกรรมทางการเมืองว่า “ความหลากหลายทางชีวภาพ” ระดับสากล ความหลากหลายทางชีวภาพได้กลายเป็นศัตรูต่อมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในแหล่งความหลากหลาย และเมื่อนำมาสู่การปฏิบัติในระดับท้องถิ่น ก็ไม่ให้ความสนใจคนที่อยู่ในพื้นที่ กรณีป่าทุ่งใหญ่ก็เช่นกัน เมื่อได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติโดย UNESCO แต่ไม่มีคำว่า “มรดกโลกทางวัฒนธรรม” ซึ่งทั้งองค์กรรับผิดชอบร่วมกับรัฐบาลประเทศไทยและคณะกรรมการมรดกโลกต่างทราบอยู่แล้วว่ามีชนพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่วอาศัยอยู่ เมื่อผ่านไปนานหลายปีปัจจุบันก็ยังขาดแนวนโยบายที่เป็นรูปธรรมที่จะเอื้อแก่การปฏิบัติการเพื่อเอื้อให้คนที่อยู่ในพื้นที่มีสิทธิในการจัดการดูแลป่า ผลที่ได้จากการประกาศเป็นมรดกโลกที่ชัดเจนที่สุดกลับเป็นการสร้างความกดดันให้แก่การอยู่อาศัยของชาวโผล่วในป่าทุ่งใหญ่ เช่น ห้ามไม่ให้ชาวโผล่วเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากบรรพบุรุษ แต่จำกัดพื้นที่หมุนเวียนให้แคบลง เพื่อควบคุมผลกระทบให้น้อยที่สุดจนกว่าจะสามารถย้าย

Ref. code: 25595424300118AUW

หมู่บ้านชาวโผล่วได้ แต่เมื่อไม่สามารถย้ายได้ก็คงพยายามยามจำกัดการใช้พื้นที่ให้มากที่สุด (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560)

ผู้วิจัยเสนอเกี่ยวกับพัฒนาการของการสร้างความคิด “สิ่งแวดล้อมนิยม” จากนานาชาติและสัมพันธ์กับในประเทศไทยเพื่อแสดงให้เห็นว่า ชาวโผล่วมีปัญหาทั้งภายในประเทศและเชื่อมโยงกับปัญหาที่มาจากภายนอกประเทศ จากการเมืองของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมระดับโลก โดยที่ชาวโผล่วและชนพื้นเมืองอื่น ๆ เป็นเหยื่อของผู้มีอำนาจครอบงำทางวาทกรรมสิ่งแวดล้อมนิยม และมีผลในเชิงผลักดันให้องค์กรอนุรักษ์ในประเทศเปลี่ยนแปลงไปโดยเป็นไปตามนโยบายอนุรักษ์ระหว่างประเทศ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและอุทยานคือการจัดการป่าที่ได้รับแนวคิด “การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ” โดยการกำหนดเขตที่สามารถแยกคนออกจากธรรมชาติ และทำให้กลายเป็นเครื่องมือเพื่อพิทักษ์ธรรมชาติในลักษณะ “ทรัพยากร” แม้องค์กรเอกชนในประเทศไทยจะวิจารณ์แนวทางของรัฐบาลว่าขาดมิติการยอมรับการมีส่วนร่วมโดยประชาชน และสร้างความร่วมมือกับองค์กรต่างประเทศ แต่กระนั้นองค์กรในประเทศก็ยังขาดความตระหนักว่าองค์กรอนุรักษ์สากลไม่มีความชัดเจนในเชิงนโยบายที่สร้างความเจ็บปวดให้แก่ประชาชนผู้ยากจนในหลายประเทศ โดยการสนับสนุนนโยบายขับไล่ประชาชนออกจากพื้นที่อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

การเคลื่อนไหวด้านการอนุรักษ์ในประเทศไทยเป็นกระจกสะท้อนปัญหาการเมืองระดับโลกได้เป็นอย่างดี และในขณะเดียวกันการเมืองของวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพระดับสากลก็เป็นกระจกสะท้อนกลับมาสู่ระดับท้องถิ่น เมื่อนำมาเป็นนโยบายให้ความสำคัญแก่การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยขาดความสนใจคนที่อยู่ในพื้นที่ความหลากหลาย และมีนโยบายการย้ายคนออกจากพื้นที่ที่รัฐบาลได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2535 มีแผนจากนโยบายป่าไม้แห่งชาติว่าจะย้ายคนออกจากป่าอนุรักษ์ถึง 10 ล้านครอบครัว เมื่อป่าทุ่งใหญ่ได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ UNESCO องค์กรรับผิดชอบร่วมกับรัฐบาลประเทศไทยและ คณะกรรมการมรดกโลกต่างทราบอยู่แล้วว่ามีชนพื้นเมืองอาศัยอยู่ จนปัจจุบันก็ยังขาดนโยบายที่เป็นรูปธรรมที่สามารถนำมาปฏิบัติการได้จริง

ผลจากการประกาศมรดกโลกที่ชัดเจนที่สุดก็คือการสร้างความกดดันต่อการดำเนินชีวิตของชาวโผล่ว เช่น ห้ามไม่ให้ชาวโผล่วเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากบรรพบุรุษ แต่จำกัดพื้นที่หมุนเวียนให้แคบลง เพื่อควบคุมผลกระทบให้น้อยที่สุดจนกว่าจะสามารถย้ายหมู่บ้านชาวโผล่วได้ แต่เมื่อไม่สามารถย้ายได้ก็พยายามยามจำกัดการใช้พื้นที่ให้มากที่สุด (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2560) แต่จากการศึกษาชาวโผล่วพบว่าชาวโผล่วมีความพยายามในการปรับตัวเพื่อประสานตนเองให้เข้ากับภาวะสมัยใหม่ในพื้นที่ที่มากับวาทกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลายในป่ามรดกโลก วาทกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพได้เข้ามาครอบงำชาวโผล่ว และพวกเขาก็ต้องการเข้าสู่กระแส

Ref. code: 25595424300118AUW

โลกด้วยเช่นกัน โดยหวังว่าจะสามารถปรับทิศทางมาเป็นประโยชน์แก่การสร้างความยอมรับในสิทธิชนพื้นเมืองที่อยู่ในพื้นที่ที่โลกต้องการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ เนื้อหาการปรับตัวอย่างไรนั้นขอให้อ่านผลการศึกษาในบทที่ 3 และ บทที่ 4 และผลที่มาจากการปะทะระหว่างการปรับตัวสามารถติดตามได้ในบทที่ 5

1.4.2 กรอบความคิดสิ่งแวดล้อมจากมุมมองคนเบี้ยล่างศึกษา

คนเบี้ยล่าง (subaltern) ประยุกต์จากนักทฤษฎีมาการ์ซิสต์ ชาวอิตาลี ชื่อ อันโตนิโย กรัมชี่ (Antonio Gramsci) เขาได้นำคำ “คนเบี้ยล่าง” จากที่ คาร์ล มากซ์ (Karl Marx) อธิบายลดทอนกลุ่มคนที่เป็นชนชั้นกรรมมาชีพ ซึ่งโดยส่วนใหญ่อยู่ในชนบทที่ไม่มีความสำคัญพอจะเป็นกองกำลังปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ มากซ์เรียกว่า subaltern โดยนำคำดั้งเดิมที่ใช้เรียกทหารเลวในกองทัพที่อยู่ในชั้นระดับล่างสุด กรัมชี่นำมาใช้อธิบายชาวนาภาคใต้ของประเทศอิตาลี หมายถึงกลุ่มคนที่ถูกครอบงำให้อยู่ภายใต้อำนาจของชนชั้นปกครอง เช่น ชาวนา คนงาน ที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากร (Ashcroft,et al., 1998, pp. 215-219 and Lemmerich, 2010, p. 13) กรอบแนวคิด subaltern studies ได้รับการนำมาใช้กันค่อนข้างกว้างขวาง[5] ผู้วิจัยเห็นด้วยกับสำนวนแปลของ นลินี ตันธุวนิตย์ ที่เธอใช้คำว่า “ผู้ที่ตกเป็นเบี้ยล่าง” (นลินี ตันธุวนิตย์, 2555, น. 29-46) โดยผู้วิจัยใช้อย่างกระชับว่า “คนเบี้ยล่าง” น่าจะลงตัวและเหมาะสมที่สุด นอกจากแสดงถึงระดับชั้นของคนและกลุ่มคนแล้วยังแสดงให้เห็นถึงสถานะที่อยู่ในเกมของการช่วงชิง เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ เสียง และภาพแทน โดยที่คนเบี้ยล่าง เป็นผู้เสียเปรียบ เป็นรอง และอยู่ใต้อำนาจของผู้ครอบงำ ดังคำในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นิยามคำ “เบี้ยล่าง” ว่า ผู้อยู่ใต้อำนาจ ผู้เสียเปรียบและผู้เป็นรอง ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “คนเบี้ยล่าง” แทนคำว่า subaltern ตามนลินี และเมื่อนำมาใช้กับ

---

[5] การแปลความหมาย subaltern ในประเทศไทยค่อนข้างสับสน สิงห์ สุวรรณกิจ นิยาม ว่าผู้อยู่ในสถานะรอง (สิงห์ สุวรรณกิจ, 2558, น. 154) สันติ เล็กสกุล ใช้คำภาษาไทยว่า ผู้ไร้เสียง (สันติ เล็กสกุล, 2559, น. 3) ทั้ง สิงห์และสันติ ผู้วิจัยคิดว่าแปลยังไม่เหมาะสม ไม่ใกล้เคียงกับความหมายของนักวิชาการคนเบี้ยล่างศึกษาเสนอ และไม่เห็นภาพแทนทางสถานะของ subaltern ผู้วิจัยคิดว่าเกษียร เตชะพีระ แปลได้ตรงตัวและตรงกับสำนักแนวคิดดั้งเดิมมากกว่า จากคำ subaltern classes ว่า ชนชั้นผู้ถูกกดทับ (เกษียร 2556, 2560) แต่ที่กล่าวมาทั้งหมดก็ยังไม่ค่อยสื่อความหมายในภาษาไทยเท่าใดนัก โดยเมื่อกลับไปเปรียบเทียบกับการนิยามจาก subaltern studies ซึ่ง นลินี ตันธุวนิตย์ ใช้คำในภาษาไทยว่า “ผู้ที่ตกเป็นเบี้ยล่าง” (นลินี ตันธุวนิตย์, 2555, น. 29-46) สำนวนของนลินีแปลเป็นคำเป็นไทยได้ได้เหมาะสมที่สุด

Ref. code: 25595424300118AUW

ชาวโผล่วเราจะใช้คำว่า “ชาวโผล่ว” และใช้คำว่า “ชาวโผล่วคนเบี้ยล่าง” เมื่อต้องการกล่าวถึงสถานะของชาวโผล่ว ปัญหาที่กดดันชาวโผล่วคนเบี้ยล่างมาจากการใช้นโยบายความหลากหลายทางชีวภาพโดยการกำหนดเขตพื้นที่ทับที่ตั้งหมู่บ้าน พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่พิธีกรรม ให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ธรรมชาติ ทำให้ชาวโผล่วทั้งหมดอยู่ในบ้านเกิดอย่างผิดกฎหมาย

ความหลากหลายทางชีวภาพคือนโยบายที่เข้ามากระทำต่อชาวโผล่วคนเบี้ยล่าง เป็นคำอธิบายที่นำมาใช้เพื่อแบ่งแยกชาวโผล่วออกจากชีวิตป่า นโยบายความหลากหลายทางชีวภาพเมื่อนำมาใช้ประกอบกับการกำหนดเขตพื้นที่ทางกายภาพ ก็มุ่งจับผิดว่าชาวโผล่วมีกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เมื่อมีการประกาศเป็นมรดกโลกก็นำเสนอแนวคิดให้ย้ายคนออกจากป่า ภายใต้นโยบายการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ แต่เมื่อปี พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ประกาศใช้และรับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม จึงไม่สามารถย้ายคนออกจากป่าได้ นั่นเป็นเหตุผลที่องค์กรอนุรักษ์ต้องเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานมาสู่มิติใหม่

รัฐและเครือข่ายระดับโลกได้สร้างปัญหาการกดขี่ชนพื้นเมืองในนามของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้มีผู้วิพากษ์ว่าขบวนการอนุรักษ์ คือการสร้าง “พื้นที่ทางอาณานิคมข้ามชาติ” (transnational colonialism) และความหลากหลายทางชีวภาพก็คือ “วาทกรรมอาณานิคมว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” เช่น วาสโซ อาร์กีโร (Vassos Argyrou) วิพากษ์ว่าคนยุโรปเป็นผู้สร้างกรอบความคิดให้คนนอกยุโรปเห็นคล้อยตาม สิ่งที่กำลังดำเนินการอยู่นี้คือมรดกตกทอดของลัทธิอาณานิคม คือการจัดประเภทความแตกต่างหลากหลายของธรรมชาติ เพื่อให้ชาวยุโรปสามารถควบคุมทรัพยากรได้ โดยอ้างว่าตนเองก้าวหน้าและมีความเหนือกว่าชนพื้นเมืองในประเทศกำลังพัฒนา อาร์กีโรอธิบายว่า ชาวยุโรปสร้างให้ตนเองเป็นนายเหนือชนพื้นเมืองในอาณานิคม โดยการทำให้พวกเขาอยู่เหนือธรรมชาติตลอดจนเหนือกว่าคนที่อยู่ในฐานทรัพยากรธรรมชาติ (Argyrou, 2005, pp. 5-7)

อาร์ทูโร เอสโคบาร์ (Arturo Escobar, 1995) อธิบายว่าขบวนการสิ่งแวดล้อมนิยมมาจากฐานของกรอบความคิดหลังอาณานิคม (Escobar, 1995) ซึ่งสอดคล้องกับ เพจ เวสต์ (Piaige West, 2006) ซึ่งได้อธิบายว่าขบวนการสิ่งแวดล้อมนิยมพัฒนามาจากลัทธิอาณานิคมข้ามชาติ (transnationalism colonialism) หลังอาณานิคม (postcolonialism) และ โลกาภิวัฒน์ (globalization) การอนุรักษ์นิยมจึงเป็นเพียงสิ่งสร้างทางสังคม (social construction) ที่ได้รับการผลิตซ้ำและแพร่กระจายจนเกิดการแพร่กระจายความหมาย (West, Igor and Brockingtan, 2006, 252) เพื่อเข้ามาควบคุมทรัพยากรธรรมชาติ โดยการสร้างความด้อยให้เกิดขึ้นต่อประเทศต่าง ๆ และทำให้เกิดการพึ่งพาทางด้านการเงิน จนกระทั่งคนผิวขาวสามารถควบคุมนโยบายประเทศต่าง ๆ ที่เป็นลูกหนี้ได้และสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้

Ref. code: 25595424300118AUW

การจัดการโลกโดยผ่านการสร้างภาพแทนความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่อนุรักษ์ (protected areas) ซึ่งมีอยู่ทั่วโลกประมาณ 20.3-21.5 ล้านตารางกิโลเมตร เมื่อการดำเนินการจริงเกิดขึ้นและได้เกิดการแพร่กระจาย ทำให้เกิดการย้ายคนพื้นเมืองออกจากพื้นที่อนุรักษ์และเกิดการต่อต้านการย้ายกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ (West,et al., 2006, p. 252) เช่น การให้การรับรองเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรให้เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติไม่รวมพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพราะมีวิธีคิดแบ่งแยกระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมออกจากกัน พื้นที่ธรรมชาติจึงถูกนิยามว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในพื้นที่แต่อย่างใด ดังนั้นพื้นที่อนุรักษ์ที่อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมจึงไม่ได้รับการจัดให้รวมอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ของ IUCN (West & Brockingtan, 2006, pp. 255-256) ทั้งรัฐและองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมปัจจุบันล้วนมองผ่านแว่นจักวาลวิทยาของ IUCN. การ ประกาศพื้นที่เพื่ออนุรักษ์ จึงเป็นวาทกรรมเพื่อผู้มีอำนาจในหลายระดับ ไม่ใช่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามที่อ้างแต่อย่างใด

ภาพแทนพื้นที่อนุรักษ์ก็เปรียบดังเช่นการทำสำเนาโลกธรรมชาติไว้ในแผนที่พวกเขาขีดเส้นบนแผนที่และนำมากำกับชีวิตป่าในธรรมชาติจริงเพื่อจำกัดไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เมื่อการดำเนินการจริงเกิดขึ้นได้และเกิดการแพร่กระจาย สำเนาภาพแทนได้ถูกส่งไปยังพื้นที่อื่นทั่วโลก ปัญหาอันต่อเนื่องตามมาก็เกิดขึ้นทั่วโลกซึ่งคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง กล่าวคือ เมื่อมีการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์แล้วก็ทำให้ต้องมีนโยบายย้ายประชาชนพื้นเมืองออกจากพื้นที่ป่าธรรมชาติ และนั่นก็ทำให้เกิดการต่อต้านการย้ายหมู่บ้านในหลายพื้นที่ (West & Brockingtan, 2006, p. 252) ทั่วโลก

ต่อมาราวทศวรรษที่ 1990 IUCN. เริ่มปรับตัวเพิ่มการร่วมมือกับองค์กรชนพื้นเมืองด้านการอนุรักษ์มากขึ้น จากเอกสารขององค์การกองทุนสัตว์ป่าโลกสากล หรือ WWF. (World Wide Fund for Nature) ปี ค.ศ. 1997 ได้อธิบายโดยยอมรับว่าพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพก็มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย และให้นำความรู้ของชนพื้นเมืองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้สำหรับการอนุรักษ์ด้วย (Igoe, 2005, p. 378)

แต่การรับวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองเข้ามาสู่ความรู้ว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพก็ไม่ราบรื่นนัก เพียงแต่ว่ากระแสแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดการยอมรับสิทธิสากลของความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่จะอยู่อาศัยในแหล่งประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง (Escobar, 1996 and Igoe, 2005, p. 378) เนื่องจากว่าปัญหาสำคัญของโลกในสภาวะโลกาภิวัฒน์ก็คือคนยากจนขาดศักยภาพในการเข้าถึงระบบโลก (Sassen, 2011) โลกาภิวัตน์ไม่มีที่ว่างสำหรับพวกเขาเหล่านั้น (Igor, 2005, pp. 376-377) กลุ่มคนเบี้ยล่างศึกษาได้เสนอว่า มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับการยอมรับให้มีส่วนร่วมในการจัดการป่า ดังนั้นแนวทางการจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมยังห่างไกลสำหรับการปฏิบัติได้จริงเพราะความไม่สมดุลของอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางการสื่อสาร เพียงแต่ว่าการสื่อสารข้ามโลกและ

Ref. code: 25595424300118AUW

การสลายเส้นแบ่งเขตแดนทำให้ความจริงหลายสิ่งได้ปรากฏขึ้นมาได้และยังต้องผ่านการนำเสนอผลักดันเข้าเป็นนโยบายสากลและนโยบายรัฐต่าง ๆ อีกค่อนข้างยาวนานจึงจะเป็นจริงได้

1.4.3 ความคิดความหลากหลายทางชีวภาพมีจริง หรือเป็นเพียงวาทกรรม

หากผู้วิจัยจะอธิบายว่าปัญหาชาวโผล่วที่ป่าทุ่งใหญ่ได้รับผลกระทบมาจากการสร้างภาพแทนความหลากหลายทางชีวภาพและเกิดการแปรให้ภาพแทนกลายเป็นวาทกรรมที่โอบล้อม ควบคุมชาวโผล่วทำให้พวกเขาต้องปรับตัวและจำกัดตนเองเพื่อการอ้างสิทธิในการอยู่อาศัยได้ต่อไปในป่าทุ่งใหญ่ ผู้วิจัยจะต้องอธิบายด้วยว่าภาพแทนความหลากหลายทางชีวภาพได้ถูกนำออกมาเผยแพร่และสร้างอิทธิพลวงกว้างได้เพระนักวิชาการสิ่งแวดล้อมศึกษาทำงานกันในระดับโลกไม่ใช่ในระดับประเทศไทย แต่เนื่องจากนักวิชาการและหน่วยงานราชการในประเทศไทยมีความสัมพันธ์ในเชิงนโยบายกับเครือข่ายทรงอิทธิพลระดับโลก เครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ระดับโลกสร้างให้ภาพแทนความหลากหลายทางชีวภาพเป็นอุดมการณ์ว่าด้วย “ความหลากหลายทางธรรมชาติ” แต่ความหลากหลายทางชีวภาพในธรรมชาติจริง ๆ นั้นกลับแตกต่างไปจากความหลากหลายที่อยู่ในภาพแทน ซึ่งนักวิชาการคนเบี้ยล่างศึกษากลุ่มสิ่งแวดล้อมนิยมอย่างเอสโคบาร์จึงตั้งคำถามกลับไปว่า “ความหลากหลายทางชีวภาพมีอยู่จริงหรือไม่” (Escobar, 2006) ความหลากหลายทางชีวภาพปรากฏออกมาเป็นภาพแทนจากการใช้ความรู้ของนักวิชาการเพื่อจำแนกประเภทสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ แต่ก็เป็นเพียงแค่วาทกรรม ในกรอบความคิดวาทกรรมอธิบายได้ว่า วาทกรรมได้สร้างบางสิ่งให้ถูกรับรู้ได้อย่างกว้างขวาง จนเมื่อผู้คนคิดถึงสิ่งมีชีวิตก็จะคิดถึงกรอบความคิดความหลากหลายทางชีวภาพแทนธรรมชาติจริง ๆ และใช้แนวคิดจากอุดมการณ์ดังกล่าวมาจัดกรอบแบบคับแคบจนเมื่อใช้บ่อย ๆ เข้าก็เกิดความเคยชิน จนความหลากหลายทางชีวภาพเป็นเรื่องปกติสามัญในการที่ใคร ๆ ก็สามารถเอ่ยอ้างถึง แต่ความหลากหลายทางชีวภาพคืออะไร เป็นเรื่องที่อธิบายได้ยาก

ด้วยเพราะว่าความหลากหลายทางชีวภาพเป็นเพียงวาทกรรมไม่ใช่ความจริงและถูกนำมาอธิบายแทนธรรมชาติและผ่านการเคี่ยวกรำในการสื่อสาร แจกงบประมาณประชาสัมพันธ์ในเวทีระดับโลก จนทำให้ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” ปรากฏเป็นความจริงและกลายเป็นจุดศูนย์รวมของความสนใจเพื่อสร้างให้ “ธรรมชาติดำรงอยู่ในแบบที่องค์กรนานาชาติและในเครือข่ายนิยาม” วาทกรรมใช้เป็นเครื่องมือเพื่อจัดการทัศนคติของคนทั่วโลกให้เข้าใจความหลากหลายทางชีวภาพอย่างที่พวกเขาต้องการ และเป็นเพียงความจริงเดียว

ไม่มีทฤษฎีอธิบายความหลากหลายทางชีวภาพรองรับความคิดความหลากหลายทางชีวภาพ เมื่อผู้คนพูดถึงความหลากหลายทางชีวภาพพวกเขาต่างไม่รู้สึกตัว ผู้คนไม่ได้ตระหนักว่าพวกเขาเพียงสื่อความหมายถึงความหลากหลายทางชีวภาพที่กำลังสูญเสียการมีหน้าที่ในระบบนิเวศน์

Ref. code: 25595424300118AUW

เท่านั้น อุดมการณ์ความหลากหลายทางชีวภาพได้ถูกนำไปขยายการศึกษาเพื่อรู้จักชนิดพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ไม่ใช่เพราะมีทฤษฎีความหลากหลายทางชีวภาพกำกับแต่อย่างใด เมื่อค้นพบแล้วก็นำไปสนองต่ออุดมการณ์ เช่นนักวิทยาศาสตร์ได้นำชนิดพันธุ์ที่ได้ค้นพบใหม่มาเป็นหลักฐานในการประกอบสร้างให้ความเป็นจริงใหม่ ดังนั้นความหลากหลายทางชีวภาพจึงไม่ได้มีอยู่ในความคิดที่เสถียรมากนัก เป็นวาทกรรมที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ไม่มั่นคง แต่กระแสแนวคิดนี้ได้รับความสนใจสูงมากขึ้นในระดับโลก (Escobar, 2006, p. 243) จนพัฒนาเป็นอุดมการณ์ว่า ความหลากหลายทางชีวภาพกำลังจะหมดไป และได้เกิดการพิสูจน์ว่าคนจนคือผู้สร้างผลกระทบทำให้เกิดการสูญพันธุ์ของสายพันธุ์ชีวิต

ถึงแม้ว่าการพัฒนาชุมชนและแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนจะเป็นคำที่อยู่คู่กัน แต่ก็เช่นเดียวกันกับคำว่าความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่ วัฒนธรรมชุมชนเป็นเพียงวาทกรรม นักมานุษยวิทยาได้วิจารณ์ว่า “วัฒนธรรมชุมชน” เป็นเพียงภาพแทนที่ถูกสร้างโดยนักเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์ ยุกติ มุกดาวิจิตร ได้วิจารณ์งานพัฒนาในกระแส “วัฒนธรรมชุมชน” ว่าพวกเขาได้ใช้แนวคิดและวิธีการเขียนเช่นเดียวกันกับการเขียนงานชาติพันธุ์นิพนธ์เพื่อสร้างภาพแทนให้แก่ชีวิตของผู้คน และชาติพันธุ์นิพนธ์ในความจริงแล้วก็คือ “วรรณกรรมประเภทหนึ่ง” (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2538) ส่วน แอนดรู วอล์คเกอร์ (Andrew Walker, 2011) อธิบายว่า การเขียนวัฒนธรรมชุมชนไม่ใช่การถ่ายทอดความจริงที่ได้รับการค้นพบ ก็เป็นเพียงวรรณกรรมประเภทหนึ่งเท่านั้น

ในสถานะของกะเหรี่ยงผู้พิทักษ์ป่าก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ได้สอดคล้องกับหมู่บ้านชาวโผล่วในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เป็นการสร้างภาพแทนชาวโผล่วแบบง่าย ๆ และสร้างความสับสน เช่นการอธิบายตอกย้ำบทบาทของชาวโผล่วว่าเป็นผู้จัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้องค์ความรู้ด้านนิเวศน์วิทยาที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการทำให้เกิดการจำกัดความรู้ชาวโผล่วไว้ที่อดีตยาวนาน จึงไม่สามารถมองเห็นการปรับเปลี่ยนและพัฒนาความรู้ใหม่ของชาวโผล่ว และไม่สามารถเข้าใจว่าโผล่วก็ต้องอยู่ต้องกินเพื่อการยังชีพ แต่ในด้านการยังชีพในป่าเป็นเรื่องยากมากที่คนภายนอกจะยอมรับว่าเป็นสิ่งที่คู่กันระหว่างคนที่อยู่ในป่าและการบริโภค เพราะอุดมการณ์ความหลากหลายทางชีวภาพแทนที่ความคิด เมื่อพวกเขาสอดส่องสายตามายังป่ามรดกโลก และผลักให้ชาวโผล่วกลายเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับการอนุรักษ์เมื่อเขาพบสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ เช่น ชาวโผล่วปลูกข้าวในพื้นที่ป่ามรดกโลก หาปลา ล่าสัตว์เพื่อยังชีพ มีรถยนต์ มีเครื่องอำนวยความสะดวก

การเกษตรเพื่อการยังชีพ (subsistence agriculture) เป็นหัวข้อที่นักวิชาการศึกษา “องค์ความรู้ทางด้านนิเวศน์วิทยา” ของชาวโผล่วไว้มากที่สุดได้แก่ “การทำไร่หมุนเวียน” นักวิชาการที่มีอิทธิพลสำหรับนักเขียนนักวิจัยเกี่ยวกับการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน คือ ฮาโรลด์ ซี.

Ref. code: 25595424300118AUW

คองคลิน (Harold C. Conklin, 1957) ผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบเคลื่อนย้ายที่ และหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ (shifting cultivation) จากกรณีศึกษาชาวฟิลิปปินส์ที่อาศัยบนพื้นที่สูงทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียนด้วยความรู้และความเชี่ยวชาญ มีความซับซ้อน และมีความยั่งยืนของอาหารและความต่อเนื่องในการยังชีพได้ในระยะยาวในพื้นที่เดิม ซึ่งพื้นที่ทางการเกษตรก็ได้รับการปกป้องจากชนพื้นเมืองโดยการอธิบายว่าเป็นพื้นที่ป่าศักดิ์สิทธิ์ (Conklin 1957, p. 2) คำอธิบายนี้ใกล้เคียงกับที่ คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ (Clifford Geertz, 1963) อธิบายการเกษตรแบบไร่หมุนเวียนว่าคือการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าธรรมชาติให้เป็นป่าเพื่อการเพาะปลูก ทำให้เกิดการพบกันของเป้าหมายสองประการคือความมั่นคงของการอยู่อาศัยและการอนุรักษ์ (Forsyth & Walker, 2008, pp. 71-2)

สำหรับกรณีศึกษาในพื้นที่สูงของประเทศไทยได้นำมาอธิบายในบริบทสำหรับสังคมกะเหรี่ยง โดยมีงานของนักวิชาการ และนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนิยมหลากหลายองค์กรได้ศึกษาและได้สร้างตัวแบบวัฒนธรรมโผล่วเป็นสิ่งที่คู่กันกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (Chan-Ek, Tangsubutra, 1995, Kulvadee Kansuntisukmongkol, 2004 และ ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2534, 2539) ในกลุ่มวัฒนธรรมชุมชนได้นิยามว่าเป็นเพราะวัฒนธรรมโผล่วมีความเข้มแข็งมีองค์ความรู้และจักวาลวิทยาชาวโผล่วก็ได้เชื่อมโยงระหว่างชาวโผล่วและการดูแลชีวิตป่า จึงทำให้วิถีชีวิตชาวโผล่วความสอดคล้องกับชีวิตป่า ส่วนนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนิยมมีความรู้พื้นฐานจากแนวคิดวิวัฒนาการ (Evolution) อธิบายว่าชาวโผล่วมีการปรับตัวกับระบบนิเวศน์เพื่อความอยู่รอดจนเกิดความมั่นคงในรูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรม

จากการที่ชาวโผล่วรักษาความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติจึงส่งผลต่อความยั่งยืนของการดำรงชีวิตในป่าของชาวโผล่วทั้งความมั่นคงทางด้านอาหารและความมั่นคงทางด้านที่อยู่อาศัยในกลุ่มเหล่านี้ก็พยายามพิสูจน์จากหลักฐานเชิงประจักษ์ เช่น การสำรวจความหลากหลายของแมลงสำรวจวิธีการ ขนาด และปริมาณการของใช้ที่ดินเพื่อการปลูกข้าว (Chan-Ek Tangsubutra, 1995) สำรวจความหลากหลายและจำนวนแต่ละชนิดพันธุ์ของสัตว์ป่ารอบหมู่บ้านโผล่ว (Steinmetz & Mather, 1999) ผลงานทั้งหมดทั้งองค์กรเอกชนทางด้านสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมได้สรุปและวิพากษ์ตัวอย่างของคนที่เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยนำตัวอย่างที่ตรงกันข้ามกับภาพแทนที่ตนเองสร้าง คือกะเหรี่ยงจะต้องรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้หากจะอยู่ในป่าทุ่งใหญ่ได้ต่อไป

ความกดดันจากภาพแทนกะเหรี่ยงนักอนุรักษ์ป่า ทำให้ชาวโผล่วที่เปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่กลายเป็นเป็นตัวตั้งต้นของอุปสรรคในการอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าทุ่งใหญ่ นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนิยมและนักวิชาการสร้างคำอธิบาย “ความรู้ดั้งเดิม” ที่พวกเขาแกะรอยจากคนสูงอายุในหมู่บ้านชาวโผล่ว และนำความความรู้นั้นมาสร้างเป็นภาพแทน “ความรู้ดั้งเดิม” และได้นำกลับมาวิพากษ์ชาวโผล่วในปัจจุบันที่ไม่สอดคล้องกับภาพแทน ตลอดจนสร้างเงื่อนไขลวงว่าหากชาวโผล่วสา

Ref. code: 25595424300118AUW

มารถรักษาการดำรงอยู่ได้ดังภาพแทนกะเหรี่ยงนักอนุรักษ์ในอดีต ชาวโผล่วก็จะไม่ชอบธรรมอีกต่อไปที่จะอยู่ในป่าทุ่งใหญ่ โดยการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพ (เฉพาะป่าเท่านั้น) แบบมีส่วนร่วม มาเป็นปัจจัยในการตัดสิน สิ่งนี้ผู้วิจัยเห็นได้ชัดและจากประสบการณ์ในขณะทำงานเป็นนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนิยม มีการใช้วัฒนธรรมชาวโผล่วในอดีตมาเป็นภาพแทนในการจำลองตัวแบบที่ผิดเพี้ยนและสร้างการบังคับยัดเยียดให้ชาวโผล่วยอมจำนนในภาพแทนกะเหรี่ยงนักอนุรักษ์ โดยมีวาระทางการเมืองที่เรียกร้องชาวโผล่วให้ร่วมมือเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองเพื่ออ้างสิทธิในการอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าได้ต่อไป

ภาพแทนในชาติพันธุ์นิพนธ์ตอกย้ำและสร้างบทบาทเทียมขึ้นมาทำให้คนภายนอกมองชาวโผล่วดีขึ้นแต่ก็ขาดมิติของความเปลี่ยนแปลงไปจากประเพณีเดิม แทนที่จะศึกษาชาวโผล่วใน เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงและรักษาความมั่นคงในความสัมพันธ์ที่ปรับเปลี่ยนร่วมกันระหว่างชาวโผล่ว ความรู้ใหม่และชีวิตป่า ว่าจะสามารถจัดการป่าอย่างไรและต้องเพิ่มอำนาจอะไรให้แก่ชาวโผล่วจึงจะสามารถจัดการอุปสรรคในการอยู่อาศัยในป่าได้อย่างเป็นปัจจุบัน แต่ทั้งหมดกลับตอกย้ำภาพแทนอันคับแคบและบิดเบี้ยว ตลอดจนสร้างเงื่อนไขกดดันให้ชาวโผล่วต้องมีวัฒนธรรมดั้งเดิมสวยงามดังภาพแทนที่คนภายนอกกระตุ้นสร้าง แนวทางการดังกล่าวคือการเสนอให้ชาวโผล่วยอมรับวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมกดดันตนเองทำให้ย้ายความกดดันจาก รัฐมาที่วัฒนธรรม (Buergin, 2003b)

ถึงกระนั้นชาวโผล่วต่างก็พยายามที่จะสวมบทบาทการเป็นนักอนุรักษ์ดังภาพแทนในชาติพันธุ์นิพนธ์ และแม้ว่าจะมีความต่างเวลาของภาพแทน ซึ่งนำมาสู่บางสิ่งที่สร้างการผูกมัดให้อยู่ด้วยกัน เช่นหากชาวโผล่วเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยป่าจะเสื่อมสภาพไป และความหลากหลายทางชีวภาพจะลดลง หรือชาวโผล่วจะอยู่ในป่าได้หรือไม่อาจจะทำให้เป็นที่สงสัย

แน่นอนว่าชาวโผล่วจะอยู่ในถิ่นเดิมได้ต่อไปหรือไม่ ไม่มีใครเป็นผู้ตัดสินได้และหากมีการย้ายจริงก็จะมีการต่อต้าน ทั้งหมดรัฐบาลก็เฝ้ามองเกมการต่อรองและเป็นผู้ตัดสินใจในท้ายที่สุด ซึ่งชาวโผล่วกังวลต่อการบังคับย้ายถิ่นจึงทำให้พวกเขาต้องเข้าร่วมและมีความสัมพันธ์กับข้อเสนอของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนิยม ในฐานะเป็นผู้ช่วยวิจัยภาคสนามทางนิเวศน์อย่างเข้มข้น นักมานุษยวิทยาประเทศเยอรมัน ไรเนอร์ เบอร์จิน (Reiner Buergin, 2003b) อธิบายว่านั่นเป็นจุดอ่อนที่สุดในเวทีการเมือง และสร้างความตึงเครียดกดดันโดยเฉพาะผู้สูงอายุ (Buergin, 2003b)

เมื่อเดินทางมาถึงปลายทางของข้อเสนอจากภาพแทนแล้วกลับไม่สามารถหาทางออกได้ และมองไม่เห็นว่าผลของความขัดแย้งจะนำมาซึ่งความตึงเครียด จากการศึกษาภาคสนามของผู้วิจัยในพื้นที่เดียวกันนี้รองรับข้อเสนอของเบอร์จินได้เป็นอย่างดี ในความจริงแล้ว เบอร์จินได้ศึกษาและเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์ไว้อย่างละเอียดว่า นักวิชาการได้สร้างให้ชาวโผล่วเป็นนักอนุรักษ์ โดย

Ref. code: 25595424300118AUW

ขยายในเครือข่าย เพื่อต่อสู้ให้ได้รับสิทธิในการอยู่อาศัยในป่า การอธิบายเช่นนั้นกลับเป็นการผลักภาระให้แก่การรักษา “วัฒนธรรมดั้งเดิม” ที่สร้างความกดดันแก่ชาวโผล่วมากเกินไป และไม่สอดคล้องกับชาวโผล่วที่อยู่อาศัยในป่าปัจจุบัน รวมถึงอาจไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาต้องการจริง ๆ ผู้วิจัยคิดว่าภาพแทนโดยนักวิชาการและนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนิยมที่นำเสนอสู่เวทีการเมืองของการต่อสู้เพื่อสิทธิการอยู่อาศัยขาดความสนใจภาพแทนของชาวโผล่วที่ต้องการนำเสนอจริง ๆ (Buergin 2001, 2002a, 2002b, 2003a, 2003b, 2010)

ชาวโผล่วต้องการแก้ไขปัญหาจึงรับภาพแทนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการแสดงตนเองออกไปสู่สาธารณะผ่านสื่อมวลชน และโอกาสในการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโผล่วและอัตลักษณ์ของนักอนุรักษ์ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างภาพแทนและความตั้งใจแสดงออกของชาวโผล่วได้สร้างสถานการณ์ที่ทำให้พวกเขาจัดการกับภาพพจน์ตัวเองอย่างยากยิ่ง เช่น ภาพพจน์ว่าชาวโผล่วในป่าทุ่งใหญ่เป็นนักอนุรักษ์ แต่คำอธิบายถึงนักอนุรักษ์ไม่ชัดเจน การที่ชาวบ้านนำของป่าและพืชสวนไปแลกเปลี่ยนในตลาดหรือรับจ้างเป็นแรงงาน หากยังล่าสัตว์ป่าบางชนิดเพื่อการยังชีพหากเปลี่ยนแปลงไปจากภาพแทนประเพณีเดิม การเข้าสู่ตลาด การยังชีพในหมู่บ้านโดยอาศัยในป่าไม่ว่าจะเป็นการเก็บของป่าล่าสัตว์ การทำการเกษตร ประเพณีและศาสนาของชาวโผล่ว การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต พวกเขายังได้รับการยกย่องให้เป็นนักอนุรักษ์และเป็นกะเหรี่ยงที่ดีอยู่หรือไม่ สิ่งที่หลงลืมไปจากผู้เขียนผู้สร้างภาพแทนก็คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากภาพแทนโดยหวังแต่ผลในเชิงบวกต่อสถานการณ์ทางการเมือง แต่สร้างความกดดันให้แก่ผู้ถูกอธิบายแทน

1.5 วัตถุประสงค์การวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1.5.1 ภาพแทนชีวิตป่าของชาวโผล่วเป็นอย่างไร

1.5.2 ภาพแทนของชาวโผล่วปะทะกับนักวิชาการและองค์กรเอกชนเป็นอย่างไร

1.6 ระเบียบวิธีวิจัย

ศึกษาจากเอกสารและชาติพันธุ์นิพนธ์ การศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการชาติพันธุ์นิพนธ์ (Ethnography) ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาโดยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยเคยมีประสบการณ์การทำงานในพื้นที่วิจัยมาก่อนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539-2541 หลังจากนั้นก็เข้าไปประมาณปีละสองครั้ง ครั้งละหนึ่งสัปดาห์ ช่วงเวลาที่วิจัย

Ref. code: 25595424300118AUW

สำหรับวิทยานิพนธ์เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เพื่อเก็บข้อมูลเขียนข้อเสนอการวิจัย หลังจากนั้นก็เข้าพื้นที่สลับกับการออกมาเขียนงานภายนอก โดยพยายามครอบคลุมช่วงเวลาทั้งปีของชาวโผล่ว ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2558 และเข้าอีกครั้งในปี พ.ศ. 2559 เพื่อร่วมพิธีกรรมสำคัญในป่ากับชาวโผล่ว ในขณะเขียนวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย รวมถึงการสังเกตการณ์เพื่อรับประสบการณ์ทางตรงจากป่าด้วยตนเองหลายครั้ง โดยเฉพาะช่วงเวลาวิจัยตั้งแต่ปี 2556-2558 มากกว่า 10 ครั้ง

1.7 เนื้อหาวิทยานิพนธ์โดยย่อ

บทที่ 1 ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา ในบทนี้เกริ่นให้รู้จักกลุ่มคนที่ผู้วิจัยศึกษา คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปร์หรือโผล่ว (Paw) ที่อยู่อาศัยในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี นอกจากชาวโผล่วจะทำการเกษตรแบบที่สูงซึ่งเรียกว่า “ไร่หมุนเวียนแล้ว” พวกเขายังเป็นผู้เก็บหาของป่าและล่าสัตว์ (hunting-gathering) และมีประวัติศาสตร์ผูกพันตั้งแต่สมัยราชสำนักอยุทธยา เช่นการส่งบรรณาการเป็นสินค้าสำคัญเพื่อการส่งออก แต่ในช่วง 30 จนถึงปัจจุบันนี้ชาวโผล่วถูกลดความสำคัญลงและเคยประสบปัญหาว่ารัฐบาลต้องการย้ายชาวโผล่วออกจากป่าทุ่งใหญ่ แต่ในปัจจุบันได้เกิดการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับสิทธิมนุษยชน ไม่มีการย้ายออกจากป่าแต่ยังคงจำกัดควบคุมกิจกรรมการอยู่อาศัย ตอลดช่วงเวลาของปัญหาได้เกิดการถกเถียงทางสังคมมาอย่างต่อเนื่อง ข้อถกเถียงทางการเมืองเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการสร้างคำอธิบายแทนชาวโผล่ว ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้เรียกว่า “ภาพแทน” (representation) และเกิดปัญหาที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นคือภาพแทนที่มาจากชาวโผล่วถูกลบหายไปจากการรับรู้

ผู้วิจัยอธิบายต่อเนื่องด้วยข้อถกเถียงทางวิชาการในกระแสสิ่งแวดล้อมนิยมระดับโลกที่แผ่ขยายเข้ามาครอบงำประเทศยากจนทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย ทำให้นโยบายในประเทศแปรตามและมีผลต่อการบังคับโยกย้ายประชาชนที่อาศัยอยู่ใรป่าต้องถูกโยกย้ายภายใต้อุดมการณ์โลกว่าด้วย “ความหลากหลายทางชีวภาพ” แต่ความหลากหลายทางชีวภาพก็เป็นวาทกรรมที่มีปัญหาเพราะเป็นเพียงแค่ภาพแทนที่ปราศจากทฤษฎีรองรับคำอธิบายที่ดีพอ ทำให้ถูกใช้ตามอำเภอใจและแย่งการอธิบายไปจากกลุ่มชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ถูกอ้างว่าหลากหลายนั้นเอง

กลุ่มคนในประเทศยากจนได้ลุกขึ้นคัดค้านกลุ่มหนึ่งซึ่งมีสมาชิกกว้างขวางทำงานกับชนพื้นเมืองได้จัดตั้งกลุ่ม “คนเบี้ยล่าง” (subaltern) คือ ผู้อยู่ใต้อำนาจ ผู้เสียเปรียบ และผู้เป็นรอง เช่นเดียวกับ “ชาวโผล่วคนเบี้ยล่าง” ที่บ้านของบรรพบุรุษอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ธรรมชาติและถูกออก

Ref. code: 25595424300118AUW

กฎหมายที่ออกมาเพื่อขับไล่และมีปัญหาจากคนที่เข้ามาช่วยเหลือแย่งอธิบายแทนชาวโผล่ว กดทับภาพแทนชีวิตป่าที่พวกเขาสร้าง ปัญหาชาวโผล่วถูกยกให้เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาสร้างภาพแทนแต่ขาดความสนใจว่าชาวโผล่วอธิบายตัวตนของตนเองอย่างไร ข้อเสนอขององค์กรภายนอกไม่สามารถหาทางออกที่ยากจะจัดการได้ เพราะการอธิบายและผลักภาระให้แก่การรักษา “วัฒนธรรมดั้งเดิม” ซึ่งเป็นภาพแทนที่พวกเขาบรรจงสร้างและมอบให้แก่ชาวโผล่วใช้เป็นข้ออ้างเพื่อที่จะอยู่ในป่าได้ต่อไปนั้น เป็นการสร้างความกดดันแก่ชาวโผล่วมากเกินไป และไม่สอดคล้องกับชาวโผล่วที่อยู่อาศัยในป่าจริง ผู้วิจัยจึงได้ทำงานเพื่อที่จะค้นหาภาพแทนที่ชาวโผล่วสร้างอย่างมีส่วนร่วมกับชีวิตป่าและการปะทะกับภาพแทนภายนอกว่าเป็นอย่างไร ซึ่งอาจจะนำมาสู่การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

บทที่ 2 กรอบแนวคิดและทฤษฎี การทำงานในเชิงทฤษฎี เพื่อเข้าใจปัญหาจากการสังเกตการณ์ (observation) ในเชิงประจักษ์ (empirical) ต่อชาวโผล่วและชีวิตป่าที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ทำให้ต้องพัฒนาวิธีการศึกษามาเป็นการทำงานชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ จากการศึกษาสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และนำมาสังเคราะห์โดยการใช้ทฤษฎีในกลุ่มหลังมนุษย์นิยมและชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ นอกจากนี้แล้วการทำงานในเชิงทฤษฎีจะช่วยคลี่คลายประเด็นปัญหาความเข้าใจต่อชาวโผล่วคนเบี้ยล่างว่าพวกเขาพูดได้หรือไม่ การที่จะหาคำตอบโดยมีความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและข้อมูลจากภาคสนามเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพื่อจะเผยให้เห็นว่าผู้ที่ถูกกดขี่อย่างยาวนานสามารถที่จะพูดได้หรือไม่ การพูดคือการสร้างภาพแทนและคือการต่อต้านทางการเมืองของผู้ที่ถูกกดขี่ และถึงแม้ชาวโผล่วจะตกอยู่ในอำนาจของความรู้แต่ความรู้ที่มาจากภายนอกได้ถูกประกอบรวมเข้ากับความรู้ในท้องถิ่น แต่ก็เห็นการเพิกเฉยกับอำนาจด้วยเช่นกัน พวกเขาทั้งรับความรู้แต่ในขณะเดียวกันก็นำความรู้ไปสังเคราะห์กับความรู้ที่มี โดยเฉพาะความรู้ที่ได้จากป่าและตอบโต้ทางการเมืองออกไปเป็นภาพแทน

บทที่ 3 ชีวิตป่า: การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่วในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร วัฒนธรรม/ภาพแทนชาวโผล่วไม่ได้สร้างขึ้นมาจากมนุษย์เท่านั้นแต่มาจากส่วนผสมที่มีมุมมองสัมพันธ์กันหลากหลาย/ข้ามสายพันธุ์ (multi/trans-species) บทที่ 3 นี้ได้นำเสนอให้เปลี่ยนวิธีวิทยาจากการศึกษาโดยให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษา (anthropocentrism) โดยย้ายไปศึกษามุมมองของ สัตว์ ต้นไม้ สิ่งของ เครื่องมือ ฯลฯ ค้นหาแหล่งความรู้เกี่ยวกับนิเวศนวิทยาชาวโผล่ว พบว่าความรู้ของชาวโผล่วคือความรู้ที่เป็นความรู้ใหม่อยู่เสมอ และเรียนรู้โดยผ่านความสนใจส่วนบุคคลจนกลายเป็นความเชี่ยวชาญ ไม่มีองค์ความรู้ดั้งเดิมที่ชัดเจนหรือข้อสรุปใด ๆ ให้ชาวโผล่ว

Ref. code: 25595424300118AUW

เรียนรู้ เพราะสิ่งนั้นคือความรู้ที่ตายแล้ว ชาวโผล่วแสวงหาความรู้จากทั้งแหล่งเก่าและแหล่งใหม่ จากความรู้ในอดีตและจากความรู้ที่บังเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนสื่อสารกับชีวิตป่า

บทที่ 4 ชีวิตป่าและความศักดิ์สิทธิ์ จักรวาลวิทยา (cosmologies) อันเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เข้าใจเรื่องหน้าที่ของสรรพชีวิตในชีวิตป่า ผ่านวิธีคิดของชาวโผล่วที่พวกเขาตรึงทุกชีวิตด้วยหน้าที่ โดยมีภาพแทนปรัมปรา เรื่องเล่า พิธีกรรม การปฏิบัติ ข้อห้ามต่าง ๆ ที่ทุกชีวิตมีหน้าที่มีภารกิจในขณะดำรงอยู่เพื่อเปลี่ยนไปสู่สายพันธุ์อื่น การเข้าใจจักรวาลวิทยาชาวโผล่วทำให้เปิดความเข้าใจสู่ความความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่ยังคงรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน และเข้าใจที่มาของความรู้ชนพื้นเมืองว่าความรู้ไม่ใช่สิ่งที่ตายแล้วและชาวโผล่วรับความรู้มาเป็นมรดกตกทอด แต่ความรู้ถูกเก็บรักษาไว้ผ่านตัวแสดงต่าง ๆ ในภาพแทนที่ยังมีชีวิต และมีความฉลาดเป็นของตนเองที่มีความเท่าเทียมกันโดยมีหน้าที่ที่แตกต่างกัน ชาวโผล่วจึงเป็นผู้สร้างความรู้จากการเผชิญในชั่วขณะกับชีวิตป่าและนำมาเผยแพร่สู่สังคมชีวิตป่า สร้างเป็นความหมายใหม่ ความรู้ใหม่โดยมีปรัมปรา เรื่องเล่าดั้งเดิม คอยถูกดึงเข้ามาเป็นทฤษฎีหรือเครื่องมือแนะนำในการมีปฏิสัมพันธ์ขณะเผชิญหน้ากับตัวแสดงในภาพแทน

บทที่ 5 การปะทะและการปรับตัว จากปัญหาที่ชาวโผล่วมีปัญหาถูกจำกัดการอธิบายตัวตน โดยตัวแบบความคิดความอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพที่คับแคบหรือไม่ก็ยกย่องเชิดชูจนเกินจริง จนทำให้ชาวโผล่วมีปัญหาระหว่างภาพแทนและความจริง ของการปฏิบัติเพื่อการยังชีพ คำถามในบทนี้ก็คือ ชาวโผล่ว “พูดได้หรือไม่” จากการทำงานชาติพันธุ์นิพนธ์ที่ลุ่มลึกลงไปสู่ด้านของชีวิตชาวโผล่ว ได้เห็นถึงสิ่งที่เขาปรารถนาที่จะสื่อสาร ชาวโผล่วสร้างการมีความสัมพันธ์กับภาพแทนในเชิงการเมืองมากกว่าการยอมรับสิ่งครอบงำเข้ามาโดยใสซื่อ สิ่งนี้คือความเป็นการเมืองของภาพแทน และผ่านการสร้างประเพณีประดิษฐ์ใหม่เพื่อกลมกลืนภาพแทนความเป็นชาวโผล่วเข้าสู่การรับรู้ของคนไทยแต่ยังคงรักษาตัวตนภายในสังคมของชาวโผล่วเอง การกระทำดังกล่าวคือการสร้างความเป็นไทยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จึงตอบโต้กับการครอบงำ ดังนั้นชาวโผล่วพูดแต่องคกรค์เอกชนและนักวิชาการอาจจะไม่สามารถเข้าใจได้ ชาวโผล่วเลือกวิธีการในการสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐในป่าทุ่งใหญ่โดยการให้ความร่วมมือด้านการวิจัย การเดินตรวจป่า การช่วยจับกุมนักล่าที่มาจากภายนอก การประสานงานกับชาวกะเหรี่ยงฝั่งประเทศพม่าในด้านการอนุรักษ์และความมั่นคงชายแดน และที่ก้าวหน้าไปอีกหนึ่งขั้นก็คือทำให้เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ของรัฐระดับท้องถิ่นเริ่มมองความจริงผ่านภาพแทนชีวิตป่าจนมีปฏิบัติการทางการสื่อสารข้ามสายพันธุ์ได้ ดังนั้นชาวโผล่วพูดได้แต่พูดในอีกสำเนียงภาษา พวกเขาพูดผ่านภาพแทนที่ชาวโผล่วมีร่วมกันกับป่าและประกอบรวบรวมภาพ

Ref. code: 25595424300118AUW

แทนจากรัฐและองค์กรเอกชนให้เข้ามาผสมรวมกับภาพแทนชีวิตป่าโดยผ่านปฏิบัติการจริง ซึ่งชาวโผล่วมีอำนาจในฐานะผู้กุมความรู้ความเชี่ยวชาญในป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและด้านความมั่นคงชายแดน

บทที่ 6 บทสรุป ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหาสาระวิทยานิพนธ์ โดยเริ่มต้นจากการอธิบายว่าชาวโผล่วประสบปัญหาในเรื่องสิทธิการอยู่อาศัยในเขตป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจากปัญหาวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ จากความขัดแย้งเรื่องการผลักดันให้ชาวโผล่วออกจากป่าทุ่งใหญ่ได้พัฒนามาสู่การสร้างภาพแทนชาวโผล่วที่ไม่สอดคล้องกัน เมื่อผู้วิจัยได้เข้ามาศึกษาโดยใช้วิธีการชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์เพื่อหาข้อมูลหลักฐานในการทำความเข้าใจว่าชาวโผล่วสร้างภาพแทนให้แก่ตนเองหรือไม่ และมีความสัมพันธ์กับภาพแทนของรัฐและองค์กรสิ่งแวดล้อมอย่างไร

โดยเสนอให้นักวิชาการหันกลับมาทบทวนกรอบความคิดในการศึกษาชาวโผล่วและกลุ่มชนอื่นที่อยู่อาศัยในป่า ธรรมชาติและสัตว์เลี้ยงเพื่อนคู่คิด ให้มีมิติของการสนใจการสื่อสารที่มนุษย์มีกับชีวิตอื่นโดยไม่กำหนดให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษา อาจจะทำให้พบความเป็นไปได้ที่จะเข้าใจการมีสังคมร่วมกันระหว่างมนุษย์และชีวิตอื่นโดยผ่านการสื่อสารภาษาทางอ้อม และการวิจัยก็จะมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นคือทำให้การสื่อสารและภาพแทนจากสัตว์ พันธุ์พืช และวัตถุกลายเป็นข้อมูลของการวิจัย และมีมุมมองที่ผสมกันจากวิธีคิดของชีวิตป่าหรือชีวิตอื่น สิ่งนี้จะทำให้เข้าใจมุมมองของกลุ่มคนที่ผู้วิจัยศึกษามากยิ่งขึ้นว่า “วัฒนธรรม” ของกลุ่มคนที่นักวิจัยศึกษาไม่ได้แยกออกมาอย่างอิสระจากสภาพแวดล้อมและนอกจากนั้น สัตว์ พันธุ์พืชและวัตถุ มีความเป็นผู้กระทำการของการสื่อความหมาย ไม่ใช่ผู้รองรับการอธิบายฝ่ายเดียว ซึ่งชาวโผล่วที่ผู้วิจัยศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งในสังคมชีวิตป่าและต่างก็เสริมสร้างวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ข้อเสนอนี้เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าสนใจและมีความสำคัญ ซึ่งควรศึกษาอย่างต่อเนื่องและอย่างมีความสัมพันธ์กันในหลายสาขาวิชาการ

วัฒนธรรมที่แสดงออกถึงมุมมองและวิธีคิดของชาวโผล่วว่าด้วยโลกและการดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง ซึ่งผู้วิจัยอธิบายว่าคือจักรวาลวิทยาของชาวโผล่ว อันเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เข้าใจเรื่องหน้าที่ของสรรพชีวิตในชีวิตป่า ผ่านวิธีคิดของชาวโผล่วที่พวกเขาตรึงทุกชีวิตด้วยหน้าที่ โดยมีภาพแทนปรัมปรา เรื่องเล่า พิธีกรรม การปฏิบัติ ข้อห้ามต่าง ๆ ที่ทุกชีวิตมีหน้าที่มีภารกิจในขณะดำรงอยู่เพื่อเปลี่ยนไปสู่สายพันธุ์อื่น การเข้าใจจักรวาลวิทยาชาวโผล่วทำให้เปิดความเข้าใจสู่ความความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่ยังคงรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน และเข้าใจที่มาของความรู้ชนพื้นเมืองว่าความรู้ไม่ใช่สิ่งที่ตายแล้วและชาวโผล่วรับความรู้มาเป็นมรดกตกทอด แต่ความรู้ถูกเก็บรักษาไว้ผ่านตัวแสดงต่าง ๆ ในภาพแทนที่ยังมีชีวิต และมีความฉลาดเป็นของตนเองที่มีความเท่าเทียมกันโดยมีหน้าที่ที่แตกต่างกัน ชาวโผล่วจึงเป็นผู้สร้างความรู้จากการเผชิญในชั่วขณะกับชีวิตป่าและนำมาเผยแพร่สู่สังคมชีวิตป่า

Ref. code: 25595424300118AUW

สร้างเป็นความหมายใหม่ ความรู้ใหม่โดยมีปรัมปรา เรื่องเล่าดั้งเดิม คอยถูกดึงเข้ามาเป็นทฤษฎีหรือเครื่องมือแนะนำในการมีปฏิสัมพันธ์ขณะเผชิญหน้ากับตัวแสดงในภาพแทน

ชาวโผล่วซึ่งยึดโยงตัวเองอยู่ในความสัมพันธ์กับการสร้างภาพแทนในชีวิตป่าได้เกิดการปะทะและปรับตัวกับภาพแทนที่มาจากบุคคลในหน่วยงานรัฐและองค์กรทางสิ่งแวดล้อม คือชาวโผล่วปะทะกับ “วาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ” และ สืบสวนว่าชาวโผล่วคนเบี้ยล่างสามารถพูดได้หรือไม่ จากความสัมพันธ์ในฐานะคนเบี้ยล่าง

Ref. code: 25595424300118AUW

บทที่ 2
กรอบแนวคิดและทฤษฎี

กรณีศึกษาของผู้วิจัยเกี่ยวกับชาวโผล่วที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการศึกษาชนพื้นเมืองเพื่อหาข้อเท็จจริงว่าการครอบงำต่อผู้ที่ถูกกดขี่ในระยะยาวเป็นอย่างไร ชนพื้นเมืองยอมรับต่อการถูกกดขี่ด้วยตัวเองอย่างไร ผ่านกระบวนการอะไร การกดขี่ทำให้พวกเขายอมรับการกดขี่โดยสมบูรณ์หรือไม่และพวกเขาตอบโต้หรือต่อต้านอย่างไร ผู้วิจัยได้ทำงานทางทฤษฎีและการทำงานจากภาคสนามแบบเข้มข้นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับภาพแทนของชาวโผล่วที่พวกเขาได้มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงการสื่อสารกับชีวิตอื่น โดยการทำงานชาติพันธ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และนำมาสังเคราะห์โดยการใช้ทฤษฎีในกลุ่มหลังมนุษย์นิยมและชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ นอกจากนี้แล้วการทำงานในเชิงทฤษฎีจะช่วยคลี่คลายประเด็นปัญหาความเข้าใจต่อชาวโผล่วคนเบี้ยล่างว่าพวกเขาพูดได้หรือไม่ การที่จะหาคำตอบโดยมีความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและข้อมูลจากภาคสนามเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพื่อจะเผยให้เห็นว่าผู้ที่ถูกกดขี่อย่างยาวนานสามารถที่จะพูดได้หรือไม่ การพูดคือการสร้างภาพแทนและคือการต่อต้านทางการเมืองของผู้ที่ถูกกดขี่ และถึงแม้ชาวโผล่วจะตกอยู่ในอำนาจของความรู้แต่ความรู้ที่มาจากภายนอกได้ถูกประกอบรวมเข้ากับความรู้ในท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้วยังทำให้เห็นการเพิกเฉยกับอำนาจด้วยเช่นกัน พวกเขาทั้งรับความรู้แต่ในขณะเดียวกันก็นำความรู้ไปสังเคราะห์กับความรู้ที่มี โดยเฉพาะความรู้ที่ได้จากป่าและตอบโต้ทางการเมืองออกไปเป็นภาพแทน

2.1 ปัญหาการรับมายาคติและอัตตวินิจฉัย

หัวข้อนี้อธิบายกระแสแนวคิดการเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรม ปัญหาที่มาจากการพัฒนาตัวเองในการเขียน ภาพแทน “คนอื่น” ที่ปรากฏใน หนังสือ บทความ หรือสื่อประเภทต่าง ๆ ในความจริงแล้วภาพแทนที่ถูกแสดงมีความไม่สอดคล้องระหว่างคนอื่นที่ถูกอธิบายและภาพแสดงแทนชีวิตที่ปรากฏอยู่ในสื่อต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มนักเขียนแนววัฒนธรรมชุมชน (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2538, 2548) ยุกติ มุกดาวิจิตร ได้สร้างให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับงานวรรณกรรมในประเทศไทย ซึ่งเป็นกระแสที่ต่อเนื่องจากกระแสความคิดทางวิชาการในสาขามานุษยวิทยา ชื่อ “การเขียนวัฒนธรรม” (writing culture) ประกอบด้วยนักวิชาการรุ่นใหม่ในยุคนั้นได้มีข้อเสนอให้ปรับวิธีการทำงานการเขียนของนักมานุษยวิทยา ที่เรียกกันว่า “ชาติพันธุ์นิพนธ์” (ethnography) ข้อเสนอสำคัญ คือเสนอให้ทบทวนอภิสิทธิ์ในการเขียนของนักเขียน ความจริงแล้ว

Ref. code: 25595424300118AUW

นักเขียนบ่มเพาะวัฒนธรรมการเขียนเพื่อที่จะเป็นนักเขียน การเขียนวัฒนธรรมเขียนจาก “วัฒนธรรมการเขียน” (writing culture) จึงมีความไม่ตรงไปตรงมานัก จะมากหรือน้อยอย่างไรก็ตามชาติพันธุ์นิพนธ์ไม่ใช่ผลงานที่สะท้อนออกมาจากความจริงแบบใสซื่อแต่เป็นภาพแทนของสังคมและวัฒนธรรมที่คนอื่นสร้างขึ้น ซึ่งนักเขียนเป็นเพียงคนภายนอกผู้เล่าเรื่อง แต่เนื่องด้วยเขามีวัฒนธรรมการเล่าเรื่องและได้พิมพ์ผลงานตนเองให้คนในประเทศตนเองได้อ่าน (Clifford & Marcus, 1986, p. 262)

ปัญหาสำคัญประการต่อมาก็คือทำอย่างไรที่นักเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์จะไม่สร้างปัญหาการยึดถือวัฒนธรรมตนเองเป็นศูนย์กลาง (ethnocentrism) (Pels, 1997, p. 166) ในขณะที่เขาเขียน นักเขียนมีอำนาจในการพูดแทนคนอื่นที่เขาเขียนถึง แต่ในขณะเดียวกันนักเขียนก็ไม่ใช่คนในเรื่องจริงก็คือนักเขียนเป็นอื่นจากคนที่เขาไปศึกษา นักเขียนจ่อมจมตัวเองในวัฒนธรรมอื่นนั่นทำให้เกิดความเป็นพหุในตัวเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ผู้ที่เขาศึกษาในขณะที่อยู่ภายในชุมชนกลับไม่ได้มีเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชนตนเอง เมื่อนักเขียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนที่ตนเองศึกษาจึงสร้างการมีส่วนร่วมที่มีความหลากหลายไปในตัว ผลงานเขียนมาจากการสร้างอุปมาเปรียบเทียบและมาจากการกวาดองศาในวงกว้างเพื่อค้นหาความรู้สึก คาดคำนวณ หยั่งถึง ไม่ใช่เสียงเดี่ยว แต่มีเสียงที่หลากหลาย (Clifford & Marcus, 1986, p. 5)

หากสังเกตข้อมูลทางสังคมล้วนแล้วแต่มีอารมณ์ความรู้สึกแฝงอยู่ ศาสตร์ต่าง ๆ ไม่เคยปราศจากความรู้สึก ดังนั้นชาติพันธุ์นิพนธ์จึงเป็นการเขียนเกี่ยวกับมนุษย์นั้นก็ยิ่งไม่ใช่ชาติพันธุ์นิพนธ์แต่คือผลงานที่แปลความจากการใช้อารมณ์ (Rosaldo, 1994, p. 171) ไม่ใช่การศึกษาที่ปราศจากอารมณ์ เพียงแต่ผู้อ่านไม่สามารถเห็นมันได้อย่างโจ่งแจ้งเท่านั้น เพราะนักเขียนซ่อนอารมณ์จากผลงานตนเอง

ความลับของการสร้างสรรค์ของผู้สร้างสรรค์ วรรณกรรม โฆษณา และอื่น ๆ ทั้งหมดคือภาพแทน นักสัญญศาสตร์ รอล็อง บาร์ต (Roland Barthes, 2012 [1957]) ได้เป็นผู้เปิดเผยให้เห็นถึงจิตวิทยาของนักเขียนว่าพวกเขาต่างพยายามข้ามอุปสรรคที่เป็นเครื่องบั่นทอนความสามารถสร้างสรรค์ เบื้องหลังสำหรับการสร้างสรรค์ถูกซ่อนอยู่ในกระบวนการทำงานอยู่สามกระบวนการ คือการใช้ภาษา การประพันธการ และ การใช้ลีลาชั้นเชิงการเขียน ทั้งสามกระบวนการนี้ทำงานเมื่อผู้สร้างสรรค์มีความคาดหมายและลงมือทำงาน ต้องยอมรับก่อนว่าผู้สร้างสรรค์สลัดความต้องการที่อยากจะครองใจผู้อ่านและผู้ชมไม่ได้ ดังนั้นเขาจึงพยายามอย่างที่สุดที่จะสวมรอยแนววิธีการเขียนที่ได้รับความนิยมของผู้อ่านและยังเหมาะสมกับตนเอง นั่นเองที่เป็นเหตุผลอันทำให้เกิดความคิดคับแคบตั้งแต่เริ่มต้น

ยิ่งผู้สร้างสรรค์ผ่านการฝึกฝนวินัยของตนเองมากเท่าไหร่ เขาก็ลดทอนตัวเองมากยิ่งขึ้นเท่านั้น และผลสืบเนื่องคือผลงานได้จำกัดให้ผู้อ่านมีความคิดที่คับแคบตามไปด้วย กระนั้นก็ตาม

Ref. code: 25595424300118AUW

ผู้สร้างสรรค์กลับพยายามใช้ลีลาและชั้นเชิงการเขียนเพื่อปิดบังอำพรางความกดดันที่ตนเองได้รับ (Barthes, 2012[1953], pp. 11-12) อันมาจากความสัมพันธ์ของการเขียนระหว่างตัวตนของตนเอง จุดมุ่งหมายทางการเมือง และผู้คนที่เขาเขียนถึง จากผลงานที่ผู้อ่านให้การยอมรับ ภาษาที่ได้รับความชื่นชมและจุดมุ่งหมายของการเขียน ทำให้ภาพแทนชีวิตชาวบ้านเคลื่อนไปจากชีวิตจริงไม่มากก็น้อยอันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยหลีกเลี่ยงได้ยาก

ผู้วิจัยตระหนักว่าไม่ได้พยายามนำเสนอว่าภาพแทนที่ตนเองสร้างนั้นดีกว่า หรือควรจะทำอย่างไร แต่ได้พยายามศึกษาว่าชาวโผล่วมีปฏิสัมพันธ์กับภาพแทนที่คนอื่นสร้างอย่างไร และภาพแทนที่ชาวโผล่วสร้างเป็นอย่างไร จากการศึกษาพบว่าชาวโผล่วสร้างภาพแทนจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและชีวิตป่า (wildlife) งานวิจัยใช้คำ “ชีวิตป่า” หมายถึง สัตว์และพันธุ์พืช รา มอส ไลเคน ที่ดิน ก้อนหิน และคน โดยเลือกมุมมองจากจุดยืนของชาวโผล่วและติดตามว่าชาวโผล่วเลื่อนจุดยืนของตนเองไปแห่งใดบ้าง สัญญศาสตร์และมายาคติที่ชาวโผล่วมีความสัมพันธ์ด้วยเป็นอย่างไร พวกเขาซึมซับเข้ามา ต่อต้าน หรือวางเฉยอย่างไร (Barthes, 2012[1957], pp. 221-226) นอกจากนี้ผู้วิจัยจะสังเกตสัญญศาสตร์ในขั้นที่สอง ที่ซึ่งมายาคติกลายเป็นรูปสัญญะที่สร้างมายาคติที่ต่อเนื่อง มายาคติในที่นี้ผู้วิจัยนำมาอธิบายภาพแทนที่สร้างและผลิตซ้ำความเข้าใจแบบจำกัดคับแคบที่มีต่อวัฒนธรรมการอยู่อาศัยในป่าของชาวโผล่วเพื่อแสดงให้เห็นว่า ความเข้าใจผิดพลาดเป็นอย่างไร แน่นอนว่าความเข้าใจที่ถูกต้องสมบูรณ์ไม่มี ผู้วิจัยไม่ได้นำเสนอในเชิงวาทศิลป์ แต่เสนอให้เปิดการรับรู้ของชาวโผล่วในแบบที่เขารับรู้และตรวจสอบว่าภาพแทนที่นักเขียนได้มานั้นห่างจากมุมมองของชาวโผล่วเพียงใด

ภาพแทนมายาคติถูกผลิตซ้ำกลายเป็นตัวตั้งต้นเป็นรูปสัญญะและทำให้ความหมายไม่มีทางเลือก เช่น ชาวโผล่วอยู่ในป่า ดังนั้นชาวโผล่วจึงเป็นคนไม่มีการศึกษา เมื่อชาวโผล่วผู้ไม่มีการศึกษาจึงเป็นคนป่าเถื่อน คนป่าเถื่อนคือคนไม่มีเหตุผล คนไม่มีเหตุผลทำให้เป็นอ่อนแอทางศีลธรรมและทำลายป่า การไล่เรียงผลิตซ้ำมายาคติดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ การวิเคราะห์แนวนี้ประยุกต์จากบาร์ต

ปัญหาเชิงรูปธรรมสำหรับการวิเคราะห์สัญญะศาสตร์ ก็คือชาวโผล่วได้เข้าร่วมสร้างภาพแทนสู่สังคม จากมายาคติที่บุคคลภายนอกสร้างและมอบให้ มายาคติกลายเป็นทรัพยากรทางการสื่อสารให้ชาวโผล่วประดิษฐ์และตกแต่งเพื่อสื่อสารตนเองออกไป เนื่องจากพวกเขามีความหวังว่าเมื่อนำเสนอออกไปแล้วจะได้รับอำนาจมากขึ้นและช่วงชิงการสื่อสารมาเป็นของชาวโผล่วบ้าง สำหรับเวทีต่อรองที่ตนเองมีอำนาจในการกำหนดน้อย ภาพแทนของชาวโผล่วในมิติที่มีความสัมพันธ์กับป่าในส่วนที่พวกเขาแบ่งปันร่วมกันในชีวิตป่าไม่สามารถนำเสนอออกไปได้ แต่มีภาพแทนที่มาจากภายนอกพิชิตเวทีการนำเสนอพวกเขาในนามของการพูดแทนมานานนับ 3 ทศวรรษ

Ref. code: 25595424300118AUW

การใช้แนวคิดสัญญศาสตร์ของบาร์ตสามารถวิเคราะห์ให้เห็นการสร้างภาพแทนอันเป็นมายาคติได้ดี แต่มีข้อจำกัด คือไม่สามารถวิเคราะห์ว่าชาวโผล่วรับมายาคติและนำมาปรับตนเองอย่างไร เช่นในด้านของการมีตัวตนผู้กระทำการ (agency) ของชีวิตป่าที่ชาวโผล่วเป็นส่วนหนึ่งแบ่งปันความหมายและภาพแทนระหว่างกัน การศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ได้ขยายความสนใจไปที่ปัญหาการส่งภาพแทนออกสู่สังคม ว่าชาวโผล่วสามารถส่งออกสู่สาธารณะได้หรือไม่ และอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาจะอธิบายในประเด็นดังกล่าวในบทที่ 5 เกี่ยวกับอคติหรือมายาคติที่ชาวโผล่วรับและสร้างคืนกลับสู่สาธารณะ เช่น พิบือโยและแม่โพสพ ชาติ ประเทศ และพลเมือง ไล่ที่ผีป่า การปกป้องไร่ข้าวจากสัตว์ป่า เป็นต้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะอธิบายให้เห็นถึงบทบาทและวิธีคิดของชาวโผล่วในการ ลุกขึ้นเป็นผู้กระทำการโดยการพูดแทนชีวิตป่า ในสังคมประเทศไทย และในเวทีต่อรองทางการเมือง ที่ผ่านการปรับปรุงชีวิตป่าเข้ากับวาทกรรมทางการเมืองการอนุรักษ์และการเมืองของความเป็นพลเมืองสู่สังคมภายนอก

การตอบสนองต่อการถูกกดขี่โดยภาพแทนของคนที่มีอำนาจมากกว่าไม่สามารถอธิบายผ่านกรอบความคิดสัญญศาสตร์ของบาร์ตได้ เพราะความแข็งตัว จนไม่มีการเจาะลึกลงไปทางด้านฝั่งของผู้ถูกครอบงำว่าเขาถูกครอบงำได้อย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ที่ทำให้มายาคติแพร่กระจาย มายาคติแพร่กระจายได้เพราะมีผู้หลงและติดกับดัก แต่หากขาดความสนใจค้นหาว่าพวกเขาติดกับดักการทุรกรรมความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างไร ก็ไม่สามารถเข้าใจได้ว่าพวกเขาตอบโต้ได้หรือไม่และอย่างไร แนวคิดของบาร์ตช่วยให้ผู้วิจัยเห็นและเข้าใจมายาคติแต่ไม่ช่วยให้ผู้วิจัยวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งต่อชีวิตของชาวโผล่วได้ ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าชาวโผล่วรับเอาภาพแทนนั้นมาเป็นของตัวเองได้อย่างไร และมายาคติอะไรที่พวกเขาเต็มใจรับมาสร้างสรรค์โดยนำตนเองผนวกเข้าไปแล้วนำออกมาสื่อสารสู่สังคม

ที่ผ่านมาอำนาจในการตีความอยู่แก่บุคคลภายนอก ซึ่งก็คือผู้มีอภิสิทธิ์ในการสร้างภาพแทน แต่คำถามของผู้วิจัยก็คือ ชาวโผล่วถูกครอบงำจากการสื่อสารที่มาจากรัฐ และองค์กรเอกชนทั้งหมดหรือไม่ พวกเขายังเหลือความเป็นผู้มีอัตตวินิจฉัยหรือไม่ เขาสามารถต่อรอง แข่งขัน หลังจากชาวโผล่วซึมซับภาพแทนมาไว้กับตัวและพัฒนาตัวตนภายใต้ภาพแทน ในที่สุดภาพแทนที่เขาสร้างจากความสัมพันธ์ของชีวิตป่าเมื่อเผยแพร่ออกไปจากการขาดเครื่องมือการสื่อสารที่เป็นของตนเอง พวกเขาสื่อสารสิ่งที่ต้องการอย่างไร นอกจากวิธีการทางสัญญศาสตร์ของบาร์ต มีอุปสรรคที่จะแสดงให้เห็นได้ว่ามายาคติครอบงำชาวโผล่วเป็นอย่างไรแล้วยังมีอุปสรรคที่จะเข้าใจคำถามของผู้วิจัย “ภาพแทนที่ชาวโผล่วสร้างจากความสัมพันธ์ของชีวิตป่าเมื่อเผยแพร่ออกไปจากการขาดเครื่องมือการสื่อสารที่เป็นของตนเอง ในที่สุดเขาสื่อสารสิ่งที่ต้องการอย่างไร”

Ref. code: 25595424300118AUW

ถึงแม้วิธีการของบาร์ตจะสามารถอธิบายได้อย่างละเอียดลออถึงขั้นตอนการสร้างมายาคติ แต่กลับไม่สามารถมองเห็นว่าผู้คนรับเข้ามาสู่ตนเองอย่างไร รักษาความต่อเนื่องไว้กับตนอย่างไร มนุษย์เรียนรู้อย่างไร พื้นฐานความคิดของนักมานุษยวิทยา ก็คือวัฒนธรรมคือพลวัตในการอยู่ร่วมกัน วัฒนธรรมคือปรากฏการณ์ทางสังคม ส่วนวัฒนธรรมของปัจเจกเป็นรูปแบบที่แสดงออกทางร่างกาย โดยมีพื้นฐานของพฤติกรรมมนุษย์ซึ่งมาจากวัฒนธรรม ที่ตอบสนองต่อกลไกทางร่างกาย วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอก ที่เป็นสิ่งเร้าทางสัญลักษณ์ (White, 1949, p. 139) มนุษย์จึงไม่ใช่ผู้สร้างวัฒนธรรมหรือแม้แต่การกำหนดวัฒนธรรม เช่นเดียวกันกับเดอไคฮ์ม ที่อธิบายว่าวัฒนธรรมมีชีวิตเป็นของตัวเอง วัฒนธรรมอยู่นอกเหนือการควบคุม ไบรอัน มอริส (Brian Morris, 2014a) อธิบายว่าแนวคิดของไวท์และเดอไคฮม์ คือแนวคิดต่อต้านมนุษย์นิยม (anti-humanism) ซึ่ง ไวท์ รับมรดกมาจาก คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) คือความเป็นบุคคลถูกสร้างจากสังคม (Morris, 2014b, p. 3) การอธิบายว่าโครงสร้างสังคมหรือวัฒนธรรมเป็นคุณสมบัติเฉพาะของมนุษย์ เนื่องจากมีความสามารถในการปรับตัว เรียนรู้และส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้สรุปว่าวัฒนธรรมคือสิ่งที่ทำให้เกิดการสืบทอดทางกายภาพซึ่งเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ (Morris, 2014a)

ความคิดข้างต้นแตกต่างจากนักวิชาการรุ่นใหม่ที่อธิบายว่าธรรมชาติและวัฒนธรรมต่างแลกเปลี่ยนและต่างสร้างซึ่งกันและกัน สำหรับกรณีศึกษาของเรากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง กลุ่มย่อยโผล่วนั้น พบว่าภาพแทนที่โผล่วมีนั้นเป็นการร่วมสร้างกับชีวิตป่า มีการแลกเปลี่ยนความหมายระหว่างโผล่วและชีวิตอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฟิลิปป์ เดสโคลา (Philippe Descola, 2005, 2013a, 2013b) แนวคิดของ เอ็ดวาโดร์ โคฮ์น (Eduardo Kohn, 2013) และ เอ็ดวาโดร์ วีฟวีอีโรส ดี คาสโตร (Eduardo Viveiros Castro, 1992, 2014) ซึ่งจะนำมาเป็นเนื้อหาทางทฤษฎีที่นำมาใช้สำหรับวิเคราะห์และสร้างงานชาติพันธุ์นิพนธ์ของเราในเล่มนี้

2.2 มนุษย์และธรรมชาติ

โคลด เลวี-สโทรสส์ (Claude Lévi-Strauss, 1969) อธิบายโครงสร้างของความสัมพันธ์ในเชิงตรงข้ามที่มนุษย์มีคือ การดำรงอยู่ได้โดยปัจจัยด้านชีววิทยาและความเป็นปัจเจกในสังคม ซึ่งก็คือ “ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม” ดังนั้นมนุษย์จึงถูกกำหนดจากสภาพทางธรรมชาติของตนเองและก็ถูกกำหนดจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้วย ดังนั้นมนุษย์จึงตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือภาพแทน ร่วมกันทั้งในทางชีววิทยาและกับสังคม (Lévi-Strauss, 1969, pp. 3-4) การอธิบายเช่นนี้ทำให้ทัศนคติของมนุษย์ถูกกำหนดจากความสัมพันธ์กับคู่ตรงข้ามระหว่างธรรมชาติและสังคม เลวี-สโทรสส์ ได้ให้ตัวอย่างเกี่ยวกับข้อห้ามการสืบพันธุ์ร่วมสายเลือด ข้อห้ามดังกล่าวแพร่หลายเป็น

Ref. code: 25595424300118AUW

กฎที่ดำรงอยู่เป็นสากลของมนุษย์ เหมือนกับมนุษย์มีสัญชาติญาณและมีแรงขับธรรมชาติในการควบคุม และเหมือนกับว่ากฎข้อห้ามกินเนื้อตนเอง (autophagy)

เลวี-สโทรสส์ อธิบายว่า “ประเพณีข้อห้ามของมนุษย์” ถูกควบคุมภายใต้กฎของการแสดงออก มนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติจนกระทั่งข้อกำหนดทางสังคมก็เป็นธรรมชาติของมนุษย์ไปด้วย ดังที่อธิบายข้างต้น คือการห้ามสืบพันธุ์กับคนร่วมสายเลือดและห้ามกินเนื้อตนเอง จึงทำให้เขาเข้าใจและอธิบายออกมาว่ากฎทางสังคมหรือวัฒนธรรมเป็นกฎธรรมชาติ (Lévi-Strauss, 1969, pp. 10-12) เลวี-สโทรสส์ ปฏิเสธแนวคิดคู่ตรงข้ามระหว่างจิตและวัตถุ เขาเสนอว่าทั้งจิตและวัตถุต่างมีส่วนในการเล่นบทบาทในการเป็นตัวกำหนดซึ่งกันและกัน

ประการแรกมนุษย์พยายามรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมและ ประการที่สองมนุษย์พยายามอยู่ในสภาพแวดล้อมเฉพาะนั้น ๆ ให้ได้

ดังนั้นมนุษย์จึงถูกกำหนดจากทั้งสังคมและสภาพแวดล้อม แล้วจึง “ถ่ายทอดความคิดของตนเองสู่สังคม” ซึ่งก็คือภาพแทนความสัมพันธ์ ธรรมชาติ/วัฒนธรรม (Descola, 2013b, p. 20) ดังนั้น “วัฒนธรรมคือส่วนของการสื่อความหมายของธรรมชาติ” ข้อมูลพืช สัตว์ ถูกแต่งเป็นนิทานปรัมปรากลายเป็นแหล่งเก็บความรู้และมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น มนุษย์คำนึงถึงธรรมชาติแล้วจึงสร้างธรรมชาติให้กลายเป็นปรัมปรา และปรัมปรานี้เองที่กลับมากำหนดความคิดของมนุษย์ เรียกว่า “ธรรมชาติที่สอง” มนุษย์ซึมซับธรรมชาติและนำมาพัฒนาเป็นสัญลักษณ์ทางสังคมและดังนั้นจึงอธิบายได้ว่า “ธรรมชาติเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดองค์กรทางสังคมแต่โดยทางอ้อม”

สามารถสรุปแนวคิด เลวี-สโทรสส์ ได้ว่า ภาพแทน (ปรัมปรา นิทาน เรื่องเล่า และสัญลักษณ์) ได้เข้ามาปรับให้เกิดความสอดคล้องกันได้ระหว่างโลกวัตถุและโลกทางสังคม มีความเป็นอิสระและตอบโต้กันระหว่างโลกศักดิ์สิทธิ์และธรรมชาติ และความสัมพันธ์นี้ได้ปรับอัตตวิสัยของคน (Descola 2013b, pp. 21-22) แต่ เลวี-สโทรสส์ มีปัญหาในการอธิบายว่า มนุษย์พยายามเข้าใจโลกกายภาพ พยายามทำการประยุกต์จากธรรมชาติ ดังนั้นจึงผลักให้มนุษย์เข้าหาธรรมชาติจนทำให้มนุษย์กลายเป็นธรรมชาติไปด้วย และมีต่อความต่อเนื่องจนทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นธรรมชาติ

ฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida, 1978) ได้อธิบายว่า เลวี-สโทรสส์ วิเคราะห์สภาวะที่มนุษย์มีความตื่นรู้ที่จะปฏิบัติตามกฎตามธรรมชาติ เป็นตรรกะที่ทำให้เกิดการรวมความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน เป็นการสร้างตรรกะอธิบายการดำรงอยู่ของความเป็นโครงสร้างของโครงสร้าง (structurality of structure) การอธิบายโครงสร้างไม่สามารถทำได้จากภายในของโครงสร้างเอง เมื่ออธิบายเช่นนั้นก็เท่ากับว่า ในธรรมชาติมีโครงสร้างและทำงาน

Ref. code: 25595424300118AUW

สร้างตัวเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแดร์ริดาคิดว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เพราะ “โครงสร้างไม่สามารถจัดระบบโครงสร้างให้แก่ตัวเอง ได้” (Derrida, 1978, p. 278)

การนำเสนอภาพแทนของความรู้คนดั้งเดิมจะต้องไม่อธิบายว่าวัฒนธรรมของคนป่าคือสัญชาติญาณที่มนุษย์มีติดตัวมาแต่กำเนิด และ เดสโคลา ได้มีข้อเสนอเพื่อที่จะสามารถใช้ทฤษฎีของเลวี-สโทรสส์ได้ต่อไป จะต้องออกจากปัญหาความขัดแย้งของคู่ตรงข้ามความสัมพันธ์ในการอธิบายสร้างภาพแทน ในที่นี้ เขาพัฒนาจากข้อเสนอ “ธรรมชาติที่สอง” ของ เลวี-สโทรสส์ เองโดยเสนอภาพแทนหลังโครงสร้างนิยม คือปฏิบัติการภาพแทน ธรรมชาติ/วัฒนธรรม ซึ่งต่างกำหนดซึ่งกันและกันและแก้ไขปัญหาความต่อเนื่องจนวัฒนธรรมกลายเป็นธรรมชาติของเลวี-สโทรสส์ มาเป็นการสร้างสัญญศาสตร์ข้ามสายพันธุ์ซึ่งต่างรุกล้ำเข้าหาและสร้างภาพแทนให้แก่กันและกัน จนกลายเป็นว่าทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างก็มีวัฒนธรรมที่พัฒนามาร่วมกันทั้งในลักษณะมิตรและศัตรู

จากสิ่งที่เลวี-สโทรสส์ วิจารณ์แนวคิดวัฒนธรรมว่าเป็นผลิตผลจากธรรมชาติและมีความเป็นสากล มนุษย์ได้พัฒนากลไกการตระหนักรู้โดยมีธรรมชาติเป็นสิ่งเร้าและผลจากพัฒนาการทาง กรรมพันธุ์ เช่น ร่างกายมีความสอดคล้องกับธรรมชาติทางกายภาพ ส่วนอีกอีกแนวคิดหนึ่งเชื่อว่า ธรรมชาติคือความจริงโดยแยกเอาธรรมชาติที่มนุษย์คิดถึงและธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ ออกจากกัน

เลวี-สโทรสส์เสนอว่าธรรมชาติที่อยู่ในความคิดคำนึงของมนุษย์คือการแปลความจากธรรมชาติให้กลายเป็นสัญลักษณ์ และวัฒนธรรมแนบอยู่ในระดับสัญลักษณ์นั่นเอง (Descola, 2013b, pp. 27-28) วัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นในพื้นที่ของการ “ตีความธรรมชาติ” อีกชั้นหนึ่ง โดยที่สถาบันทางสังคมเข้ามาตอบสนองต่อความต้องการทางชีววิทยาที่หลากหลายของมนุษย์ (Descola, 2013b, pp. 41-42) มนุษย์ไม่ได้มีความต้องการทางด้านชีววิทยาอย่างเดียวแต่มีความต้องการด้านสัญลักษณ์อีกด้วย นั่นคือความต้องการในขั้นที่สอง ทำให้เกิดการจัดรูปองค์กรทางสังคมและองค์กรทางสังคมเป็นส่วนสำคัญที่สร้างการปรับตนเองของบุคคล (Descola, 2013b, pp. 42-43)

มนุษย์และธรรมชาติต่างก็มีความสัมพันธ์ที่เป็นอิสระต่อกันและต่างก็เข้ามากำหนดซึ่งกันและกัน จึงขอใช้กรอบความคิดของเดสโคลาซึ่งเขาพัฒนามาจากเลวี-สโทรสส์ เพื่อนำมาศึกษาความสัมพันธ์ของ “การสร้างภาพแทน” ของชนพื้นเมืองในการสื่อสารระหว่างตนเอง สังคม และธรรมชาติ สิ่งที่สามารถนำมาปรับเพื่อใช้วิเคราะห์ชาวโผล่วได้ก็คือ “ธรรมชาติและวัฒนธรรมต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำรงอยู่และต่างเข้ามากำหนดซึ่งกันและกัน” กรอบแนวคิดนี้ทำให้มีทางออกจากโครงสร้างคู่ตรงข้าม และยังไม่ลดทอนทั้งสองด้านทั้งด้านสังคมมนุษย์และสังคมของชีววิทยา

ในความเป็นจริงแล้วธรรมชาติที่คนทั่วไปรู้จักกันมากกว่าคือด้านที่เป็นความหมายเพราะมนุษย์จำนวนมากไม่สามารถเห็นธรรมชาติโดยแยกความคิดในการตีความธรรมชาติออกไปได้

Ref. code: 25595424300118AUW

เพราะมนุษย์ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับแปลความหมายของธรรมชาติ การจัดประเภทพืชและสัตว์จึงไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติ เพราะมาจากความรู้ของนักวิชาการ ดังนั้นพืชและสัตว์จึงเป็นเพียงการสื่อความหมายถึงสัตว์และพืชด้วยความรู้เฉพาะ ความหมายจากการจัดประเภทถูกนำเข้ามาสู่ความคิดเพื่อใช้อธิบายความหลากหลายทางชีววิทยา แต่ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ก็คือในที่สุดแล้วพวกเขาไม่ได้เพียงสร้างกฎที่จะทำให้รู้จักความแตกต่างของพืชและสัตว์ แต่พวกเขายัดเยียดกฎของตนเองให้แก่ธรรมชาติ อีกทั้งยังหลงคิดว่ากฎที่สร้างขึ้นคือธรรมชาติ เช่น การจัดประเภทว่าเป็น Kingdom, genus, and species เป็นต้น (Descola, 2013b, p. 46) ธรรมชาติจริง ๆ มีการจำแนกโดยตัวธรรมชาติเอง ส่วนสิ่งที่มนุษย์เรียกว่า Kingdom, genus, and species ก็คือสัญลักษณ์หรือกลไกทางภาษาในการสร้างภาพแทนธรรมชาติ (Descola, 2013b, pp. 47-48) การจำแนกชนิดพันธุ์อาจจะไม่ใช่หน่วยวัดที่ถูกต้องเสมอไปในการเล่าเรื่องเกี่ยวกับชีวิตที่อยู่อาศัยในป่า (Tsing 2015, p. 162) เลวี-สโทรสส์ อธิบายไว้ใน “The Story of Lynx” (1991) ว่าชนพื้นเมืองใช้การเล่าเรื่องตำนาน ปรัมปรา เหมือนเครื่องมือที่นำมาใช้เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ปรัมปราช่วยให้พวกเขาสามารถรับรู้และเข้าใจสิ่งที่พวกเขาเห็นได้ นักวิชาการสามารถเข้าใจความสำคัญของกฎทางสังคมที่มีต่อการกระทำ ซึ่งปรัมปราได้ช่วยทำหน้าที่คลี่กฎทางสังคมออกมาเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายได้ (Lévi-Strauss, 1995 [1991])

คำอธิบายธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติ (nature naturing) และ ธรรมชาติที่เป็นนิยามว่าเป็นธรรมชาติ (nature natured) (Descola, 2013b, p. 85) แต่มนุษย์นั้นยากที่จะเข้าถึงธรรมชาติโดยตรง ไม่ด้วยความรู้ก็ต้องปรัมปรา สำหรับชนพื้นเมืองพวกเขาเข้าถึงธรรมชาติโดยใช้เครื่องมือที่ผ่านการเข้ารหัสทางวัฒนธรรม รหัสทางวัฒนธรรมเป็นตัวช่วยให้ “วัตถุวิสัย” ถูกพบเห็นว่ามีการดำรงอยู่อย่างแจ่มชัดขึ้นมา สามารถเข้าใจวัตถุวิสัยได้อย่างทะลุปรุโปร่ง แม้แต่ความรู้สึกในเชิงสุนทรียศาสตร์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ สื่อ ระบบการจัดประเภท ความเชื่อลัทธิทางศาสนา

ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติสามารถเข้าใจได้โดยการแปลความ แต่มันไม่ชัดเจน คล้ายกับการมองผ่านกล้องลวงตา “คาไลโดสโคป” ชาวโผล่วเองก็เป็นเช่นนั้น พวกเขาเข้าใจผ่านภาพแทนที่ตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างขึ้น ภาพแทนคือความรู้ที่เขาเพิ่มการตีความไปยังสัตว์และพืช และรวมถึงความจริงของโลกภายนอกที่สร้างและเสนอมายังพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อเขาได้รับก็ถูกนำเข้ารหัสทางวัฒนธรรมกลายเป็นความเข้าใจของตนเอง ภาพแทนที่ชาวโผล่วสร้างและใช้จึงเป็นรูปแบบของความคิดหนึ่ง ๆ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบความรู้ของวิทยาศาสตร์และสังคมสมัยใหม่

จากการศึกษาภาคสนามพบว่าชาวโผล่วสนทนากับพวกสัตว์และผีเจ้าป่า เจ้าที่ เจ้าทาง ผีโป่ง ดังนั้นการเห็นและเข้าใจภาพแทนเป็นเรื่องของการตีความ การหยั่งถึง และเพิ่มความสามารถ

Ref. code: 25595424300118AUW

ในการตีความหยั่งถึงมากยิ่งขึ้น สังคมทันสมัยก็อาจจะไม่ได้มีวิธีคิดการแบ่งแยกธรรมชาติออกไปจากมนุษย์ตายตัว ยกตัวอย่างสัตว์เลี้ยงของคนเมืองเป็นต้น มีตัวอย่างงานชาติพันธุ์นิพนธ์โดยนักมานุษยวิทยาชาวอิสราเอล ดาฟนา แฌ-เวอเทส (Dafna Shir-Vertesh, 2012) “flexible personhood” อธิบายว่าครอบครัวชาวอิสราเอลมีวิธีคิดเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงว่าเป็นสมาชิกหนึ่งในครอบครัว ทำให้การแบ่งแยกฝั่งตรงข้ามระหว่างคนและสัตว์เลี้ยงพร่าเลือนไป เขาพบว่า สัตว์เลี้ยงที่นำเข้ามาอยู่ในพื้นที่ร่วมในครอบครัวทำให้ไม่มีการแบ่งแยกเขตแดนออกจากกันระหว่างคนและสัตว์เลี้ยง สัตว์เลี้ยงกลายเป็นสมาชิกของครอบครัว จากการพูดคุยซ้ำ ๆ กับสัตว์ การใช้คำเรียกเหมือนว่าสัตว์เป็นสมาชิก ทำให้สัตว์เลี้ยงกลายเป็นเด็กน้อย ๆ ของครอบครัว (Shir-Vertesh, 2012) ชาวโผล่วได้ปรับสิ่งที่ได้รับการสื่อสารจากพืชและสัตว์มาสู่การแปลความ เช่นเดียวกันกับการใช้ภาษา เพื่อที่จะเข้าใจการสื่อสารจริง ๆ แต่สิ่งที่ถูกแปลความได้นั้นไม่ชัดเจน ชาวโผล่วมีมุมมองว่ามีนายของป่าผู้ควบคุมป่า ที่เขาเรียกว่า “เจ้าป่า เจ้าเขา” ผ่านการสื่อสารกับธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า ต้นไม้ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ภูมิอากาศ นั่นทำให้ชาวโผล่วสามารถแลกเปลี่ยนมุมมองของตนเองกับธรรมชาติ และเพื่อที่จะมีความสามารถยิ่งขึ้นพวกเขาได้พยายามเข้าใจสัตว์ต่าง ๆ โดยการแสวงหาจาริกในป่า โดยตระหนักว่าเจ้าป่าเป็นผู้คุมเกม

ชาวโผล่วเชื่อว่าธรรมชาติคือสิ่งที่ถูกสร้างและพวกเขาก็คือลูกของผู้สร้างที่เรียกว่า “ยฮวา” สัตว์ป่าทั้งหมดถึงแม้คนภายนอกจะอธิบายว่าอยู่กันเองเป็นไปตามธรรมชาติ แต่สำหรับชาวโผล่วสัตว์ป่าและพันธุ์พืชทั้งหมดถูกจัดระเบียบโดยนาย ดังนั้นสัตว์ป่าและพันธุ์พืชจึงได้รับความเข้าใจในแบบเดียวกันกับสัตว์เลี้ยงของชาวโผล่วไม่ได้มีการจำแนกแยกแยะชัดเจน สัตว์ป่าและพันธุ์พืชถูกดูแลโดยเจ้านาย และชาวโผล่วก็ถูกดูแลโดยเจ้านายเดียวกัน ชาวโผล่วมีประสาทสัมผัส (senses) ค้นหาการสื่อสารจากสัตว์และพืช วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงให้ความสนใจว่าสัตว์และมนุษย์แลกเปลี่ยนระหว่างกันในการสื่อความหมายและสร้างภาพแทนระหว่างกันอย่างไร โดยศึกษาผ่านภาพแทนที่ชาวโผล่วสร้างอธิบายสัตว์และพืช จากการที่พวกเขาอ้างอิงว่าสัตว์และพืชสื่อสารมายังพวกเขา หมายความว่าชาวโผล่วเชื่อว่าสัตว์และพืชมีความตระหนักรู้ มีความคิด ความฉลาดในรูปแบบของสัตว์และพืชเอง แต่ผ่านการประเมินของชาวโผล่ว นั่นก็เท่ากับว่าชาวโผล่วได้นำวิธีคิดของตนเองไปเพิ่มให้แก่สัตว์และพืช ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการสร้างการสื่อสารระหว่างตัวตน สัตว์ และพืช การถอดความหมายและนำมาเป็นสัญลักษณ์หรือปรัมปรา เพื่อเข้าใจธรรมชาติ

สัตว์และพืชมีรูปแบบวิธีคิดทางปัญญาเช่นกัน แต่แตกต่างจากมนุษย์ตรงที่มนุษย์สร้างภาพแทนเพื่อที่จะส่งต่อและถูกเก็บไว้ในระดับปรัมปรา แต่สำหรับสัตว์และพืชนั้นเราไม่สามารถเข้าใจได้ว่าพวกเขาสร้างภาพแทนเพื่อที่จะนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง ดังนั้นการทำความเข้าใจวัฒนธรรมจะต้องตระหนักถึงความซับซ้อนของวัฒนธรรม และควรตีความจากเครื่องมือและวิธีการ

Ref. code: 25595424300118AUW

ของผู้ใช้วัฒนธรรมนั้นเอง จากมุมมองคนในและมุมมองคนนอก ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจข้อมูลการสื่อสาร เปรียบเทียบได้ดังลักษณะที่คล้ายกับสำเนียงทางภาษาที่มีการกระจายตัวออกไปต่างกันในภาษาเดียวกัน ขณะที่ส่งภาษาข้ามระหว่างสายพันธุ์ ดังที่เดสโคลาอธิบายว่าคล้ายกับการกระจายตัวแบบสุ่ม (arbitrariness) ของสัญญะขณะส่งต่อข้ามวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิม (Descola, 2013b, p. 53)

2.3 ชีวิตป่าในวัฒนธรรม: ภาพแทนความสัมพันธ์ของชีวิตป่า

การอธิบายโลกของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์โดยมีพื้นฐานความเข้าใจว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของโลก เพราะมนุษย์มีวัฒนธรรมและยังสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมข้ามรุ่นและข้ามพื้นที่ได้ แต่ถ้าหากสัตว์ก็สามารถทำได้เช่นเดียวกันกับมนุษย์ เราจะเรียกสิ่งที่สัตว์มีว่า “วัฒนธรรม” ได้หรือไม่ จอห์น ฮาร์ติแกน จูเนียร์ (John Hartigan Jr., 2014) อธิบายว่า สัตว์สามารถรับรู้ว่าพวกมันสามารถเรียนและส่งต่อความรู้ทางสังคมได้ นักวิชาการได้ศึกษาการเรียนรู้ทางสังคมประเพณีและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของสัตว์มาครึ่งศตวรรษแล้ว เพื่อพิสูจน์ว่าสัตว์สามารถสื่อสารข้ามสายพันธุ์ของตนเองไปยังสายพันธุ์อื่น การศึกษาชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์จึงไม่ควรจำกัดการศึกษาที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลาง (anthropometric) และควรปรับการศึกษาพฤติกรรมทั้งคน สัตว์อย่างเหมาะสม เช่น เมื่อผู้วิจัยศึกษาความคิดจากชาวโผล่วแต่

ชาวโผล่วอธิบายโดยการอ้างอิงวิธีคิดของสัตว์ ซึ่งใกล้เคียงอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมในขอบเขตที่มนุษย์ใช้อ้างอิง อีกทั้งการสังเกตการณ์ด้วยตนเองในป่าด้วยเช่นกัน ก็จะต้องนำข้อมูลที่สัตว์เป็นผู้ให้ข้อมูลมาใช้ด้วยเท่าที่จะเป็นไปได้

การศึกษาโดยผ่านกรอบความคิดความสัมพันธ์ในเชิงการสื่อสารในพื้นที่ สังคม และนิเวศน์ข้ามสายพันธุ์นั้นผู้วิจัยจะต้องทำให้วิธีคิดของสัตว์ในภาพแทนของชาวโผล่วกลายมาเป็นวัตถุวิสัย เปิดการรับรู้การสื่อสารจากสัตว์ เพื่อนำมาเป็นวัตถุวิสัยในการพิจารณาที่มาของวัฒนธรรมที่ชาวโผล่วมีส่วนร่วมกัน

การสื่อสารข้ามระหว่างสายพันธุ์ กระทำโดยสัตว์ พืช และสิ่งของ ได้กระตุ้นจากการแสดงท่าทางหรือการแสดงลักษณะบางอย่างที่ทำให้คนเกิดความคิด และคนก็สร้างสิ่งแทนความคิดเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งจะต้องนำสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดมาเป็นอิทธิพลต่อการเขียน และเมื่อพบว่ามีสัตว์ที่อยู่ในพื้นที่ร่วมทางวัฒนธรรม ก็จะสันนิษฐานว่าคนและสัตว์ต่างก็ส่งและรับภาพแทนระหว่างกัน ต่างตอกย้ำซึ่งกันและกันในลักษณะของมิตรภาพ ศัตรู เหยื่อ ผู้มีอิทธิพล นอกจากนี้ชาวโผล่วเชื่อว่า เสือ ชะนี

Ref. code: 25595424300118AUW

สมเสร็จ อ้น เก้ง งูขาว นกเงือก ฯลฯ เป็นตัวแทนเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เจ้าทาง ฯลฯ ในการสื่อสารสู่ชาวโผล่ว ทำให้ชาวโผล่วสนใจเสียงสนทนาของสัตว์

การสร้างเสียงและการแสดงท่าทางส่งถึงกันคือการทำงานเพื่อบรรจุสารแล้วสื่อผ่านเสียงที่เป็นพาหะของสาร การศึกษาโดยไม่ใช้มุมมองของมนุษย์เป็นศูนย์กลางคือการไม่เน้นความสนใจไปที่การเปรียบเทียบว่าสัตว์กับมนุษย์สื่อสารเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร แต่ให้ความสนใจอยู่ที่การเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อกันระหว่างมนุษย์และสายพันธุ์อื่นแบบกว้าง ๆ การศึกษาวัฒนธรรมสัตว์หลายประการทำให้เข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ที่อยู่ร่วมกับสัตว์ ทำให้วัฒนธรรมสัตว์กลายเป็น “หน้าต่างสู่ความเป็นมนุษย์” วัฒนธรรมสัตว์คือภาพแสดงแทนของวิวัฒนาการของระบบวัฒนธรรมในสายพันธุ์สัตว์ที่มีพลวัต สัตว์ที่อยู่ในนิเวศน์นั้นได้รับสิ่งกระตุ้นทางภูมิศาสตร์กายภาพ สัตว์ก็สามารถสร้างการแสดงออกของสัตว์ให้แตกต่างกันได้ในแต่ละท้องถิ่น สัตว์มีลักษณะการแสดงออกซึ่งท่าทางซึ่งวิวัฒนาการจากการปรับการรับรู้ของมันเองในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคม ซึ่งคนก็คือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคมของสัตว์ด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยได้ใช้ตัวอย่างในบทที่ 3 และบทที่ 4 หลายตัวอย่าง เช่น หมีที่อาศัยอยู่ในสังคมที่มีคนปองร้ายและล่าทำร้ายหมีก็จะทำให้สายพันธุ์หมีเกิดการปรับท่าทางการแสดงออกที่แตกต่างจากสังคมที่ไม่มีคนล่า สภาพแวดล้อมทางสังคมที่อันตรายหมีก็จะเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่รอด เช่นเดียวกันกับงูเหลือมที่ไม่ค่อยพบในหมู่บ้าน เพราะอาจจะเป็นอันตรายแก่มันได้ ชะนีสามารถอยู่ใกล้หมู่บ้านได้เพราะชาวโผล่วไม่ล่า[1] เช่นเดียวกับเก้งที่มันรู้ว่ามันปลอดภัยมากกว่าหากอยู่ใกล้หมู่บ้าน แต่หากอยู่ไกลหมู่บ้านอาจจะเป็นทั้งอาหารของคนและสัตว์ผู้ล่า นอกจากนี้ชาวโผล่วไม่ใช้พื้นที่อยู่อาศัยของชะนีเป็นที่ทำไร่

ชาวโผล่วสร้างภาพแทนของชีวิตป่า และมีการจำแนกสัตว์ออกมาแต่ละชนิด พวกเขาพยายามจำลองวิธีคิด พฤติกรรม นิสัย ของสัตว์และต้นไม้อีกหลายชนิดเพื่อเข้าใจในการที่จะมีความสัมพันธ์ด้วย ดังนั้นการศึกษาชาวโผล่วและชีวิตป่าจึงไม่ใช่แค่การศึกษาว่าชาวโผล่วจัดการกับป่าอย่างไร แต่ศึกษาจุดยืนของชาวโผล่วที่มีมุมมองต่อชีวิตอื่นอย่างไร ชาวโผล่วจำลองโลกของความคิดของชีวิตอื่นอย่างไร และแบ่งปันและแลกเปลี่ยนภาพแทนอย่างไร กับใครในสังคม

การศึกษาแนวทางดังกล่าวเพื่อก้าวข้ามข้อขัดแย้งตรงข้ามที่หาทางออกไม่ได้ของวิธีคิดแบบโครงสร้างนิยม คือการศึกษาที่ดูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติว่าต่างสร้างหรือกระตุ้นการปรับตัวทางวัฒนธรรมร่วมกันอย่างไร ต่างสร้างภาพแทนให้แก่กันอย่างไร และมีความสัมพันธ์กับภาพแทนที่ฝ่ายตรงข้ามสร้างอย่างไร การศึกษาชีวิตป่าลักษณะนี้เรียกว่าชาติพันธุ์

---

[1] ชะนีเป็นสัตว์ที่อายุยืนหลายปีเกือบเท่ามนุษย์ อายุขัยราว 25 ปี และ อาจมีอายุได้มากถึง 50 ปี

Ref. code: 25595424300118AUW

นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ (trans-species ethnography) หรือชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์ (multispecies ethnography) คือการศึกษาภาคสนามในพื้นที่คลุมเครือทับซ้อนระหว่างการสร้างภาพแทนคนป่าและชีวิตป่า คือการทำงานชาติพันธุ์นิพนธ์ ว่า “ป่า” เป็นผู้กระทำต่อมนุษย์อย่างไร วิธีวิทยาของชาติพันธ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ คือการทำงานที่พิจารณาว่า สิ่งมีชีวิตอื่นมองเห็น เข้าใจท่าทางของคน และคนเข้าใจการแสดงออกของตนเอง คือการสังเกตการณ์ว่าชนพื้นเมืองได้นำความเข้าใจที่ได้จากสัตว์ ต้นไม้ สิ่งของ และวัตถุ ย้อนกลับมานิยามความเป็นตนเองอย่างไร

โคฮ์น ทำงานชาติพันธุ์นิพนธ์และพบว่า มีการแลกเปลี่ยนภาพแทนระหว่างคนป่าและสัตว์ป่า เช่น ชาวรูนารู้สึกว่าเสือดำ คือศัตรู เพราะนอกจากเป็นอันตรายแล้วยังเป็นคู่แข่งของการล่าเหยื่อ ความกลัวเสือ และการแข่งขันทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ภาพแทนได้รับการสร้างจากชาวรูนาเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการอยู่รอดของสายพันธุ์ตนเอง เช่น เมื่อเสือดำจ้องมองมายังคนและเห็นท่าทางการแสดงออกของคน เสือดำประเมินว่าคนที่มันจ้องมองอยู่นั้นเป็นแค่เหยื่อ หรือไม่ก็เป็นอันตราย คนก็ประเมินเสือดำโดยการจำลองวิธีการมองของเสือดำและนำความคิดมากำหนดท่าทางการแสดงออก ว่าจะทำอย่างไรที่ตนเองจะไม่กลายเป็นเหยื่อ ก็คือชาวรูนาคิดต่อเสือดำและนั่นทำให้เกิดการกำหนดท่าทางการแสดงออก และนำมาเป็นสัญลักษณ์ ปรัมปรา เรื่องเล่าท้องถิ่น บทสอน เพื่อผลิตซ้ำวัฒนธรรมของกลุ่มตนเอง เพราะหากไม่ต้องการเป็นเหยื่อและต้องการเป็นสัตว์ผู้ล่าเขาจะต้องแสดงออกเชิงสัญญะสื่อสารสู่เสือดำว่าตนเองอันตรายและไม่ใช่เหยื่อ จากตัวอย่างที่นำมาจากโคฮน์ ทำให้เข้าใจว่าวัฒนธรรมถูกสร้างขึ้นจากชีวิตประจำวันอันมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง คน สัตว์ พันธุ์พืช วัตถุสิ่งของ เมื่อนักวิชาการศึกษาวัฒนธรรมมนุษย์โดยคิดว่าวัฒนธรรมมนุษย์มีความสำคัญกว่าชีวิตอื่น วัฒนธรรมคือสิ่งที่ได้รับมาโดยการเรียนรู้ผ่านพฤติกรรม (Kohn, 2013, p. 4) จากมุมมองของการวิจัยที่พยายามใช้มุมมองของคนใน และคนในได้ใช้มุมมองของสัตว์ในการปรับตัวทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในป่า จึงทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลและหลักฐานที่ดำรงอยู่ในความสัมพันธ์ร่วมและต่างสายพันธุ์ จึงเป็นไปไม่ได้ที่ผู้วิจัยจะแยกการแสดงออกซึ่งท่าทางของมนุษย์ออกจากชีวิตสายพันธุ์อื่นในป่าเดียวกันได้ หากเป็นเช่นนั้นผู้วิจัยก็ควรที่จะศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีการแสดงออกของสัตว์ดูบ้าง คำที่ใช้เรียกว่าสิ่งไหนเป็นประเพณีและวัฒนธรรมนั้นอันที่จริงแล้วไม่ชัดเจนพร่าเลือนอยู่ในพื้นที่ซึ่งทับซ้อนระหว่างคน และสัตว์ (Ingold, [1988] 1944, pp. 84-85 and Kirksey & Helmreich, 2010, p. 545)

ชาวโผล่วเรียนรู้จากสัตว์มากมาย เช่น วิธีการหาอาหาร แหล่งหาอาหาร อาหารที่กินได้และอาหารเป็นพิษ ที่อยู่อาศัย อุทกภูมิศาสตร์ วาตภัย การอยู่อาศัยขณะเดินป่า การล่าเพื่อสร้างแนวอาณาเขต ฯลฯ การศึกษาทางวิชาการด้านนิเวศนวิทยาของชาวโผล่วและชนพื้นเมืองอื่น ๆ ยังไม่ได้ให้

Ref. code: 25595424300118AUW

ความสำคัญแก่ความรู้ของสัตว์และพันธุ์พืชที่ซึมซับเข้ามาหลอมรวมเป็นความรู้ของชาวโผล่วแต่อย่างใด

การศึกษาในพื้นที่เขตติดต่อระหว่างมนุษย์และชีวิตอื่น ซึ่งเป็นโลกที่สัญญะถูกสร้างและถูกตีความจากชีวิตป่า และมีพลวัตภายใต้กระบวนการนิเวศน์และสัญญศาสตร์ของชีวิตมีความสัมพันธ์กัน ชาวป่ารู้สึกอ่อนไหวต่อสถานที่ที่เขาอยู่และมีชีวิต เพราะไม่ใช่เพียงแค่มนุษย์เท่านั้นที่เป็นตัวแทนของโลก สิ่งมีชีวิตทั้งหมดล้วนมีสิทธิในการเป็นตัวแทนของโลก การทำความเข้าใจเช่นนี้น่าจะนำพาเราไปสู่ความเข้าใจว่าคนพื้นเมืองคิดถึงป่าอย่างไร (Rival, 2014, pp. 591-592)

ผู้ศึกษาควรทำการศึกษาชีวิตต่าง ๆ ที่สื่อสารได้โดยศึกษาผ่านการสื่อสารของคนป่าข้ามสายพันธุ์ใช้โดยใช้ภาษาทางอ้อมในการแลกเปลี่ยนกันในชุมชนทางภาษา โคฮ์นยกตัวอย่าง ว่ามีกิ่งไม้ชักกิ่งหนึ่งหล่นลงจากต้นไม้กระทบกับผิวน้ำ ดัง “ทซู่” ชาวพื้นเมืองได้ยินเสียงว่ามันคล้ายกับเสียงที่สัตว์หรือคนตกลงไปในน้ำ เสียงกิ่งไม้ก็ทำงานคล้ายกับภาษาจากทฤษฎีของ ชาร์ลส์ เอส เพิร์ส (Charles S. Peirce) เขาอธิบายว่า เสียงกิ่งไม้ที่ตกกระทบผิวน้ำเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดสัญญะ (Kohn, 2013, p. 28) ไม่ได้มีแต่แค่เฉพาะมนุษย์ที่ได้ยินและรับสัญญะ ลิงก็เข้าใจความหมายของกิ่งไม้หักว่าคืออันตราย (Kohn, 2013, p. 31) ทำให้สายพันธุ์ของมนุษย์และสัตว์ระวังภัยที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตและทำให้ทั้งสัตว์และมนุษย์กำหนดตัวตนได้กับสิ่งที่กำลังจะตามมา

ผู้วิจัยต้องการศึกษาภาพแทนของชาวโผล่วที่มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงการสื่อสารกับชีวิตอื่น การศึกษาชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ถูกนำมาใช้เป็นใช้วิธีการศึกษาสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม กับมนุษย์และชีวิตป่า เช่น นอกจากจะอยู่อาศัยในหมู่บ้านแล้วยังจะต้องเดินป่า โดยเฉพาะการเดินป่าคนเดียว เช่นเดียวกับที่ชาวโผล่วมักทำ เพื่อเข้าใจสิ่งที่ชาวโผล่วเผชิญในชีวิตประจำวันและสื่อสารกับชีวิตป่า แล้วย้อนกลับมาที่มนุษย์ เพื่อเข้าใจมนุษย์ นิยามมนุษย์จากมุมมองของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และชีวิตป่า แน่นอนว่าการสร้างภาพแทนให้แก่สัตว์โดยมนุษย์ ไม่ว่าจะถูกนำมาอธิบายเป็นตำนานเรื่องเล่าหรือสัญญะ แต่ทั้งหมดคือการรุกล้ำไปสู่โลกของสัตว์โดยการนำศีลธรรมของมนุษย์ไปอธิบาย จัดประเภท แต่สัตว์ก็รุกล้ำมาในโลกของมนุษย์เช่นกัน สัตว์คือสิ่งกระตุ้นให้มนุษย์สร้างศีลธรรมเป็นภาพแทนในสังคมมนุษย์ ธรรมชาติคือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างชีวิตอื่นในป่าและชาวโผล่วและความศักดิ์สิทธิ์ (Castro, 1992, pp. 63-64)

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสายพันธุ์: การสลับและการการย้ายข้ามสายพันธุ์

วิธีคิดของชาวโผล่วเรื่องการเปลี่ยนสถานะของความเป็นบุคคลที่เปลี่ยนแปลงได้ และสลับไปมาได้ระหว่างสายพันธุ์อื่นกับมนุษย์ หรือ สัตว์สลับกับพืช สัตว์และผี มาจากการสื่อความหมาย

Ref. code: 25595424300118AUW

และจากการถ่ายเทภาพแทนไปมาของความเป็นบุคคล (person) จากการศึกษาชาวอเมริกาใต้ โดยเดสโคลา และ โคฮ์น ซึ่งผู้วิจัยศึกษาชาวโผล่วก็พบว่ามีความสอดคล้องกันมากในเรื่องนี้ ชาวโผล่วคิดว่าสัตว์ พืช สิ่งของ วัตถุธรรมชาติ เครื่องมือที่มนุษย์สร้างเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันมีสภาพเป็นบุคคล พวกเขาจะต้องมีพิธีกรรมที่หลากหลายในการยืนยันสถานะของบุคคลในแต่ละสิ่ง แต่การเลื่อน เปลี่ยน และการสลับไปมา ของบุคคลระหว่างสายพันธุ์นั้นเป็นเรื่องอันตรายมาก เช่น การเปลี่ยนระหว่างมนุษย์กับเสือ เรื่องเล่าโดยส่วนใหญ่แล้ว มักจะอธิบายว่าฝ่ายเสือมากกว่าที่สามารถแปลงร่างกลายเป็นมนุษย์ ไม่ใช่การเข้ามาสิงมนุษย์แต่มาจากการแปลงรูปร่าง (metamorphosis) ส่วนการสิง (possessed) ก็สามารถเกิดขึ้นได้จากผี และสัตว์ที่ตายแล้วก็สามารถ สิงมนุษย์ได้เช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยเปรียบเทียบการสื่อสารระหว่างชีวิตป่า คือ ชาวโผล่ว สัตว์ พืช และ สิ่งศักดิ์สิทธิ เป็นผู้ควบคุมความสัมพันธ์อีกชั้นหนึ่ง โคฮ์นยกตัวอย่างหญิงชาวรูนาที่มีความสามารถใช้มุมมองของสัตว์เพื่อทำนายอนาคต เธอตีความความฝันและความปรารถนาของสุนัขล่าสัตว์ จากวิธีคิดของเธอนั้นเธอสามารถเข้าถึงความเป็นตัวตนของของสุนัขได้ ชาวรูนาสามารถเรียนรู้วิธีการในการหลอมรวมตัวตนของตนเองให้มีมุมมองของสัตว์ที่หลากหลายชนิดพันธุ์ การมีสำนึกข้ามสายพันธุ์ทำให้เห็นสัญญะที่ดำรงอยู่ (Kohn, 2013, p. 132) ชาวรูนาก็ไม่ได้มีความชัดเจนนักในมุมมองของสัตว์แต่จากวิธีคิดของเธอแล้วเส้นแบ่งพรมแดนตัวตนของเธอและชีวิตป่านั้นไม่มี ป่าคือพื้นที่ร่วมของมนุษย์และชีวิตอื่น และมีคุณค่าที่แลกเปลี่ยนกันอยู่ในพื้นที่อยู่อาศัย ดังนั้นตัวตนของชนพื้นเมืองจำนวนมากจึงมีลักษณะที่มีตัวตนของชีวิตสายพันธุ์อื่นปนเปเข้ามาด้วย สัตว์บังคับให้เราย้อนกลับมามองตนเอง ย้อนกลับมาสร้างศีลธรรมทำให้เราจินตนาการและเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตคนเรามากยิ่งขึ้น (Kohn, 2013, pp. 133-134)

ชีวิตอื่นที่เข้ามามีส่วนร่วมและมีความสัมพันธ์ในการสร้างภาพแทนทางสังคมกับมนุษย์ “คนป่า” สร้างภาพแทนโดยได้รับอิทธิพลจากความหมายที่ได้รับมาจากชีวิตป่า ภาพแทนมาจากวัตถุวิสัยทางวัฒนธรรม ซึ่งก็คือธรรมชาติ เนื่องจากวัฒนธรรมไม่สามารถอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรมเอง ผู้วิจัยขอสรุปว่าวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ วัฒนธรรม/ธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับมนุษย์และมนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาจากพื้นฐานของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์สร้างการเชื่อมต่อระหว่างกันและทำให้เกิดการปรับปรน ปรับตัว และเปลี่ยนแปลง ในระดับปัจเจกและส่งต่อในระดับสังคม ทำให้เกิดการแบ่งปัน การพัฒนาตัวตนและความเป็นบุคคลสามารถเลื่อนเปลี่ยนสภาพได้ สิ่งนี้คือวิธีวิทยาในปฏิบัติการภาพแทนของชาวโผล่วที่ยึดโยงเข้าด้วยกันระหว่างเขาเอง สัตว์ พืช ซึ่งลอกแบบและนำมาเป็นสัญลักษณ์ทำให้สามารถส่งต่อสู่บุคคลอื่นได้ และบุคคลอื่นก็สามารถผลิตซ้ำโดยการเปลี่ยนจุดยืนของตนเองสลับกับสัตว์ ต้นไม้ ไลเคน ฯลฯ และนำกลับมาเปลี่ยนแปลงตัวเองจนเกิดความหลากหลาย การเชื่อมต่อ

Ref. code: 25595424300118AUW

ประกอบรวมเข้าด้วยกันเป็นปฏิบัติการภาพแทน แม้แต่ความตายก็สามารถถูกนำมาเป็นปฏิบัติการของการเลื่อนเปลี่ยนสภาพจากสัตว์กลายเป็นมนุษย์หรือมนุษย์กลายเป็นสัตว์ ดังที่คาสโตรอธิบายว่าความตายทำให้ชีวิตอื่นเข้ามาแทนที่โดยการเลื่อนเปลี่ยนสถานภาพได้ ความตายทำให้ชีวิตมนุษย์ให้ซ้อนขึ้นไปอีกหนึ่งชั้น (Castro, 1992, p. 252) จากมีชีวิตกลายเป็นผี ชีวิตที่เป็นผี คือความลึกลับและเป็นชีวิตที่เชื่อมต่อกับชีวิตอื่นอย่างไม่สิ้นสุด คาสโตรแก้ไขปัญหาด้านตรงข้าม การแบ่งแยกระหว่างตนเอง ระหว่างมนุษย์และสัตว์ และแก้ไขปัญหาอีกด้านหนึ่งนั้นก็เป็นความสัมพันธ์ต่อกันทางสัญลักษณ์ของทั้งสังคมและธรรมชาติที่แตกต่างกัน (Castro, 2014, p. 160) คาสโตร ได้ปรับแนวคิดทฤษฎีของ เดอลูซและกัตตะริ (Deleuze & Guattari, 1987) ในเรื่องการกลายเป็น (Becoming) ทำให้เกิดความหลากหลาย (multiplicity) โดยที่การกลายเป็นคือการสลายเส้นแบ่งขอบเขต สำหรับกรณีชาวโผล่วก็เช่นกัน พวกเขามีปรัมปราที่ชาวโผล่วยอมรับถึงชะตากรรมของมนุษย์ เมื่อความตายมาถึงจะต้องเกิดการเลื่อนเปลี่ยนสภาพของความเป็นบุคคลกลายไปเป็นตัวตนอีกแบบ เช่น ผีป่า เจ้าป่า สัตว์ในสายพันธุ์อื่น และหมุนเวียนกลายมาเป็นโผล่วอีกครั้ง ณ ที่นี้โผล่วจึงหมายถึง “มนุษย์” และไม่ได้ผูกขาดว่าโผล่วเป็นเชื้อสายและวัฒนธรรมที่นิยามในเชิงความสัมพันธ์ในเชิงชาติพันธุ์แค่นั้น

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และผีก็เหมือนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ คือมีโครงสร้าง มีระดับช่วงชั้นการถ่ายทอดทางสัญญศาสตร์ ชาวโผล่วต้องเพิ่มความสามารถในการตีความมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีของ โคฮ์นอธิบายชาวรูนาว่าคนสามารถเข้าใจความหมายจากเสียงของสัตว์ สุนัขเข้าใจคำพูดของมนุษย์ โดยการใช้ยาหลอนประสาทเพื่อเข้าใจเจ้าป่า (Kohn, 2013, p. 178) ในบางครั้งชาวรูนาก็คุยกับผีเจ้าป่าโดยเดินทางเข้าไปในป่า ชาวรูนาอธิบายว่าสัตว์ก็พยายามทำให้ตนเองเข้าหามนุษย์ด้วยเช่นกัน การสื่อสารกันได้ระหว่างมนุษย์และสัตว์คือการต่อสู้เพื่อที่หาช่องทางการสื่อสารระหว่างกันนั่นเอง (Kohn, 2013, p. 13)

นอกจากนี้การเลื่อนเปลี่ยนสถานะตัวตน การสลับจุดยืน การเข้าไปในความคิดของสัตว์ ไม่ว่าจะโดยการฝัน การสะกดจิต การบริกรรมคาถา การทำนาย การหยั่งถึง เพื่อเป็นสัตว์อื่น ต้นไม้ หรือ ไลเคน คือการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของการยอมรับในประเพณีจักรวาลวิทยาที่ครอบคลุมกว้างขวางโดยที่มนุษย์และสัตว์ต่างแบ่งปันพื้นที่ในจักรวาลร่วมกัน โดยชาวโผล่ว เป็นเพียงองค์ประกอบเล็ก ๆ ที่อยู่ร่วมกับสิ่งอื่นนับล้าน

อย่างไรก็ตามงานศึกษาชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์ของผู้วิจัยไม่ใช่การสร้างงานในเชิงไสยศาสตร์ วิธีคิดการเปลี่ยนตัวเองเป็นสัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ เป็นเรื่องของความคิดและได้อธิบายว่าเป็น “ภาพแทน” ที่ชาวโผล่วมีร่วมในชีวิตป่าเท่านั้น สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นย่อมมีภาพแทนที่มีทั้งลักษณะเฉพาะและลักษณะร่วมแตกต่างกันออกไป

Ref. code: 25595424300118AUW

การมีความคิดที่ยอมรับความจริงของร่างกายว่าสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่นิ่ง การกลายเป็นไม่ใช่การจำลองหรือการลอกเลียนแบบและไม่ใช่การผลิตใหม่แต่อย่างใด แต่เป็นความยืดหยุ่นที่ไม่มีแนวอาณาเขตปิดกั้น เช่น สภาพของมนุษย์กลายเป็นเสือ และเสือกลายเป็นสิ่งอื่น การกลายเป็นคือความต่อเนื่องซึ่งสร้างความสอดคล้องให้แก่ตนเอง (Castro, 2014, p. 161) และมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์และชีวิตอื่นได้เป็นจำนวนมาก (Descola, 2013a) มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่เข้ามาครอบงำและก่อตั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้ดำรงอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน การล่า การแลกเปลี่ยนของขวัญ การผลิต การปกป้อง การส่งต่อและการถ่ายทอด และมีความสัมพันธ์อื่น เช่น ความศักดิสิทธิ์ที่อยู่เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งครอบคลุมความสัมพันธ์ของมนุษย์และชีวิตอื่นอีกชั้นหนึ่ง ความศักดิ์สิทธิ์สำหรับทางวิชาการไม่ใช่ความจริงแต่เป็นภาพแทนความสัมพันธ์ของชาวโผล่วที่สร้างขึ้น ส่งต่อ เป็นภาพแทนสัญลักษณ์ของผู้ควบคุมเกมทั้งหมด (Descola 2013a, pp. 309-311) ซึ่งทั้ง เดสโคลาและคาสโตรมีส่วนที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก

นักวิชาการหลายคน (Castro 1992, Fausto 2007, Fuentes 2010, Ingold 1994, Sulkin 2005 and Vilaca 2000 อ้างถึงใน Shir-Vertesh, 2012) ได้พยายามแก้ไขปัญหาพื้นฐานของสมมุติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ โดยสร้างเป็นประเด็นคำถามต่อการแยกออกจากกันระหว่างมนุษย์และสัตว์ ความสนใจในชีวิตประจำวันในการอยู่อาศัยร่วมกันระหว่างสัตว์มนุษย์จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งต่างสร้างความสัมพันธ์ร่วม มนุษย์และสัตว์ต่างมองกลับไปซึ่งกันและกันในการมีความสัมพันธ์ สัตว์เป็นส่วนหนึ่งในสังคมมนุษย์มากกว่าที่จะเป็นสัญลักษณ์ และในปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์ก็เป็นมากกว่าภาพแทนของสัตว์ง่าย ๆ ที่มนุษย์จะเป็นผู้สร้าง ปฏิบัติการภาพแทนชาวโผล่วจึงไม่ใช่ปฏิบัติการของชาวโผล่วเท่านั้นแต่เป็นปฏิบัติการที่ทั้งสัตว์และมนุษย์ต่างแลกและรับพัฒนาการ อันที่จริงแล้วพวกเขาอยู่ในพื้นที่ของความสัมพันธ์ด้วยเงื่อนไขของการปรับความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันที่ต่อเนื่องนั่นเอง

2.5 นิเวศนวิทยาชนพื้นเมือง

การเคลื่อนไหวทางการเมืองชาติพันธุ์มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะช่วงทศวรรษที่ 2000 กระแสความเคลื่อนไหวทำให้เกิดการยกระดับสิทธิทางวัฒนธรรมเป็นที่สนใจทางการเมือง นักเคลื่อนไหวต่อสู้ได้นำเสนอสิ่งที่ดึงดูดใจมาก คือ ภูเขา แม่น้ำ และพื้นดินมีความรู้สึก หรือธรรมชาติก็มีความรู้สึก ไม่ใช่แค่เพียงทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดดังกล่าวโต้แย้งแนวคิดว่ามนุษย์มีอำนาจและสามารถเป็นตัวแทนสิ่งอื่น ๆ ได้ เพราะมนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล และกระแสดังกล่าวยังเสนอให้เพิ่มให้ชีวิตอื่น (nonhumans) เข้ามาเป็นผู้มีบทบาทในพื้นที่ทางการเมือง (Cadena, 2010,

Ref. code: 25595424300118AUW

pp. 363-364) อีกด้วย ชนพื้นเมืองผู้ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ ยังชีพในหลาย ๆ ที่ รู้จักชีวิตอื่นในสถานะของบุคคล (persons) เช่น คุยกับสัตว์เหมือนกับว่ามันเป็นลูกหลานหรือบรรพบุรุษ (Tsing, 2015, pp. 155-156) กิจกรรมการล่าสัตว์ของชาวโผล่วก็ใกล้เคียงกับที่ มอริส (Morris, 2000 [1998], p. 62) เสนอ ว่ามุมมองของชนพื้นเมืองต่อการล่าสัตว์ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบยังชีพและยังมีคุณค่าในเชิงสัญลักษณ์ ประเพณี วัฒนธรรม ในการสืบทอดความเป็นชาย (Morris, 2000 [1998], pp. 48-49)

สำหรับชาวโผล่วก็เช่นกัน ผู้ชายชาวโผล่วใช้การล่าเพื่อสร้างคุณค่าความเป็นชาย สร้างความยอมรับในสังคม และการล่าที่ถูกต้องตามคุณค่าดั้งเดิมจะได้รับการยอมรับมากที่สุด ผู้ชายจึงต้องเรียนรู้รับการถ่ายทอดจากพ่อ ญาติ พี่ชาย และจากผู้อาวุโสทั้งในหมู่บ้านและเดินทางไปขอความรู้ยังที่ห่างไกล ความสัมพันธ์ระหว่างการล่าสัตว์และความเป็นชายทำให้เขามีสถานะทางสังคมสูงมากยิ่งขึ้น และยังตอกย้ำความสัมพันธ์ในเครือญาติฝ่ายชายอีกด้วย (Morris, 2000 [1998], pp. 64-65) สำหรับชาวโผล่วผู้ชายที่มีความชำนาญจนเป็นที่ยอมรับจริง ๆ จะต้องแสวงหาเป็นการส่วนตัว วัยรุ่นแต่ละคนสร้างความรู้ใหม่กับสัตว์ที่ตนเองติดตามหรือป่าที่ตนเองชอบ เขาจะศึกษาพฤติกรรมของสัตว์เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์ทางกายภาพจนพัมนเป็นความรู้ส่วนตัว ซึ่งมีความแตกต่างจากบรรพบุรุษ นักชีววิทยาสัตว์ป่า โรเบิร์ต ไสตน์เมต (Robert Stienmetz) ผู้มีประสบการณ์การวิจัยในป่าทุ่งใหญ่นเรศวรโดยร่วมกับชาวโผล่ว ได้อธิบายแก่ผู้วิจัยว่า *“ผู้ชายโผล่วมีความรู้เชี่ยวชาญในระบบนิเวศน์จากความสนใจในเชิงปัจเจกของแต่ละบุคคล”* หากบุคคลคนนี้เสียชีวิตไปความรู้มากมายก็จะหายไปด้วย ความรู้เช่นนี้ไม่สามารถส่งต่อได้ และคนอื่น ๆ ก็มีความรู้เฉพาะของตนเอง ที่แสวงหามาด้วยตนเองจากความสนใจที่มีลักษณะเฉพาะ ชาวโผล่วเรียนรู้และสร้างความรู้จากการใช้พื้นที่ร่วมระหว่างสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์อื่น ดังนั้นความรู้ที่ได้รับจึงมาจากการมีความสัมพันธ์ ทั้งในฐานะของมิตร ศัตรู และสัตว์ที่เขายำเกรง กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นการส่วนตัวระหว่างเขากับสัตว์และอื่น ๆ ทำให้ความรู้พัฒนาโดยสัมพันธ์สภาพแวดล้อมและถูกควบคุมให้อยู่ในตรรกะทางคุณค่าของชาวโผล่ว ความรู้ของชาวโผล่วจึงมีลักษณะเฉพาะของตนเองในเชิงปัจเจกและมีลักษณะร่วมทางชาติพันธุ์อยู่ด้วย ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะนี้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างสมความเป็นชายให้สังคมยอมรับ

สำหรับการนิยามทางวิชาการเกี่ยวกับความรู้นิเวศนวิทยาชนพื้นเมือง ได้นิยาม คือ ความรู้ที่พัฒนาจนเป็นทักษะความเชี่ยวชาญอันเนื่องมาจากชนพื้นเมืองมีความรู้ทางจักวาลวิทยา (cosmologies) และความรู้ด้านนิเวศนวิทยา อันมีความซับซ้อนและอยู่ในเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกันระหว่าง มนุษย์ สัตว์ และพืช ในอาณาบริเวณพื้นที่ สถานที่ ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ (habitat) ร่วมกัน จึงมีวัฒนธรรมและข้อห้ามที่ตกทอดและปรับปรนร่วมกัน

Ref. code: 25595424300118AUW

มอริสอธิบายว่าชนพื้นเมืองพยายามหาวิธีการหรือระบบการส่งทอดทางสัญลักษณ์แทนความรู้ คือความรู้ถูกทำให้กลายเป็นวัตถุวิสัย/สัญลักษณ์ ทำให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของสภาพแวดล้อม คนที่อยู่ในนั้นก็สามารถเรียนรู้และสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะขึ้นมาได้ วัตถุวิสัย/สัญลักษณ์ ถูกนำมาประยุกต์เพื่อปรับตนเองในเครือข่ายระหว่างมนุษย์และชีวิตป่าเนื่องจากมีความเชื่อมโยงถึงกัน วัตถุวิสัย/สัญลักษณ์ก็คือ “จักรวาลวิทยาชาวบ้าน” อันเป็นภาพแทนความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านมี ซึ่งนักวิชาการทั้งด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และนิเวศวิทยา ได้ทำการศึกษาและนำมาเปิดเผยให้เห็นเครือข่ายของชีวิตที่กว้างขวางมาก

นักวิชาการจำนวนหนึ่งที่อธิบายถึงความขัดแย้งระหว่าง ความรู้ชาวบ้านและความรู้ในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ โดยอธิบายว่าสมัยใหม่รุกล้ำและทำลายภูมิปัญญาชาวบ้าน สำหรับผู้วิจัยแล้วไม่ได้คิดว่าเป็นเช่นนั้นเสียทั้งหมด เพราะชาวบ้านไม่ได้มีพื้นฐานการคิดในเชิงคู่ขัดแย้งตรงข้ามระหว่างความรู้เดิมและความรู้สมัยใหม่ แต่ความรู้ชาวบ้านกระจายตัวอยู่ทั้งสองฝั่ง ตัวอย่างการศึกษาภาคสนามในกลุ่มชาวโผล่วสามารถพบเห็นหลักฐานมากมาย วิธีคิดแบบสมัยใหม่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาความรู้ดั้งเดิม แต่หากจะอธิบายให้ถูกก็คือไม่มีการแยกความเป็นสมัยใหม่ออกจากประเพณีเดิมจริง ๆ ถึงแม้เขาจะพูดตามสิ่งที่เขาได้ยินจากคนภายนอกก็ตาม ยกตัวอย่างว่าพรานชาวโผล่วใช้ปืนสำหรับล่าสัตว์ทั้ง ๆ ที่ ในสมัยโบราณไม่มีปืน มีแต่ธนู หน้าไม้ และการทำกับดัก จากเรื่องเล่าในหมู่บ้านหลายหมู่บ้านแล้วพรานชาวโผล่วมีปืนมานานมากกว่า 100 ปี แต่ไม่มีใครอธิบายว่าพราน คือคนสมัยใหม่ล้ำยุคในช่วงที่เขามีชีวิตอยู่แต่อย่างใด

ความคิดแบ่งแยกความเป็นสมัยใหม่และสมัยเก่าดูพร่าเลือน เมื่อสอบถามว่าอะไรคือสมัยใหม่ส่วนใหญ่จะอธิบายเรื่องความเห็นแก่ตัวที่มากขึ้น ไม่ได้อธิบายถึงเครื่องมือแบบใหม่ เพราะคนสูงอายุก็คุ้นเคยและนิยมสิ่งของทันสมัย เช่น ปี๊ปที่นำมาใช้ใส่พริกเก็บไว้ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวบ้านยังคงรักษาไว้เพราะเป็นสิ่งของที่มีคุณค่ามากจากมุมมองของชาวโผล่วในสมัยนั้น เขาอยู่ในสมัยใหม่และยังคงมีความรู้ประเพณีที่ประยุกต์เข้ากับปัจจุบัน ชาวบ้านจำนวนมากใช้แผงโซล่าเซลล์มานานถึง 20 ปี มีโทรทัศน์ มอเตอร์ไซค์ และยังคงใช้ภาษาโผล่วเป็นภาษาหลัก ขณะที่โทรทัศน์ ดีวีดี วิทยุ ก็สามารถเปิดชมเพลงและละครภาษากะเหรี่ยงที่มาจากฝั่งพม่าได้ ประเพณีสำหรับสังคมชาวโผล่วแล้วมีแต่ประเพณีร่วมสมัย ไม่มีประเพณีโบราณ

เดสโคลาอธิบายว่าภาวะการดำรงอยู่ (ontological domains) ต่างมีความเชื่อมโยงระหว่างกัน และสามารถการแลกเปลี่ยนทางจิตวิญญาณระหว่างกันได้ รวมถึงทั้งสัตว์และมนุษย์มีสถานะความเป็นบุคคลที่สะท้อนตอบโต้ไปมาอย่างมีสำนึก รวมทั้งต่างก็มีความสามารถในการสังเกตการณ์ระหว่างกันเพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสายพันธุ์อื่น (Descola, 2005, p. 22) พวกเขามีภาษาที่ไม่ใช่ภาษาปกติที่ใช้สื่อสารกันได้ ผ่านอวัจนภาษา เช่น การแสดงท่าทาง

Ref. code: 25595424300118AUW

เสียง หรือสัญญะบางอย่างที่ไม่ใช่ภาษาพูด (extra-Linguistic communication) เกิดการปรับสภาวะของความคิดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งสัตว์และมนุษย์ต่างก็เชื่อเชิญให้เข้าถึงซึ่งกันและกัน บางครั้งพวกเขาไม่รู้ว่ามันเกิดขึ้นจริงหรือไม่ เช่น การใช้พิธีกรรมเวทย์มนตร์ในการสะกดจิตวิญญาณที่เป็นสัญญะทางความคิดจากระยะห่างได้ พิธีกรรมนำมาซึ่งการบรรลุการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์และชีวิตอื่น หรืออาจนำมาใช้สำหรับสะกดทั้ง มนุษย์ พืช และสัตว์ จากสถานที่หนึ่งเพื่อกำจัดสิ่งที่ติดต่อระหว่างเขาและชีวิตอื่น (Descola, 1994, p. 23, 2013b) ให้หลุดหรือแยกออกจากกันก็ได้

ดังนั้นคำเรียก “ชนพื้นเมืองดั้งเดิม” นอกจากอธิบายถึงความหมายของสิทธิและการต่อสู้ของคนพื้นเมืองท้องถิ่น ในการอ้างถึงสิทธิการดำรงอยู่แล้วก็ควรรวมสิ่งอื่นชีวิตอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์เข้ามาด้วย หมายความว่า “ชนพื้นเมือง” อาจจะหมายถึงสัตว์ ต้นไม้ และอื่น ๆ นอกเหนือจากมนุษย์ด้วย อาร์ ดี เค เฮอร์มาน (R. D. K Herman, 2016) นักวิชาการจากพิพิธภัณฑ์แห่งชาติอเมริกันอินเดียน แห่งสมิธโซเนียน (Smithsonian National Museum of the American Indian) (Franklin 2007, p. 1 and Herman, 2016, pp. 171-172) อธิบายคำว่า “ชนพื้นเมือง” จากแนวคิดหลังมนุษย์นิยม (post-humanism) ว่าชนพื้นเมืองไม่ได้หมายถึงแค่มนุษย์เท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ คำถามที่สำคัญก็คือทำอย่างไรที่จะทำให้เครือข่ายของชีวิตอยู่บนปัญญาความรู้ที่เรียนรู้จากบรรพบุรุษและยังเกิดความสมดุลกับสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น รวมถึงสามารถทำการประยุกต์เทคโนโลยีเพื่อที่จะอยู่ร่วมในความหลากหลายของมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ได้อย่างไร (Herman, 2016, pp. 171-173)

นักวิชาการที่เขียนเกี่ยวกับความรู้ของชาวโผล่วทั้งหมดอธิบายความรู้ตามประเพณีเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ (Traditional ecological knowledge)[2] เบาบางมากเพราะจำกัดความหมายของความรู้โผล่วไว้เฉพาะในท้องถิ่น ซึ่งแคบมากให้อยู่ในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เข้าใจว่าความรู้ตามประเพณีไม่มีความเกี่ยวข้องกับโลกกว้าง ในความเป็นจริงแล้วความรู้ชาวโผล่วมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงกับสถานการณ์จริงและเชื่อมต่อกับโลกภายนอกตลอดเวลา เช่น เมื่อก่อนนี้สังคม

---

[2] ความหมายคำศัพท์ที่ใช้แพร่หลายอีกคำหนึ่งคือ Documenting traditional ecological knowledge (TEK) ซึ่งเราจะเรียกแบบง่าย ๆ ว่า การทำข้อมูลความรู้นิเวศนวิทยาของประเพณีดั้งเดิม ซึ่งคำอธิบายเกี่ยวกับความรู้ประเพณีเพิ่งเป็นที่นิยมแบบทั่วไปในทศวรรษที่ 1900-2000 ยังมีอีกคำหนึ่งคือคำว่า “IK” หรือ “indigenous knowledge” หรือ “ความรู้ชนพื้นเมือง” แต่คำที่นิยมใช้กันมากก็คือ “local environmental knowledge” หรือ “ความรู้นิเวศนวิทยาท้องถิ่น” และต่อมาก็มีคำใหม่ ๆ นำมาใช้เพิ่มขึ้นคือ “ethnoecology” หรือ นิเวศวิทยาชาติพันธุ์ (Herman, 2016, pp. 163-176)

Ref. code: 25595424300118AUW

ภายนอกกลุ่มหมู่บ้านในตำบลไล่โว่ก็ไม่ได้เป็นเมืองทั้งหมดและก็มีสภาพไม่แตกต่างกัน ในปัจจุบันสังคมภายนอกกลายไปเป็นเมืองมากยิ่งขึ้นแต่ก็ยังมีการติดต่อกันอยู่สม่ำเสมอและมีการถ่ายเทความรู้จากเมืองเข้ามาผสมกับความรู้ภายในให้ร่วมสมัย เช่น ยาสมุนไพรที่สำคัญของคนเมือง พริก ผัก หลายชนิดก็ได้ไปจากหมู่บ้านในตำบลไล่โว่ หากชาวโผล่วที่อยู่นอกป่าเปลี่ยนแปลงไปเป็นสมัยใหม่ก็ย่อมไม่มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาสมุนไพร และไม่มีรสนิยมการกินอาหารที่มาจากธรรมชาติแบบดั้งเดิม ดังนั้นก็จะไม่มีการบริโภคของจากป่า ซึ่งนั่นก็จะทำให้ไม่มีการถ่ายเทความรู้จากตำบลไล่โว่ออกมาสู่พื้นที่เมือง ในความจริงแล้วชาวโผล่วในป่าทุ่งใหญ่เลือกใช้ยาสมัยใหม่ร่วมกับสมุนไพร โดยไม่รู้สึกประหลาดใจแต่อย่างใดว่ายาที่รับมาจากโรงพยาบาลจะเข้ามาทำลายความรู้ของตนเอง ชาวโผล่วสามารถปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้ และชาวโผล่วที่อยู่ภายนอกก็มีความสัมพันธ์กับชาวโผล่วที่อยู่ในป่าทุ่งใหญ่ ยังเป็นญาติกัน ไปมาหาสู่ คนรุ่นใหม่มีทั้งแต่งงานเข้ามาอยู่ในป่าทุ่งใหญ่หรือแต่งงานแล้วออกมาอยู่ในเมือง วิธีคิดแบ่งแยกเมืองและป่าไม่ใช่วิธีคิดของชาวโผล่ว ในโลกจริงต่างเป็นการปรับตนเองให้เหมาะสมอยู่เสมอและอยู่ในเงื่อนไขที่เขาสร้างความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

2.6 ชาวโผล่วและความสัมพันธ์กับวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ

หากคนภายนอกเข้าไปในป่าทุ่งใหญ่เดินเลยหมู่บ้านไปตามถนนหรือเส้นทาง พวกเขาได้พบกับความอุมสมบูรณ์ของป่า ต้นไม้ใหญ่ รอยเท้าเก้งและสัตว์ต่าง ๆ ได้ส่องกล้องเห็นนกหายากและได้ยินเสียงชะนี พลันคิดไปว่าชาวโผล่วเป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามนิยามของนักอนุรักษ์นิยม แต่น้อยคนมากที่จะเข้าใจว่าจริง ๆ แล้วประเพณีชาวโผล่วแต่ดั้งเดิมนั้นพวกเขา “กินป่า” ใช้ชีวิตในป่า แต่ถึงแม้ป่าจะยังคงอุดมสมบูรณ์จนได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกได้ก็ตาม กลุ่มชนที่อยู่อาศัยในฐานของป่าธรรมชาติทั่วโลกต่างก็พัฒนตนเองบนพื้นฐานของธรรมชาติและมีวัฒนธรรมที่แลกเปลี่ยนกับธรรมชาติของตนเองทั้งสิ้น เช่นเดียวกับชาวโผล่วที่ต้องล่าสัตว์เก็บของป่า เพื่ออาหาร (hunting and gathering) และมีการทำการเกษตร การแลกเปลี่ยนของป่าเพื่อสินค้าสำคัญ ชาวโผล่วมีระบการเกษตรเรียกว่าระบบการทำไร่หมุนเวียน (swidden agriculture) ซึ่งพัฒนาต่อเนื่องมาหลายร้อยปี รวมถึงมีการพัฒนารูปแบบทางการเกษตรสมัยใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น ไม่ได้หยุดความเจริญหรือการพัฒนาแบบภายนอกแต่อย่างใด แต่ดำเนินอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เขายอมรับได้ จึงแตกต่างจากสังคมภายนอกป่าทุ่งใหญ่ ปัจจุบันชาวโผล่วได้เริ่มทำสวนผลไม้เพิ่มขึ้นสามารถนำมาใช้บริโภคและจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้และนำมาสู่การแลกเปลี่ยนแรงงานและทรัพยากรทั้งในประเทศและภายนอกประเทศ เช่น ประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาการดังกล่าวมีมานานแล้ว แต่ฝ่ายสนับสนุนชาวโผล่วไม่สามารถจับภาพเหล่านี้เอามาเป็นภาพแทนของชาวโผล่วได้ เนื่องจากขาดความเข้าใจว่าชาวโผล่วสา

Ref. code: 25595424300118AUW

มารถอยู่ร่วมกับความเจริญโดยยังมีความสัมพันธ์กับชีวิตป่าได้ด้วย การกินป่าคือการอนุรักษ์ความหลากหลายและสร้างความยั่งยืนของป่าด้วยในเวลาเดียวกัน ซึ่งภาพแทน “กะเหรี่ยงนักอนุรักษ์” ทำให้เกิดสิ่งที่แทบจะเป็นไม่ได้เลยที่พวกเขาจะสร้างภาพแทนตัวเองจากสิ่งที่ขัดแย้งกันเอง แต่มันก็เกิดขึ้นมาได้ (Derrida, 1998) เช่น การอธิบายว่าตนเองไม่กินเนื้อสัตว์ป่าเพื่อไม่ให้คนภายนอกกังวลว่าพวกเขาทำลายป่า การรับคำอธิบายนี้มาจากองค์กรภายนอกทำให้เขามีปัญหาในการสร้างภาพแทนออกสู่สังคมเพื่อต่อสู้ทางการเมืองในระยะยาว

คำถามง่าย ๆ ว่าพวกเขาจะมีชีวิตอยู่อย่างไรหากไม่กินอาหารและอาหารสัตว์ป่าที่พวกเขากินจะทำให้ป่าทุ่งใหญ่หมดความหลากหลายทางชีวภาพไปเลยเชียวหรือ คำถามเช่นนี้ถูกตรวจสอบจากการวิจัยน้อยมาก ความคิดที่จำกัดคับแคบที่นำเข้ามาในป่าทุ่งใหญ่นเรศวรที่ถึงแม้จะเป็นไปไม่ได้ที่จะนำมาเป็นภาพแทนแก่ชาวโผล่ว แต่มันก็ถูกสร้างขึ้น และชาวบ้านก็สร้างภาพแทนประสานกับภาพแทนภายนอกที่ไม่น่าจะเป็นไปได้เพื่ออธิบายตนเอง การอธิบายตนเองจึงออกไปจากเงื่อนไขที่ถูกจำกัดไว้ตั้งแต่ก่อนที่เขาจะอธิบาย หมายความว่าทางเลือกที่จะเป็นไปได้ในการสร้างภาพแทนให้แก่ตนเองหดแคบ และถูกจำกัด ภาพแทนองค์กรภายนอก และภาพแทนที่โผล่วแสดงออกไปจึงขาดความลงตัวขนาดใหญ่โตและกว้างขวางมาก เพราะมันก็ขัดแย้งกันเอง และถูกสร้างขึ้นมาจากการเสนอคู่ตรงข้ามของความเจริญและการอนุรักษ์ จึงไม่สามารถมองทะลุปัญหาได้

ปัญหาตัวตนผู้สื่อสารมีความขัดแย้งกันเองนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะเกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางการเมือง แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตามสิ่งที่พบในภาคสนามเมื่อพวกเขาสร้างภาพแทนตัวเองออกมาก็ยังมีความสัมพันธ์ที่ประกอบรวมเข้ากับชีวิตป่า เพราะพวกเขามีการสื่อสารที่แบ่งปันกับชีวิตอื่นในป่า แต่คนภายนอกไม่สามารถมองเห็นปรากฏการณ์ได้ และถึงจะเห็นก็ขาดความเข้าใจ ชาวโผล่วเลือกที่จะทำให้คนอื่นรับรู้พวกเขาเพื่อสร้างการยอมรับ จึงทำให้พวกเขาพยายามรับเครื่องมือความรู้จากภายนอกเข้ามาประสานกับความรู้ภายใน เช่น การทำแผนที่สมัยใหม่ การวิจัยสัตว์ป่า การวิจัยทางการเกษตร ฯลฯ ปฏิบัติการภาพแทนของชาวโผล่วคนเบี้ยล่างใช้แหล่งข้อมูล เครื่องมือจากหลายแหล่งเพื่อประกอบรวบรวมเข้ามาอยู่ด้วยกันในภาพแทนที่หลากหลาย

เพื่อทำงานชาติพันธุ์นิพนธ์ที่ลุ่มลึกลงไปสู่ด้านของชีวิตชาวโผล่วและเห็นถึงด้านที่เขาปรารถนาจะสื่อสาร ปัญหาที่พบในภาคสนามที่เป็นวัตถุวิสัยที่ได้รับมานั้นมีทั้ง “ภาพแทนแห่งความเป็นอื่นจากตนเอง” และภาพแทนที่มีความตั้งใจในการสื่อสาร ภาพแทนจากการต่อรอง ทั้งหมดเหมือนกับกล้องเทเลสโคป ที่มาจากภาพจำนวนมากเมื่อนำมาต่อกันในสายตา ภาพมันปิดเบี้ยว เพี้ยนต่อไม่สนิท ไม่สมจริง ปรากฏการณ์เหล่านี้ถูกวางไว้ตรงเบื้องหน้าของพวกเขาและผู้วิจัยที่เป็นคนภายนอก ประเด็นหลักก็คือชาวโผล่วควบคุมและจัดการตัวตนเองอย่างไรภายใต้อัตวิสัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ที่รับมาจากเหตุผลของนักวิชาการและองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมและรัฐ

Ref. code: 25595424300118AUW

ความรู้ได้สร้างความจริงให้ปรากฏ เช่น บางครั้งเจ้าหน้าที่รัฐก็เข้ามาทำให้เขาเผชิญหน้ากับความจริงว่าการกินเนื้อสัตว์ป่า “ผิดกฎหมาย” และสนับสนุนกึ่งบังคับในระยะแรกให้เลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร ถึงแม้จะขัดกับประเพณีแต่พวกเขาจำนวนมากก็ยอมรับกับความจริงนั้น หลังจากนั้นหน่วยงานรัฐหน่วยอื่นก็สร้างความจริงให้เขาตระหนักอีกว่า สัตว์เลี้ยงอาจจะแพร่เชื้อโรคให้แก่สัตว์ป่า พวกเขาก็ต้องกินสัตว์เลี้ยงให้หมดหมู่บ้านในทันที ความจริงจากตัวอย่างทั้งสองนั้นเป็นความจริงที่แนบอำนาจในเชิงการตัดสินจากกฎหมายเข้ามาขยับกระชับอำนาจในหมู่บ้านของชาวโผล่ว และชาวโผล่วยอมรับความจริงที่มาพร้อมเงื่อนไขในเชิงการปฏิบัติตน วาทกรรมจากภายนอกเสนอความรู้พร้อมกับการกระชับอำนาจต่อชีวิต โดยเฉพาะ “อาหาร” นอกจากนี้ยังให้ความรู้สมัยใหม่ในการอธิบายระบบนิเวศนวิทยา เช่น ต้นไม้ที่พวกเขานำมาทำฟืน เป็นการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะหากเขาปล่อยให้มันย่อยสลายไม้เหล่านั้นก็จะเป็นอาหารให้แก่ รา มอส ไลเคน เป็นต้น

เครื่องมือที่ทันสมัยในการทำแผนที่ โมเดลสามมิติแสดงข้อมูลที่ตั้งการอยู่อาศัยเพื่อรับรู้ภูมิศาสตร์จากมุมมองเบื้องสูง และการรับความรู้นโยบายการจัดการกับความหลากหลายทางชีวภาพโดยไม่มีมนุษย์ โดยแผนที่ซึ่งปราศจากชาวโผล่วถูกนำมาตัดสิน ชาวโผล่วได้เข้าร่วมกิจกรรมในการตอบโต้กลับกับแผนที่มานานกว่า 40 ปี การจัดการพื้นที่อุทยานและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า การตรวจสอบ สอดส่องด้วยเครื่องมือแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เช่น แผนที่ 1:50,000 แผนที่ดาวเทียม เครื่องมือ GPS. กล้องถ่ายรูป ภาพถ่ายเครื่องบิน เครื่องบินตรวจการ ฯลฯ

ส่วนฝ่ายสนับสนุนชาวโผล่วใช้ความคิดเชิงอุดมคติที่มากับความรู้สายวัฒนธรรมชุมชน วรรณกรรมชาติพันธุ์นิพนธ์ ทำให้การต่อสู้เพื่อสิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่บรรพบุรุษเข้ามาสู่การใช้ความรู้ใหม่ คือ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” ชาวโผล่วจึงอยู่ภายใต้อำนาจของความรู้และความจริงที่ทำให้เขาต้องคิดจากภวังค์ของตัวตนตนเองโดยมีความสัมพันธ์กับอำนาจที่เข้ามากระทำต่อชีวิตพวกเขา ดังนั้นชีวิตชาวโผล่วจึงมีความสัมพันธ์กับภาพแทนในเชิงการเมืองมากกว่าภาพแทนซื่อ ๆ นั่นคือการเมืองของภาพแทนจากความพยายามต่อสู้ทั้งระดับปัจเจกและสังคม ทำให้พวกเขาประกอบรวมความรู้สมัยใหม่เข้ากับตนเอง ถึงแม้พวกเขาจะรู้สึกด้อยกว่า แต่นั่นเองก็กระตุ้นให้พวกเขาปรารถนาที่จะมีความรู้สมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาก็เข้าใจจากมุมมองของตนเอง และใช้มันตอบโต้กลับไปที่นโยบายการขับไล่พวกเขาออกจากป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ผู้วิจัยต้องการให้มองเห็นการตอบโต้ของชาวโผล่วที่จำกัดอยู่ภายใต้ความรู้และความรู้ที่ถูกจำกัดจากแหล่งที่มาจากภายนอก การจำกัดความรู้ที่มาจากภายนอกเข้ามาจำกัดความรับรู้ต่อโผล่ว และนี่คือที่มาของปัญหาภาพแทนในทางทฤษฎี

คำถามก็คือชาวโผล่วมีภาพแทนของตนเองหรือไม่ และเป็นอย่างไร สิ่งนี้คือความสนใจหลักในหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา การทำความเข้าใจโผล่วคือ

Ref. code: 25595424300118AUW

การศึกษาโดยคำนึงว่า ชาวโผล่วซึ่งตัวตนมีความสัมพันธ์กับการสร้างภาพแทนในพื้นที่ร่วมระหว่างโผล่วและชีวิตป่า ทำอย่างไรผู้วิจัยจึงจะเข้าใจและอธิบายตัวตนของชาวโผล่วที่มีความสัมพันธ์ทั้งจากชีวิตทางสังคมมนุษย์และสังคมชีวิตป่า

ในด้านแนวคิดโลกสังคมมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการโลกชีวกายภาพของชีวิตโผล่วโดยการขุดค้นตัวตนความรู้ (Florence, 1994) ซึ่งมาจากแนวความคิดของ มิเชล ฟูโก (Michel Foucault) เพื่อค้นหาภาพแทนในพื้นที่ชีวิตป่าและการรวมประกอบเข้าด้วยกันกับภาพแทนจากภายนอกกับชีวมณฑลของชาวโผล่ว กระบวนการรับรู้ภาพแทนของชาวโผล่วแตกต่างจากที่คนภายนอกคาดหวังมาก เช่น คนภายนอกอธิบายถึงสิทธิของผู้อยู่อาศัยของชาวโผล่วว่าโผล่วไม่มีการยึดครองที่ดินเป็นทรัพย์สินส่วนตัวมีแต่พื้นที่ส่วนรวม ซึ่งไม่เป็นจริงแต่ชาวโผล่วก็ไม่ได้ปฏิเสธภาพแทนที่องค์กรเอกชนอธิบายผิดพลาดไป ในที่สุดชาวโผล่วเข้าใจเฉพาะบางเรื่องบางประเด็นที่ตนเองต้องการรับรู้และนำมาพูดคุยกันในหมู่บ้านและนำมาสู่การนำเสนอสู่ภายนอกจากมิติที่ตนเองมีความเกี่ยวข้อง สังเกตได้จากไม่ว่าองค์กรเอกชนจะประกาศว่าชาวโผล่วมีระบบ “ที่ดินส่วนรวมของชุมชน” แต่ในหมู่บ้านก็ยังคงอยู่กันเช่นเดิม อันที่จริงก็ยังคงมีปัญหาความขัดแย้งที่ยากจะแก้ไขปัญหาซึ่งต้องแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างชาวโผล่วและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในแต่ละหน่วยท้องถิ่น ส่วนองค์กรเอกชนก็ยังคงเพ้อฝันถึงภาพแทนที่ตนเองนำเสนอเช่นเดิม แต่อย่างไรก็ตามจากการที่โผล่วต่อต้านการจัดการชีวิตป่าโดยรัฐ การต่อต้านจากการนำเข้าความรู้สมัยใหม่เข้าสู่ความรู้ทางสังคมชาวโผล่วก็กลับทำให้เกิดการยอมรับภาพแทนจากภายนอก ชาวโผล่วประกอบรวมวิธีคิดของตนเอง และจากความเข้าใจที่จำกัดพวกเขาก็ได้ดัดแปลงเรื่องเล่าเหล่านั้น นำเสนอออกสู่ภายนอก

ภาพแทนชาวโผล่วถูกสร้างขึ้นภายใต้กระบวนการที่พวกเขากำลังจะสื่อความหมาย ในแง่นี้ชาวโผล่วรับภาพแทนจากภายนอกในนามของการต่อต้าน ซึ่งด้านตรงข้ามกลับเข้ามามีอิทธิพลในการสร้างสรรค์ความรู้ ทำให้ “วาทกรรมการอนุรักษ์ป่าที่ปราศจากคน” ถูกต่อต้านโดยใช้ความรู้ที่จะขับไล่พวกเขาออกมาสู่การนำเสนอว่าพวกเขาไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขที่ความรู้สมัยใหม่สอดส่องควบคุม การตอบโต้เช่นนั้นทำให้ ความรู้ว่าด้วยป่าของหน่วยงานรัฐเข้ามาเป็น “ความจริง” และเชื่อมต่อกันและกันด้วย “หน้าที่” (Florence, 1994, p. 315) ซึ่งชาวโผล่วก็สร้างหน้าที่เพื่ออยู่ร่วมกับความจริง ทั้งหมดเป็นสถานการณ์แต่ละสถานการณ์ไป

ผู้วิจัยต้องการขุดค้นที่มาของความจริงและการสร้างคำอธิบายความจริงในสังคมโผล่วซึ่งซ้อนกันอยู่ระหว่างสังคมโลกชีวิตมนุษย์และสังคมโลกชีวิตป่า เนื่องจากมีเงื่อนไขกำหนดการรับรู้ความจริงที่เขาต้องปะทะด้วยเกิดขึ้นมา ทำให้เกิดกระบวนการที่ตัวตนชาวโผล่วได้นำความรู้มาใช้เพื่อสังเกตการณ์ตนเอง ชาวโผล่ววิเคราะห์และถอดความหมายจากสังคมภายในตนเองจริง ๆ และนำเสนอสู่สังคมภายนอก การทำงานเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับวาทกรรมชุมชนนิยมซึ่งได้เอื้อให้

Ref. code: 25595424300118AUW

ชาวโผล่วเข้าไปรับและอาศัยในภาพแทนนั้นตอบโต้กับภาพแทน “กะเหรี่ยงผู้ทำไร่เลื่อนลอย ล่าสัตว์ ฯลฯ” โดยอธิบายว่าชาวโผล่วสามารถจัดการป่าโดยการใช้ความรู้กะเหรี่ยงดั้งเดิมได้ จากการเมืองของความสัมพันธ์เพื่อสิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่ป่าบรรพบุรุษ ได้ทำให้เกิดการยอมรับความรู้ว่าด้วยมนุษย์และป่า ซึ่งทำให้โผล่วแบกรับภาพแทนกะเหรี่ยงดั้งเดิมผู้เป็น “นักอนุรักษ์ที่เยี่ยมยอดที่สุด” เมื่อประกอบเข้ากับชีวิตจริง เพื่อตอบโต้ ได้ทำให้พวกเขาเผลอ ลื่นออกไปติดกับดักวาทกรรมคนกับป่าและชุมชนนิยมของ NGOs และเข้าสู่กระบวนการในการสร้างอัตวิสัยของชาวโผล่วก่อรูปตัวตน (self-formation) (Rabinow, 1984) ทำให้เขามีสภาวะตื่นตัวสร้างความสัมพันธ์ของตนเองและต่อสู้โดยอยู่ในข้อจำกัดของภาพแทน กะเหรี่ยงทำลายป่า vs กะเหรี่ยงคือนักอนุรักษ์ที่เยี่ยมยอดที่สุด พวกเขาว่ามีความเป็นผู้กระทำการจริงในเชิงหน้าที่ที่มีต่อวาทกรรมและการตอบโต้กับวาทกรรมออกไปจากการพัฒนาตัวเองอยู่บนเงื่อนไขดังกล่าวต่อเนื่องยาวนานมากกว่าสามทศวรรษ อาจจะเป็นไปได้ว่ากรณีศึกษาของผู้วิจัย ชาวโผล่วที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรน่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับการศึกษาชนพื้นเมืองเพื่อหาข้อเท็จจริงว่า การครอบงำต่อผู้ที่ถูกกดขี่ในระยายาวเป็นอย่างไร ชนพื้นเมืองยอมรับต่อการกดขี่ด้วยตัวเองอย่างไร ผ่านกระบวนการอะไร การกดขี่ทำให้พวกเขายอมรับมันโดยสดุดีหรือไม่และพวกเขาตอบโต้หรือต่อต้านมันอย่างไร

ผู้วิจัยจึงเห็นชาวโผล่วว่ามีความเป็นผู้กระทำการในสถานการณ์การต่อสู้ ก็จะทำให้คนภายนอกสามารถเห็นได้ผ่านหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ชาวโผล่วทำให้ตนเองกลายเป็นเครื่องมือสำหรับจัดการ ควบคุม และจำกัด ให้ถูกต้องตามกรอบแนวคิดว่าด้วยการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งมีอำนาจจากองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงหน่วยงานรัฐที่จะให้คุณและโทษแก่การอยู่ในป่าของชาวโผล่วได้ พวกเขาพยายามสำรวจ ตรวจสอบ ความผิดปกติที่เกิดขึ้นจากการนำเข้าความรู้เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ ปรับแต่งตนเอง ตัดตอนบางสิ่ง และประวัติศาสตร์ที่ทั้งหลงลืม หรือแต่งเติม เพื่อให้คนภายนอกยอมรับให้พวกเขาอยู่อาศัยในป่าทุ่งใหญ่ต่อไปได้ ซึ่งกรอบแนวคิดของ ฟูโกอธิบายว่า มนุษย์ได้เป็นผู้นำตนเองให้กลายมาเป็นวัตถุของระบบการจัดการต่าง ๆ เช่น การจัดการทางการเมือง (Foucault, 1961, pp. 264-265) ตนเองได้ทำให้เรือนร่างมนุษย์ของตนเอง (human-body) กลายเป็นวัตถุสำหรับการเข้าใจ จัดการ และควบคุม เป็นเทคโนโลยีแห่งวินัย

เมื่อผู้วิจัยมองเข้ามาก็จะเห็นความพยายามทำให้ทุกสิ่งอยู่ภายใต้การกำหนดจากสถาบันซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก สำหรับกรณีชาวโผล่ว ก็คือกรมป่าไม้ หน่วยป่าไม้ ที่ว่าการอำเภอ สภาตำบล หน่วยทหารพราน โรงเรียน โรงพยาบาล สถาบันทางการเกษตร สถาบันพัฒนาพลเมือง องค์กรเอกชน และระบบการศึกษา สถาบันเหล่านี้ทำให้ชาวชาวโผล่วพยายามปรับตนเอง ควบคุมตนเอง เช่น การทำหมันเพื่อควบคุมประชากร การควบคุมการตั้งครรภ์ และพื้นที่อนุรักษ์ถูกนำมาใช้เป็นเทคโนโลยีหลักสำหรับเปลี่ยนรูปแบบและปรับปรุง ฝึกอบรม ทำให้โผล่วตอบโต้มีความสัมพันธ์กับ

Ref. code: 25595424300118AUW

สถาบันกรมป่าไม้ (หน่วยป่าไม้) ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานของสถาบัน เช่น การทำไร่หมุนเวียน การหาปลาและการเก็บผักเพื่ออาหาร (ห้ามขาย) แต่ข้อยกเว้นดังกล่าวผ่อนคลาย สำหรับชาวโผล่วที่แสดงตัวเองว่าควบคุมตนเองอยู่ภายใต้วินัยของประเพณีอันดีงามของบรรพบุรุษ ซึ่งอ้างอิงมาจากภาพแทนของนักชาติพันธุ์นิพนธ์ และที่สำคัญก็คือเงื่อนไขของข้อยกเว้นมาจากความสัมพันธ์ที่ดีหรือไม่ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและคนในแต่ละหมู่บ้าน กล่าวคือเงื่อนไขของการยกเว้นมาจากความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ชาวโผล่ว และชีวิตป่า ไม่ได้ใช้การควบคุมโดยการเห็นยอมรับร่วมกัน การควบคุมชาวโผล่วให้อยู่อาศัยหรือทำการเกษตรในพื้นที่จำกัด กระบวนการควบคุมของกรมป่าไม้เรียกว่า วิธีการควบคุมสอดส่อง “Panoption” (Rabinow, 1984, p. 20) แต่ก็พยายามทำให้ดูเป็นเรื่องปกติ เพื่อบังคับใช้กฎหมายและจำกัดควบคุมและสอดส่องชาวโผล่ว

ดังนั้นความสัมพันธ์ในเชิงการเมืองกับอำนาจ ของการต่อสู้เพื่อสิทธิการอยู่อาศัย การพึ่งพาองค์กรเอกชนและนักวิชาการให้เป็นกระบอกเสียง ในที่สุดพวกเขาก็ต้องยอมรับเหตุผลที่ความรู้กำหนดขอบเขตการกระทำของชาวโผล่ว อำนาจที่แท้จริงเข้ามาสั่งการให้พวกเขาต้องเชื่อฟัง ดังนั้นเพื่อที่จะแสดงออกทางการเมืองและสร้างความยอมรับได้ จึงทำให้ตนเองอยู่ภายใต้การครอบงำของความรู้ โดยที่ความรู้นั้นเป็นฝ่ายกระทำกับชาวโผล่วจนการแสดงออกมีปัญหาความไม่สอดคล้องกับชีวิตจริง ผู้วิจัยคิดว่าเนื้อหาของแนวคิดของฟูโกสามารถนำมาเพื่อปรับใช้วิเคราะห์ สำหรับศึกษาชาวโผล่วซึ่งมีปัญหาระหว่างการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งต่อเนื่องกับกระบวนการในการทำงานของภาพแทนที่มีการนำมาผ่านการปรับปรุงในระดับสังคมและมีความสัมพันธ์ในระดับปัจเจก

นักวิชาการที่ปรับแนวคิด ฟูโกมาใช้วิเคราะห์หัวข้อการศึกษาได้ดี คือ จูดิธ บัตเลอร์ (Judith Butler, 1990a) ซึ่งเสนอจากปัญหาเพศที่เพศเข้ามากำหนดภาพแทนอัตลักษณ์ ทำให้ผู้หญิงทั้งหมดถูกอธิบายโดยภาพแทนอัตลักษณ์ร่วมแบบเดียวกัน เพศกลายมาเป็นสถานที่สำหรับการแข่งขันทางการเมือง เพศเป็นสิ่งที่ได้รับมาจากกำเนิดและรักษาเพศนั้นต่อไป คล้ายกับว่าเป็นคุณสมบัติส่วนตัวเฉพาะสำหรับเพศ ในความจริงแล้วเพศนั้นไม่ได้ถูกปรับให้สอดคล้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ จากบริบททางประวัติศาสตร์และเพศได้เข้ามาตัดผ่านพบพานกับอีกหลายประเด็น เช่น เชื้อชาติ ชนชั้น ชาติพันธุ์ และอัตลักษณ์ บัตเลอร์ปรับกรอบแนวคิดของฟูโกมาวิเคราะห์ภาพแทนผู้หญิง และสร้างความชอบธรรมทางการเมือง แต่ปัญหาก็คือผู้หญิงได้นำตัวเองเข้าไปอยู่ภายใต้ภาพแทนที่ตนเองจัดประเภทความเป็นผู้หญิง ซึ่ง บัตเลอร์ เห็นว่าเป็นความผิดพลาด อันที่จริงแล้วกลับเป็นการสร้าง “ความจำเป็นที่ผู้หญิงจะต้องกดตัวเองให้อยู่ภายใต้ภาพแทนนั้น ๆ” ทำให้ภาพแทนนั้น ๆ เข้ามาจำกัดการขยายความเป็นผู้หญิง นั่นคือการขยายตัวทำไม่ได้เพราะไม่ยอมรับให้มีมีตัวตนที่หลุดออกไปจากการควบคุมจำกัดที่เธอครอบงำตัวเอง ไว้ ฟูโกได้อธิบายว่า ระบบกฎหมาย

Ref. code: 25595424300118AUW

การเมืองของอำนาจได้ผลิตสร้างตัวตนที่มนุษย์นั้นสังกัดอยู่ ซึ่งมีตัวแทนอยู่หลากหลายเข้าจำกัดความคิดของตนเอง กลายเป็นกฎควบคุมชีวิตทางการเมือง เช่น โดยการจำกัด ควบคุม ปกครอง หรือแม้ในนามของการปกป้องปัจเจกที่เข้าไปมีความสัมพันธ์โครงสร้างทางการเมือง (Butler 1990a, pp. 3-5) โดยแยบยลแล้วมาจากการเลือกของบุคคลนั้นเองที่ยอมรับและสยบยอมที่จะอยู่ภายใต้ภาพแทน โดยแท้จริงแล้วเป็นผลกระทบต่อเนื่องจากการต่อสู้ทางการเมืองและเขาได้รวมตัวเองเข้าไประหว่างสร้างภาพตัวตนนั่นเอง

ปฏิบัติการทางการเมืองจึงส่งผลปิดกั้นความเป็นไปได้อื่น ๆ ที่ชาวโผล่วจะสามารถเลือกได้อย่างหลากหลาย ความซับซ้อนของปัญหาดังกล่าวมากยิ่งขึ้นเมื่อชาวโผล่วได้สร้างพื้นฐานสำหรับการนำตัวตนของตนเองเข้าไปซบกับภาพแทน เช่น “กลุ่มชาติพันธุ์” “กลุ่มต่อสู้ทางการเมือง” “กลุ่มสุขภาพ” ทั้งหมดคือการจัดประเภทว่าตนเองเป็นใครมีอัตลักษณ์อย่างไร แต่มาจากการจำกัด เป็นผลผลิตที่ออกมาจากการควบคุมโดยโครงสร้างจำนวนมากที่นำมาผ่านความยอมรับของคนเหล่านั้นในขณะที่เขากำลังพยายามค้นหาการปลดปล่อยตัวเองในนามของกลุ่ม[3] ความคิดทางวิชาการได้ใช้คำว่า เอกลักษณ์ (identity) แทนในหลายความหมาย เช่น ภาพแทนเอกลักษณ์กะเหรี่ยง ก็คือภาพแทนและเป็นผลผลิตที่มาจากการเมืองของการนำเสนอ ซึ่งชาวโผล่วได้น้อมนำเข้ามาเป็นภาพแทนของตนเอง สู่การถูกควบคุม

บัตเลอร์สร้างกรอบการอธิบายที่ทำให้เห็นว่าการที่ “เรา” นำ “ตัวเรา” เข้าไปพัวพันทางการเมืองเพื่อปลดปล่อยตนเองกลับเป็นการสร้างคุณลักษณะที่เป็นสารัตถะ (Butler, 1990a, p. 11) โดยการสร้างตนเองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Butler, 1990a, pp. 9, 19-20) อำนาจได้เข้ามากดดันบังคับแต่การต่อต้านเพื่อที่จะสร้างสถานะของผู้พูดสร้างความเป็นชายขอบจากสถานะของผู้ถูกกดขี่เพื่อเพิ่มอำนาจ จากสถานการณ์ที่รัฐพยายามผลักดันชาวโผล่วออกจากป่า ทำให้ชาวโผล่วในป่าทุ่งใหญ่พัฒนาอัตลักษณ์ที่ถูกจำกัดทางเลือก

อำนาจก็คือกระบวนการของการก่อรูปให้กับตัวตนซึ่งมาจากการค้นหาจากหลาย ๆ เงื่อนไขที่มีอยู่และเป็นจุดที่เชื่อมต่อกับความปรารถนาของตนเอง อำนาจเป็นจุดตัดระหว่างความปรารถนาและเงื่อนไขในการได้อำนาจ ซึ่งตัวตนของผู้ถูกกดขี่ยอมรับการอยู่ใต้อำนาจก็เพราะว่าพวกเขามีความปรารถนาที่จะเพิ่มอำนาจให้ตนเอง ดังนั้นอำนาจจึงไม่ได้อยู่ตรงข้ามกับผู้ถูกกดขี่ แต่เป็นสิ่งที่อยู่ในผู้ถูกกดขี่เพราะเขาต้องการนำมันมาทำให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ได้ บัตเลอร์อธิบายว่า “อำนาจหยิบยื่นมันเองให้กับเรา และเราอ่อนแอเพราะเราถูกบังคับโดยอำนาจ เราจึงยอมรับและนำ

---

[3] เช่น ชาวโผล่วที่ถูกเรียกว่า นักอนุรักษ์ที่ยอดเยี่ยมที่สุด กลุ่มคนที่รักษาประเพณี และอื่น ๆ คือการจัดประเภทตนเองว่าเป็นใคร

Ref. code: 25595424300118AUW

อำนาจเข้ามาในเรา” แต่ทั้งนี้สิ่งที่ต้องตระหนักก็คือการอยู่ภายใต้อำนาจนั้นเป็นเรื่องการดำรงอยู่ในเชิงซ้อน มาจากการสร้างขึ้นโดยการค้นหาในสิ่งที่ยังไม่พบ ดังนั้นการยอมจำนนภายใต้อำนาจ คือเงื่อนไขที่สำคัญ มาจากจิตใจที่ยอมรับนำอำนาจเข้ามา เพื่อสร้างสถานะอัตลักษณ์ของตัวตน” (Butler, 1990b, pp. 2-3)

วิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยต้องการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีสำคัญที่ได้เรียบเรียงมาแล้วข้างต้น จุดมุ่งเน้นคือการศึกษาปฏิบัติการภาพแทนของชาวโผล่ว เพราะเหตุผลทางนโยบายและการเมืองจึงมีความคิดในการย้ายชาวโผล่วออกจากที่อยู่อาศัย ชาวโผล่วได้รับการช่วยเหลือจากองค์กรและนักวิชาการเพื่อให้ชาวโผล่วต่อสู้ทางการเมือง จากความพยายามต่อสู้ทำให้ชาวโผล่วได้เข้าไปยอมรับคุณค่า ความรู้ และนำมาประกอบรวมเข้ากับความรู้ในท้องถิ่นที่ชาวโผล่วมีปฏิบัติการร่วมกับชีวิตป่าซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจยากและมีความซับซ้อน เราต้องการเข้าใจโดยการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในสนามของปฏิบัติการภาพแทนสามระดับ ระดับแรกคือปฏิบัติการทางการเมืองภายนอกหมู่บ้านชาวโผล่วมีความสัมพันธ์กับชาวโผล่ว ระดับที่สองคือการสร้างภาพแทนร่วมระหว่างชาวโผล่วและชีวิตป่าและดับที่สามคือชาวโผล่วมีปฏิบัติการภาพแทนอย่างไรในการนำเสนอออกสู่สังคมที่มีความพัวพันเกี่ยวข้องทั้งภายนอกและภายใน

การศึกษาภาคสนามอย่างเข้มขึ้นทำให้พบว่า ถึงแม้ชาวโผล่วจะตกอยู่ในอำนาจของความรู้แต่ความรู้ที่มาจากภายนอกได้ถูกประกอบรวมเข้ากับความรู้ในท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นได้ชัดว่าชาวโผล่วระวังอำนาจที่มาจากภายนอกเพราะอำนาจเหล่านั้นเป็นอำนาจที่มีจริง แต่ก็เห็นการเพิกเฉยกับอำนาจด้วยเช่นกัน พวกเขาทั้งรับความรู้แต่ในขณะเดียวกันก็นำความรู้ไปสังเคราะห์กับความรู้ที่มีโดยเฉพาะความรู้ที่ได้จากป่าและสร้างความยืดหยุ่นบนฐานความรู้และการเมืองจากทั้งสองแหล่ง ซึ่งผู้วิจัยจะได้แสดงในเนื้อหา บทที่ 3-5 ต่อไป

Ref. code: 25595424300118AUW

บทที่ 3
ชีวิตป่า: การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวร

ภาพแทนชาวโผล่ว เช่นปรัมปรา นิทาน เรื่องเล่า การนับถือผี และธรรมชาติ คือกระบวนการสร้างความเป็นสังคมชาวโผล่วซึ่งถูกสร้างขึ้นจากการที่ชาวโผล่วมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ จากการทำวิจัยชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ หรือ ชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์ ทำให้พบว่าชาวโผล่วได้ย้ายมุมมองข้ามไปคิดจากจุดยืนของชีวิตป่า หลากหลายสายพันธุ์แล้วนำย้อนกลับมาสร้างความเป็นมนุษย์

วัฒนธรรม/ภาพแทนชาวโผล่วไม่ได้สร้างขึ้นมาจากมนุษย์เท่านั้นแต่มาจากส่วนผสมที่มีมุมมองสัมพันธ์กันหลากหลาย/ข้ามสายพันธุ์ บทที่ 3 นี้ได้นำเสนอให้เปลี่ยนวิธีวิทยาจากการศึกษาโดยให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษา โดยย้ายไปศึกษามุมมองของ สัตว์ ต้นไม้ สิ่งของ เครื่องมือ ฯลฯ ค้นหาแหล่งความรู้เกี่ยวกับนิเวศนวิทยาชาวโผล่ว พบว่าความรู้ของชาวโผล่วคือความรู้ที่เป็นความรู้ใหม่อยู่เสมอ และเรียนรู้โดยผ่านความสนใจส่วนบุคคลจนกลายเป็นความเชี่ยวชาญ ไม่มีองค์ความรู้ดั้งเดิมที่ชัดเจนหรือข้อสรุปใด ๆ ให้ชาวโผล่วเรียนรู้ เพราะสิ่งนั้นคือความรู้ที่ตายแล้ว ชาวโผล่วแสวงหาความรู้จากทั้งแหล่งเก่าและแหล่งใหม่ จากความรู้ในอดีตและจากความรู้ที่บังเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนสื่อสารกับชีวิตป่า

3.1 การสื่อสารข้ามสายพันธุ์ (trans-species communication)

ในขณะที่ชาวโผล่วและสัตว์ในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร นั้นมีการสื่อสารระหว่างกัน บุคคลนอกป่าอาจจะคิดไม่ถึงว่ามนุษย์และสัตว์สื่อสารกันได้จริงเช่นเดียวกันกับการสื่อสารระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ สำหรับคนที่ไม่เคยเลี้ยงสัตว์ หรือมีความผูกพันกับสัตว์จะไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่สัตว์สื่อสารออกมาได้ การแสดงท่าทางต่าง ๆ เช่น การส่งเสียงร้องของสัตว์เพื่อต้องการสื่อบางอย่างถึงผู้เลี้ยง และที่คนเลี้ยงสามารถเข้าใจ “สาร” ที่สัตว์เลี้ยง พยายาม “สื่อ” กับเราได้ เพราะเปิดใจเรียนรู้ตีความจากท่าทางและน้ำเสียง จนสามารถเข้าใจกัน เช่น เสียงร้องเมื่อต้องการอาหาร หรือเสียงร้องในการออดอ้อน

อาจจะเป็นไปได้ว่าการทำความเข้าใจและการปรับตัวด้านการดำรงชีพและการสื่อสารระหว่างชาวโผล่วและสัตว์ป่าจะส่งผลให้เกิดการสลายวิธีคิดเรื่องการแบ่งแยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ ชาวโผล่วเรียนรู้ที่จะรับและปรับมุมมองวิธีคิดของสัตว์สายพันธุ์อื่นรวมถึงต้นไม้ เช่น การ

Ref. code: 25595424300118AUW

แสดงออกท่าทางต่าง ๆ ของสัตว์ ต้นไม้ และชาวโผล่วได้นำการสื่อสารเข้ามาสู่สังคมมนุษย์ กลายเป็นความรู้ พื้นที่เฉพาะของการสื่อสารมาจากการกระตุ้นโดยสัตว์ ต้นไม้ และวัตถุ ซึ่งนักวิชาการจะต้องตีความใหม่ในเรื่อง “ความหมาย” และ “สัญลักษณ์” ที่ถูกนำมาสร้างเป็นภาพแทนในวัฒนธรรมมนุษย์ ดังกรณีของชาวโผล่วแล้ว ป่าและชาวโผล่วต่างมีเงื่อนไขในการกำหนดท่าทีซึ่งกันและกัน และมีพัฒนาการร่วมกันมานานกว่าร้อยปี ความสัมพันธ์นี้สามารถสังเกตเห็นได้จากการสะท้อนให้เห็นในชีวิตประจำวัน ประเพณี และวัฒนธรรมที่ชาวโผล่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

ทว่านักวิจัยนิเวศนวิทยาสัตว์ในป่าทุ่งใหญ่นเรศวรและป่าโดยรอบสนใจเพียงการวิจัยข้อมูลเชิงปริมาณ ในกลุ่มสัตว์ เช่น ช้างป่า เสือ สมเสร็จ นก ฯลฯ ปัจจุบันขาดแคลนนักวิจัยไทย[1] ที่สนใจการปรับตัวเข้าหากันระหว่างคนและสัตว์ป่าในธรรมชาติ แตกต่างจากนักชีววิทยาสัตว์ป่าโรเบิร์ต สไตน์เมท ผู้เชี่ยวชาญชีววิทยาสัตว์ป่า จาก “World Wild Found” (WWF.) ได้อธิบายว่าการปรับตัวของชาวโผล่วและชาวบ้านในหลาย ๆ ที่ ได้นำมาสู่การพัฒนาความรู้ความเข้าใจต่อระบบนิเวศน์ท้องถิ่น (Steinmetz & Mather, 1999 and Steinmetz, Srirattanaporn, Mor-Tip, & Seuaturien, 2014) นั่นนำมาสู่คำถามว่าความรู้ชีววิทยาสัตว์ป่าโดยคนท้องถิ่นพัฒนาและสร้างขึ้นมาอย่างไร

การวิจัยชาติพันธุ์นิพนธ์ “ชีวิตป่า: การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวร” ศึกษามุมมองของชาวโผล่วที่มีต่อป่า เรียกว่า “ภาพแทน” (representation) จากการเดินป่าร่วมกับชาวโผล่ว เดินป่าโดยลำพัง พูดคุยสนทนาแบบส่วนตัวและกลุ่ม และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวัน เพื่อศึกษาว่าชาวโผล่วและป่ามีความสัมพันธ์ในการสร้างภาพแทน ปรัมปรา เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ ประวัติชีวิต และเหตุการณ์ทางการเมืองอย่างไร การศึกษาชาติพันธุ์นิพนธ์ชนพื้นเมืองและในสังคมเมืองจากหลาย ๆ ที่ ได้รับการเรียกว่า “ชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์” และ ชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ (Kohn, 2013 and Kirksey & Helmreich, 2010)

ความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของชาวโผล่วพัฒนาร่วมกับสัตว์ จากระบบการสื่อสารที่ชาวโผล่วและธรรมชาติแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน เหตุผลนี้น่าจะเป็นสิ่งสำคัญมากในการฟื้นฟูโลกในปัจจุบัน และสำคัญมากที่นักวิชาการพึงทำความเข้าใจวิธีคิดของชาวโผล่ว ว่าพวกเขาสร้างความรู้ขึ้นโดยใช้ธรรมชาติเชื่อมโยงให้เกิดมโนภาพ จากนั้นนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์เพื่อเข้าใจ

---

[1] สำหรับงานกลุ่มนี้โปรดอ่าน วิทยา เทือกเถาว์,รองลาภ สุขมาสรวง และ อนรรฆ พัฒนวิบูลย์ (2558), ปรีชา พรมมะกุล (2546) และ ประทีป ด้วงแค,สมโภชน์ มณีรัตน์,โอภาส ขอบเขตต์,อนรรฆ พัฒนวิบูลย์,เพิ่มศักดิ์ กนิษฐชาต และ สุเนตร การพันธ์ (2544)

Ref. code: 25595424300118AUW

ธรรมชาติจนเกิดเป็นความรู้ในการอธิบายแทนธรรมชาติที่แตกต่างออกไป ความรู้ชาวโผล่วในป่าไม่ใช่ความรู้ที่เสร็จแล้วและคนรุ่นหลังเป็นผู้สืบทอด แต่มาจากความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากับธรรมชาติและได้แลกเปลี่ยนกันแบบส่วนบุคคลกับสัตว์ ต้นไม้ วัตถุ แล้วสร้างมันขึ้นมาใหม่เฉพาะส่วนบุคคล หลังจากนั้นก็แนะนำให้คนอื่นได้รับรู้ในสังคมชาวโผล่ว

มีตัวอย่างงานชาติพันธุ์นิพนธ์โดยนักมานุษยวิทยาชาวอิสราเอล ดาฟนา แฌ-เวอเทส (Dafna Shir-Vertesh, 2012) ครอบครัวชาวอิสราเอลมีวิธีคิดเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงว่าเป็นสมาชิกหนึ่งในครอบครัว ทำให้การแบ่งแยกฝั่งตรงข้ามระหว่างคนและสัตว์เลี้ยงพร่าเลือนไป เขาพบว่า สัตว์เลี้ยงที่นำเข้ามาอยู่ในพื้นที่ร่วมในครอบครัวทำให้ไม่มีการแบ่งแยกเขตแดนออกจากกันระหว่างคนและสัตว์เลี้ยง สัตว์เลี้ยงกลายเป็นสมาชิกของครอบครัว จากการพูดคุยซ้ำ ๆ กับสัตว์ การใช้คำเรียกเหมือนว่าสัตว์เป็นสมาชิก ทำให้สัตว์เลี้ยงกลายเป็นเด็กน้อย ๆ ของครอบครัว (Shir-Vertesh, 2012)

ดังนั้นคำถามในเชิงการวิเคราะห์จึงเกิดขึ้นว่า เหตุใดนกกกจึงสื่อสารกับคน และชาวโผล่วให้ความหมายต่อท่าทางการแสดงออกของนกกกอย่างไร ยกตัวอย่างจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัย จากการได้ยินเสียง “ทุทุก” (นกกกหรือนกเงือกสายพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก) แต่ไม่รู้จักจึงเกิดปฏิกิริยาอัตโนมัติที่ตอบสนองจากภายในคือ “ความกลัว” และที่ต่อเนื่องคือความต้องการปกป้องตนเอง ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะเคยเดินผ่านป่าแห่งนี้หลายครั้ง แต่เมื่อได้ยินเสียงร้องประหลาดจินตนาการถึงอันตรายก็พรั่งพรู เรื่องเล่าเกี่ยวกับปรัมปรา สัตว์ ผี และเจ้าป่าหลายประเภทที่ฟังจากชาวบ้าน ถูกซึมซับเข้ามาไว้กับตนเองโดยไม่รู้ตัว ในที่สุดผู้วิจัยก็พบที่มาของเสียงประหลาดนั้น ที่แท้ก็คือนกกก 3 ตัวกำลังจิกกิ่งไม้จนลูกไม้หล่น ขย่มกิ่งไม้ และกระพือปีก เสียงที่กระทบโสตการรับรู้คือเสียงลมซึ่งผ่านร่องปีก ทำให้เกิดเสียงดัง ‘ครืด ๆ’ ฟังคล้ายไม้ครูดกับลูกระนาด เมื่อรู้ที่มาของเสียงจึงรู้สึกผ่อนคลายลงและออกเดินต่อไป

เมื่อนั่งพักชื่นชมได้สักครู่ใหญ่ก็เดินทางต่อ แต่ก็ตื่นตะลึงที่สุดในชีวิตอีกครั้งเมื่อเงยหน้าเกือบเดินชนกับศพชายเปลือยผู้หนึ่งถูกแขวนตัวกับต้นไม้หย่อนตัวลงมาขวางทางเดิน จึงจ้วงแทงไปที่อวัยวะเพศของคนตายเพราะอยู่ตรงหน้ามากที่สุด

และก็ตระหนักด้วยสายตากับความจริงได้ว่ามีอะไรเล่นงานเราเข้าแล้ว เพราะศพกลายเป็นต้นกล้วยหักเราแทงเสียงดัง “ฉึก” เข้ากับรอยหักของลำกล้วย อวัยวะเพศที่เมื่อสักครู่เห็นชัดตาก็จริงกลับหายไป ความตื่นเต้นประหลาดใจเช่นนั้นทำให้รู้สึกเหนื่อยจึงนั่งพักทบทวนว่าเกิดอะไรขึ้นแต่ไม่เข้าใจ สิ่งที่ผู้วิจัยรับฟังระหว่างทำงานภาคสนามและประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในป่าแห่งนี้ร่วมกับชาวโผล่วซึ่งมาจากการซึมซับเข้ามาโดยไม่รู้ตัว ผี เจ้าป่า ความศักดิ์สิทธิ์ หลายสิ่งที่ได้รับเอาไว้ในสำนึก เมื่อผู้วิจัยได้เดินเข้าไปในอาณาบริเวณที่มีอำนาจจากใครที่ไม่รู้จักและเชื่อเช่นเดียวกับชาวโผล่วว่ามีผู้ศักดิ์สิทธิ์ครอบคลองพื้นที่ในแต่ละพื้นที่แล้ว และผู้วิจัยได้เดินผ่านเข้าไปในอาณา

Ref. code: 25595424300118AUW

บริเวณนี้ เมื่อมีสิ่งกระตุ้นเข้ามาทำงานในเวลาที่ไม่ทันตั้งตัว ก็ปรากฏขึ้นคล้ายภาพหลอน การเรียนรู้ปรัมปราเรื่องเล่าชาวโผล่วได้ทำให้เกิดการเตรียมตัวแบบไม่ตั้งใจที่จะรับการสื่อสารจากวิญญาณที่มีอำนาจ ผู้วิจัยเพียงแค่รอโอกาสเมื่อยามอ่อนแอสิ่งที่อยู่ในปรัมปราก็บังเกิดขึ้นมา เป็นการยากมากที่คนทำงานภาคสนามจะไม่รู้สึกสำนึกในสิ่งที่เขาเก็บข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยไม่สามารถแยกความเคารพของชาวโผล่วออกจากตนเองได้

เมื่อเดินต่อไปไม่ไกลนักก็เห็นรอยงูเหลือมยักษ์ขนาดเท่ากับรอยล้อรถวิบากตัดข้ามทางเดินที่กำลังจะเดินผ่าน การหยุดเดินเพราะเสียงประหลาดที่เกิดจากนกกกทำให้ผู้วิจัยไม่ต้องเผชิญหน้ากับงูใหญ่ที่อยู่เบื้องหน้า

ผู้วิจัยไม่มีทางรู้เหตุผลที่นกกกแสดงออกได้เลยว่ามันทำไปเพื่ออะไร ในขณะที่เดินผ่านพวกมัน หากชาวโผล่วไม่บอกว่า จากท่าทางการแสดงออกดังที่นกกกกระพือปีก จิกต้นไม้นั้น มันกำลังเตือนภัยให้แก่ผู้วิจัย หากอธิบายโดยชัดเจนมากขึ้นก็คือนกกกเตือนภัยให้แก่สัตว์ต่าง ๆ มโนทัศน์ในการอธิบายนี้ทำให้นกกกกลายเป็นศูนย์กลางของเรื่องเล่า ชาวโผล่วสร้างภาพแทนว่านกกกคือสัตว์เตือนภัย นั่นทำให้สัตว์ป่ากลายเป็นจุดศูนย์กลางของการเล่าเรื่องไปโดยปริยาย วิทยานิพนธ์ทำงานผ่านมุมมองของชาวโผล่วว่า พวกเขาสร้างภาพแทนจากชีวิตป่า (wildlife) ที่เข้ามากระทบการรับรู้โดย “วัฒนธรรม” อย่างไร

ประสบการณ์จากนกกกและการวิเคราะห์นกกกจากผู้สูงอายุชาวโผล่ว ทำให้ผู้วิจัยคลี่คลายประเด็นโลกของการสื่อสารระหว่าง ‘ชีวิตต่างสายพันธุ์’ รวมถึง ‘มนุษย์สามารถสื่อสารกับสัตว์ป่าได้’ ทำให้เข้าใจว่าตัวตนผู้ของผู้สื่อสาร มีพื้นที่เฉพาะของการสื่อสาร ที่ ‘เขา’ และ ‘เรา’ สัมพันธ์และสื่อสารกันได้ การส่งสัญญาณของนกกกคล้ายคลึงกับการส่งข้อความของมนุษย์ คือกระจายสัญญาณบริเวณกว้าง ส่งต่อสู่สายพันธุ์อื่น และวิธีการนี้ก็มีการเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น

การค้นพบมุมมองชาวโผล่ว จากการที่ชาวโผล่วใช้มุมมองของสัตว์ป่าและชีวิตป่า คือการศึกษาเพื่อเขียนชาติพันธุ์นิพนธ์จากมุมมองของคนใน และคนนอก กล่าวคือชาวโผล่วใช้มุมมองของสัตว์ป่าและชีวิตป่า ทำให้นักมานุษยวิทยาจำเป็นต้องติดตามเพิ่มขึ้น โดยรับข้อมูลที่มาจากมุมมองอื่นของคนใน จ่อมจมเข้าสู่การหยั่งถึงมุมมองของสัตว์ป่า และถอยออกมามองเพื่อเปรียบเทียบจากวัฒนธรรมที่พวกเขาสร้างมันขึ้นมาเป็นภาพแทน การศึกษาตามแนวทางนี้ชาติพันธุ์นิพนธ์จึงต้องลดการเล่าเรื่องที่ให้ความสำคัญแก่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง เพราะวิธีการนี้ไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจ “จุดเริ่มต้นของการสร้างภาพแทนระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ” และย้ายออกมาจากข้อถกเถียงว่ามนุษย์เป็นฝ่ายกำหนดธรรมชาติ หรือธรรมชาติเป็นฝ่ายกำหนดมนุษย์ มาเป็นประเด็นศึกษาการปรับตัวเข้าหากันระหว่างคน สัตว์ป่าและชีวิตป่าในธรรมชาติที่ต่างกำหนดซึ่งกันและกันอย่างไร

Ref. code: 25595424300118AUW

พื้นที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเฉพาะ ที่ถึงแม้คนภายนอกจะเข้าถึงพื้นที่ป่าในทางกายภาพ แต่หากขาดประสบการณ์ร่วมก็ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ของความสัมพันธ์ระหว่างชาวโผล่วและป่าได้

3.2 พื้นที่แห่งชีวิตป่า ถนนและเส้นทางของเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าพ่อ และเจ้าแม่โป่ง

ชาวโผล่วและสัตว์ป่ามีวิถีโคจรในชีวิตประจำวันให้มาพบกันอยู่เสมอ พื้นที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรมีทั้งสถานที่ที่เป็นหมู่บ้าน และพื้นที่นอกหมู่บ้านคือที่ทำกินและป่า สำหรับพื้นที่นอกหมู่บ้านชาวโผล่วและสัตว์ใช้ประโยชน์ซ้อนทับกันอยู่ พื้นที่นี้คือพื้นที่ของการส่งความหมายซึ่งกันและกัน

ชาวโผล่วเชื่อว่าที่ตั้งหมู่บ้าน ป่า และสัตว์ป่ามีเจ้าของ พวกเขาเพียงเป็นผู้ขอใช้และถูกกำชับว่าต้องอยู่ในกฎซึ่งถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น หากมีการทำผิดสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะส่งสัญญาณผ่าน ตัวแทนซึ่งได้แก่สัตว์ป่าหลายชนิด เช่น เสือ ชะนี สมเสร็จ อ้น เก้ง งูขาว นกเงือก ฯลฯ พวกเขาจึงรอคอยฟังสัญญาณจากสัตว์ เพื่อเข้าใจเจตนาเจ้าของป่าที่หลากหลายว่า “เจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เจ้าทาง” ต้องการสิ่งใด การส่งสัญญาณอาจจะเป็นคำสั่งหรือคำเตือน ชาวโผล่วมีความกังวลว่าหากสัญญาณที่ได้รับมาสอดคล้องกับใครบางคนที่กำลังละเมิดกฎประเพณีและไม่มีการแก้ไขให้ถูกต้องก็จะเกิดผลร้ายต่อตนเองและสังคมมากยิ่งขึ้น พื้นที่ทั้งหมดจึงเป็นสถานที่ของการรอรับสัญญาณจากเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าพ่อ และเจ้าแม่โป่ง

คนภายนอกอาจจะคิดไม่ถึงว่าถนนและเส้นทางของชาวโผล่วเคยเป็นเส้นทางเดินของสัตว์ป่ามาก่อน และถึงแม้พวกเขาใช้แล้วสัตว์ป่าก็ยังคงใช้อยู่ ถนนคือพื้นที่ที่ใช้ร่วมกัน การเดินป่าเวลาฝนตกหนักจะต้องสังเกตข้างทางว่ามีรอยสัตว์ใหญ่หรือรอยชาวบ้านตัดเส้นทางใหม่หรือไม่ หากมีหมายความว่าทางข้างหน้าน้ำได้ท่วมจนทั้งคนและสัตว์ต่างก็เดินไม่ได้แล้ว เส้นทางใหม่จะถูกบันทึกไว้ในความทรงจำว่าสามารถเดินเลาะภูเขาข้ามเส้นทางซึ่งน้ำท่วมได้ ทั้งคน สัตว์ป่า และสัตว์เลี้ยง ที่เดินทางต่างก็ต้องการความสะดวกด้วยกันทั้งสิ้น

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 3.1 เส้นทางเดิน สามารถพบรอยสัตว์ป่าได้ตลอดเส้นทาง สัตว์เป็นผู้สร้างเส้นทางไว้คนเข้ามาใช้ทีหลัง เพราะสัตว์รู้ว่าจะหาเส้นทางที่เดินย้ายถิ่นได้สั้นและชันน้อยที่สุด

Ref. code: 25595424300118AUW

ผู้ใช้เส้นทางร่วม จึงมีวิธีคิดในการเกื้อกูล การต่อรองกันอยู่เสมอ หรือการสวมรอยใช้ เช่น การตามรอยเหยื่อเพื่อล่าเป็นอาหาร สำหรับเส้นทางเก่าแก่ชาวโผล่วจะเตือนให้ผู้ติดตามระวังและเคารพเส้นทางอยู่เสมอ เพราะคือทางผ่านของผี เจ้าพ่อ ที่พวกเขาและเธอไปมาหาสู่กัน เส้นทางจึงมีผู้ดูแลและเป็นทางผ่านของเจ้าที่แห่งหนึ่งไปยังเจ้าที่อีกแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะเส้นทางที่ถูกใช้เป็นทางเชื่อมโป่งสัตว์ (salt lick) แห่งหนึ่งและโป่งสัตว์อีกแห่งหนึ่ง พวกเขาพยายามหลีกเลี่ยงการทำที่พักอาศัยชั่วคราวบนเส้นทางเชื่อมระหว่างโป่งสัตว์ เพราะอาจจะเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตเพราะสร้างความไม่พอใจสำหรับเจ้าพ่อและเจ้าแม่โป่ง รวมถึงไม่ตั้งหมู่บ้านขวางเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างโป่ง

ชาวโผล่วดูความสัมพันธ์ระหว่างโป่งสัตว์เมื่อเวลาจะตั้งหมู่บ้าน โป่งสัตว์ทุกโป่งมีเจ้าพ่อหรือเจ้าแม่โป่ง ผีและเจ้าพ่อก็คล้ายกับมนุษย์ คือมีเพื่อนเดินทางไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ การตั้งหมู่บ้านลักษณะนี้เรียกว่า “โป่งบีบ” คือมีลักษณะที่โป่งทั้งสองบีบเข้าหากันโดยมีหมู่บ้านอยู่ตรงกลาง การตั้งหมู่บ้านที่ถูกต้องควรอยู่ไกลจากโป่งพอสมควร และจากข้อมูลหลักฐานปัจจุบัน ทุกหมู่บ้านถูกต้องตามประเพณี ดังนั้นพื้นที่ร่วมระหว่างสัตว์และชาวโผล่วได้รับการอธิบายว่าเป็นพื้นที่ร่วมของผีและเจ้าป่าด้วย

Ref. code: 25595424300118AUW

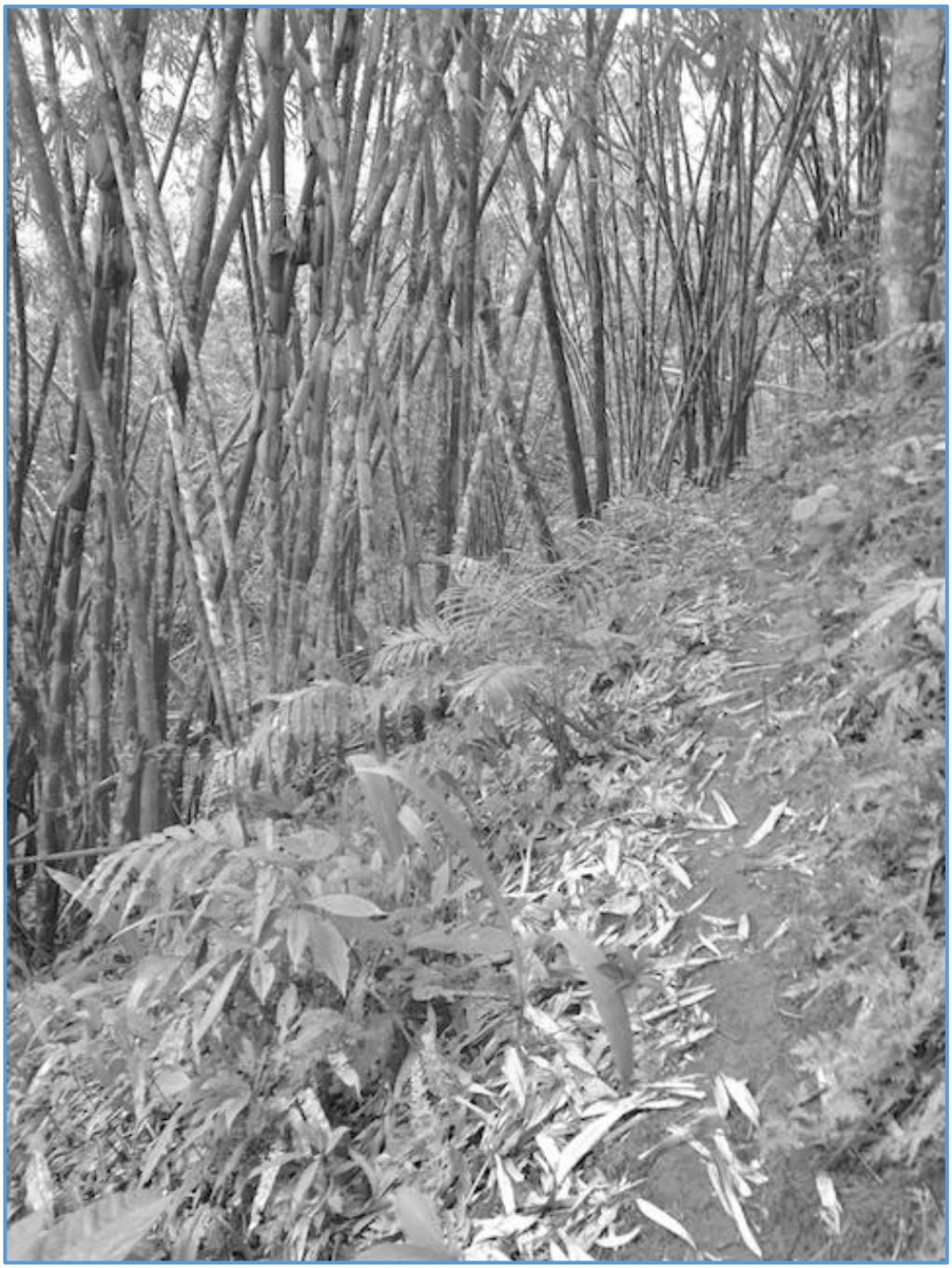

ภาพที่ 3.2 เส้นทางเดินเล็ก ๆ ตามไหล่เขา เส้นทางเดินที่ตัดจากภูเขาลูกหนึ่งไปสู่ภูเขาลูกอื่น บริเวณป่าที่ชาวโผล่วไม่ได้ทำไร่รกมาก เส้นทางที่สัตว์ใช้ช่วยลดความเหนื่อย สัตว์มักจะเลือกไหล่เขาที่เหมาะสมที่สุด คือหลบหลีกน้ำท่วมทางเดินในช่วงหน้าฝน

Ref. code: 25595424300118AUW

*ภาพที่ 3.*3 เส้นทางเดินในป่า ลัดเลาะตามที่ราบระหว่างภูเขา สัตว์คือผู้คนพบและคนได้เป็นผู้เข้ามาใช้ประโยชน์

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 3.4 สะพานไม้ไผ่ สำหรับฤดูฝนช่วยให้ข้ามลำห้วยสายน้ำเชี่ยว ชาวโผล่วทำสะพานไม่ไผ่ขนาดใหญ่เชื่อมระหว่างต้นไม้ใหญ่สองฝั่ง สะพานกลายเป็นเส้นทางสัญจรของสัตว์ด้วยไม่ใช่แค่เส้นทางสำหรับคน

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 3.5 เส้นทางในลำห้วย ในบางครั้งเส้นทางก็เลือนหาย และลำห้วยก็กลายเป็นทางเดิน หากเห็นเห็นรอยเท้าสัตว์ขนาดใหญ่เดินลงในลำห้วยในเส้นทางที่ถูกสายน้ำขวาง ผู้เดินป่าอาจจะเดินตามที่สัตว์เดิน และขึ้นจากลำห้วยตามที่รอยสัตว์ขึ้น สัตว์ป่าคือนักบุกเบิกเส้นทาง แต่ผู้เดินป่าจะต้องคอยสังเกต

Ref. code: 25595424300118AUW

ด้วยการมีพื้นที่ร่วมกันของชาวโผล่วกับชีวิตป่า และต่างก็มีการสื่อสารเพื่อการมีชีวิตรอด ในลักษณะมิตร ศัตรู หรือเป็นเหยื่อ และนั่นทำให้เกิดการเชื่อมต่อถึงกัน การสื่อสารมีทั้งที่เป็นการสื่อสารเฉพาะหน้าที่มีความเท่าเทียมกันระหว่างสัตว์และชาวโผล่วและยังมีการสื่อสารบางลักษณะที่ชาวโผล่วอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขาและชีวิตอื่น โดยการสร้างเป็นภาพแทน ดังที่ได้อธิบายไปแล้ว เช่น ธรรมชาติทั้งหมดมีเจ้าของและชาวโผล่วเป็นผู้ขอใช้ เจ้าของป่าอาจจะโกรธ ยินดี หรือกระทำสิ่งต้องประสงค์ใด ๆ ก็ได้ ให้ชาวโผล่วสังเกตจากสัตว์ป่า ต้นไม้ ว่าพวกมันส่งสัญญาณจากเจ้าของป่าเกี่ยวกับเรื่องอะไร ทำให้ป่าที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ ถูกอธิบายใหม่ ด้วยเหตุนี้ทำให้ธรรมชาติของชาวโผล่วผสมกันระหว่างความคิด ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน ปรัมปรา และธรรมชาติที่เป็นกายภาพจริง ๆ

3.3 การสื่อสารข้ามสายพันธุ์ระหว่าง ชาวโผล่ว สัตว์ ต้นไม้ และวัตถุสิ่งของ

การสื่อสารกับสัตว์และต้นไม้ของชาวโผล่วที่เกิดบ่อยมากที่สุดคือการสังเกตการณ์สัญญาณที่สัตว์ทำนายภูมิอากาศซึ่งสังเกตได้ทุกวัน สัตว์แต่ละชนิดให้คำทำนายได้แม่นยำไม่เท่ากัน บางชนิดสามารถบอกล่วงหน้าได้ในไม่กี่นาทีข้างหน้า เช่น ฝนกำลังจะตก บางชนิดแม่นยำมากสามารถบอกชีวิตป่าก่อนที่ฝนจะตกครึ่งชั่วโมง บางชนิดอาจนานเป็นช่วงฤดูกาลและข้ามปี

สัตว์ร้อง แสดงท่าทาง หรือการแสดงสีที่ลำตัว (เช่น ตะกวด) แมลงตัวเล็ก เช่น หากตัวริ้นจำนวนมากกัดคนและสัตว์จำนวนมาก หรือบริเวณที่ผลไม้งอกบนลำต้น (มะเดื่อ) บอกสัญญาณถึงสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น เมื่อความหมายถูกถอดแปลออกก็เหมือนกับว่า “สัตว์และต้นไม้พูดได้” นั่นเอง พวกเขามักใช้คำว่า “ที่มันเป็นอย่างนั้น ... มันบอกว่า”

จากมุมมองชาวโผล่วป่าจึงพูดได้ การสื่อสารข้ามสายพันธุ์กันได้หมายความว่าผู้สื่อสารได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการสื่อสารระหว่างกัน มีภาษาที่ไม่ใช่ภาษาปกติที่ใช้สื่อสารกันได้ เช่น เป็นการแสดงท่าทาง เสียง หรือสัญญะบางอย่าง (extra-Linguistic communication) ที่ไม่ใช่ภาษาพูด เกิดการปรับสภาวะของความคิดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งสัตว์และมนุษย์ต่างก็เชื้อเชิญให้เข้าถึงซึ่งกันและกัน เช่น การใช้พิธีกรรม เวทย์มนตร์ติดต่อระหว่างเขาและชีวิตอื่น (Descola, 1994, p. 23)

วิธีในการฟังและเข้าใจภาษาสัตว์และต้นไม้มีหลากหลายวิธี การสังเกตเห็นสัญญาณหรือไม่เป็นเรื่องประสบการณ์ เช่น การมีผัสสะที่ดี ในด้านเสียง กลิ่น สายตา นิสัยช่างสังเกต เป็นต้น หลังจากนั้นก็ต้องมีประสบการณ์ในการคาดการณ์จากสัตว์ ดูดินฟ้าประกอบ ความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ขณะเผชิญหน้า การหยั่งถึงในสถานการณ์ขณะพบพาน ทั้งหมดนี้แต่ละคนมีความแตกต่าง

Ref. code: 25595424300118AUW

ไม่เท่าเทียมกัน เช่น ผู้วิจัยได้ยินเสียงเก้งร้อง รู้จักว่าเป็นเสียงเก้ง แต่ไม่สามารถจำแนกได้ว่าเพศอะไร แต่ชาวโผล่วจำนวนมากมีผัสสะการรับรู้ที่สามารถจำแนกเพศของสัตว์ได้จากการฟังเสียง

ความสามารถของชาวโผล่วมีความแตกต่างกัน นั่นเป็นเพราะได้รับการฝึกฝนมาไม่เหมือนกัน เช่น ชายชาวโผล่วจากสายตระกูลพรานก็จะสนใจเรียนรู้สังเกตการณ์เกี่ยวกับป่าและสัตว์ป่า การแกะรอย การล่าสัตว์ป่า และรู้การสื่อสารของสัตว์มากกว่ากลุ่มคนที่อยู่ในตระกูลที่เชี่ยวชาญสัตว์น้ำ หรือมากกว่าชาวโผล่วสายตระกูลเก็บน้ำผึ้งป่า ผู้หญิงรู้จักอาหารพืชผักและสัตว์ป่าที่อยู่ใกล้บริเวณรอบ ๆ หมู่บ้านมากกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายรู้จักอาหารและสัตว์ป่ามากกว่าผู้หญิง โดยส่วนใหญ่จะหาอาหารนอกหมู่บ้าน การหาปลาและสัตว์เล็กใกล้หมู่บ้านเป็นวิสัยของผู้หญิง หากผู้ชายโตเต็มวัยก็จะรู้ตัวเองว่าเขาต้องหาอาหารไกลบ้าน

ประสบการณ์การฝึกฝน เพศ และช่วงวัย ที่แตกต่างกัน ทำให้พวกเขามีความสามารถในการพยากรณ์สัญญาณและความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าไม่เหมือนกัน ความชัดเจนในความสามารถเจาะลึกมาจากความสนใจส่วนตัว แม้ว่าจะเติบโตในครอบครัวที่มีความสามารถ แต่ในความจริงแล้วความสนใจเฉพาะเจาะลึกต่างหากที่ทำให้เขาติดตามหาความรู้และแตกต่างจากคนรุ่นก่อน ผู้วิจัยพบว่าเด็กบางคนชอบล่าสัตว์ชนิดหนึ่งเป็นการเฉพาะแตกต่างจากพ่อของเขาเอง โรเบิร์ต สไตน์เมท จาก WWF. ประเทศไทย อธิบายว่าวัยรุ่นนิยมเข้าร่วมวิจัยกับนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เขาตระหนักได้ว่าความรู้ความสามารถของวัยรุ่นแตกต่างจากคนรุ่นพ่อ เป็นเพราะความสนใจส่วนตัวกับสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นการเฉพาะ ทำให้เขาแกะรอย ติดตาม สร้างความรู้และเข้าใจนิสัยของสัตว์ หากนำความรู้ของคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่าผสานเข้าด้วยกันและสนับสนุนการล่าสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน จะทำให้ป้องกันปัญหาการลดลงของประชากรสัตว์ป่าได้เป็นอย่างดี เช่น ช่วงเวลาหนึ่ง สไตน์เมทได้ร่วมวิจัยกวางกับวัยรุ่นและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ พบว่ากวางมีจำนวนลดลง ชาวโผล่วได้ร่วมประชุมกันว่าให้เลิกล่ากวางและกำหนดจำนวนปีไว้ว่าจะมีการสำรวจอีกครั้งเพื่อสำรวจว่าประชากรกวางกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งหรือไม่ หรือการสำรวจสัตว์ชนิดที่แพร่พันธุ์มากเกินไปก็อาจจะนำมาสู่การวางแผนจัดการด้วยเช่นกัน สไตน์เมทเคยอธิบายว่า ปัจจุบันกระทิง หมูป่า และสัตว์อีกหลายชนิดมีประชากรล้นเกินจนเกิดความเสียหายแก่ป่า เช่น ต้นไม้ในทุ่งหญ้าฟื้นตัวไม่ทัน และพืชไร่ชาวโผล่วเสียหายมากจากการรุกเข้ามาทำลายพื้นที่ทางการเกษตร

ความสามารถของชาวโผล่วมีพลวัต หากเข้าใจว่าชาวโผล่วรับความรู้เกี่ยวกับป่าและสัตว์ป่ามาจากพ่อและคนในครอบครัวสอน ความเข้าใจดังกล่าวถูกต้องเพียงครึ่งเดียวเท่านั้น เพราะเนื้อหาต่อไปผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นว่าความรู้ของชาวโผล่วมาจากการแลกเปลี่ยนกับธรรมชาติและทุกวันมีความรู้ใหม่เกิดขึ้น

Ref. code: 25595424300118AUW

เสียงของแมลงมีหลายชนิด ช่วงป่าเงียบจากเสียงแมลง ชาวโผล่วบอกว่าเวลานั้นป่าหลับใหล ในหนึ่งวันป่าแต่ละแห่งจะหลับหลาย ๆ ครั้ง แต่ละครั้งก็สั้น ๆ เมื่อเวลาที่ป่าตื่นหากตั้งใจฟังเราจะได้ยินเสียงมากมาย ในช่วงเวลาพลบหากพยายามใช้ประสาทสัมผัสฟังเสียงแมลงจะรู้สึกได้ว่าโลกทั้งโลกกำลังจะพังทลาย ผู้วิจัยเคยฝึกฟังเสียงแมลงตามที่ชาวโผล่วแนะนำ โดยกำหนดความสนใจไปที่แมลงตัวใดตัวหนึ่ง แยกเสียงมันออกมาจากเสียงเซ็งแซ่อึกทึกลั่นป่า แล้วก็ย้ายไปสนใจตัวอื่น ก็จะรับรู้ได้ว่าแมลงแต่ละตัวร้องไม่เหมือนกัน แมลงชนิดเดียวกันก็ร้องไม่เหมือนกัน สิ่งที่ผู้วิจัยไม่สามารถฝึกได้เลยก็คือเมื่อชาวโผล่วบอกว่าแมลงชนิดหนึ่งส่งสัญญาณว่าฝนกำลังจะตก เขาเพียรพยายามบอกให้จับเสียงของมันเพื่อแยกออกมาจากแมลงชนิดอื่นให้ได้ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยไม่สามารถแยกเสียงได้ คนภายนอกอาจจะเรียนรู้บางสิ่งในป่าได้ แต่ยากมากที่เราจะเรียนรู้ได้ครบ หรือบางเรื่องก็ไม่สามารถเรียนรู้ได้เลย

จากทฤษฎีการสื่อสารทั่วไป เสียงในป่าก็คือรูปสัญญะ หากจับรูปสัญญะของป่าได้ก็จะเข้าใจความหมายของสัญญะที่ตรงกับเสียงหรือท่าทาง เช่น ความโกรธ การขู่ ก็จะเป็นไปได้ว่าจะเข้าใจ “ความหมาย” ที่สัตว์และมนุษย์สื่อสารแบบตอบโต้กันอยู่ได้ ต้นไม้ก็สามารถสื่อสารได้ เช่น เสียงกิ่งไม้หักก็มีความหมาย กิ่งไม้หักด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป ผู้ฟังเสียงกิ่งไม้หักก็สามารถคาดการณ์จากประสบการณ์ได้ว่า จะต้องระวังอะไร แค่ไหน และอย่างไร

ชาวโผล่วอยู่ในป่าสามารถจำแนกเสียงสัตว์ได้หลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นแมลง และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมบางชนิด สัตว์บางชนิดสังเกตง่ายบางชนิดสังเกตยากมาก คนที่จะสามารถเข้าใจการสื่อสารจะต้องฝึกฝนด้วยตนเองนอกเหนือจากที่มีคนแนะนำ

สัตว์อีกชนิดหนึ่งที่มีความแม่นยำในการทำนายคือ “คี่บ่อง” (เก้ง) พวกเขา ตั้งใจฟังเสียงเก้งร้องเมื่อเขาอยากรู้ว่าฝนจะมากขึ้นหรือหยุดตกในวันพรุ่งนี้ หากได้ยินเก้งตัวเมียร้องอยู่ที่เชิงเขาฝนจะลดลงแต่หากได้ยินเก้งตัวเมียร้องในที่ราบพรุ่งนี้ฝนจะตกมากขึ้น การฟังเสียงเก้งได้ไม่ใช่เรื่องยาก แต่การจำแนกเพศจากการได้ยินเสียงเก้งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้สำหรับคนภายนอกที่เข้ามาอยู่ในป่าไม่นานเพียงพอ

ผู้วิจัยเคยติดฝนอยู่ที่หมูบ้านซะละหวะมาเป็นเวลา 5 วัน ไม่สามารถเดินทางออกไปได้ จนกระทั่งเก้งตัวเมียก็ร้องที่เชิงเขาในขณะที่เวลานั้นน้ำท่วมป่าและน้ำไหลหลาก ชาวโผล่วจับเสียงซึ่งเป็นเสียงรูปสัญญะ เสียงเก้งตัวเมียร้องที่เชิงเขา มีความหมายของสัญญะว่าฝนจะแล้ง แต่หากตัวเดียวกันร้องในที่ราบฝนจะหนักมากขึ้น

การสังเกตการณ์สัตว์เป็นเรื่องที่ยากทั้งสิ้น เช่น การจำแนกรอยเท้าช้างเพื่อจำแนกเพศ การดูรอยเท้าช้างเพื่อจำแนกสายพันธุ์ช้าง ว่าเป็นช้างงาหรือช้างสีดอ (ช้างงาคือช้างตัวผู้ที่มีงา

Ref. code: 25595424300118AUW

ยาวส่วนช้างสีดอคือช้างตัวผู้ที่มีงาสั้น เรียกว่าขนาย) การจำแนกรอยเท้าช้างว่าเป็นช้างเลี้ยงและช้างป่า การวัดขนาดรอยเท้าช้างสามารถรู้ความสูงของช้าง

ชาวโผล่วใช้วิธีการอุปมานจากกรอบความคิดที่ใช้มุมมองของสัตว์ พวกเขาไม่ได้ใช้เพียงแค่การประเมินจากข้อเท็จจริงทางกายภาพ แต่ด้วยวิธีคิดจากคนภายนอกแล้วไม่สามารถรู้ได้แน่นอนว่า “สัตว์คิดอย่างอย่างไร”

ชีวิตป่าซึมเข้าสู่โลกของชาวโผล่วผ่านข่าวสาร พวกเขาพัฒนาเป็นเรื่องเล่า นิทาน คำเตือน กฎและข้อห้าม ต่าง ๆ มากมาย จากข้อมูลในภาคสนามผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องคำเตือนข้อห้ามที่ชาวโผล่วแปลมาจากสัญญาณสัตว์และต้นไม้หลากหลายสายพันธุ์ ซึ่งจะอธิบายตัวอย่างดังต่อไปนี้

ชาวโผล่วให้ความเชื่อถือกับสัญญาณอีกหลายชนิดที่เกี่ยวกับคำเตือนระหว่างการเดินทาง เช่น “ทุส่อง” (นกขุนแผนดง) หากนกขุนแผนดงร้องเพราะมันทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าแต่แตกต่างกับงูเพราะมันส่งสัญญาณทั้งทางดีและทางร้ายในครั้งเดียวกัน การจะรู้ว่าดีหรือร้ายเป็นเรื่องการหยั่งถึงโดยผู้ฟังเอง แต่หากได้ยินมันร้องก็จะต้องเกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเบื้องหน้าแน่นอน การร้องบอกสัญญาณแตกต่างจากการร้องธรรมดาทั่วไป เช่น นกขุนแผนดงปกติจะร้อง “ต่องสสสสส” หากนกขุนแผนดงร้องว่า “คริๆ ๆ ๆ” (ร้อง หลายๆ ครั้ง) คล้ายกับเสียงหัวเราะ ความหมายที่ชาวโผล่วแปลออกมาว่า “นกหัวเราะเยาะ” เพราะมันรู้ว่าคนคนนั้นกำลังจะโชคดี หรือเยาะเย้ยขบขันเพราะคนนั้นกำลังจะโชคร้าย ในโอกาสที่นกขุนแผนดงบินตามและหัวเราะเยาะคนที่มันเจอ เมื่อชาวโผล่วได้รับสัญญาณได้แปลความหมายออกมาว่า มันได้ให้คำทำนายเหตุล่วงหน้า และมันก็ไม่ได้ยินดียินร้ายอะไร ซึ่งบางคนก็จะแช่งนกขุนแผนดงว่าอย่าหัวเราะเยาะ แต่อย่างไรก็ตามพวกเขาไม่ทำร้ายสัตว์ประเภทนี้

นายบุญชูชาวบ้านอาวุโสแห่งบ้านกองม่องทะบอกว่าหากเห็นนกขุนแผนดงอยู่ทางทิศใต้ด้านซ้ายถือว่าดี หากร้องทิศใต้ฝั่งขวาเราจะพบกับใครซักอย่างหนึ่ง (หมายถึงทั้งคนและสัตว์มีขนาดใหญ่) เช่น เพื่อนหรือสัตว์ร้าย หากเดินไม่พบคนก็อาจพบกับ กระทิง หมี หากคนไหนมีความมั่นใจในโชคตนเองก็เดินทางไปข้างหน้าต่อได้ บางคนก็ไม่กล้าก็เดินทางกลับ หากคิดว่าจะเดินทางต่อ ก็ต้องแก้เคล็ดโดยการ “สาปแช่งนก” ว่า

> มึงหัวเราะดีๆ นะถ้าไม่ดีอาจจะโดนงูกัด หัวถูกเฉาะหรือว่าชาติหน้าให้เป็นหมา (พูดเสร็จก็ร้อง) ทุ้ยๆ ๆ (ทุ้ย-สุนัข)(เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, นายบุญชู หมู่บ้านกองม่องทะ)

Ref. code: 25595424300118AUW

บางคนเกิดความรู้สึกไม่ดีจึงตัดสินใจเดินทางกลับบ้าน หรือหากต้องการเดินทางต่อก็ต้องสาปแช่งมันกลับ การตัดสินใจว่าจะเดินทางต่อหรือกลับไม่มีกฎที่ชัดเจนเป็นเรื่องของการตัดสินใจเฉพาะหน้า มีการประชุมงานบางครั้งผู้ต้องเข้าร่วมประชุมบางคนฝากข่าวว่างดไม่มาประชุมเพราะนกขุนแผนดงร้องทัก ชาวโผล่วคิดว่าเป็นเรื่องที่สมเหตุผลที่จะตัดสินใจยกเลิกนัดเพราะเหตุการณ์ดังกล่าว

หากชาวโผล่วได้ยินเก่อยู่พาหรือก่องเก่ย (ชะนี) ร้อง ใกล้หมู่บ้านเวลากลางคืน ชาวโผล่วเชื่อว่าจะมีคนเสียชีวิต ตัวเมียร้องแสดงว่าผู้ชายจะตาย หากตัวผู้ร้องแสดงว่าผู้หญิงในหมู่บ้านกำลังจะตาย การแก้ไขลางบอกเหตุนี้ทำได้หากได้ยินเมื่อไหร่ชาวบ้านจะย้ายหมู่บ้านทันที แต่ในปัจจุบันแค่ย้ายที่นอนเพื่อหลอกชะนีหรือสิ่งเลวร้ายว่าย้ายบ้านหนีแล้ว

คี่บ่อง (เก้ง) หากเก้งร้องแข่งขันกัน เช่น เก้งตัวเมียและตัวผู้ร้องคนละฝั่งห้วย ทำนายว่าในหมู่บ้านวันนั้นจะมีผัวเมียคู่หนึ่งมีข้อขัดแย้งถกเถียงกันเสียงดัง หากเก้งเพศใดหยุดก่อนแสดงว่าชาวบ้านเพศนั้นก็จะเป็นฝ่ายชนะในการทะเลาะถกเถียงกัน นอกจากนี้หากเก้งเดินเข้ามาในหมู่บ้านแสดงว่าจะมีเรื่องร้ายแรงเกิดขึ้นหมู่บ้านจะต้องย้ายหนีทันที แต่ปัจจุบันแค่ย้ายไปที่ลำห้วยข้ามวันแล้วจึงเดินทางกลับ การแก้ไขทำเช่นเดียวกันกับชะนี

นกชูซิ่งข่วย (นกแซงแซว) ร้องอีกไม่กี่วันฝนจะตก ความแม่นยำค่อนข้างสูงถึงแม้เป็นหน้าหนาวหากนกแซงแซวร้องฝนก็จะตก นกบางชนิดร้องทักน้ำขึ้นน้ำลง (ทิท้อง-ทิหน่อง) แมลงบางชนิดหากร้องในเดือนสิงหาคมจนถึงเดือนกันยายนทางทิศใต้ของหมู่บ้าน บอกสัญญาณความแห้งแล้งพืชไร่ไม่ได้รับผลผลิตพอเพียง แมลงร้องทิศเหนือจะแห้งแล้งและอดอยากมาก ร้องทิศตะวันตกชาวบ้านจะสบายทั้งปี

> ทุปะฮู้ (นกฮูก) ร้อง “กุ๊กๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ครู” บอกสัญญาณในทาไม่ดี ทำนายว่าอีกไม่กี่วันจะมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้น นกฮูกร้องปกติว่า “แก๊กๆ ๆ ๆ กุ๊กกรู ๆ” การร้องสื่อสารว่าจะเกิดเหตุไม่ดีต้องดูด้วยว่าร้องบ่อยมากหรือเปล่า หากร้องครั้งเดียวอาจจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น ชาวโผล่วมีนิทานเกี่ยวกับนกฮูกเรื่องหนึ่ง นกฮูกเดิมพันกับ “เช้อพู” (อีเห็น) อีเห็นคุยกับนกฮูกว่าถ้าเขาเงียบแสดงว่าเราหลับ นกฮูกบอกว่าถ้าหากตนร้องกรู๊ ๆ แสดงว่าหลับแล้ว ความจริงแล้วหากนกฮูกนอนหลับจะไม่มีเสียง มันโกหกอีเห็นให้เชื่อเช่นนั้น เมื่ออีเห็นได้ยินเสียงนกฮูก เกิดความเข้าใจผิด อีเห็นทิ้งรังเพื่อย่องแอบ ไปกินไข่หรือลูกของนกฮูก แต่นกฮูกระวังตัวอยู่แล้ว และซ้อนแผนแอบเข้าไปกินลูกของอีเห็น อีเห็นกลับมาป้องกันลูกไม่ทัน (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, นายบุญชู หมู่บ้านกองม่องทะ)

Ref. code: 25595424300118AUW

เรื่องอีเห็นและนกฮูกทำให้เห็นได้ว่าชาวโผล่วได้นำปรากฏการณ์ธรรมชาติมาเป็นเรื่องเล่าปรัมปราทำให้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์ ด้วยการแสดงว่าสัตว์มีความฉลาดเฉลียว มีความคิดในการวางแผนและสามารถสื่อสารได้เช่นเดียวกับมนุษย์ แม้ว่าเรื่องเล่าจะไม่ได้มีความสัมพันธ์กับความจริงว่าสัตว์ทำเช่นนั้นได้จริงหรือไม่แต่มีการนำธรรมชาติของสัตว์เกี่ยวกับการผลัดกันขโมยกินลูกของอีกฝ่ายจริง ๆ มาผูกเป็นนิทาน การใช้บทสนทนาคือการแสดงถึงการยอมรับว่าสัตว์มีสถานะที่ใกล้เคียงกันกับมนุษย์คือมีความเป็น “บุคคล” เช่น สัตว์ใช้ภาษาสนทนาเช่นเดียวกันกับคน กล่าวคือชาวโผล่วใช้หลักฐานโดยสังเกตการณ์จากธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติจริง ๆ ควบคู่กับธรรมชาติในเชิงความคิด ธรรมชาติจริงส่งสัญญาณให้ชาวโผล่วจับคู่ดัชนีกับความหมาย และเกิดการตีความแบบสุ่มออกมาภายใต้รูปแบบการตีความในวัฒนธรรมชาวโผล่ว และเนื่องจากผู้ตีความมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้การตีความและการตัดสินใจว่าจะกระทำอะไรและอย่างไรจึงมีความแตกต่างกันกันด้วย การแสดงอาการตอบรับกับสัญญาณจึงมีความไม่แน่นอน แต่อย่างไรก็ตามก็มีที่มีจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมเดียวกัน

ชาวโผล่วสร้างภาพแทนธรรมชาติโดยคิดไปเองว่า “ธรรมชาติพูด” เช่นนั้น เช่น การพยากรณ์อนาคต การอธิบายดังกล่าวถึงแม้จะดูเป็นการฝืนความรู้สึกของคนที่มีความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ แต่สำหรับชาวโผล่วแล้วพวกเขาให้ความสำคัญกับศาสตร์ความรู้ที่รับสัญญาณจากธรรมชาติสูงมาก ชาวโผล่วสร้างความรู้จากประสบการณ์และถกเถียงจากตรรกะที่อยู่ในปรัมปราและนำมาอธิบายธรรมชาติในเชิงความคิดและศีลธรรม พวกเขาจึงตกเป็นฝ่ายรับ (passive) จากธรรมชาติ แต่เมื่อพวกเขาอธิบายความหมายของธรรมชาติกลับไปยังธรรมชาติอีกครั้ง จึงเป็นผลให้พวกเขาได้กลายเป็นฝ่ายยัดเยียดความหมายให้แก่ธรรมชาติอีกด้วย นั่นคือชาวโผล่วเป็นฝ่ายกำหนดธรรมชาติ (active) การสร้างเป็นภาพแทนธรรมชาติก็เหมือนกับว่าพวกเขาได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับธรรมชาติ คือการทำให้ธรรมชาติมีสถานที่อยู่ในวัฒนธรรมของชาวโผล่ว เช่น เรื่องการแสดงความนับถือต่าง ๆ เรื่องเล่า ปรัมปรามีการใช้ตัวอย่างเกี่ยวกับสัตว์และต้นไม้เป็นตัวแสดง

ด้วยการที่ชาวโผล่วสร้างภาพแทนให้ธรรมชาติว่าธรรมชาติคิดในแบบวิธีที่ชาวโผล่วอธิบาย แต่ไม่มีใครสามารถล่วงรู้ความจริงได้ว่าสัตว์ สื่อสาร ตอบโต้ กับคนได้ในความหมายหรือภาพแทนที่โผล่วบอกกล่าว แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงคือการสื่อสารระหว่างโผล่วและธรรมชาติคือการสื่อสารโดยภาษาที่ลดทอนลงมา เช่น ไม่สื่อสารโดยภาษาเสียงที่มนุษย์ใช้ แต่เป็นอวัจนภาษา หรือการสื่อสารทางอ้อม เช่น น้ำเสียง หน้าตา ท่าทาง ความดุดัน ความอ่อนโยน และการแสดงความน่ากลัวข่มขู่ มีความชัดเจนว่าความสามารถในการสื่อสารทางอ้อม ซึ่งจากหลักฐานจำนวนมากก็แสดงให้เห็นว่าสัตว์ก็สามารถสื่อสารได้ และยังสามารถสื่อสารข้ามสายพันธุ์ของตนเองอีกด้วย แต่ไม่มีใครสามารถรู้ได้ว่าสัตว์มีปรัมปราแบบเดียวกันกับที่มนุษย์มีหรือไม่ แต่ที่แน่นอนก็คือสัตว์สะสมประสบการณ์ได้

Ref. code: 25595424300118AUW

สัตว์มีความทรงจำ ทั้งในเชิงปัจเจกและสังคมในสายพันธุ์ของตนเอง โดยมีพื้นที่ทางสังคมในระบบนิเวศน์เฉพาะรองรับ และการสื่อสารแต่ละระบบนิเวศน์ก็มีก็มีลักษณะเฉพาะของระบบนิเวศน์หนึ่ง

การสื่อสารระหว่างชาวโผล่วและสัตวป่าในชีวิตประจำวันมีอยู่อย่างหลากหลาย การสื่อสารต่างสายพันธุ์ซึมซับเข้ามาในพื้นที่วัฒนธรรมมนุษย์ ชาวโผล่วและสัตว์แสดงออกและมี "ความคิด" ให้เข้าใจตรงกันในสังคมของระบบนิเวศน์เดียวกันอยู่เสมอ ผ่านการสังเกตการณ์สัญญาณการแสดงท่าทางออกเมื่อได้รับสัญญาณ โดยสรุปก็คือเป็นเรื่องของการส่งและการรับสัญญาณภาษาระหว่างสัตว์ต่างสายพันธุ์

การส่งและรับการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤติ ความเป็นและความตาย ทำให้มีการปรับตนเองสูง หัวข้อต่อไปเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการสื่อสารในยามวิกฤติ ความสำคัญในการสื่อสารจะมีความชัดเจน โดยที่ต่างฝ่ายก็พยายามลดอุปสรรคในการสื่อสารเพื่อการมีชีวิตรอดได้ในป่า

3.4 การสื่อสารในสถานการณ์วิกฤติ: ลิง ช้างป่า เสือโคร่ง

บุคคลภายนอกที่มีประสบการณ์ในการเดินป่าและเคยสื่อสารกับสัตว์ หากเขาเป็นคนช่างสังเกตและเปิดใจสู่การสื่อสารก็สามารถที่จะรับการสื่อสารจากสัตว์ป่าได้ด้วยเช่นกัน จากความกดดันและพยายามมีชีวิตรอดอาจจะทำให้ไม่ว่าใครก็ตามพยายามสื่อสารกับสัตว์ป่า เมื่ออธิบายให้คนอื่นฟังอาจจะดูเหมือนเป็นเรื่องโง่เขลาว่าพูดกับสัตว์แล้วมันจะมีประโยชน์อะไร แต่ในขณะนั้นจากประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้พูดพึมพำออกไปเองเช่นนั้นจริง ๆ กับฝูงลิงป่าจำนวนมากที่ห้อมล้อมเราอยู่ เนื่องจากจากสถานการณ์ความเป็นและความตายที่เกิดขึ้นกับตนเองจึงทำให้เกิดความกลัว ความกลัวคือแรงผลักดันให้เกิดความพยายามส่งสัญญาณบางอย่างสู่สัตว์ป่าแบบซ้ำ ๆ เพื่อให้สัตว์ แปลความหมายจากสัญญาณจนเข้าใจได้อย่างถูกต้อง และเห็นถึง "จุดยืนและมุมมองของมนุษย์" ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขณะเดินป่าผู้วิจัยได้พบลิงจำนวนมากประมาณร้อยตัว พวกมันเกาะขย่มบนกิ่งไม้ เหตุการณ์นี้ทำให้นึกถึงฉากในนิยายของ "พนมเทียน" เรื่อง "เพชรพระอุมา" (พนมเทียน นามแผง, 2518) ตัวละคร คือรพินทร์ ไพรวัลย์และคณะผู้ร่วมทาง ต่างลั่นไกปืนอย่างเมามันยิงลิงตายเป็นจำนวนมาก จากนิยายทอดเข้ามาสู่ลิงจริง ๆ ที่เผชิญในปัจจุบันทำให้ตนเองคิดได้ว่าลิงป่าเหล่านี้ไม่ปลอดภัย

ในช่วงขณะหนึ่งระหว่างเดินลอดเรือนยอดของไม้ใหญ่ ได้ยินเสียงลิงกระโดดลงมาจากต้นไม้ทางด้านหลัง เมื่อหันไปมองก็เห็นลิงตัวใหญ่ 3 ตัว มันใช้มือกระแทกพื้นดิน ส่งเสียงร้อง เหมือน

Ref. code: 25595424300118AUW

ไล่ต้อนให้เดินหนีฝูง จึงเกิดความเข้าใจว่า "ลิงไม่ได้ต้องการทำร้าย" จิตใจจึงสงบลงและเกิดคำถามว่าจะต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะเป็นที่พอใจของมัน

การสื่อสารระหว่างกันของคนและสัตว์ป่าเป็นสิ่งสำคัญขึ้นมาในทันที เนื่องจากไม่ต้องการให้ลิงจะเข้าใจตนเองผิด พาลคิดว่าพวกมันจะถูกทำร้าย ดังนั้นจึงได้แสดงท่าทางด้วยการเดินก้มหัว ก้าวเท้าไปเรื่อย ๆ แสดงว่าตนเองศิโรราบต่ออำนาจที่ยิ่งใหญ่ของพวกมัน

ถึงแม้ไม่เคยฝึกการสื่อสารกับลิงหรือสัตว์ป่าที่ไหนมาก่อน แต่เมื่อพยายามสื่อสารกับมันก็ทำให้เกิดการสื่อสารขึ้นจริง ๆ ได้ เช่น เดินช้า ๆ ก้มหน้าแสดงท่าทางว่ากลัวมัน หันกลับไปมองมันบ้างและไม่แสดงออกแบบก้าวร้าว ระหว่างเดินมันก็เดินตามมาห่างจากประมาณ 10 เมตร มันยังมีสมุนอีกสองตัวเดินตาม มันทำมือขย่มเท้าร้องขู่เสียงดังตลอดเวลา เมื่อเดินถึงศูนย์กลาง ลิงจำนวนมากก็ร้องรับกันดังมากยิ่งขึ้นไปอีก จึงเกิดความกังวลและต้องหยั่งถึงให้ได้ว่ามันต้องการอะไร มันกำลังพูดอะไร

คำถามที่เกิดขึ้นในเวลานั้นก็คือ "ลิงกำลังพูดอะไร" กับผู้วิจัย จ่าฝูงลิงเดินตามรักษาระยะห่างหมายความว่าอย่างไร ในที่สุดก็เกิดความเข้าใจว่าลิงต้องการให้ผู้วิจัยเดินหนีไปจากศูนย์กลางของกลุ่ม เมื่อเข้าใจแล้วจึงตัดสินใจเดินให้เร็วขึ้น

ผู้วิจัยพยายามสื่อสารว่าตนเองไม่ได้คิดร้ายกับมันเลย จากนั้นก็พยายามรีบเร่งเดินให้พ้นศูนย์กลางโดยทันที ความเข้าใจท่าทางของลิงทำให้เกิดการตัดสินใจ และลิงก็เข้าใจจุดยืนและมุมมองของคนในสถานการณ์ดังกล่าวจึงไม่มีการทำร้ายเกิดขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับประสบการณ์อีกครั้งหนึ่งในการเดินป่าร่วมกับชาวโผล่วอาวุโส เขาเป็นผู้เชี่ยวชาญป่ามากคนหนึ่งในป่าทุ่งใหญ่ แต่ครั้งนี้เดินกันที่ป่าใกล้เคียงคืออำเภอทองผาภูมิ หม่องทุอุชาวโผล่วอาวุโสเคยติดตามช้างป่าฝูงนี้มาก่อนที่ป่าทุ่งใหญ่ แต่เมื่อมีการสร้างเขื่อนเขาแหลมทำให้ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร แยกออกมาจากป่าทองผาภูมิอย่างถาวร ในที่สุดช้างป่าไม่สามารถกลับไปทุ่งใหญ่นเรศวรได้

การเดินป่าครั้งนี้ช้างป่าเป็นผู้ส่งการสื่อสารสู่คนโดยการร้องเพื่อบอกทิศทางให้คนเดินตามที่มันต้องการ การเข้าใจการสื่อสารที่ส่งมาจากสัตว์โดยผู้เชี่ยวชาญ ทำให้กำหนดการวางตัวได้อย่างถูกต้องและได้รับความปลอดภัย สิ่งสำคัญมากคือการแสดงท่าทางการกลัวที่ล้นเกินอาจจะเป็นสาเหตุให้ถูกทำร้ายเพราะความเข้าใจผิดของช้างป่า ระหว่างการเดินเป็นหมู่คณะที่บริเวณสันเขาห้วยปากคอก ทั้งกลุ่มเดินฝ่าเข้าไปอยู่กลางฝูงช้างป่าโดยไม่รู้ตัว หม่องทุอุและคนนำทางชาวทวายได้ส่งสัญญาณเงียบด้วยท่าทางให้คนในคณะเดินทางถอดรองเท้า การที่หม่องทุอุบอกให้ผู้วิจัยถอดรองเท้าเมื่อพบช้างเพราะว่าจะได้ปีนต้นไม้หนีขึ้นที่สูงได้ ระหว่างทางที่ต่างก็เดินตามหลังกันอย่างอย่างช้า ๆ ระหว่างนั้นก็ได้มีเสียงช้างร้อง "แปร๊น" ขึ้นมา คนนำทางได้ย้ายข้ามไปอีกฝั่งของสันเขา เมื่อเดิน

Ref. code: 25595424300118AUW

ไปได้ระยะหนึ่ง ช้างป่าอีกตัวก็ร้องดังขึ้น คณะเดินทางจึงพากันย้ายข้ามไปอีกฝั่งหนึ่ง ทำเช่นนี้อยู่ประมาณ 4 ครั้ง คนทั้งหมดก็สามารถย้ายตัวเองออกมาจากศูนย์กลางของฝูงช้างป่าได้โดยปลอดภัย

หม่องทุอุอธิบายให้ฟังว่า ช้างไม่รู้จักพวกคนที่ร่วมเดินทางไปในครั้งนั้น ที่สำคัญคือมันไม่ได้กลิ่นดินปืน (ไม่ได้พกปืนไปด้วย) ดังนั้นจึงทำให้ช้างป่าไม่คิดว่าคณะเดินทางเป็นอันตรายต่อมัน การร้องของมันเพียงแค่ต้องการบอกว่ามันอยู่ที่ไหน เตือนให้กลุ่มมนุษย์เดินไปทางอื่นเพื่อไม่ให้เดินทางมาเจอมัน ถ้าหากช้างป่าไม่พอใจหรือจำกลิ่นได้ว่าคนนั้นเคยทำร้ายฝูงมันมาก่อน มันก็จะเข้ามาทำร้ายทันที

เหตุการณ์นั้นทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าถึงแม้ช้างป่าจะอันตรายเพียงใด การแยกแยะและการมีสติสัมปชัญญะสามารถพาคนเดินป่าฝ่ากลุ่มช้างป่าได้โดยไม่ถูกทำร้าย ช้างป่าจำกลิ่นของคนแต่ละคนและสามารถแยกแยะคนต่าง ๆ ออกจากกันได้ ช้างมีวิธีจดจำคนแต่ละคนคล้ายกับที่คนจำกันได้ด้วยการสังเกตลักษณะหน้าตา ชาวโผล่วอธิบายว่าช้างมีความจำดีและไม่เคยลืมคนที่มันรู้จัก

ช้างอาจจะใช้วิธีการสื่อสารหลาย ๆ แบบ เช่น การเคลื่อนไหวและแสดงท่าทางการสื่อสาร (movements and gestures to communicate) กับตัวอื่นหรือคนอื่น นักวิจัยช้างได้ทำการวิจัยนานนับสิบปี เช่น การโยกตัว การพับหูไปมา สิ่งนี้คือสัญญาณที่มันส่งออกมาโดยมีนัยสำคัญ เช่น ส่งถึงช้างอีกตัวหนึ่งหรือช้างทั้งกลุ่ม ช้างมีการใช้สติปัญญาในการสื่อสารได้อย่างชาญฉลาดเลยทีเดียว เธอและสามีได้ทำฐานข้อมูลแสดงถึงความสามารถในการสื่อสารไว้อีกด้วย (Barcus, 2017)

ดังนั้นการอยู่ร่วมในพื้นที่ป่าเดียวกันก็สามารถเป็นไปได้ หากมีการสื่อสารและมีความสัมพันธ์แบบห่าง ๆ ไม่เกี่ยวข้องกันโดยตรง คนและสัตว์อาจจะปรับแบบวิธีที่เหมาะสมเพื่อเชื่อมต่อถึงกันได้ สำหรับการรับรู้ถึงความเป็นมิตรและศัตรู เช่น คนที่มีกลิ่นดินปืน มีปืน เป็นศัตรู คนที่วิ่งหนีทุรนทุรายเป็นอันตรายต้องไล่ให้หนีไปไกล ๆ เหตุการณ์คนไทยที่ราบเข้ามาเก็บของป่าล่าสัตว์ถูกช้างป่าไล่ขู่ทำร้ายเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ แต่ในความจริงแล้วการทำร้ายชาวบ้านจนเสียชีวิตมีไม่มากนัก ช้างป่าใช้วิธีไล่คนให้ออกจากบริเวณที่มันอยู่อาศัยมากกว่าที่จะตั้งใจฆ่า หากมันต้องการฆ่าเป็นการยากที่คนจะรอด หากไม่มีอาวุธร้ายแรงและมีความแม่นยำแล้วการฆ่าช้างป่าไม่ใช่เรื่องง่าย การเรียนรู้เพื่อปรับความสัมพันธ์ก็คือการสื่อสารโดยใช้ภาษาทางอ้อมในสถานการณ์เฉพาะ การสื่อสารกับสัตว์สามารถเรียนรู้ได้ ช้างป่าและคนต่างก็ประเมินซึ่งกันและกันในการเดินทางและการพบพาน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ให้ตัวอย่างถึงประสบการณ์ส่วนตัว ชาวโผล่มีตัวอย่างการสื่อสารในสถานการณ์ของความเป็นและความตายหลายตัวอย่างด้วยกัน ชาวโผล่วบ้านทิไลป้าเล่าให้ฟังว่าในวันหนึ่งระหว่างหาปลาในป่า เสือได้ไล่และตามล่าจนเขาต้องหนีขึ้นต้นไม้ แต่เสือยังรออยู่ใต้ต้นและกระโดดตะครุบเป็นระยะ จากความกลัวเสืออย่างที่สุด เขากล่าวคำวิงวอนขอร้องเสือให้ไว้ชีวิต

Ref. code: 25595424300118AUW

เพราะตนเองต้องดูแลลูก เสือก็ร้องขู่เขาอยู่เรื่อย ๆ ในที่สุดเขาได้ตัดสินใจพูดคุยเรื่องที่ค้างคาใจจนป่วยเพื่อเป็นการขอความเห็นใจและให้เสือไว้ชีวิต ภรรยาของเขาหนีตามผู้ชายและทิ้งลูกทั้งไว้ให้เขาเลี้ยงถึง 3 คน ในขณะที่ลูกคนเล็กยังเป็นเด็กทารก เขาพูดกับเสือโคร่งซึ่งเป็นศัตรู วิงวอนร้องขอชีวิตขอความปราณีจากเสือโคร่ง และในที่สุดได้พัฒนากลายมาเป็นการปรับทุกข์กับศัตรู หลังจากที่เขาระบายความในใจให้เสือโคร่งฟังไปเรื่อย ๆ ในที่สุดเสือก็หยุดและไว้ชีวิต เหตุการณ์นี้มนุษย์เป็นฝ่ายพยายามสื่อสารแก่สัตว์ เสือจะเข้าใจการสื่อสารของคนหรือไม่ เรื่องนั้นไม่สำคัญ แต่ที่สำคัญเสือโคร่งในภาพแทนของชาวโผล่วที่ถูกอธิบายก็คือ เสือโคร่งมีวิธีการคิดและมีความเมตตา เพราะเขาร้องขอชีวิต เขาเชื่อว่าที่เขาสื่อสารนั้นเสือสามารถเข้าใจในสิ่งที่เขาสื่อสารได้ เสือเข้าใจภาษาโผล่ว

วิธีการอธิบายของชาวโผล่วคือการสร้างภาพแทนความสัมพันธ์ทางจิตใจและเปลี่ยนศัตรูให้กลายเป็นญาติผู้ใหญ่ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ เขาพูดผ่านวิธีคิดของตนเองว่าเสือเข้าใจในสิ่งที่เขาพูดกับมันได้ ดังนั้นเสือโคร่งจึงให้ชีวิตแก่เขาเพื่อที่เขาจะได้เลี้ยงดูแลลูกต่อไป

3.5 ภาพแทนชีวิตป่า เครื่องมือสำหรับการต้อนรับธรรมชาติเข้าสู่วัฒนธรรม

โลกของชาวโผล่วไม่ได้แยกระหว่างโลกของธรรมชาติเชิงกายภาพและโลกธรรมชาติที่เป็นนิทาน เรื่องเล่า ปรัมปรา ตำรา และประวัติศาสตร์ หลายสิ่งหลายอย่างดูผสมปนเปไปหมด พวกเขาใช้กรอบความคิดที่มาจากสัญลักษณ์ในนิทาน เรื่องเล่า ปรัมปรา ตำรา และประวัติศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่กำลังเผชิญอยู่จริง ในตำราการพยากรณ์ชีวิตในเชิงปัจเจกและสังคมก็อ้างอิงกับเหตุการณ์ธรรมชาติ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวโผล่วก็ถูกรักษาไว้โดยนิทานที่อิงกับธรรมชาติด้วยเช่นเดียวกัน

มีนิทานหนึ่งเกี่ยวกับชายคนที่ชื่อ “หม่องป้อจ่าย” ได้รับการศึกษาจากฤษีเสาะเถี่ยเขจ่ง (ขะ-เจ่ง) แต่ก็ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ หม่องป้อจ่ายชดเชยด้วยความรู้อื่นจากฤษีมีความสามารถในการสื่อสารกับสัตว์ได้ ชาวโผล่อธิบายบรรพบุรุษว่ามีความสามารถพิเศษคือคุยและฟังเสียงสัตว์ได้ ความสามารถพิเศษเช่นนี้มีความสำคัญขึ้นมาในหมู่ชาวโผล่ว ทำให้สถานะของความรู้เท่าเทียมกับความรู้วิทยาการชั้นสูง เมื่อหม่องป้อจ่ายได้ลากลับบ้าน ด้วยความเป็นห่วงว่าหม่องป้อจ่ายอ่านหนังสือไม่ออกเลยจึงได้มีคำสั่งให้ปฏิบัติตามหลายข้อ

ประการแรกสุดเมื่อเดินพบสะพานไม้ลำเดียว ห้ามเดินข้าม ห้ามค้างแรมหรือพักทางแยกที่มี 3 เส้นทางมาบรรจบกัน ห้ามอยู่กินเอาแม่หม้ายที่มีสามีมาแล้ว 3 คน ให้ขึ้นภูเขาสูงลูกหนึ่งชื่อว่า “เขาท่อกิไก่” เป็นภูเขาที่สูงมากสามารถมองเห็นได้ไกลมาก

Ref. code: 25595424300118AUW

หม่องป้อจ่ายออกเดินทางและพบสะพานไม้เส้นเดียวแต่ก็อยากลองข้าม เขาเกือบหล่นสะพานแต่โชคดีที่ตัดสินใจเดินถอยก่อน เมื่อเดินไปพบทาง 3 แพร่ง เขาได้ขัดคำสั่งฤาษีอีกครั้ง หยุดพักในบริเวณนั้น เขาจึงพบเห็นเหตุการณ์ที่โจรขัดแย้งจนฆ่ากันบาดเจ็บล้มตายเหลือแค่คนเดียวที่อยู่ในสภาพบาดเจ็บ หม่องป้อจ่ายก็ปรากฏตัวและตีโจรจนเสียชีวิต เขาได้ทำการค้นตัวโจรรวบรวมเงินได้ทั้งหมด 300 บาท หม่องป้อจ่ายได้เดินต่อไปจนถึงหมู่บ้านที่โจรทั้งสองกลุ่มตั้งใจไปปล้นจนทะเลาะตะลุมบอนกันจนตาย เมื่อเข้าไปในหมู่บ้านก็ได้พบหญิงหม้ายหน้าตาสวยคนหนึ่งที่เคยแต่งงานมีสามีมาแล้ว 3 คน เขาไม่เชื่อคำสั่งของฤาษีอีกครั้ง เพราะมีเงินมากจึงทำให้หญิงหม้ายยอมแต่งงานด้วย แต่ในความจริงนางมีชู้อยู่ก่อนแล้วกับลูกชายของคนรวยในหมู่บ้าน หลังจากได้เงินแต่งงานมานางได้นำเงิน 300 บาท ไปให้กับพ่อแม่ชายชู้ ในที่สุดหม่องป้อจ่ายก็จับได้ว่าเมียตนเองมีชู้ จึงออกอุบายทำโลงศพไว้ในห้องนอนหนึ่งโลง เมื่อเมียเขาเรียกชายชู้มาพลอดรักกันที่บ้าน แต่หม่องป้อจ่ายวางแผนและแอบซ่อนตัว กลับมาในเวลาที่เมียกำลังพลอดรัก ด้วยความตกใจเมียจึงผลักให้ชายชู้ให้เข้าไปนอนในโลงศพ แต่ในโลงนั้นเขาได้ตำปูแหลมคมหงายเข้ามาในโลง ชายชู้ได้รับความเจ็บปวดแต่ไม่กล้าร้องเสียงดัง เวลาค่ำคืนนั้นหม่องป้อจ่ายได้บ่นว่าโลงไม้ที่ทำไว้ไม่ดีเลย เพราะมีเสียงดังจากข้างในตลอดเวลา จึงลากออกมาโยนลงจากบ้าน ชายชู้ก็ยิ่งเจ็บมากขึ้นไปอีก หญิงหม้ายพยายามห้ามแต่ก็ไม่สามารถห้ามได้ทัน นางจึงเดินทางไปหาพ่อแม่ของชายชู้ ขอร้องให้ทั้งคู่มาขอซื้อโลงไม้เพราะลูกเศรษฐีอยู่ในนั้น เศรษฐีจึงมาขอซื้อโลงไม้ หม่องป้อจ่ายตอนแรกไม่พอใจบ่ายเบี่ยงกระทั่งตกลงราคากันได้ในราคา 300 บาท เมื่อเศรษฐีนำโลงไม้กลับไปก็พบว่าลูกชายของตนเองเสียชีวิตไปแล้ว

หม่องป้อจ่ายได้เงินแล้วก็เดินทางออกจากหมู่บ้าน เขานึกถึงคำสั่งของฤาษีจึงจนถึงตีนเขาท่อกิไก่ เมื่อถึงยอดเขาสูง ก็ได้มองลงมายังเมืองเมืองหนึ่ง ชื่อ เมืองอู่หล่ง (ปัจจุบันเพี้ยนเป็นอู่ร่อง) มองเห็นตัวส่อง (พญานาค) พันอยู่รอบหลังคาวัง เขาได้ลงมาจากเขาแล้วเดินทางเข้าไปในเมือง ผู้คนในเมืองได้ขอร้องให้เขารับเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทนคนเก่าซึ่งตายไปแล้วถึง 3 พระองค์ หม่องป้อจ่ายก็ยอมรับ ได้มีพิธีการอภิเษกเป็นพระราชาและกลางคืนเขาก็เข้าที่พัก คืนนั้นหม่องป้อจ่ายวางแผนป้องกันตนเองจากพญานาค เขาแอบตัดต้นกล้วยมาวางแทนตัวเองบนเตียงและใช้ผ้าห่มคลุมไว้ เมื่อถึงเวลานอนเขาก็ไปแอบอยู่ที่มุมห้องและถือดาบคมเตรียมตัวไว้ พญานาคคิดว่าหม่องป้อจ่ายหลับแล้วจึงเลื้อยมาที่ห้องนอน ในขณะนั้นก็ได้ยินเสียงเกล็ดของพญานาคครูดกับเสาจนถึงเตียง แล้วก็ได้ยินเสียงพญานาคกัดต้นกล้วย เขี้ยวของพญานาคจมเข้าไปในลำต้นไม่สามารถถอนเขี้ยวออกมาได้ หม่องป้อจ่ายจึงได้โอกาสแล้วก็ฟันด้วยดาบในมือจนพญานาคตาย

พระเจ้าแผ่นดินองค์ก่อนมีพระชายาแสนสวยถึง 7 นาง ทั้งหมดเป็นชู้กับพญานาค พวกนางรู้เห็นเป็นใจกับพญานาคในการฆ่าพระเจ้าแผ่นดินทั้งหมด เมื่อพวกนางรู้ว่าพญานาคถูกหม่องป้อ

Ref. code: 25595424300118AUW

จ่ายฆ่าตาย พวกนางจึงรู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก ด้วยความโกรธแค้นจึงได้วางแผนให้หม่องป้อจ่ายทายปัญหาว่าสิ่งของ 3 อย่างที่มีผ้าคลุมไว้บนที่นอนของชายาคนแรกคืออะไรบ้าง หากเขาตอบถูกหม่องป้อจ่ายก็จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินและได้พวกนางทั้งหมดเป็นพระชายา หากตอบผิดหม่องป้อจ่ายจะต้องถูกฆ่าตาย นางให้เวลาเขาคิดคำตอบสิบวัน หม่องป้อจ่ายนั่งคิดอยู่จนถึงวันที่หกก็คิดไม่ออก จึงหนีออกจากวังไปตามป่าและขึ้นเขาสูงแห่งหนึ่ง ระหว่างที่เขานั่งอยู่ใต้ต้นไม้ก็ได้ยินนกกกสองผัวเมียพูดคุยถึงเรื่องคำถามที่หม่องป้อจ่ายต้องตอบ นกกกล่วงรู้ความลับของพระชายา พวกมันได้คุยกันว่าบนที่นอนชั้นแรกเป็นเขี้ยวพญานาค ชั้นต่อไปคือหนังพญานาค และชั้นสุดท้ายมีกระดูกของพญานาค หม่องป้อจ่ายได้ยินแล้วจึงเดินทางกลับไปที่วังและตอบคำถามได้ทั้งหมด

ในที่สุดหม่องป้อจ่ายก็ฆ่าพระชายาทุกพระองค์ ในขณะนั้นทุกคนอยู่ระหว่างตั้งท้องลูกพญานาค หม่องป้อจ่ายได้ใช้เกลือสาดใส่เพื่อฆ่าลูกพญานาค ลูกของมันตายเกือบทุกตัว เหลือรอดไปได้ตัวหนึ่งและหลบหนีลงไปในทะเลสาบได้ทัน เมื่อนาคน้อยลงน้ำลำตัวก็ใหญ่อย่างรวดเร็ว มันอาระวาดจนน้ำในทะเลสาบขุ่นคลัก และไล่ทำร้ายชาวบ้าน เรื่องนี้รู้ไปถึงพญานาคมะทะใหม่ (พญานาคทะเล) เขาได้แปลงร่างเป็นเณรเข้ามาสืบข่าวเดินทางมาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาให้ พญานาคทะเลได้ชักชวนลูกพญานาคให้ไปอยู่ด้วยเพราะทะเลสาบที่นี้เล็กเกินไป

ชาวโผล่วอธิบายว่าสัตว์พญานาคมีอิทธิฤทธิ์มากและมีหน้าที่สร้างคลื่นให้แก่ทะเล การชักชวนลูกพญานาคให้ไปช่วยทำคลื่นทะเลจึงมีเหตุผลจึงยินยอมติดตามไป จากนั้นเมืองจึงกลับมาสู่ความสงบอีกครั้ง

เรื่องเล่าปรัมปราเหล่านี้ชาวบ้านผู้เล่าไม่ได้คิดว่าเป็นเรื่องเหลวไหล เขาเชื่อว่าทั้งหมดเป็นเรื่องจริง การที่เขาเรียนตัวหนังสือไม่ได้แต่ได้รับการชดเชยด้วยการฟังเสียงสัตว์และคุยกับสัตว์ได้จึงทำให้เขาได้เปรียบคนอื่น ชาวโผล่วมีความภาคภูมิใจในความสามารถนั้น แต่ความรู้เหล่านี้ได้หายไปแล้ว ความสามารถในการสื่อสารข้ามสายพันธุ์ที่มีอยู่เป็นเพียงความรู้ที่น้อยมาก หากเปรียบเทียบกับหม่องป้องจ่ายที่ได้ร่ำเรียนมาจากฤษีแล้ว ปัจจุบันชาวโผล่วมีความรู้เกี่ยวกับภาษาสัตว์เล็กน้อยแต่ก็ทำให้พวกเขาสามารถเอาชีวิตรอดในป่าได้แล้ว การเลียนเสียงร้องของสัตว์ การฟังป่าพูด เป็นตำนานของบรรพบุรุษและเป็นภาพแทนความเป็นตัวตนที่ถูกอ้างอิงเพื่อสื่อสารกันภายในและภายนอกถึงความเป็นกะเหรี่ยงในระดับส่วนรวมคือความรู้จักป่านั่นเอง

ตำนานบางเรื่องก็เกี่ยวกับความรู้เรื่องภาษาสัตว์โดยตรง เช่น เรื่องเกี่ยวกับชายสองคนซึ่งเรียนจากอาจารย์คนเดียวกัน ที่หมู่บ้านเกิดเหตุการณ์วัวถูกสัตว์ที่มีขนาดใหญ่กัดและขโมยตัวไป ทั้งสองคนถูกขอให้มาดูที่เกิดเหตุ คนแรกเมื่อเห็นสถานที่ฟังเหตุการณ์โดยง่ายว่าเสือดาวกัดวัว คนที่สองบอกว่าเสือดาวกัดวัวและนำวัวไปเก็บไว้ที่ถ้ำ เพราะคนที่สองสังเกตเห็นการแสดงท่าทางของหนูและสังเกตร่องรอยที่เสือดาวทิ้งไว้ เรื่องเล่านี้ทำให้มองเห็นว่ามีความรู้ที่ซับซ้อน สำหรับ

Ref. code: 25595424300118AUW

ทำความเข้าใจชีวิตอื่นและการสร้างภาพแทนด้วยความรู้ชุดหนึ่ง การมีความพิถีพิถัน ละเอียดลออ ช่างสังเกต และกล้าวินิจฉัย เรื่องเล่านี้ให้ความสำคัญกับศาสตร์แห่งการสังเกตการณ์ชีวิตอื่น ความรู้ของชาวโผล่ว การย้ายมุมมองของตนเองไปคิดที่จุดยืนของสายพันธุ์อื่น สามารถนำความคิดที่ได้มากำหนดการกระทำที่จะมีต่อไปได้

ชาวโผล่วมีศิลปะของการจำลองแบบ (mimesis) ตัวเองเข้าไปรับรู้เข้าใจในสิ่งที่สัตว์คิด ซึ่งก็คือการ สลับ (switching) มุมมองของชาวโผล่วกับชีวิตอื่น และหลังจากนั้นได้นำมาประกอบรวมเข้าด้วยกัน (assemblage) ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม มนุษย์และสัตว์ ต่างก็มีความรู้สำหรับการสื่อสาร เนื่องจากชาวโผล่วมีชีวิตอยู่ท่ามกลางชีวิตอื่น ๆ นับล้านชีวิต และจากการที่เขามีความสามารถในการใช้มุมมองชีวิตอื่นเพื่อเปรียบเทียบกลับมาที่มุมมองของคน โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับศีลธรรม เช่น การใช้ตัวอย่างการมีศีลธรรมของสัตว์ ต้นไม้ และสิ่งของมาเปรียบเทียบกับศีลธรรมของตนเอง เป็นต้น แต่แน่นอนว่าศีลรรมของสัตว์นั้นมาจากการที่ชาวโผล่วสร้างขึ้นเป็นภาพแทนจากการอ้างอิงไปที่ธรรมชาติของสัตว์ที่ตนเองสังเกตการณ์ได้ และนำมาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมของตนเอง โดยใช้ตรรกะและเหตุผลที่สร้างขึ้นจากการสังเกตการณ์สัตว์และต้นไม้ แต่การทำเช่นนั้นได้ก็มาจากการใช้วัฒนธรรมชาวโผล่วและจำลองเข้าไปคิดจากจุดยืนของสัตว์และพืชอีกชั้นหนึ่ง หลังจากนั้นก็ซึมซับวิธีคิดของสัตว์และกลับมามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของตนเอง

การเข้าไปยืนคิดในมุมมองของสายพันธุ์อื่นได้จะต้องยอมรับการดำรงอยู่ของชีวิตอื่นว่ามีความคิด มีเหตุผลของการกระทำใกล้เคียงกันกับตนเอง ดังนั้นชาวโผล่วจึงยอมรับว่าสัตว์และต้นไม้มีความเป็น “บุคคล” กล่าวคือสัตว์และต้นไม้ไม่ใช่คน แต่ชาวโผล่วอธิบายอีกรูปแบบหนึ่งว่า สัตว์และต้นไม้มี “หล่า” เช่นเดียวกับที่ชาวโผล่วมี เมื่อหล่าออกจากร่างทำให้เรือนร่างที่มีชีวิตแตกสลาย หล่าได้ย้ายไปเกิดใหม่เป็นสายพันธุ์อื่น วนทีละชั้นตั้งแต่พืชและสัตว์จากสิ่งมีชีวิตที่อายุน้อยจนเป็นสายพันธุ์ที่มีอายุยืนยาว ดังนั้นชาวโผล่ว สัตว์ ต้นไม้ และก้อนหิน สิ่งของ จึงมีความเท่ากันในระดับหนึ่งเหมือนกับว่าทุกสิ่งมีความเป็น “บุคคล” วิธีคิดนี้ทำให้การย้ายไปมีมุมมองของชีวิตอื่นและวัตถุมีความเป็นไปได้เพราะมีหล่าเชื่อมโยงทุกสิ่ง และทำให้เกิดการรวบรวมทุกสิ่งประกอบเข้ามาเป็นอาณาจักรของชีวิต จึงอธิบายได้ว่าชาวโผล่วและสัตว์ต่างพับหรือขยายเข้าไปซ้อนกัน หมายถึงไม่มีการแบ่งแยกถาวรระหว่างสายพันธุ์ชีวิตและสิ่งของ ทั้งหมดต่างทดแทนกันได้

การสังเกตการณ์ชีวิตอื่นทำให้เกิดการเรียนรู้และถูกนำย้อนกลับมาเปรียบเทียบกับความเป็นมนุษย์อีกครั้ง แต่ไม่มีใครสามารถรู้ได้แน่ชัดว่าวัฒนธรรมของชาวโผล่วเรียนรู้มาจากสัตว์ พืช สิ่งของในเรื่องใดโดยตรงหรือไม่ และเมื่อไร ในสิ่งที่ผู้วิจัยอธิบาย ณ ที่นี้ก็คือการพับเข้าหากันมาจากการเปรียบเทียบวิธีคิดของสัตว์กับของชาวโผล่ว สำหรับชาวโผล่วแล้วพวกเขาใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำหรับการแปลความหมายแล้วนำมาสร้างเป็นปรัมปรา การนิยามศีลธรรมก็มีความแตกต่าง

Ref. code: 25595424300118AUW

จากสังคมภายนอกป่าทุ่งใหญ่ การย้ายออกไปสู่พืชและสัตว์และการพับนำกลับมารวมเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ “ศีลธรรมของสัตว์” มีความเป็นไปได้ เช่น “ศีลธรรมของสัตว์ พันธุ์พืช และสิ่งของ” รุกขจือ (รุกขชาติ) มีศีลธรรมของตนที่จะต้องยอมให้มนุษย์ตัด ฟัน เผา เพื่อนำมาสร้างบ้าน หรือถางพื้นที่เพื่อปลูกข้าวได้ และคนก็มีสิ่งที่แลกเปลี่ยนด้วยการเคารพรุกขจือ ไม่ทำร้ายตอไม้ ฯลฯ ชาวโผล่ว ต้องนับถือ ดังกรณีที่พ่อแม่เด็กทารกนำ “รกเด็ก” แขวนไว้กับต้นไม่ใหญ่ นั่นก็เพราะต้นไม้ใหญ่มีอายุยืนยาวเหมือนกับคนสูงวัยมากกว่าทุกคนในหมู่บ้าน “รก” คือสายสะดือที่ดูดซึมอาหารเมื่อเด็กทารกอยู่อาศัยในครรภ์ของแม่ เช่นเดียวกับต้นไม้ที่ดูดซึมอาหารจากดิน เป็นต้น นอกจากนี้ชาวโผล่วยังบูชาต้นข้าวเพราะมีนิทานกึ่งประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์กะเหรี่ยงทั้งชาวโผล่วและชาวปกากญอ ว่า “พิบือโย” ยายผู้สูงวัยได้รับอุบัติเหตุเสียชีวิตและ “หล่า” ของยายได้ไปเกิดเป็นข้าวสำหรับให้คนกิน ดังนั้นจึงมีพิธีกรรมต่าง ๆ มากมายที่รองรับการนำเข้าต้นข้าวเข้าสู่วัฒนธรรมชาวโผล่ว

Ref. code: 25595424300118AUW

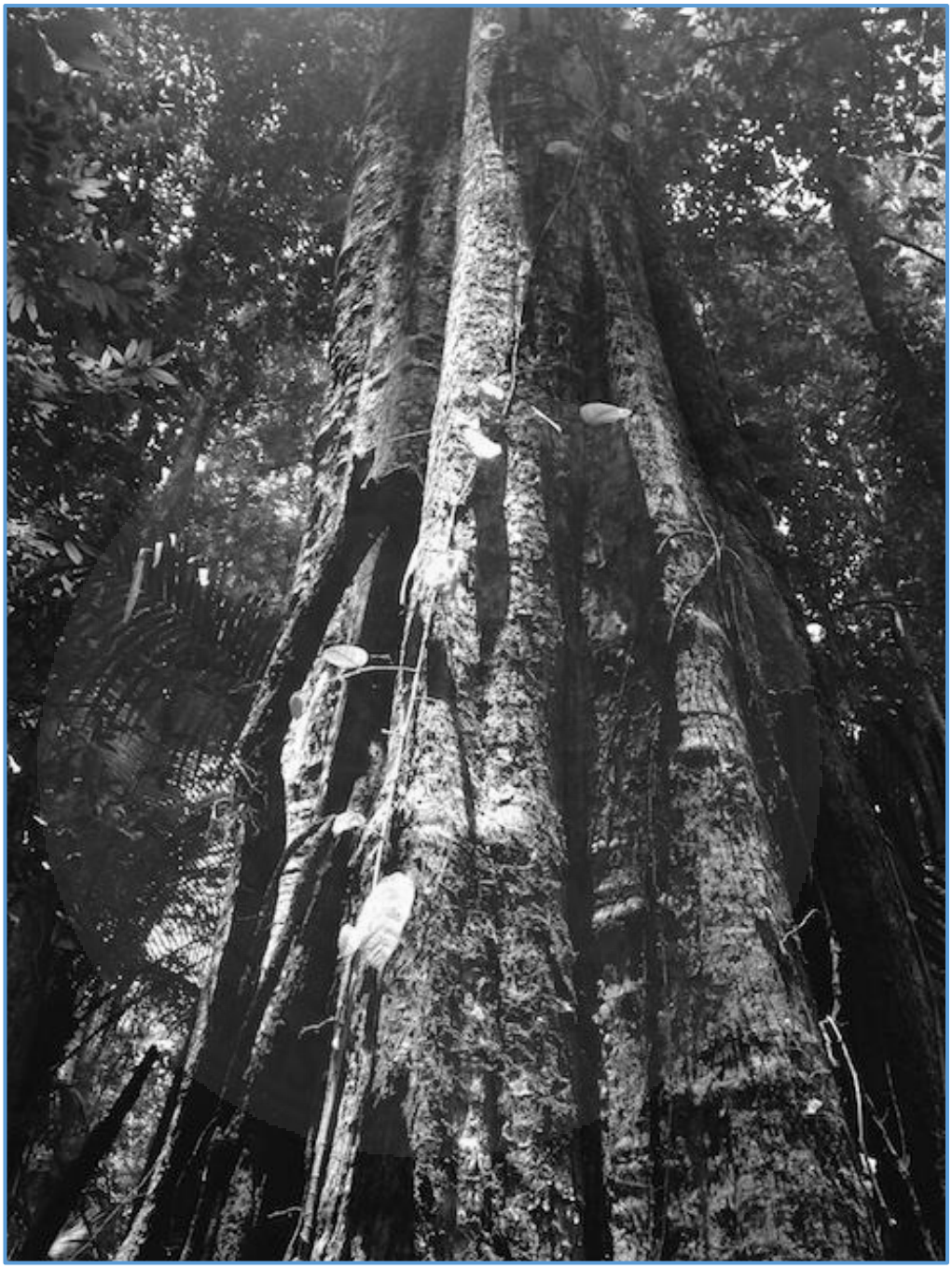

ภาพที่ 3.6 ต้นไม้ใหญ่คือชีวิตที่มีอายุยืนยาวเหมือนกับเป็นญาติผู้ใหญ่ที่ต้องเคารพ เมื่อเด็กเกิดมาชาวโผล่วจะนำรกมาฝากไว้กับต้นไม้ใหญ่ เด็กที่วัยใกล้เคียงกันหากนำรกมาแขวนต้นไม้เดียวกัน เขาจะกลายเป็นเสี่ยว (sole mate) กันไปตลอดชีวิต เสี่ยวคือเพื่อนที่มีหน้าที่ในการดูแลกันและกันและต้องดูแลต้นไม้ต้นเดียวกัน

Ref. code: 25595424300118AUW

ชาวโผล่วมีประเพณีการสั่งสอนการตักเตือนและการตอกย้ำศีลธรรม ความเป็นตัวตนของชาวโผล่วมาจากการอ้างอิงถึงสัตว์เป็นจำนวนมาก จากการศึกษาภาคสนาม มีนิทาน คำสอนและเรื่องเล่ามากมาย ที่สามารถนำมาเป็นตัวอย่างสำหรับอธิบายการย้ายจุดยืนของมนุษย์เพื่อเข้าใจวิธีคิดอื่น การสร้างเป็นภาพแทน การนำกลับมานิยามความเป็นมนุษย์ รับรองข้อเสนอของผู้วิจัย

หากใครไม่เคยเห็นภาพงูเหลือมรัดพันตัวเก้งมากว่าสองรอบ คนนั้นคงจินตนาการไม่ออกและไม่รู้สึกถึงความน่ากลัว หากได้เห็นภาพหัวของงูกำลังอมร่างของเก้งเข้าไปในลำตัวของมันแล้วเป็นการยากที่จะลืม และหากผู้พบเห็นมีความสามารถที่จะหยุดยั้งเหตุการณ์ก่อนที่เก้งจะตายเราอาจจะกระทำโดยเร็ว เพราะความสงสารที่มีต่อเก้ง สิ่งนี้คือการมีศีลธรรมที่คนทั่วไปมีหรือคิดว่าต้องทำเพราะเห็นใจเก้ง แต่สำหรับชาวโผล่วพวกเขาอธิบายเหตุการณ์ว่างูเหลือมกินเหยื่อขนาดใหญ่เมื่อไหร่มันจะนอนนิ่งเหมือนเข้าสมาธิไม่ย้ายไปไหน เหยื่อในท้องหมดเมื่อไหร่มันก็จะสำรอกกระดูกออกมาทางปาก เวลาที่ชาวโผล่วเห็นงูเหลือมกำลังกินเหยื่อความจริงแล้วจะฆ่างูก็ได้ แต่งูเหลือมมันหาอาหารยากมาก กว่าจะได้กินอาหารแต่ละครั้งต้องใช้เวลายาวนาน บางครั้งอาจรอถึงสัปดาห์ หรือครึ่งเดือน มันเลื้อยช้ากว่าสัตว์ที่มันได้เป็นอาหาร เป็นเพราะเจ้าป่าเจ้าเขาให้สัตว์เดินมาหางูเหลือมเอง. กว่ามันจะได้กินมันต้องทนหิวมาตั้งนาน ชาวโผล่วอธิบายว่า “เจ้าป่า” เลือกสัตว์ให้เป็นอาหารงูเหลือม

> พวกเราไม่ฆ่ามันถึงจะอันตรายเพราะสงสาร กว่ามันจะกินได้แต่ละครั้งต้องอดทน พ่อเคยสอนว่า “อดให้อดอย่างงู กินก็ให้กินอย่างงู (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, นายจะ หมู่บ้านไกเนเอะ)

ชาวโผล่วไม่ได้สงสารเก้งแต่สงสารงูเหลือม เขาจำลองแบบตัวเองในฐานะผู้ล่า ซึ่งชาวโผล่วก็ล่าเก้งเป็นอาหารด้วยเช่นกัน เข้าไปรู้สึกถึงงูเหลือมว่ามันคงหิว หากชาวโผล่วไม่มีอาหารก็คงรู้สึกหิวเช่น งูเหลือม และ “ความหมาย” ที่แปลความออกมาได้ก็คือการอดทนรอเพื่อได้ทำในสิ่งที่ต้องการ และก็ควรมีความสุขกับ “ผล” ที่ได้รับจากการรอคอย โดยไม่เสียใจว่าได้ผลตอบแทนที่ได้รับมาจะมากน้อยเพียงใด

สิ่งที่พบจากคำอธิบายก็คือชาวโผล่วได้ใช้มุมมองของงูเหลือมเพื่อเข้าใจความเป็นมนุษย์ การพับตนเองเข้าไปสู่งูเหลือมแล้วถอยออกมาสู่ตัวตนของตนเองทำให้เกิดการประกอบรวมเข้าด้วยกันของศีลธรรมของงูเหลือมและศีลธรรมของมนุษย์

ชาวโผล่วเข้าใจต่อนิเวศนวิทยาของงูเหลือมเป็นอย่างดี และการมองงูเหลือมกินเหยื่อก็เช่นเดียวกันกับที่คนกินเก้ง ชาวโผล่วจึงเข้าใจมันผ่านมุมมองสัตว์ผู้ล่าด้วยกัน จากนั้นก็พัฒนาเป็นคำกลอน ไว้สอนลูกหลาน ซึ่งไม่รู้ว่าเรื่องคำกลอนนี้ถูกสร้างขึ้นมาโดยใครและเมื่อไหร่ “อดให้อดอย่างงู

Ref. code: 25595424300118AUW

กินก็ให้กินอย่างงู” คำสอนนี้เป็นสิ่งที่น่าจดจำและก็จำได้ง่ายมาก เมื่อรูปสัญญะงูเหลือมพันตัวเก้งแสดงขึ้น ความหมายของสัญญะก็ถูกนำเข้ามาประกอบรวมเข้าด้วยกัน และเกิดเป็นความหมาย “อดให้อดอย่างงู กินก็ให้กินอย่างงู”

ชาวโผล่วได้นำปรัมปรา เรื่องเล่า และประวัติศาสตร์มาสร้างเป็นสัญลักษณ์ บอกต่อคนรุ่นใหม่สอนให้ถอดรหัสที่มีอยู่ในปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ ลูกหลานชาวโผล่วได้เรียนรู้สิ่งที่แฝงอยู่ในภาพแทน พวกเขาอ้างอิงถึงวิธีคิดของงูเหลือม สร้างเป็นความเข้าใจต่องูเหลือม ความคิดที่มีต่องูเหลือมถูกกลมกลืนกับภาพหลักฐานเชิงประจักษ์ และแล้วงูเหลือมก็ถูกนำมาใช้เปรียบเทียบกับคน สิ่งนี้คือการทำงานการเผชิญกับภาพแทนธรรมชาติของชีวิตป่า และพับให้ชาวโผล่วเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งกับชีวิตป่าไปด้วย

การสร้างศีลธรรมของชาวโผล่วทำโดยการจำลองตัวแบบ (mimesis) เข้าไปคิดแบบงูเหลือมแล้วซึมซับ (absorb) มาสร้างเป็นต้นแบบ (prototype) ขึ้นมาใหม่อีกครั้งโดยกลืน (merge) หรือพับตนเองเข้าไปด้วย หลังจากนั้นก็ย้ายตนเองออกมาเป็นมนุษย์ที่เลียนแบบจาก “ตัวแบบ” ที่ตนเองจำลองขึ้น กล่าวโดยสรุปแล้วตัวแบบที่เกิดขึ้นคือการผสมปนเประหว่างความคิดของชาวโผล่วและวิธีคิดของงูเหลือม ไม่ใช่จากชาวโผล่วฝ่ายเดียว และชาวโผล่วก็ฉวยใช้ประโยชน์ธรรมชาติโดยการซึมซับธรรมชาติจริง ๆ ของสัตว์ เข้ามาเป็นธรรมชาติในเชิงความคิด

ตัวอย่างสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการไม่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร ชาวโผล่วมีประเพณีไม่เลี้ยงสัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร ซึ่งเรื่องนี้เป็นข้อห้ามบรรพบุรุษ สำหรับคนภายนอก เช่น ข้าราชการที่เข้ามาพัฒนา ไม่สามารถเข้าใจวิธีคิดชาวโผล่วได้เลย และเป็นเรื่องที่ดูซ่อนเร้นลึกลับมาก ผู้อาวุโสชาวโผล่วคนหนึ่งจากหมู่บ้านจะแก อายุประมาณ 90 ปี ได้อธิบายว่า

> เมื่อเราเลี้ยงสัตว์เลี้ยง เช่น แมวเราก็อดที่จะรักมันเช่น ลูกไม่ได้ หากเราเลี้ยงไก่แล้วเราคิดตลอดเวลาว่าเราจะกินมัน เราเลี้ยง เราให้อาหาร ให้มันอยู่ในบ้าน...เราไม่สามารถหยุดรักและหยุดสงสารมันได้ แต่เราก็คิดตลอดเวลาว่า เราจะฆ่ามันในวันหนึ่ง...เรากำลังเพาะความรักและเราก็เพาะความคิดที่จะฆ่าไปด้วยตลอดเวลา คนรุ่นเก่าถึงได้สั่งไว้ว่าไม่ให้เลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารเมื่อเราไม่หิว เราก็ไม่ล่า นั่นทำให้เราไม่ต้องคิดตลอดเวลาว่าเราจะฆ่าใคร (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, นายย่องหม่องฉี่ หมู่บ้านวาจุคุ)

ชาวโผล่วเปรียบเทียบความเป็นมนุษย์กลับไปนิยามสัตว์ ความเผื่อแผ่ในฐานะของมนุษย์ ครอบครัวและเครือญาติ ถูกนำมาประกอบรวมเข้ากับภาพแทนให้แก่ชีวิตของสัตว์เลี้ยง และ

Ref. code: 25595424300118AUW

การพับไปพับมาทั้งรูปธรรมและนามธรรม รูปธรรมคือรูปสัญญะที่มาจากธรรมชาติ และนามธรรมความคิดทั้งจากของคนและสัตว์ เกิดการแลกเปลี่ยนกันขึ้นกลายเป็นภาพแทนที่ใช้รวมกันในป่า

3.6 เสือขโมย: การรู้ตัวตนของเสือว่ากำลังละเมิดทรัพย์สินส่วนบุคคล

ชาวโผล่วอธิบายเกี่ยวกับสัตว์จากการที่เขาสัมผัสได้ว่าสัตว์สามารถคิดได้ มีความฉลาด มีเหตุการณ์จำนวนมากที่เวลาชาวโผล่วเล่าเรื่อง คล้ายกับการอธิบายเกี่ยวกับคน เช่น การมีความฉลาดเฉลียว ความเจ้าเล่ห์ เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นที่หมู่บ้านทิไลป้า เสือโคร่งได้เข้ามาล่าวัวที่ชาวโผล่วเลี้ยงไว้ที่พื้นที่ป่ารอบนอกหมู่บ้าน ความโกลาหล ตระหนก ความกังวล แผ่ไปทั่วหมู่บ้าน ชาวโผล่วหญิงชายจำนวนมากพูดถึงเรื่องนี้ เจ้าของวัวได้ชักชวนกลุ่มผู้ชายที่เป็นเจ้าของวัวคนอื่น ๆ ติดตามเสือโคร่งเพื่อแย่งวัวกลับมา วัวเลี้ยงได้รับการสนับสนุนจากโครงการของรัฐ ตามนโยบายลดการล่าสัตว์ป่าให้ชาวโผล่วเลี้ยงสัตว์ไว้กินเป็นอาหาร การล่าสัตว์ป่าอาจจะเป็นเหตุให้กรมป่าไม้ขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ ความจริงแล้วการนำวัวมาให้ชาวโผ่วเลี้ยงเป็นเพราะกระทรวงมหาดไทยเป็นห่วงชาวโผล่ว และแสดงการสนับสนุนให้ชาวโผล่วอยู่ในพื้นป่าที่ได้ แต่ก็ไม่ต้องการขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐด้วยกันอย่างโจ่งแจ้ง จึงนำเสนอทางออกให้ชาวโผล่วเลี้ยงสัตว์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร เพื่อใช้เป็นข้ออ้างว่าชาวโผล่วไม่ล่าสัตว์ นอกจากนี้ก็ยังให้เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ฉีดยาเพื่อกันโรคระบาดและโรคติดต่อ มีการเหน็บใบหูเพื่อทำบาร์โคดและบอกวันที่ฉีดวัคซีน แต่การนำวัวที่ไม่มีประสบการณ์ในการต่อสู้เอาตัวรอดกับสัตว์ป่าเข้ามาไว้ในป่าก็เหมือนกับการมีอาหารที่พร้อมบริโภคไว้สำหรับสัตว์ผู้ล่า วัวเลี้ยงกลายเป็นเหยื่ออันโอชะและล่าง่ายแสนง่าย วัวจึงนำเสือเข้ามาใกล้หมู่บ้านมากเกินไป เสือล่าวัวไปหลายครั้ง ทำให้คนและเสือกลายเป็นศัตรูกันมากยิ่งขึ้น เจ้าของพยายามปกป้องทรัพย์สินโดยการจ้างกะเหรี่ยงฝั่งพม่ามาเฝ้าวัว แต่อย่างไรก็ตามคนไม่สามารถเฝ้าได้ตลอดเวลาและดูแลไม่ทั่วถึง

ชาวโผล่วอธิบายว่าเสือที่เข้ามาล่าวัวมีการแสดงท่าทางเช่นเดียวกับคนขโมยของ ความสนใจอยู่ที่ทำไมเสือจึงถูกกล่าวหาว่าเป็น “ขโมย” การขโมยโดยเสือนั้นเขาขโมยอย่างไร ชาวโผล่วอธิบายว่าเหยื่อของเสือโคร่งที่ถูกฆ่าไม่ว่าจะเป็นเก้ง กวาง ลูกหมูป่า เสือจะนำไปซ่อนเพื่อรอให้เน่าและไม่ไกลจากที่ล่ามากนักและกลับมากินในภายหลัง ส่วนการขโมยวัวนั้นแตกต่างออกไป เพราะเมื่อมันฆ่าวัวชาวโผล่วแล้วเสือได้นำไปซ่อนไกลจากที่มันล่ามาก ชาวโผล่วให้รายละเอียดว่าเสือโคร่งจะสะพายเหยื่อที่มันล่าไว้บนหัวไหล่ แล้วสะพายแล่งไขว้ไปอีกฝั่งหนึ่งของตัวมันเพื่อรับน้ำหนักเอาไว้ มันจะใช้ปากกัดส่วนลำตัวด้านบนของเหยื่อไว้ไม่ให้หลุด ด้วยท่าทางแบบนี้พวกเขาจึงอธิบายว่าเสือขโมยวัว เสือจึงดูมีสถานภาพที่สูงกว่าปกติคือเป็น “เสือขโมย” ไม่ใช่แค่เสือโคร่ง การ

Ref. code: 25595424300118AUW

จำลองแบบของชาวโผล่วเช่นนี้ทำให้เสือดูคล้ายคน คือ “เป็นขโมยได้” พวกเขาสร้างภาพและกล่าวโทษเสือว่ามันมีความคิดเป็นขโมยเพราะมันรู้อยู่แล้วว่าวัวเลี้ยงโดยคน ไม่ใช่ป่าเลี้ยง การอธิบายเช่นนี้จึงสร้างภาพแทนให้แก่เสืออีกครั้งว่าเสือ “มีความเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินส่วนบุคคล” (ชาวโผล่วไม่ได้อธิบายด้วยคำว่าทรัพย์สินส่วนบุคคล) และการล่าเหยื่อที่เป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลคือการขโมย

ในความจริงแล้วไม่ว่าชาวโผล่วหรือใครที่ไหนก็มีความเกรงกลัวเสือและพยายามไม่ยุ่งเกี่ยวด้วย สำหรับเสือที่รุกล้ำเข้ามากินวัวในพื้นที่เลี้ยงสัตว์ทั้งที่พวกเขาได้แสดงความเป็นเจ้าของ เช่น การสร้างรั้วและการเฝ้าวัวเลี้ยง การขโมยวัวทำให้พวกเขามีการแสดงท่าทางที่แตกต่างออกไป คือตามเสือเพื่อนำวัวคืน

การแสดงท่าทางเป็นปฏิปักษ์ต่อเสือเกิดขึ้นจากการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันกับเสือที่มีพลวัตจากการนำเข้าวัวสายพันธุ์ใหม่เข้าสู่ป่า ดังนั้นจึงทำให้เสือและคนกลายเป็นศัตรูกันมากยิ่งขึ้น จากการติดตามเสือเพื่อทวงวัวคืน ทำให้เสือแสดงท่าทางแตกต่างจากการกินสัตว์ป่าทั่วไป คือเสือรู้ว่าจะถูกติดตาม เสือจึงแบกวัวและอำพรางรอยเท้าของตนเอง เช่น การสลับเดินในลำห้วยเป็นระยะเพื่อพรางรอย ชาวโผล่วก็ตามอย่างไม่ลดละถึงสองวันเต็ม พวกเขาพบรอยเสือเป็นระยะแต่อย่างไรก็ตามเสือไม่ทัน ในที่สุดก็ผิดหวังและคิดว่าเนื้อวัวคงเน่าแล้วและเหนื่อยล้า พวกเขาไม่ได้แค่ต้องการแย่งเอาวัวจากเสือมากิน แต่พวกเขาต้องการสื่อสารให้เสือรู้ว่าเจ้าของวัวไม่ยอมให้มันทำตัวเป็นขโมย

ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเสือและชาวโผล่วคือการสื่อสาร การสื่อสารอาจจะเป็นการสื่อไปยังศัตรูเพื่อสร้างอาณาเขต โดยแสดงให้เห็นเด่นชัด เช่น รั้วกั้น คนถือปืนเฝ้าวัว เป็นต้น เพื่อปกป้องพื้นที่และสัตว์เลี้ยง เสือเองก็รับการสื่อสารจากคนเช่นกัน ดังที่มันนำวัวไปกินไกลหมู่บ้าน ในเรื่องเสือขโมยทำให้เห็นว่าชาวโผล่วได้ใช้มุมมองของศัตรูเพื่อเข้าใจวิธีคิดและมีปฏิสัมพันธ์กับเสือในบทบาทที่แตกต่างออกไป เมื่อมีสถานการณ์ใหม่เข้ามาในหมู่บ้าน เช่น โครงการพัฒนาของรัฐ เป็นต้น *“เสือคิดได้แต่ไม่ฉลาดเท่าคน หมีทำห้างได้แต่ไม่รู้ว่าจะหลบฝนอย่างไร”*

การอธิบายเกี่ยวกับเสือมีหลายเรื่อง บางเรื่องเกี่ยวกับการนำเสนอตนเองว่ามีความเหนือกว่าเสือในบางแง่มุม ชาวโผล่วกลัวเสือและสังเกตเสือ และก็สงสัยว่า “เสือมันคิดเป็นหรือไม่” ผู้สูงวัยชาวโผล่วหม่องทุอุได้เล่าประสบการณ์ในวัยเด็กว่า พ่อของตนสอนการเป็นพรานล่าสัตว์ด้วยการพาเที่ยวป่าที่แม่น้ำแม่กลอง (จังหวัดตากในปัจจุบัน) พ่อให้เขาดูเสือว่ายน้ำข้ามแม่น้ำ เขาปีนต้นไม้และแอบมองเสือ เสือว่ายน้ำข้ามแม่น้ำไปและมาหลายรอบ เขาเห็นมันยืนนิ่ง ๆ มองกลับไปยังฝั่งที่มันเพิ่งว่ายน้ำข้ามมา เสร็จแล้วก็ว่ายกลับฝั่งเดิมอีกครั้ง เขาเห็นเสือมีการแสดงท่าทางแปลก ๆ แต่ไม่สามารถเข้าใจได้ ในที่สุดเมื่อเสือเดินจากไป พ่อของเขาถามว่าเขาคิดอย่างไร เขาตอบว่า

Ref. code: 25595424300118AUW

เสือฉลาดมาก มันช่างคิด ขี้สงสัย มันสงสัยว่า ก่อนที่มันจะว่ายน้ำข้ามแม่กลองมันคงหมายตาเอาไว้ว่าจะว่ายข้ามไปที่หนึ่ง แต่เวลาข้ามแม่กลองแล้วทำไมมันเลื่อนออกไปไกลจากที่มันคาดหมายว่าข้ามไปถึง (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, หม่องทุอุ หมู่บ้านวาจุคุ)

ชาวโผล่วอธิบายว่าคนเข้าใจเรื่อง "ความเร็วสัมพัทธ์" ได้ เมื่อว่ายในน้ำที่ไหลร่างกายลอยอยู่ในน้ำ ทำให้เคลื่อนไปจากตำแหน่งที่ตนเองตั้งใจ แต่เสือไม่สามารถเข้าใจเรื่องนี้ได้ นั่นเป็นเพราะ *"เสือฉลาดก็จริง แต่คนฉลาดกว่าเสือ"*

ชาวโผล่วอ้างอิงว่าสัตว์คิดอย่างไรและอธิบายว่าตนเองคิดได้ดีกว่าพวกเขาจึงฉลาดกว่าเสือ การสร้างภาพแทนเสือก็เพื่อสร้างคำตอบให้แก่ตนเอคือการตอกย้ำความเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ การอ้างอิงเสือโดยการสลับจุดยืนตัวเองหยั่งถึงความคิดของสัตว์ และนำกลับมานิยามตนเอง ถึงแม้จะเห็นการอธิบายเปรียบเทียบสัตว์กับคน แต่คนก็สร้างความสำคัญให้แก่เผ่าพันธุ์ของตนเอง ส่วนเสือก็แสดงความเป็นปัจเจกอย่างชัดเจน แต่แตกต่างจากคน

สัตว์คิดอย่างไร เป็นประเด็นที่ชาวโผล่วเปรียบเทียบกับการคิดของคนอยู่เสมอ ตัวอย่างต่อไปนี้ผู้วิจัยได้ร่วมเดินป่ากับวัยรุ่นชาวโผล่วแห่งบ้านสะเนพ่อง ได้พบห้างบนต้นไม้ใหม่ในป่าลึก ห้างเป็นสิ่งประดิษฐ์ ไม่ได้เกิดขึ้นมาเอง ลักษณะมีไม้ที่ขัดกันไปมาอย่างซับซ้อนและหนา วัยรุ่นคนนั้นอธิบายว่าหมีทำห้างขึ้นมาเพื่อหลบฝน ซึ่งเป็นเรื่องที่เข้าใจยากมาก จึงเกิดข้อสงสัยว่าทำไมห้างตั้งอยู่กลางต้นไม้สูงแต่ไม่มีหลังคา

ชาวโผล่วอธิบายว่า "หมีไม่รู้ว่าฝนตกมาจากฟ้า" หมีรู้ว่าในลำห้วยและบนแผ่นดินมีน้ำ (น้ำผุด) เมื่อถึงเวลาฝนตกหนัก มันจึงคิดว่าน้ำกระเด็นจากลำห้วยขึ้นมาโดนตัว หมีจึงทำห้างบนต้นไม้สูงแล้วปีนต้นไม้ขึ้นไปอยู่บนห้างเพื่อหลบฝนที่กระเด็นขึ้นมาโดนตัว และหมีทำอย่างนี้มานานทุกรุ่น

จากร่องรอยแล้วเป็นเช่นนั้น มีรอยหมีตะปบเพื่อปีนต้นไม้ขึ้นไปบนห้างจริง แต่การหยั่งให้ถึงวิธีคิดของหมีนั้นเป็นไปไม่ได้ และยากยิ่งที่จะคาดเดาว่าหมีทำเช่นนั้นทำไม เรื่องเสือและหมีมีจุดร่วมสำคัญประการหนึ่ง คือ

-ชาวโผล่วอธิบายตนเองว่ามีความฉลาดมากกว่า มีเหตุผลที่เหนือกว่า
-เสือและหมีมีวิธีคิดเหมือนคน เช่น การเอาชนะธรรมชาติ

การสร้างภาพแทนให้แก่ธรรมชาติด้วยความเหนือกว่าในเชิงเหตุผล คือการกำหนดท่าทีของตนเองให้สอดคล้องกับเรื่องเล่าปรัมปราและวัฒนธรรม

Ref. code: 25595424300118AUW

ชาวโผล่วหาแง่มุมในการสร้างภาพแทนแก่ชีวิตอื่นจากมุมมองของชีวิตอื่น ตัวอย่างสองกรณีนี้ ภาพแทนของชาวโผล่วแสดงให้เห็นว่ามีการนำมุมมองของสัตว์กลับมาปรับเป็นความเข้าใจของมนุษย์ และอธิบายได้ว่าชาวโผล่วไม่ได้เป็นฝ่ายเก็บกดจากธรรมชาติ ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจของธรรมชาติฝ่ายเดียว ถึงแม้ชาวโผล่วจะย้ายจุดยืนไปมองเช่น เสือและหมีได้ แต่ชาวโผล่วเองก็คิดจากจุดยืนของตนเองว่าเขาสำคัญมากที่สุด นอกจากนี้มุมมองที่ได้รับการปรับใหม่แล้วได้ถูกนำมาใช้สำหรับการต่อรองในชีวิตประจำวันเพื่อการอยู่ร่วมกันในพื้นที่แห่งความสัมพันธ์ สัตว์เองก็มีจุดยืนของตนเองเป็นศูนย์กลาง ทำให้เห็นว่าทั้งสัตว์และคนถึงแม้จะมีพื้นที่การสื่อสารร่วม แต่ต่างฝ่ายก็เห็นว่าสายพันธุ์ตนเองสำคัญกว่า ดังนั้นทั้งชาวโผล่วและสัตว์ต่างก็เป็นอิสระจากกันและกัน

คำอธิบายของชาวโผล่วมาจากการพยายามข้ามไปมีจุดยืนของหมี เข้าไปนั่งในความคิดของหมีและอธิบายจากโลกที่เขาคิดว่าหมีเห็นโลกเช่นนั้น แตกต่างจากวิธีคิดที่แยกโลกของสัตว์เดรัจฉานออกจากโลกของสัตว์มนุษย์ผู้ประเสริฐกว่า และมนุษย์เท่านั้นที่สามารถมีความคิดที่ซับซ้อนได้

สำหรับชาวโผล่วแล้วเขาคิดว่าหมีมีความคิดความอ่านเข้าใจสถานการณ์พอสมควร แต่ยังขาดความเข้าใจโลกธรรมชาติที่เป็นจริง ในที่สุดการทำกิจกรรมของหมีในสายตาโผล่วนั้นมันกลับมานิยามความเป็นมนุษย์ของชาวโผล่วให้อยู่สูงกว่าหมี

การศึกษาชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ ทำให้พบว่ามีการอยู่ร่วมและต่างแลกเปลี่ยนจุดยืนผ่านการสื่อสารเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ต่างก็มีการนำชีวิตอื่นนำมาสร้างเป็นภาพแทนสำหรับชาวโผล่วซึ่งเป็นชนกลุ่มหลักของหัวข้อวิจัย พวกเขาได้ผูกเรื่องเป็นเรื่องเล่าปรัมปรา สิ่งนี้เองที่สัญญะถูกสร้างขึ้นจากป่า ไม่ใช่ป่าสร้าง แต่ชาวโผล่วได้รับสิ่งกระตุ้นจากป่าทั้งภาษา สัญญะ และเขาได้นำมาสร้างเป็นเรื่องเล่าปรัมปราที่อธิบายการรุกล้ำเข้าสู่ชีวิตป่า เป็นเรื่องเล่า ตำนาน นิทาน ผูกเป็นตัวละครปรัมปรา และถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อผลิตซ้ำและการสร้างความหมายเฉพาะของแต่ละบุคคล พวกเขาเรียนรู้จากภาพแทน และภาพแทนก็คือ “ความรู้” ภาพแทนเหล่านี้เองที่เป็นสิ่งกำหนดความเป็นโผล่ว ในเชิงปัจเจกที่ต่างปะทะ ต่อรอง และยอมรับให้เป็นตนเอง

Ref. code: 25595424300118AUW

3.7 หมูป่าและเจ้าหน้าที่ป่าไม้: การปรับตัวของเจ้าหน้าที่รัฐ

การนำภาพแทนมาปรับมุมมองแล้วกลับมานิยามตนเอง ในบางครั้งก็ “**นำชีวิตป่าเข้ามาสู่การต่อรองทางการเมือง**” กรณีชาวโผล่วหมู่บ้านสะเนพ่อง พวกเขาได้รับความเดือดร้อนจากหมูป่าโทนทำลายไร่ข้าว ชาวบ้านอธิบายว่าหมูป่าสร้างความเดือดร้อนเข้ามากินไร่ข้าวและสร้างความเสียหาย และหมูป่าโทนมีความเจ้าเล่ห์มากทำให้ชาวบ้านพยายามตามล่าแล้วแต่ก็ไม่สามารถตามได้

มุมมองของชาวโผล่วถ่ายเทไปที่คนภายนอกที่เข้ามาอยู่ด้วยกันเป็นเวลานานด้วย กล่าวคือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้รับมุมมองของชาวโผล่ว พวกเขาปรับความเข้าใจของคนในสำนักงานตนเองว่า “ข้าว” มีความสำคัญแก่ชาวโผล่วมาก หากไม่มีข้าวกิน ชาวโผล่วอาจจะล่าสัตว์หรือหาของป่าเพื่อให้มีชีวิตรอดและทำให้ป่าเสียหาย ซึ่งนั่นจะทำให้พวกเขาจะต้องขัดแย้งกับชาวโผล่วในกลุ่มที่หิวโหย มุมมองนั้นเมื่อเข้ามาแล้วทำให้พวกเขาต้องช่วยชาวโผล่วล่าสัตว์ที่เกเร รุกรานข้าวของชาวโผล่ว การที่ชาวโผล่วเรียกร้องเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือก็เพราะเจ้าหน้าที่มีปืนที่ทันสมัยกว่าตนเอง[2]

จากการปรับมุมมองจากการอนุรักษ์สัตว์กลายมาเป็นมุมมองที่มีร่วมกันกับชาวโผล่ว เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้จัดชุดกำลังร่วมกับชาวบ้าน ใช้ปืนทันสมัยออกตามล่าหมูป่า ในคืนนั้นพวกเขาเฝ้ารอยิงหมูป่าบนห้าง แต่หมูป่าเจ้าเล่ห์หนีรอดไปได้ พวกเขาจึงออกติดตามหมูป่าตั้งแต่เวลาประมาณ 4 ทุ่ม จนข้ามวัน โดยไม่ได้หยุด แต่จนแล้วจนรอดพวกเขาก็ติดตามหมูป่าไม่ทัน ทั้ง ๆ ที่มันทิ้งรอยไว้เป็นระยะ บางครั้งก็ตั้งใจอำพรางรอยของมันเอง พวกเขาติดตามจนกระทั่งถึงเวลาดึกของอีกวันหนึ่ง จึงพบว่าหมูป่าวกทำมุมกลับมายังไร่ถัดไปที่มันยังไม่ได้เข้าไปกิน การตามล่าหมูป่าครั้งนั้นล้มเหลว สิ่งที่น่าสนใจก็คือการเห็นความจริงของโลกชีวิตป่าที่มีร่วมกันระหว่างชาวโผล่วและเจ้าหน้าที่ประจำการหน่วยป่าไม้ เช่น หมูป่าทำลายพืชไร่และชาวบ้านจำนวนหนึ่งเดือดร้อน การสร้างความร่วมมือกันล่าหมูป่าเพื่อลดผลกระทบ ซึ่งเป็นมุมมองที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ถูกพับเข้าไปประกอบรวมเข้ากับชีวิตป่า อยู่ในเงื่อนไขของการอยู่รอดร่วมกันของชีวิตป่า ที่ต้องต่อสู้ ต่อรอง และแลกการสื่อสารกับชีวิตป่า ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมาก โดยที่นักวิจัยสัตว์ป่าจากทางราชการไม่น่าจะเข้าใจความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ ความเข้าใจในการใช้เหตุผลที่แตกต่างกันมาจากจุดยืนที่แตกต่างกัน

---

[2] นอกจากนี้หน่วยป่าไม้อยู่ไกลเมืองดังนั้นเจ้าหน้าที่ป่าไม้มักจะยืมข้าวของชาวบ้านกินกันเป็นประจำ เมื่อมีรถเข้ามาแล้วก็จะกินข้าวของหลวง เมื่อเงินเดือนออกจึงนำเงินไปใช้หนี้ แต่ในบางครั้งหากข้าวถูกทำลายเสียหายชาวบ้านก็ไม่มีข้าวให้ป่าไม้ยืมกิน นั่นเท่ากับว่าคามเดือดร้อนเรื่องข้าวเป็นความเดือดร้อนร่วมกันของชาวโผล่วและเจ้าหน้าที่ป่าไม้

Ref. code: 25595424300118AUW

ผู้วิจัยเสนอว่าควรสร้างการแลกเปลี่ยนมุมมองระหว่างคนใน คือชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่อยู่ในป่าทุ่งใหญ่กับนักวิจัยภายนอก ให้ทดลองเปลี่ยนมุมมองมาที่ชาวโผล่ว อาจจะทำให้สามารถพัฒนาวิธีการอนุรักษ์ป่าแบบใหม่ที่ไม่เคยมีในหน่วยงานราชการเลยก็ได้

ชาวโผล่วบางคนไม่ค่อยชอบใช้วิธีการล่าหมูป่าหรือการทำห้างเฝ้าไร่ หมูป่ามีประสาทสัมผัสที่ดีในเรื่องการดมกลิ่น มันวิ่งติดตามกลิ่นข้าวไร่ที่สุกแล้ว ชาวโผล่วคิดว่าหากใช้เศษเสื้อผ้าเก่านำมาหมักกับผงซักฟอก แขวนกับราวที่ขึงขวางตลอดแนว น่าจะทำให้หมูป่าไม่ได้กลิ่นข้าวเพราะรู้สึกฉุนและไร่ข้าวก็จะปลอดภัย ชาวโผล่วใช้ผงซักฟอกเพราะเขาทราบว่าหมูป่ามีประสาทการรับรู้กลิ่นที่ดีมาก โดยการทำให้กลิ่นของข้าวถูกกลบด้วยกลิ่นฉุนของผงซักฟอก เพื่อล่อลวงให้หมูป่าไปกินข้าวที่ไร่คนอื่น พัฒนาจากการข้ามไปมีมุมมองของหมูป่า คิดอย่างหมูป่า และล่อให้หมูป่าหันเหทิศทางไปที่อื่นเพื่อให้แปลงข้าวรอดปลอดภัย

สำหรับชาวโผล่วบางคนก็เฝ้าไร่โดยการทำห้างไว้สูง ๆ หรือผูกเปลบนต้นไม้ แต่เป็นเรื่องอันตรายมาก บางคนยิงลูกตนเองเพราะคิดว่าเป็นหมูป่า บางคนตกจากห้างได้รับบาดเจ็บ แต่ก็ยังมีคนใช้วิธีการเฝ้าบนห้างกันสัตว์เข้าไร่อยู่ทุกหมู่บ้าน พวกเขาก็จะใช้ไฟฉายส่องไปยังสัตว์ เมื่อหมูป่ามองมายังไฟฉาย ก็จะคิดว่าเป็นพระจันทร์ที่พวกมันเห็นทุกคืน สัตว์จะยืนนิ่งเหมือนถูกสะกดจิต นั่นแหละชาวบ้านก็จะเริ่มยิง ไฟฉายสมัยใหม่พัฒนาขึ้นมากสามารถนำมาคาดไว้กับศีรษะ และมีฟิลเตอร์สำหรับกรองแสงให้เป็นสีเหลืองแถมมาด้วย ชาวโผล่วอธิบายว่าหมูป่าและสัตว์ชอบมองพระจันทร์เหมือนสะกดจิต ฟิลเตอร์แสงสีเหลืองทำขึ้นมาเพื่อทำให้สัตว์หยุดอยู่กับที่และสามารถยิงได้ ผู้อาวุโสซึ่งได้รับการยอมรับเรื่องการล่าสัตว์ป่าอธิบายว่า “แสงไฟคล้ายกับวันพระจันทร์เต็มดวง” เขาเคยเที่ยวป่าและเห็นกวาง กระทิง ยืนมองพระจันทร์เป็นช่วง ๆ ในวันพระจันทร์เต็มดวง "*สัตว์ชอบมองพระจันทร์ เมื่อเห็นไฟมันเลยไม่กลัวไฟ*”

มีชาวบ้านไม่กี่คนที่ทนไม่ได้จนต้องจัดคณะคนออกล่าหมูป่าเพราะโดยส่วนใหญ่พวกเขากลัว โดยเฉพาะหมูโทนดุร้าย ไม่อยู่เป็นฝูง มีเขี้ยวและฟันแหลมคมกว่า หากพบหมูป่าเป็นฝูงไม่อันตราย ผู้นำฝูงส่วนใหญ่เป็นตัวเมียจะพาหมูป่าวิ่งหนีคน สัตว์โทนมีความทะนงตนไม่กลัวใคร การล่าและการตามรอยสัตว์ที่ทำลายพืชไร่เป็นเรื่องอันตรายมาก ชาวโผล่วบางคนถูกหมูป่าชนจนเนื้อบริเวณขาอ่อนถูกเขี้ยวขวิดจนเนื้อแหว่ง

เรื่องเล่าบางเรื่องก็เป็นเรื่องความอดทนต่อความเจ็บปวดเพื่อที่จะมีชีวิตรอดของสัตว์ป่า ชาวโผล่วที่หมู่บ้านกองม่องทะเคยพบรอยเสือติดกับดักจากลวดสลิง ร่างกายและอวัยวะของเสือขายในตลาดมืดได้ ราคาสูงถึงตัวละ 300,000 บาท (ไทยพีบีเอส, 2556) ป่าทุ่งใหญ่จึงถูกรุกรานจากนายพรานต่างถิ่นลักลอบเข้ามาทำกับดัก เสือพยายามดิ้นให้หลุดจากกับดัก มันใช้ปากกัดลวดจนขาด ร่องรอยเสือวิ่งไปวิ่งมาจนลวดพันรอบต้นไม้ใหญ่ กระทั่งเปลือกไม้ทั้งหมดร่อนออกมา เมื่อมี

Ref. code: 25595424300118AUW

การพบเหตุการณ์คนภายนอกเข้ามาล่าสัตว์ ชาวโผล่วจะรู้สึกไม่พอใจมาก พวกเขาเคยประสานกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้และร่วมกันจับพรานภายนอกหลายครั้ง บางครั้งก็เป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ หรือบางครั้งก็เป็นเรื่องสัตว์ที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น เช่น มีบางช่วงที่กระทิงย้ายถิ่นเข้ามาใกล้หมู่บ้านเนื่องจากไฟป่าลามทุ่งหญ้าช่วงหน้าแล้ง ชาวโผล่วอาวุโสมักจะเตือนไม่ให้ลูกหลานล่ากระทิงในช่วงนั้น เพราะกระทิงหนีร้อนมาพึ่งเย็นใกล้หมู่บ้าน ในความจริงแล้วพื้นที่อยู่อาศัยของชาวโผล่วไม่ใช่ที่อยู่อาศัยของกระทิง เพราะไม่มีโป่ง ไม่ค่อยมีทุ่งหญ้า มีเพียงไร่ซากที่ทิ้งร้างซึ่งพืชในไร่ซากเพียงพอสำหรับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดไม่ใหญ่นัก การที่กระทิงเข้ามาใกล้หมู่บ้านนั่นแสดงว่าพวกมันเดือดร้อนจริง ๆ

ในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ในป่าก็มีความสัมพันธ์กับชีวิตในป่าอย่างคาดไม่ถึง เช่น ช่วงเวลาไผ่ตาย ทำให้เกิดฝูงหนูป่าซึ่งน่ากลัวมาก พวกมันรวมตัวกันเป็นฝูงนับพันตัว ช่วงเวลาไผ่ตายคนที่นี่เรียกว่า “ไผ่ตายขุย” ต้นไผ่หมดอายุและตายพร้อมกันมาก ๆ ต้นไผ่หลายพันไร่หรืออาจจะเป็นหมื่นไร่ ออกดอกและมีเมล็ดซึ่งมีแป้งจำนวนมากร่วงหล่นบนพื้นมากมาย เมล็ดไผ่ที่มีแป้งเป็นอาหารสำหรับสัตว์ป่าและหากคนต้องการกินแทนข้าวก็สามารถทำได้ ทำให้หนูและสัตว์ป่าจำนวนมากขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว เมื่อฝูงหนูหาดอกไผ่กินหากวิ่งผ่านไร่ข้าวชาวบ้านมันก็จะกินข้าวจนหมดแล้วก็ย้ายที่ไปเรื่อย ๆ ชาวโผล่วเล่าให้ฟังว่า ช่วงเวลาที่ไผ่ออกดอก กินเวลามากกว่า 5 ปี จึงจะหมดทั้งป่า เมื่ออาหารหลักคือดอกไผ่หมด หนูก็จะมีจำนวนลดลงไปเอง เมื่อดอกไผ่ร่วง ไฟป่าเผาในหน้าแล้ง ดอกไผ่งอกบานสะพรั่งกลายเป็นทุ่งหญ้าไผ่ขนาดใหญ่ ต้นไม้ชนิดอื่นงอกแซมบ้าง ไฟไหม้ในหน้าแล้งถัดไปอีกครั้ง หญ้าไผ่ที่งอกเต็มป่าที่ไม่แข็งแรง งอกสู้กับไผ่แข็งแรงไม่ทัน ก็พ่ายแพ้ไป ส่วนไผ่นั้นมีลำต้นใต้ดินสามารถงอกได้ทันทีเมื่อฝนมาเยือนและสร้างความชุ่มชื้น เป็นเช่นนี้อีกประมาณ 5 ปี

ความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดจึงจะเกิดขึ้น ไผ่ที่งอกเป็นหญ้าไผ่เต็มท้องทุ่งและเริ่มจัดตัวเองเป็นกอ ต้นไผ่ที่ไม่แข็งแรงไม่สามารถงอกได้ทันไผ่ที่งอกได้เร็วกว่าทำให้ต้นไผ่ต้นนั้นงอกเอาชนะแย่งแสงอาทิตย์และแทงก้านใบออกมาเป็นกอไผ่ ต้นไม้ที่ต่อสู้กับไผ่ได้มีบ้างเหมือนกันแต่น้อยมาก ป่าบางแห่งสามารถเห็นได้ว่ามีไม้ใหญ่และสูงมากตระหง่านอยู่ เราไม่สามารถรู้ได้ว่าป่าดิบแห่งนี้ผ่านการต่อสู้กันระหว่างการพยายามเอาชีวิตรอดมายาวนานเพียงใด ต้นไม้ใหญ่ในป่าชาวบ้านให้ความเคารพมากเสมือนต้นไม้ใหญ่เป็นบุคคลมีความรู้สึก มีชีวิต เขามองว่ามีชีวิตเช่น คน จริง ๆ ชีวิตอื่นไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์มีสถานะทางสังคมในสังคมของชาวโผล่วด้วย ต้นไม้บางชนิดมีสถานะสูงมากกว่าคน และสูงกว่าพันธุ์ไม้ชนิดอื่น ชาวโผล่วมักจะช่วยตัดเถาวัลย์บางประเภทไม่ให้ขึ้นไม้ใหญ่เพราะจะทำให้ต้นไม้ตายได้ ชาวโผล่วมีพิธีกรรมหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับต้นไม้ ทำให้ต้นไม้มีพื้นที่ในสังคมของชาวโผล่ว

เรื่องเล่าที่ชาวโผล่วอธิบายว่ามาจากประสบการณ์จริงเมื่อคนภายนอกรับฟังด้วยความไม่คุ้นเคยกับชีวิตป่า พวกเขาคงจะแปลกใจและไม่ค่อยเชื่อถือ และไม่น่าจะเป็นไปได้ตามหลักเหตุผล

Ref. code: 25595424300118AUW

อาจจะมองว่าเป็นเรื่องชวนหัวก็ได้ เช่น การอธิบายในลักษณะชิงไหวพริบกันระหว่างชาวโผล่ว หมูป่า ลิง และนกเขา ในช่วงฤดูกาลเฝ้าไร่ข้าว การมองสัตว์เหล่านี้และการอธิบายให้คนอื่นและชาวโผล่วด้วยกันเห็นภาพการขับเคี่ยววางแผน การรู้ทัน เหมือนกับว่าชาวโผล่วคิดถึงสัตว์พวกนี้ว่าพวกมันก็มีการตัดสินใจด้วยตนเองแบบมีเหตุผลในบางลักษณะ ภาพแทนของชาวโผล่วจึงเป็นภาพแทนของการสร้างความมีอัตตวินิจฉัยส่วนบุคคลให้แก่สัตว์ ไม่ใช่แค่ความเป็นบุคคลที่ใกล้เคียงกันกับมนุษย์ หรือกรณีของต้นไม้ ที่พวกเขาเลือกใช้ไม้ตายยืนต้นและไม้ตายล้ม ไม่ใช่เพราะคิดผ่านอุดมการณ์ของการอนุรักษ์ป่า พวกเขาคิดว่าต้นไม้ที่มีชีวิตมี “หล่า” อาศัยอยู่ เช่นเดียวกับคนที่มีหล่า ไม้ตายแล้วหล่าก็จะออกจากร่างและเกิดใหม่เป็นสายพันธุ์อื่น ส่วนไม้ยืนต้นขนาดใหญ่เขาไม่ตัดต้นไม้เหล่านั้นเพราะเท่ากับเป็นการฆ่าชีวิต การตัดสินใจจึงมีความสัมพันธ์กับวิธีคิดผ่านจักวาลวิทยาของชาวโผล่ว

3.8 ภาพแทนที่อยู่ระหว่างการสร้าง

ชาวโผล่วมีความรู้เกี่ยวกับพืชผักมาก กิจกรรมประจำวันที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือการหาอาหารนอกบ้าน พืชผักเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาฤดู ช่วงเวลาทำการเพาะปลูกในฤดูฝนชาวโผล่วจะหาอาหารที่ปลูกขึ้นเองเป็นอาหารมากขึ้นจากผักหลายชนิดที่ปลูกไว้ตั้งแต่หน้าแล้ง คือทยอยปลูกเรื่อย ๆ ตั้งแต่เดือนมีนาคมของทุกปี จากความสงสัยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามผู้ให้ข้อมูลหลักคนหนึ่งเกี่ยวกับหาผักของชาวโผล่ว เช่น เมื่อเห็ดบางชนิดงอกก็สามารถทำนายความชุกของฝนได้ อาจจะฝนตกชุกในอีกหนึ่งสัปดาห์ หรือพืชบางชนิดก็เป็นตัวชี้วัดความเสียหายเช่น เผือกป่า (เคอะ-วาพู) เมื่อชาวโผล่วเปิดพื้นที่ทำไร่เผือกก็จะงอกออกมาโดยไม่ต้องปลูก การฉีดยาฆ่าหญ้าเมื่อเผือกงอกแล้วต้นเผือกจะตาย จนกว่าฝนจะชะล้างยาฆ่าหญ้าหมดไปเผือกจึงจะงอกอีกครั้ง ระหว่างทางเดินจากบ้านและไร่ข้าวสามารถพบพืชอาหาร มากมาย เช่น หวายน้ำผึ้ง หวายขม สะตอป่า

ชาวโผล่วยังหาผักชนิดใหม่อยู่เสมอ การหาผักทำง่าย ๆ เช่น การนำใบมาเคี้ยวเพื่อชิมรสชาติ เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจเพราะการชิมเหมือนกับว่าชาวโผล่วยังไม่แน่ใจว่าพืชชนิดนั้นเป็นผักหรือไม่ เขาบอกว่าผักก็คือสิ่งที่กินได้ พืชที่ไม่กินมันก็ไม่ใช่ผัก (ผักเรียกว่า ชะดู) การไม่กินพืชชนิดนั้นเพราะรสชาติไม่อร่อย หากในเวลานั้นไม่มีอะไรกินก็กินได้ ในป่ามีพืชมากมาย คนที่สนใจค้นหาผักก็จะต้องชิมไปเรื่อย ๆ บางต้นรู้จักชื่ออยู่แล้วบางชนิดไม่รู้จักชื่อ เมื่อชิมแล้วก็จำได้ว่ามันเป็นผักสามารถกินได้

> สังเกตว่าใบไม้ที่กินได้สัตว์อื่นมันก็กิน ถ้าอร่อยก็เอาไปเป็นอาหาร ให้คนในบ้านได้กิน ถ้ามีชื่ออยู่แล้วก็จะบอกชื่อให้ทุกคนจำได้ แต่ถ้าไม่มีชื่อก็จะถามว่ามีใครรู้จักหรือไม่ หากมีคน

Ref. code: 25595424300118AUW

รู้จักก็จะทำให้ทราบชื่อผักเพิ่มมาอีกหนึ่งชนิด หากไม่มีใครรู้จักเลยก็จะต้องตั้งชื่อ ดังนั้นผักอาจจะมีชื่อหลายชื่อซ้ำกันก็ได้ ชื่อผักมาจากการเป็นที่ยอมรับในชื่อนั้นมากที่สุด บางชนิดเราก็ไม่รู้จักเคยเอาไปถามก็ไม่มีใครรู้จักเราก็ต้องตั้งชื่อ ก็แล้วแต่เราว่าจะตั้งชื่อว่าอะไร (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, นายละเหมี่ย หมู่บ้านทิไลป้า)

คนส่วนใหญ่คงคิดว่าผักแต่ละชนิดนับร้อยที่ชาวโผล่วกินเป็นอาหารคงเป็นผักที่ ชาวโผล่วน่าจะรู้จักผักเป็นอย่างดีในทุกชนิด และการหาผักป่ามาเป็นอาหารก็คงทำตามที่บรรพบุรุษเคยทำ จากการเดินป่าหาอาหารร่วมกับชาวโผล่วหลายครั้งก็เริ่มสังเกตได้ว่า วิธีคิดว่า “การเก็บพืชมาเป็นผักคือความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ” ความเข้าใจนี้ผิดพลาดเพราะ “ไม่มีความรู้ที่ชัดเจนว่าพืชชนิดไหนเป็นผักหรือไม่” พืชมีอยู่เป็นจำนวนมากหากได้เดินป่าเก็บผักกับผู้สูงวัยก็จะสามารถหาอาหารกลับบ้านได้มากกว่าคนในวัยอื่น ๆ การเดินกับคนอายุน้อยความรู้ชนิดผักก็น้อยลงไปด้วย เพศก็มีความสำคัญหาผักได้แตกต่างกัน ข้อสำคัญก็คือไม่มีใครรู้ทั้งหมดว่าสิ่งไหนกินได้หรือกินไม่ได้ การหาผักคือประสบการณ์ที่ต้องทดลองอยู่อย่างไม่รู้จบ

ผักไม่ได้มีแค่ที่ชาวโผล่วรู้จัก แต่ยังมีการค้นคว้าหาผักเป็นอาหารอยู่เสมอ สิ่งที่ชาวบ้านไม่นำมาเป็นอาหารไม่ใช่เพราะมันไม่สามารถนำมากินได้แต่เป็นเรื่องรสชาติที่นำเข้ามาสู่การจัดประเภทว่าเป็นอาหารหรือไม่ ดังนั้นผักในป่าจึงมีอยู่เป็นจำนวนมาก

การชิมรสชาติเพื่อหาผัก คือการทำงานในขั้นที่สองหลังจากมีความแน่ใจแล้วว่าพืชชนิดนี้กินได้ จากประสบการณ์ที่พึ่งพากันระหว่างชาวโผล่วและสัตว์ป่า เช่น มด เก้ง กวาง ลิง ช้าง ฯลฯ ไม่ทราบแน่ชัดว่าชาวโผล่วสังเกตสัตว์ชนิดไหนเป็นหลัก การชิมเพื่อสำรวจพืช คือการใช้รสสัมผัส รสมัน เปรี้ยว เผ็ด ขม หวาน กรอบ เย็น นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องคุณสมบัติของผักในทางยา อาหารที่เป็นยาและอาหารแก้แสลงอาหารด้วยกัน เห็ดก็เช่นกันบางชนิดกินไม่ได้ เห็ดบางชนิดเป็นพิษและบางชนิดที่แก้พิษจากเห็ดพิษ ความรู้เรื่องผักมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้จากการถ่ายทอด และการหยั่งรู้ด้วยการทดลองของตนเองในเชิงปัจเจก

วิธีการของชาวโผล่วชัดเจนว่าตามหาอาหารที่ถูกปาก อาหารที่แก้ไขปัญหาความขาดแคลนในช่วงเวลาขาดแคลน เช่น เผือกป่า กลอย กล้วย บุก และหน่อไม้ เหล่านี้คือพืชที่ให้แป้งสูงทดแทนเวลาข้าวมีไม่พอกิน การดัดแปลงเพื่อเพิ่มรสชาติและความสะดวกสบาย[3]

---

[3] การอธิบายว่าเป็นเรื่องความสะดวกก็เพราะพบว่าชาวโผล่วไม่นิยมการถนอมอาหารปริมาณมาก แม้จะสามารถเก็บหาได้สะดวกก็ตาม พวกเขาให้เหตุผลว่าในช่วงวงรอบหนึ่งปี พวกเขากินผัก

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 3.7 ชาวโผล่วผู้หาอาหารในป่า (gatherer)

เหล่านี้เป็นอาหารจนเบื่อไม่มีความคิดที่จะถนอมอาหารไว้กินอีก เมื่อพืชชนิดหนึ่งหมดไปพืชชนิดอื่นก็เริ่มงอกเป็นอาหารได้

Ref. code: 25595424300118AUW

นอกจากนี้การหาปลาก็เป็นสิ่งที่ทำกันบ่อยที่สุด หากได้ปลาตัวใหญ่มาก็จะหมักทำปลาร้า การหาปลาตัวใหญ่อันตรายมากอย่างไม่น่าเชื่อ เพราะต้องหาในแม่น้ำที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านซึ่งต้องเดินผ่านป่าลึก ผู้ชายอาจจะรวมตัวกันไปกับเพื่อนเดินตามแม่น้ำ อาจจะขึ้นต้นน้ำหรือตามไปปลายน้ำ หลังจากนั้นพวกเขาก็จะสร้างที่พักชั่วคราว ใช้ที่พักเป็นศูนย์กลางแล้วกระจายตัวออกไปหาปลา การหาปลาของผู้ชายอาจใช้เวลาหลายวัน แค่ได้ปลาตัวใหญ่มาเพียงตัวเดียวก็สามารถทำปลาร้าในกระบอกไม้ไผ่ขนาดใหญ่ คือไผ่บง (วาเกลือ) ได้สองถึงสามปล้อง กินในครอบครัวได้หลายวัน เมื่อได้ตามที่ต้องการทุกคนแล้วก็เดินทางกลับ โดยใช้เชือกปอมัดด้วยเงื่อนกับกระบอกไม้ไผ่แล้วโงกับหน้าผากไขว้มาทางแผ่นหลังนำกลับบ้าน

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 3.8 ผู้หญิงโผล่วกำลังเดินทางไปตกปลาที่ลำห้วยใกล้หมู่บ้าน

Ref. code: 25595424300118AUW

การกินพืชในป่าก็ยังมีการคิดถึงสัตว์อื่น ๆ หม่องยุเผ่ คนสูงวัยที่บ้านไล่โว่-ซะละหวะ (กลุ่มย่อยซะละหวะ) เขาตัดต้นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผลของมันกำลังสุขมีกลิ่นหอมอยู่เต็มต้น คนที่ไปด้วยกันทั้งหมดกินจนอิ่มมาก เมื่อกินเสร็จแล้วได้ยกต้นไม้ไว้ข้างทาง ให้คนที่เดินตามหลังมาได้กินด้วย ชาวโผล่วอธิบายว่าลูกไม้ที่เหลือนี้เป็นอาหารของสัตว์ตัวเล็ก ๆ ที่ปีนขึ้นต้นไม้ไม่ได้ สัตว์จำนวนมากจะได้กินผลไม้ หากสัตว์กินเหลือ เมื่อฝนตกน้ำก็ไหลพัดพาลูกไม้หล่นลงเขาไปเกิดเป็นต้นใหม่ในพื้นที่ที่เหมาะสมได้อีกเป็นจำนวนมาก

คนภายนอกอาจจะไม่เข้าใจว่าเหตุใดชาวโผล่วถึงโค่นผลไม้ป่าทั้งต้นเพื่อกินผล เหตุผลที่เขาตัดต้นไม้ทั้งต้นเพื่อกินผลได้รับการอธิบายว่า พวกเขาต้องการสร้างการเจริญพันธุ์ หากเป็นเรื่องบังเอิญก็คงไม่แปลก แต่สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากความคิดและความรู้สึก พวกเขาคิดแทนสัตว์อื่น ๆ ที่ไร้ความสามารถในการปีนต้นไม้ เช่น เก้ง กวาง สัตว์กีบทุกชนิดคงได้แต่เดินเวียนไปเวียนมากินผลไม้ที่หล่นเพราะลมพัด พายุพัด แตกต่างจากสัตว์จำพวกสัตว์ปีก งู ลิง ค่าง ชะนี อีเห็น กระรอก บ่างกระแต ฯลฯ ชาวโผล่วเป็นผู้ตัดต้นไม้ลงมากินผลไม้ เหลือจากนั้นก็ให้สัตว์อื่นกิน และยังต่อเนื่องไปสู่การกระจายพันธุ์ไม้สร้างการเจริญพันธุ์ให้แก่ป่าและสัตว์ป่า สิ่งที่เห็นก็คือผลไม้รสหวานทั้งสัตว์และคนชอบกินแต่เป็นสิ่งที่มีน้อยในป่า ผลไม้ป่าส่วนใหญ่มีรสเปรี้ยว คนชอบกินผลไม้รสหวานสัตว์ก็ชอบเช่นเดียวกัน ดังนั้นพวกเขาจึงช่วยขยายพันธุ์ผลไม้ป่า

ชาวโผล่วใช้ความคิดที่มีต่อป่ามามีปฏิบัติการกับป่า ความคิดที่มีต่อป่าถูกเรียบเรียงบอกเล่าส่งต่อในสังคมใกล้เคียงและถูกกระตุ้นให้รื้อฟื้นหรือจำ จากการที่เขามีป่าเป็นวัตถุวิสัยสำหรับการรื้อฟื้นความทรงจำที่พวกเขามอบให้แก่ป่ามาจากเขาเอง หรือการที่พวกเขามอบผลไม้ป่าให้แก่สัตว์ป่าหรือการขยายพันธุ์สัตว์ป่าอาจจะขัดแย้งกับมุมมองของนักวิทยาศาสตร์จำนวนมากเพราะเชื่อว่า ป่าสามารถที่จะฟื้นสภาพตัวเองได้โดยมนุษย์ไม่ต้องไปเกี่ยวข้องเพียงแค่มนุษย์ไม่อยู่ในที่นั้น ซึ่งแตกต่างจากวิธีคิดของชาวโผล่วอย่างมาก เพราะเขาไม่สามารถคิดได้ว่าตัวเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมป่า

จากการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างชาวโผล่วและชีวิตป่า ทำให้ชาวโผล่วซึมซับวิธีคิดของป่าเข้ามาสู่วิธีคิดของตนเอง อย่างเช่น เมื่อคนชอบกินระกำหวาน ข้อมูลเชิงประจักษ์ก็พบว่าหมีก็ชอบกินระกำชนิดหวาน เมื่อมีความคิดว่าคนและสัตว์ไม่แตกต่างกันเพราะชอบอาหารแบบเดียวกัน ดังนั้นการเก็บระกำอาจจะต้องระวังว่ามีหมีเฝ้าอยู่หรือไม่ การเก็บระกำจึงอันตรายมาก

การกระจายพันธุ์และการมอบผลไม้รสหวานที่เหลือให้แก่ป่าทำให้เข้าใจได้ว่าชาวโผล่วคิดกับป่าและสัตว์ป่าอย่างไร พวกเขามองต้นไม้เพราะว่ามันคืออาหาร การตัดต้นมันล้มลงยังไม่ได้ฆ่าให้มันตาย เพราะต้นไม้ชนิดโตเร็วสามารถงอกกลับขึ้นมาใหม่ได้ และการมอบอาหารที่เขากินไม่หมดให้แก่สัตว์และคนอื่น รวมถึงแพร่กระจายพันธุ์ก็เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของป่า ขอบเขตที่พวกเขาคิด

Ref. code: 25595424300118AUW

มาจากเรื่องอาหารและการอยู่ด้วยกันกินด้วยกัน ในบางครั้งพวกเขาพูดถึงสัตว์ที่เข้ามาลักกินข้าวในไร่ เช่น ลิง นก และหมูป่า ว่าเหมือนกับแบ่งกันกิน หากพวกเขาอยากรักษาข้าวไว้ให้เหลือมาก ๆ เขาก็จะปลูกผักที่ให้ผลรสดีในปริมาณมาก เพื่อล่อให้สัตว์ป่ากินจนอิ่มก็จะได้ลดการกินข้าวในไร่ และทำให้ข้าวเหลือมากยิ่งขึ้น ภาพแทนความสัมพันธ์ที่ชาวโผล่วสร้างและอธิบายกันเองให้ความสำคัญต่อสถานภาพของคนและสัตว์ที่เป็นมิตรภาพที่มีชีวิตร่วมกัน หรือแข่งขันกัน และเป็นศัตรูกันด้วย ผู้วิจัยยังไม่เคยพบว่าชาวโผล่วมีแนวความคิดว่าจะกวาดล้างสัตว์บางชนิดให้หมดป่าถึงแม้พวกเขาจะแข่งขันกับสัตว์ก็ตาม

เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของพวกเขานั้นมาจากความรู้ความเข้าใจต่อธรรมชาติในรูปแบบหนึ่งที่พวกเขารวมตัวเองเข้าไว้กับป่าแห่งนั้น ป่าจึงมีมิติของความรู้สึก และคนก็ใช้ความรู้สึกนั้นต่อชีวิตอื่น การเรียกความรู้ออกมาใช้ผ่านประสบการณ์และผ่านการเปรียบเทียบกับปรัมปราในเรื่องวิธีคิดของสัตว์ป่า ซึ่งก็อาจจะบิดเบี้ยวไปบ้าง ไม่ชัดเจนบ้าง แยกไม่ออกว่าความคิดนี้ของคนหรือของสัตว์กันแน่ สิ่งที่พบก็คือเป็นการเปิดพื้นที่ให้แก่การสร้างสรรค์ในเชิงปัจเจกที่จะอธิบายเพิ่มเป็นความคิดเห็นส่วนตัวเข้าไประหว่างการสร้างภาพแทนนั่นเอง

คำอธิบายของชาวโผล่วมาจากการพยายามข้ามไปมีจุดยืนของหมีและเสือ จากการมีสำนึกข้ามสายพันธุ์ทำให้เห็นสัญญะที่ดำรงอยู่ (Kohn, 2013, p. 132) ในระดับสัญญะที่มาจากความคิดของชาวโผล่ว ดังที่เขาอธิบายว่าหมีและเสือคิดเช่นนั้น แต่ไม่มีใครรู้ว่าหมีคิดเช่นนั้นได้จริงหรือไม่ ภาพแทนเสือและหมีมาจากการลอกแบบธรรมชาติแล้วนำมาสร้างเป็นจินตภาพ จึงไม่ใช่ธรรมชาติของเสือและหมีจริง ๆ แต่เป็นธรรมชาติในขั้นที่สอง (second nature) (Descola, 2013, pp. 21-22) ธรรมชาติที่สองเป็นธรรมชาติที่อยู่ในความคิด เป็นเพียงการแปลความจากธรรมชาติให้เป็นสัญลักษณ์ และวัฒนธรรมแนบอยู่ในระดับสัญลักษณ์นั่นเอง (Descola, 2013, pp. 27-28) ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นในพื้นที่ของการตีความธรรมชาติอีกชั้นหนึ่ง ความต้องการขั้นที่สอง (นอกเหนือจากความต้องการทางกายภาพ) คือด้านสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดการจัดรูปองค์กรทางสังคมและองค์กรทางสังคมนี้เข้ามาปรับตนเอง (Descola, 2013, pp. 41-43) สำหรับชาวโผล่วแล้วพวกเขาพวกเขาเข้าไปนั่งในความคิดของหมีและเสือแล้วอธิบายโลกธรรมชาติที่ปนวิธีคิดที่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ในที่สุดการทำกิจกรรมของหมีในสายตาโผล่วนั้นกลับมานิยามความเป็นมนุษย์ให้อยู่สูงกว่าหมี ชาวโผล่วได้สร้างคำอธิบายคู่ขัดแย้งตรงข้าม และสร้างความสำคัญให้แก่ตนเอง แต่โลกของความจริงของธรรมชาติสัตว์นั้น ไม่มีใครสามารถอธิบายได้อย่างที่สัตว์คิดในสภาพแวดล้อมที่สัตว์มีความสัมพันธ์ขณะที่พวกมันดำรงอยู่

ถึงแม้ชาวโผล่วจะมีจุดยืนที่วางตนเองไว้สำคัญกว่าในฐานะมนุษย์เป็นศูนย์กลาง แต่ชาวโผล่วก็ยอมรับว่าสัตว์มีวัฒนธรรม แต่ยังไม่พอพวกเขาคิดว่าวัฒนธรรมที่เขามียังเป็นวัฒนธรรมร่วม

Ref. code: 25595424300118AUW

ระหว่างชาวโผล่วและสัตว์ป่า และต้นไม้อีกด้วย ฮาร์ติแกน จูเนียร์ (John Hartigan Jr., 2014) อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่าการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และอธิบายว่ามนุษย์สามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างรุ่นและส่งต่อออกไปในวงกว้างได้ หากสัตว์สามารถทำได้เช่นเดียวกันกับมนุษย์ เราจะเรียกสิ่งที่สัตว์มีว่าวัฒนธรรมได้หรือไม่ (Hartigan Jr., 2014) ไม่ใช่แค่คนเท่านั้นแม้แต่สัตวก็เข้าใจว่าตนเองสามารถเรียนรู้และส่งต่อความรู้ทางสังคมได้เช่นกัน

ด้วยการที่ชาวโผล่วสร้างภาพแทนให้แก่สัตว์ พืช และสิ่งของ พวกเขาเชื่อว่าสัตว์และพืชมีความตระหนักรู้ มีความคิด ความฉลาดในรูปแบบของสัตว์เอง แต่ชาวโผล่วก็ประเมินความสามารถของพวกมันโดยเปรียบเทียบกับตนเอง นั่นก็เท่ากับว่าชาวโผล่วได้ยัดเยียดวิธีคิดตนเองให้แก่สัตว์และพืชเช่นกัน ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการสร้างการสื่อสารระหว่างตัวตนและความเป็นอื่น โดยสัตว์และพืชเป็นผู้กระตุ้นให้ชาวโผล่วตระหนักถึงสิ่งที่สัตว์ต้องการสื่อสาร แน่นอนว่าการสร้างภาพตัวแทนให้แก่สัตว์โดยมนุษย์ ไม่ว่าจะถูกนำมาอธิบายเป็นตำนานเรื่องเล่าหรือสัญญะ แต่ทั้งหมดคือการรุกล้ำไปสู่โลกของสัตว์โดยการนำศีลธรรมของมนุษย์ไปอธิบาย จัดประเภท แต่สัตว์ก็รุกล้ำมาในโลกของมนุษย์เช่นกัน สัตว์คือสิ่งกระตุ้นให้มนุษย์สร้างศีลธรรมเป็นภาพแทนในสังคมมนุษย์ โดยมีธรรมชาติเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างชีวิตอื่นในป่า (Castro, 1992, pp. 63-64)

ชาวโผล่วก็เหมือนมนุษย์คนอื่น ๆ มีข้อจำกัดจริง ๆ ว่าไม่สามารถคิดได้แบบสายพันธุ์มนุษย์เท่านั้น คือไม่สามารถเข้าใจแบบที่สัตว์และพืชเข้าใจจริง ๆ แต่มนุษย์สามารถสร้างภาพแทนเพื่อส่งต่อและเก็บไว้ในระดับปรัมปรา แต่สำหรับสัตว์อาจจะมีวิธีคิดและการจำลองภาพแทนซึ่งแน่นอนว่าแตกต่างจากสายพันธุ์ของมนุษย์ แต่ไม่มีใครสามารถพิสูจน์ได้ว่าสัตว์และพืชคิดอย่างไร

การทำความเข้าใจวัฒนธรรมของคนและสัตว์เราจะต้องตระหนักว่ามีความซับซ้อนของวัฒนธรรมที่เราไม่สามารถกำหนดได้ ดังนั้นวิธีการวิเคราะห์จึงควรพยายามทำความเข้าใจระบบวัฒนธรรมของผู้ใช้วัฒนธรรมเอง โดยการสังเกตการณ์จากมุมมองคนในและมุมมองคนนอก ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจลักษณะของสัญญะที่เกิดขึ้นขณะส่งต่อข้ามวัฒนธรรม (Descola, 2013, p. 53)

จากมุมมองของคนใน คือชาวโผล่และธรรมชาติต่างมีความสัมพันธ์ที่เป็นอิสระต่อกันและต่างเข้ามากำหนดซึ่งกันและกัน ธรรมชาติและวัฒนธรรมต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำรงอยู่และต่างเข้ามากำหนดให้แก่กันและกัน

ความคิดในการอธิบายเป็นภาพแทนเช่นนี้ จึงโต้แย้งแนวคิดว่ามนุษย์มีอำนาจ การอธิบายของชาวโผล่วนอกจากว่าพวกเขาต้องการต่อสู้เพื่อสิทธิทางการเมืองในความเป็นพลเมืองและคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยในป่าทุ่งใหญ่ พวกเขายังพยายามเป็นตัวแทนให้แก่สัตว์ เท่ากับพยายามเสนอให้ชีวิตอื่นให้มีบทบาทในพื้นที่ทางการเมือง พวกเขารู้จักชีวิตอื่นในสถานะของบุคคล เช่น คุยกับสัตว์เหมือนกับว่ามันเป็นลูกหลานหรือบรรพบุรุษ ดังนั้นภาวะการดำรงอยู่ต่างมีความเชื่อมโยงระหว่างกัน

Ref. code: 25595424300118AUW

และสามารถแลกเปลี่ยนทางจิตวิญญาณระหว่างกันได้ รวมถึงทั้งสัตว์และมนุษย์มีสถานะความเป็นบุคคลที่สะท้อนตอบโต้ไปมาอย่างมีสำนึกรวมทั้งต่างก็มีความสามารถในการสังเกตการณ์ระหว่างกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสายพันธุ์อื่น (Descola, 2005, p. 22)

เมื่อชาวโผล่วนำภาพแทนเข้าสู่มิติทางการเมือง ในการต่อสู้เพื่อสิทธิการอยู่อาศัยจึงเป็นการพูดแทนธรรมชาติ จากสิ่งที่เขาสร้างเป็นภาพแทน แต่ทั้งนี้ภาพแทนมาจากการเผชิญหน้ากับสัตว์ ต้นไม้ และวัตถุสิ่งของ ที่เกิดขึ้นในขณะของการแลกเปลี่ยนการสื่อสารภาพแทนของชาวโผล่วจึงไม่ใช่แค่ภาพแทนเฉพาะของคนและเพื่อคน แต่เป็นภาพแทนของความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งที่อยู่ในพื้นที่ป่าร่วมกัน ซึ่งบุคคลภายนอกยากที่จะคิดและเข้าใจจากมิติที่ชาวโผล่วคิดร่วมกับป่าและกลายเป็นชีวิตป่าไปด้วย ดูเหมือนว่าการหันมาปรับมุมมองของคนภายนอกเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ระหว่างป่าและชาวโผล่วอาจจะทำให้เกิดการสะท้อนย้อนคิดกลับมาที่คนเมือง คนราชการ และสร้างการอยู่ร่วมกันได้โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันได้เป็นอย่างดี

Ref. code: 25595424300118AUW

บทที่ 4
ชีวิตป่าและความศักดิ์สิทธิ์

การสร้างความเข้าใจชาวโผล่วว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรกับชีวิตป่า จำเป็นที่จะต้องเข้าใจวิธีคิดที่เป็นระบบยึดโยงหน้าที่ของสรรพชีวิตในชีวิตป่า สิ่งเหล่านี้สามารถพบได้ในปรัมปรา เรื่องเล่า พิธีกรรม การปฏิบัติ และข้อห้าม ในบทที่ 4 ผู้วิจัยตั้งใจขยายจากเนื้อหาบทที่ 3 จากเรื่อง การสื่อสารกับสายพันธุ์อื่น คือสัตว์ป่า พืช วัตถุสิ่งของ ล้วนมีความเกี่ยวพันในขณะดำรงอยู่และเป็นไปมีหนทางที่จะต้องเกิดขึ้นโดยแน่แท้ หากตายไปจากร่างกายเดิมก็จะเปลี่ยนไปสู่สายพันธุ์อื่นโดยการเกิดใหม่ การเข้าใจระบบวิธีคิดของชาวโผล่วทำให้เปิดความเข้าใจสู่ความสัมพันธ์ที่พวกเขาให้ความเคารพต่อธรรมชาติ โดยที่พวกเขาไม่ได้คิดว่าธรรมชาติ คือ "ทรัพยากร" แต่เป็นพี่น้อง ญาติ เพื่อนมิตร คู่แข่งขัน และศัตรู เมื่อเปวลาผ่านไปอย่างยาวนานคนภายนอกเข้ามาในป่าทุ่งใหญ่ต่างก็พยายามอธิบายรูปแบบการดำรงอยู่ของชาวโผล่วที่ทำให้ “ทรัพยากรธรรมชาติ” ยังคงความอุดมสมบูรณ์ แต่ก็มีปัญหาการอธิบายจากการใช้มุมมองของมนุษย์เป็นศูนย์กลาง จึงไม่สามารถเข้าใจมุมมองของชาวโผล่วที่ใช้ชีวิตป่าเป็นศูนย์กลางและพวกเขาแลกเปลี่ยนมุมมองข้ามหลากหลายสายพันธุ์ สิ่งครอบคลุมวิธีคิดนี้ทั้งหมดเรียกว่า จักรวาลวิทยา ซึ่งจะได้อธิบายในหัวข้อถัดไป

4.1 จักรวาลวิทยา (cosmologies)

จักรวาลวิทยา (cosmologies) อันเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เข้าใจเรื่องหน้าที่ของสรรพชีวิตในชีวิตป่า ผ่านวิธีคิดของชาวโผล่วที่พวกเขาตรึงทุกชีวิตด้วยหน้าที่ โดยมีภาพแทนปรัมปรา เรื่องเล่า พิธีกรรม การปฏิบัติ ข้อห้ามต่าง ๆ ที่ทุกชีวิตมีหน้าที่มีภารกิจในขณะดำรงอยู่เพื่อเปลี่ยนไปสู่สายพันธุ์อื่น การเข้าใจจักรวาลวิทยาชาวโผล่วทำให้เปิดความเข้าใจสู่ความความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่ยังคงรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน และเข้าใจที่มาของความรู้ชนพื้นเมืองว่าความรู้ไม่ใช่สิ่งที่ตายแล้วและชาวโผล่วรับความรู้มาเป็นมรดกตกทอด แต่ความรู้ถูกเก็บรักษาไว้ผ่านตัวแสดงต่าง ๆ ในภาพแทนที่ยังมีชีวิต และมีความฉลาดเป็นของตนเองที่มีความเท่าเทียมกันโดยมีหน้าที่ที่แตกต่างกัน ชาวโผล่วจึงเป็นผู้สร้างความรู้จากการเผชิญในชั่วขณะกับชีวิตป่าและนำมาเผยแพร่สู่สังคมชีวิตป่า สร้างเป็นความหมายใหม่ ความรู้ใหม่โดยมีปรัมปรา เรื่องเล่าดั้งเดิม คอยถูกดึงเข้ามาเป็นทฤษฎีหรือเครื่องมือแนะนำในการมีปฏิสัมพันธ์ขณะเผชิญหน้ากับตัวแสดงในภาพแทน

จักรวาลวิทยาของชาวโผล่วคือโครงสร้างกำหนดการแสดงออกถึงชีวิตป่าที่ไม่มีเขตแดนอันแบ่งแยกระหว่าง ชาวโผล่ว สัตว์ พันธุ์พืช และวัตถุ ออกจากกัน โครงสร้างสังคมชาวโผล่วได้เปิด

Ref. code: 25595424300118AUW

สังคมมนุษย์ให้เชื่อมต่อกับชีวิตป่าได้ทั้งหมด หากเปรียบเทียบกับสังคมของโลกสมัยใหม่ที่มีวิทยาศาสตร์เป็นจักรวาลวิทยาได้จัดประเภทสิ่งมีชีวิตออกจากวัตถุซึ่งจัดประเภทว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตและแยก พันธุ์พืช และสัตว์ออกจากมนุษย์ แต่สำหรับชาวโผล่ว ทั้งมนุษย์ วัตถุ สัตว์ และพันธุ์พืชทั้งหมดล้วนมีชีวิต มีความคิด มีสติปัญญา และมีความฉลาดในรูปแบบของตนเอง ภายใต้การนิยามอาณาจักรของชีวิตทั้งหมดมีความเป็นผู้กระทำการและเชื่อมต่อกันโดยหน้าที่ และอยู่ภายใต้สิ่งที่เหนือกว่าอีกชั้นหนึ่งซึ่งเป็นโลกศักดิ์สิทธิ์ ที่ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงในการถ่ายเทไปยังอาณาจักรนั้นเพื่อหมุนเวียนหน้าที่และบทบาท เช่น คน สัตว์ พืช เมื่อตายไปแล้วก็อาจจะกลายเป็นพืชเซลล์เดียวก่อน คือ “อีแงะ” (ไลเคน) และหมนุเวียนไปมีชีวิตประเภทอื่นเพื่อมีหน้าที่บทบาทที่แตกต่างกันไปในชีวิตป่า

ชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตสามารถซึมเข้าหากันได้ ศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาวโผล่วจึงปนเปกับศีลธรรมของสัตว์ และพันธุ์พืช ซึ่งชาวโผล่วได้อธิบายไว้อย่างมากมายถึงความเชื่อมโยงที่เปรียบเทียบระหว่าง คน สัตว์ เครื่องมือ วัตถุ และสิ่งของ ว่ามีชีวิต ว่าทุกสิ่งที่กล่าวมามี “หล่า” ซึ่งเป็นบางสิ่งที่คล้าย “วิญญาณ” ในศาสนาพุทธ หรือ “ขวัญ” ในวัฒนธรรมไทย

4.1.1 หล่า

จักรวาลวิทยาของชาวโผล่วมีโครงสร้างที่พัฒนามาจากการซึมเข้าหากันของโลกชีวิตป่าและโลกของชาวโผล่ว ศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาวโผล่วจึงปนเปกับศีลธรรมของสัตว์ และพันธุ์พืช ซึ่งชาวโผล่วได้อธิบายไว้อย่างมากมายถึงความเชื่อมโยงที่เปรียบเทียบระหว่าง คน สัตว์ เครื่องมือ วัตถุ และสิ่งของ ว่ามีชีวิต ทุกสิ่งที่กล่าวมามี “หล่า” บางสิ่งคล้ายวิญญาณหรือขวัญในวัฒนธรรมไทย แต่สัตว์มีคุณสมบัติพิเศษที่ชาวโผล่วไม่มี ก็คือพวกมันมองเห็น “หล่า” หากหล่าหนีออกจากร่างกายไปก็หมายความว่า หล่าได้ทิ้งร่างไปแล้ว ดังนั้นชาวโผล่วจึงคอยสังเกตการส่งสัญญาณจากสัตว์ เพราะสัตว์คอยเตือนชาวโผล่วให้รู้ตัวเพื่อให้ชาวโผล่วเรียกหล่ากลับมาอยู่ดีในเรือนร่างเดิม ดังนั้นหากยังต้องการมีชีวิตก็จะต้องรักษาหล่าเอาไว้ในเรือนร่าง สิ่งนี้นอกเหนือจากการระมัดระวังไม่ให้ร่างกายเจ็บป่วย ได้รับบาดเจ็บ อันเป็นเรื่องธรรมดาทั่วไป

ชาวโผล่วจำแนกสิ่งที่มีชีวิตออกจากสิ่งไม่มีชีวิต คน สัตว์ พืช วัตถุ ก้อนหิน ภูผา เครื่องมือการเกษตร เครื่องครัว ถูกจัดให้เป็นสิ่งมีชีวิต และหากเสียชีวิต ก็จะเหมือนกันคือหล่าออกจากเรือนร่างไป หล่ายังไม่ตาย เพียงแต่ย้ายออกมาอยู่ในที่ว่างล่องลอยในอากาศ และรอวันเกิดใหม่เพื่อหมุนเวียนเป็นชีวิตต่าง ๆ ตั้งแต่ไลเคนจนได้เกิดเป็นมนุษย์

Ref. code: 25595424300118AUW

ร่างกายจึงเป็นเพียงสถานที่อยู่อาศัยชั่วคราวของหล่า เมื่อหล่าอยู่ภายนอกก็จะล่องลอยจนในที่สุดก็สามารถเกิดเป็นสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์ใหม่ หล่าจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์และธรรมชาติ

สัตว์หลายชนิดมีความสามารถในการมองเห็นหล่าในช่วงเวลากลางคืน ชาวโผล่วจึงคอยรับสัญญาณจากสัตว์หากพวกมันร้องทักในเวลากลางคืน แสดงว่ามีหล่าหนีออกจากร่างกาย เมื่อชาวโผล่วสังเกตพบว่ามีสิ่งผิดปกติขึ้น และทำให้คน สัตว์ ต้นไม้ และสิ่งของ มีอาการเจ็บป่วย เซื่องซึมจนกระทั่งตายในที่สุด ทั้งคน ต้นไม้ สัตว์ ก้อนหิน แม่น้ำ ฯลฯ ต่างก็ต้องตายด้วยกันทั้งสิ้น เพียงแต่ระยะเวลาในการมีชีวิตแตกต่างกัน เช่น คนมีอายุยืนกว่าหมา ชะนี ส่วน เสือก็มีอายุยืนกว่าหมาเป็นต้น ส่วนต้นไม้ยืนต้นก็มีอายุยืนกว่าคนเป็นร้อยเท่า ก้อนหินก็มีอายุยืนกว่าดิน แต่หากหล่าออกไปแล้ว คน เสือ หมา ต้นไม้ ก้อนหินและดิน ก็จะดูไม่มีชีวิตชีวา และตายไปในที่สุด เช่น คนก็อาจจะพูดด้วยไม่ค่อยมีสติ มีอาการเซื่องซึม ไม่ค่อยตอบสนอง หากมีเหตุการณ์ลักษณะนี้เกิดขึ้นก็จะต้องทำพิธีกรรม

นกเขาเป็นนกที่ต้องสังเกต หากมันร้องกลางคืนเป็นเพราะมันเห็นหล่าของหญิงสาวและชายหนุ่มออกมาจากร่าง มีคำร้องว่า “โผล่วมื้อหน่องหล่าไถ่” แปลว่า “หล่าของชายหนุ่มหญิงสาวกลับเมืองผี” สัตว์อีกประเภทหนึ่ง คือกระรอก หากกระรอกร้องทักเวลากลางคืน พวกเขาเชื่อว่ากระรอกเห็นหล่าของชาวโผล่ว สัตว์และต้นไม้ “โผล่วเพลหล่าไต่”

จากพื้นฐานที่สุดของชีวิตทุกชีวิตคือหล่า ทำให้โครงสร้างของการประกอบขึ้นมาเป็นชีวิตของชาวโผล่วมีหล่าเป็นศูนย์กลาง แต่หล่าไม่ใช่สิ่งหยุดนิ่งและไม่ตายถึงแม้ร่างกายจะตายได้ หล่าคือสิ่งที่เคลื่อนที่ เปลี่ยนสภาพ หมุนเวียนในร่างกายที่หลากหลายต่างชนิดและสายพันธุ์ไม่รู้จบสิ้น ทุกชีวิตคือประตูของการเข้าสู่ความเป็นอื่นเสมอ ดังนั้นชาวโผล่วจึงมีความคิดว่าตนเองมีความเชื่อมโยงกับสรรพชีวิตในป่า

4.1.2 ศีลธรรม

การดำรงอยู่ของชาวโผล่วตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของโครงสร้างแห่งกฎศีลธรรม กฎทางศีลธรรมคือสถาปัตยกรรมของภาพแทนความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตชาวโผล่วที่เลื่อนเปลี่ยนสภาพ แทนที่ และหมุนเวียนระหว่างสายพันธุ์ที่หลากหลายได้ ชาวโผล่วมีสำนึกในการเชื่อมต่อกับทุกชีวิตและวัตถุ ผ่านการหมุนเวียนโดยการเกิดเป็นทุกสิ่งจนกระทั่งเป็นมนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่นทำหน้าที่ตักเตือนและตอกย้ำโครงสร้างทางศีลธรรมของคน ดังนั้นชาวโผล่วจึงคอยสังเกตพฤติกรรมของสัตว์หลายชนิดว่ามีการสื่อสารอะไรที่ถูกส่งมายังชาวโผล่ว เช่น เสือ เก้ง ชะนี ฯลฯ

ผู้อาวุโสชาวโผล่ว หม่องเนเส่ง แห่งบ้านกองม่องทะได้อธิบายว่ามีสิ่งบอกเหตุเป็นสัญญาณมาจากสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เสือ เก้ง ชะนี หากสัตว์เหล่านี้เข้าสู่หมู่บ้าน แสดงว่ากำลังจะมี

Ref. code: 25595424300118AUW

เหตุการณ์ผิดปกติร้ายแรงเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น หากเสือเข้าหมู่บ้านแสดงว่าขณะนั้นหญิงชายในหมู่บ้านกำลังมีพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสม เช่น มีชาวโผล่วแอบลักลอบมีเพศสัมพันธ์ เป็นชู้และมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงาน ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านจะมีหน้าที่สืบให้ทราบว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด หากชาวบ้านทราบวันไหนจะจัดให้แต่งงานกันวันนั้นเลย ถึงไม่มีสินสอดอะไรหากมีข้าวเพียงจานเดียวก็สามารถใช้ในพิธีงานแต่งได้โดยให้พ่อแม่ของหญิงและชายมาทำพิธี แล้วให้อยู่นอกหมู่บ้านถ้าได้ลูกชายให้อยู่นอกหมู่บ้าน 7 วัน และผู้หญิง 15 วัน ปัญหาที่ร้ายแรงกว่านั้น เช่น การสมสู่เป็นชู้ ต้องมีการสอบสวน ขอขมา ทำพิธีกรรมล้างความผิด และการลงโทษต่อบุคคลโดยสังคม[1]

4.1.3 ผู้ส่งสาร

เสือคือสัตว์ที่ชาวโผล่วเชื่อว่าเป็นตัวแทนของความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อมีใครกระทำผิดประเพณีร้ายแรงในเรื่องเพศ เสือถูกส่งมาเป็นตัวแทนในการแสดงออกความไม่พอใจของเจ้าป่าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และดังนั้นในบางลักษณะแล้วชาวโผล่วจึงเชื่อว่าเสือคือเจ้าป่าด้วย หากชายและหญิงที่มีเพศสัมพันธ์โดยการเป็นชู้ จะถูกลงโทษค่อนข้างรุนแรง ให้กินอาหารในรางข้าวหมาแล้วไล่ให้คลานเหมือนหมาลงจากบ้าน หลังจากนั้นให้คู่ชู้อยู่ด้วยกันนอกหมู่บ้าน แต่ยังอยู่ในบริเวณที่คนสามารถเห็นได้ ห้ามทำอาหารกินเองเมื่อหิวให้เคาะฝาหม้อดัง ๆ จนชาวบ้านนำอาหารมาให้ การลงโทษใช้เวลานานมาก จนชาวบ้านตกลงกันว่าให้คู่ชู้กลับมาเข้าหมู่บ้านได้ หลังจากนั้น คู่สามีภรรยาของชายและหญิงที่คบชู้ต้องบอกว่ายังยอมรับคู่สามีภรรยาของตนเองหรือไม่ หากไม่ยอมรับ คู่ชู้จะคบกันต่อหรือไม่ก็สามารถตัดสินใจได้ หากตัดสินใจว่าไม่มีความสัมพันธ์กันต่อไป ก็ให้แยกกันอยู่ หย่าร้างและห้ามมีมีเพศสัมพันธ์ในคู่เดิม หากคู่สามีภรรยาเดิมหากต้องการครองเรือนจะต้องแต่งงานใหม่โดยมีพยานรับรู้ ไม่สามารถนอนด้วยกันได้ถึงแม้จะตกลงปลงใจกลับมาอยู่คู่กันก็ตาม

เสือเชื่อมโยงอยู่ระหว่างการเป็นคือผู้คุมเกมการล่าและควบคุมศีลธรรมของชาวโผล่ว สู่โลกที่เหนือกว่า โลกศีลธรรม การแสดงออกของเสือจึงเหมือนกับการเป็นตัวแทนสะท้อนให้ชาวโผล่วเข้าใจจิตใจของโลกวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ เสือมีบทบาทที่เด่นมากท่ามกลางสัตว์อีกหลายชนิดใน

---

[1] จากการให้ความสำคัญและค่อนข้างมีความเข็มงวดในเรื่องเพศ ห้องพักสำหรับครอบครัวบุคคลภายนอกไม่สามารถล่วงเข้าไปได้ หากเข้าไปนอกจากจะถูกตำหนิแล้วยังต้องทำพิธีกรรมและเสียค่าปรับให้แก่เจ้าของบ้าน และผู้หญิงคือเจ้าของบ้านไม่ใช่สามีถึงแม้สามีคือผู้สร้างก็ตาม ผู้ประกอบพิธีกรรมในบ้านคือผู้หญิงและผู้สืบทอดชาติวงศ์ก็คือลูกสาวไม่ใช่ผู้ชาย อันนี้เองที่อธิบายได้ว่าเป็นการสืบสายตระกูลจากฝ่ายหญิง เมื่อสะท้อนมายังสัตว์ ก็มาจากกฎเดียวกัน ชาวโผล่วห้ามล่าสัตว์ตัวเมียเป็นอาหาร

Ref. code: 25595424300118AUW

การมีบทบาทเป็นตัวแทนของโลกศักดิ์สิทธิ์ เช่น นกเงือก เก้ง ชะนี ฯลฯ ลุงเนเส่ง อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และเจ้าป่าว่า

> เราใช้ป่าเราไม่ใช่คนดูแลป่า ทุกอย่าง (ในป่า บ้าน และในที่อื่น ๆ) มีผู้ดูแล เราแค่เป็นคนใช้ ทำให้เราต้องมีสัจจะ (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, หม่องเนเส่ง หมู่บ้านกองม่องทะ)

การอธิบายว่าคนอยู่ภายใต้อำนาจอื่นต้องอ่อนน้อมต่อเจ้าป่าและยังต้องคอยสังเกตการส่งสัญลักษณ์ ลางบอกเหตุและสามารถแก้ไขการกระทำที่ผิดให้เกิดความสะอาด เช่น กรณีเสือเข้ามาในหมู่บ้าน เป็นต้น

หากใครคิดว่าต้องการเพิ่มสถานะของตนเองโดยการเชื่อมต่อกับเสือได้ จะต้องรักษาศีลธรรมตนเองให้ดีที่สุด คือการยึดถือสัจจะ ไม่มีความประพฤติเสียหายในทางเพศ เมื่อสมัยก่อนชาวโผล่วบางคนได้รับการถ่ายทอดความรู้การเลี้ยงเสือโคร่งไว้เป็นเพื่อนและเป็นผู้คุ้มครองตนเองเวลาเดินป่า ความรู้ดังกล่าวเป็นสิ่งเร้นลับและจะถูกถ่ายทอดผ่านสายเลือดเท่านั้น คนในครอบครัวคนเลี้ยงเสือจะไม่ถูกทำร้ายโดยเสือตลอดชีวิต ในวันนี้การศึกษาคาถาเพื่อเรียกเสือมาเป็นเพื่อน หม่องโจวที่บ้าน ทิไลป้าอธิบายว่าตนเองมีเชื้อสายตระกูลเลี้ยงเสือ ได้เรียนวิธีการและเคยเรียกเสือแล้ว แต่ยังไม่สำเร็จ ตื่นขึ้นมาก็พบรอยเสืออยู่ห่างออกไป ความรู้เรียกเสือมาเป็นเพื่อนได้เป็นความรู้ของตระกูลสอนกันได้เฉพาะคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้องห่าง ๆ หม่องโจ่ว บอกว่าตนเองจินตนาการเห็นภาพว่า ในเวลายามค่ำคืนกลางป่าขณะที่เขาก่อกองไฟมีหมานอนฝั่งหนึ่งและมีเสือนอนอยู่อีกฝั่ง นี่คือความปรารถนา ที่เป็นแรงขับเคลื่อนการสร้างความเป็นชาย ลูกชายของตระกูลขี่เสือ

คนใดก็ตามที่ต้องการรับการถ่ายทอดความรู้จะต้องถือสัจจะ ที่มีความสามารถในการเรียกเสือได้จะทำให้เขาเปลี่ยนแปลงสถานะของตนเองให้สูงขึ้นได้ แต่จะต้องมีการปรับชีวิตส่วนตัวค่อนข้างมากโดยเฉพาะความซื่อสัตย์ มีสัจจะ และยังมีข้อนับถืออีกหลายประการซึ่งปัจจุบันหาคนที่มีความพร้อมในการเรียนได้ไม่ง่าย พร้อมที่จะรับมาจริง ๆ บุคคลที่จะสนทนากับเสือต้องควบคุมจิตใจให้ดีเข้มแข็งก่อนที่นำไปใช้จริง ๆ ผู้อาวุโสที่สอนหม่องโจ่วมีความสามารถในการสนทนากับเสือและเรียกใช้เสือให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

อีกบุคคลหนึ่งคือหลวงพ่อเยเหมี่ยนเจ้าอาวาสวัดเกาะสะเดิง เขาคือคนรุ่นหลังของตระกูลขี่เสือ เคยเห็นพ่อของตนเองเรียกเสือเสือโคร่งในป่ามานอนเฝ้าเป็นเพื่อนในป่าได้ ตอนเช้าตื่นขึ้นมาก็เห็นร่องรอยของเสือนอนเฝ้าอยู่ไม่ไกล แต่ตนเองไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ เพราะไม่เคยเรียนถึงจะมีความปรารถนาตั้งแต่วัยเด็กก็ตาม เพราะพ่อเสียชีวิตไปก่อน หากมีคนในตระกูลมีความรู้เรียก

Ref. code: 25595424300118AUW

เสือได้ก็จะทำให้คนทั้งหมดของเครือญาติปลอดภัยจากเสือ แต่นั่นหมายความว่าคนในครอบครัว จะต้องไม่เคยทำร้ายเสือเลยเลยตลอดชีวิต ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเคยปะทะกับเสือและยิงเสือโคร่งตาย หนึ่งตัว ในขณะนั้นเขายังเป็นวัยรุ่นเมื่อได้ชมก็อดนึกไม่ได้ว่า อยากขี่เสือตัวนี้เดินในป่า เขาจึงทำท่าทางเหมือนขี่หลังเสือและพูดกับเสือ เหมือนว่าแกได้ขี่หลังเสือที่มีชีวิตและได้เดินเที่ยวกับมันจริง ๆ

นิทานของชาวโผล่วหลาย ๆ เรื่องสอนเกี่ยวกับศีลธรรม บางเรื่องก็สร้างปมประเด็นปัญหาที่เข้มข้นและยากในการตีความ เช่น นิทานเกี่ยวกับ “เสือคน” (คี่ส่า) เสือที่สามารถแปลงร่างเป็นคนได้ ชาวโผล่วเล่าเรื่องว่าเสือคนคอยติดตามสังเกตการณ์ผัวเมียคู่หนึ่ง และพบว่าคู่ชีวิตคู่นี้ไม่ค่อยมีความสุขและไม่ค่อยดูแลห่วงเป็นใยกันเท่าใดนัก มันเกิดความประทับใจเมียของนายพราน จนกระทั่งวันหนึ่งนายพรานออกเที่ยวป่าล่าสัตว์ เสือคนได้ตัดสินใจแปลงร่างเป็นสามีของนางและได้ร่วมหลับนอนกับเสือคนโดยไม่ทันได้สังเกต

เมียนายพรานได้รับความสุขจากการปรนเปรอโดยเสือคนเป็นอย่างมาก แม้ว่านางจะประหลาดใจอยู่บ้างว่า เหตุใดผัวของนางจึงเปลี่ยนมาดีกับตนเองเพียงนี้ ทำให้นางมีความรักขึ้นอีกครั้งและก็ลืมไม่ใส่ใจกับความเปลี่ยนแปลงไปมาของนายพราน

ชาวโผล่วอธิบายในเชิงตัดสินว่าความจริงแล้วหากนางพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก็จะรู้ว่าเสือคนไม่ใช่ผัวตน อย่างน้อยนางควรจะรู้ว่ามีกลิ่นของเสือซึ่งไม่สามารถกลบได้ แววตาและกริยาท่าทางของผัวที่อย่างไรก็ตามเสือคนไม่น่าจะสามารถเลียนแบบได้ทุกอย่าง เสือคนแอบแปลงร่างเช่นนี้หลายครั้งจนกระทั่งนายพรานพบความเปลี่ยนแปลงของเมีย ด้วยความสงสัยจึงวางอุบายว่าตนเองไปล่าสัตว์และเดินทางกลับบ้านก่อนกำหนด เขาจึงได้เห็นว่าเมียอยู่กินและมีความสุขกับผู้ชายคนหนึ่งที่หน้าตาเหมือนตนเอง และรู้ว่านั่นคือเสือคนด้วยความโกรธจึงเดินขึ้นบ้านและฆ่าเสือคนตาย ขณะที่มันกำลังจะเสียชีวิตได้คร่ำครวญแสดงความรักที่มีต่อผู้หญิง เมื่อตายไปแล้วศพได้กลายร่างเป็นเสือโคร่งตัวใหญ่ ฝ่ายหญิงได้เห็นรู้เรื่องความจริงก็เสียใจเป็นอย่างมาก เพราะนางได้รู้ความจริงว่าผู้ชายที่ให้ความสุขและนางรักคือเสือคน

ฝ่ายนายพรานก็พยายามพูดปลอบใจว่านางไม่มีทางรู้ได้เป็นเพราะความเจ้าเล่ห์ของเสือคน นางไม่มีความผิดถึงแม้จะมีอะไรกับเสือคนเพราะความไม่รู้นั่นเอง นายพรานยกโทษให้สงสารเมียตนเองและจะอยู่กินฉันผัวเมียต่อไป แต่ในที่สุดนางก็ขอหย่ากับนายพรานและได้นำแผ่นหนังของเสือคนมาเลาะเป็นเส้นด้ายแล้วพันกรอด้วยด้วยเครื่องกรอด้ายมือหมุน เสียงประหลาดดังครืนครือ คล้ายเ สียงร่ำไห้ หลังจากนั้นนางได้นำด้ายมาทอเป็นผ้าปูรองนั่ง

การอธิบายถึงความสัมพันธ์ที่ข้ามเส้นแบ่งสายพันธุ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์นำมาสู่การเปรียบเทียบเพื่อสร้างศีลธรรม เรื่องเล่าปรัมปรานี้มีความตั้งใจที่จะนำมาเล่าเพื่อสอนศีลธรรมแก่

Ref. code: 25595424300118AUW

เยาวชน โดยผูกโครงเรื่องที่เศร้า ซึ้งใจ และโศกนาฏกรรม เพื่ออธิบายให้เห็นถึงเส้นแบ่งระหว่างสายพันธุ์ให้ชัดเจน นิทานสะท้อนจักรวาลวิทยาของชาวโผล่วได้เป็นอย่างดี ทำให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาความเบรอของเส้นแบ่งระหว่างคนและสัตว์ ซึ่งมีบางสิ่งบางอย่างที่อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ทั่วไป เป็นความไม่ปกติ แต่สามารถทำให้เข้าใจได้ว่าร่างกายเป็นสิ่งกักขังหล่า หล่าของเสือก็สามารถหลุดจากเรือนร่างของเสือกลายมาเป็นคนและยังสวมบทบาทของคนได้ชั่วคราว แต่สิ่งนี้ก็เป็นการละเมิดกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ คือหล่าได้ย้ายร่างกายไปสิงข้ามสายพันธุ์และยังละเมิดกฎการเจริญพันธุ์ ซึ่งต้องมีบทลงโทษ ทำให้พรากจากกันด้วยความตายของผู้ละเมิด และต่อมาเสือได้กลายเป็นทูตเพื่อส่งสารจากผู้คุมกฎธรรมชาติของชีวิตป่า หากมีการละเมิดทางเพศเมื่อไหร่เสือโคร่งจะปรากฏตัวในหมู่บ้าน ชาวโผล่วจะต้องคอยสังเกตเสือและคนในหมู่บ้าน หากไม่ต้องการให้เสือมาเยือนก็จะต้องไม่ละเมิดศีลธรรมทางเพศ และหากละเมิดแล้วก็จะต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้องชำระให้เกิดความสะอาดแก่หมู่บ้านอีกครั้ง

เสือคือสัญลักษณ์ที่นำกลับย้อนมาขัดเกลาศีลธรรมของมนุษย์ เสือคนคือตัวอย่างที่ทำให้มนุษย์แยกออกจากสัตว์ สร้างเขตแดนแบ่งแยกให้ชัดเจนเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของมนุษย์ไม่ให้คลุมเครือ ท่ามกลางความไม่คลุมเครือที่เกิดขึ้นในชีวิตป่า เสือถูกนำมาใช้เพื่อขัดเกลาชาวโผล่วให้สูงส่งกว่าเสือซึ่งเป็นสัตว์เพราะมีปัญญาและสามารถทำลายมายาที่มาจากเลห์ของเสือได้ และคนจะต้องแตกต่างจากเสือเพราะเป็นง่ายเสือที่แปลงร่างเป็นคนและสูญเสียอัตลักษณ์ และเสือคนสำคัญบทบาทของตนเองผิดไปหลงรักคนและยังละเมิดกฎของป่าที่ควบคุมเพศสัมพันธ์ของมนุษย์ คือการมีศีลธรรมทางเพศ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของมนุษย์ที่แตกต่างแตกต่างจากสัตว์อีกหลายประเภท

หากพิจารณาความรู้ในการสื่อสารกับชีวิตอื่น การคุยกับสัตว์ได้ คือการดึงตัวตนออกมาจากภาพแทนที่สร้างขึ้น เพื่อนำมาอธิบายการเชื่อมต่อถึงกันได้ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ โดยที่การอธิบายตัวเขาเชื่อมโยงกับชีวิตอื่น ทำให้เขาเกิดความคุ้นเคยกับสัตว์ในระดับหนึ่ง กล่าวคือทำให้สัตว์ที่น่ากลัวกลายมาเป็นสัตว์ที่คุ้นเคย ทำให้สัตว์ป่ากลายเป็นสัตว์เลี้ยง

4.1.4 การทำให้ป่ากลายเป็นบ้าน

การคุยกับสัตว์และผีเจ้าป่า เป็นเรื่องของความพยายามหยั่งถึง และการศึกษาคาถาอาคมเพื่อเพิ่มความสามารถในการตีความและความสามารถการหยั่งถึงให้มากขึ้น ยกตัวอย่างการเรียกเสือมาอยู่ใกล้ ๆ เพื่อเป็นเพื่อนตอนอยู่ป่า การคุยกับเสือได้คือการทำให้สัตว์ป่าเชื่องและเกิดการปรับตัวจากสัตว์ป่ากลายเป็นสัตว์เลี้ยง (domestication) ถึงแม้ว่าเสือจะกลายเป็นสัตว์เลี้ยงแต่ไม่ได้เลี้ยงเสือไว้ที่หมู่บ้าน เขาเลี้ยงไว้ในป่า การอยู่ร่วมกับเสือในป่าได้ก็คือการทำให้ป่ากลายเป็นบ้าน

Ref. code: 25595424300118AUW

ของคนไปด้วย นั่นหมายความว่าอันที่จริงแล้วสัตว์ป่าและรวมถึงพืชทั้งหมดถูกจัดระเบียบเช่นเดียวกันกับสัตว์และพืชในครอบครัวและหมู่บ้าน

สัตว์และมนุษย์เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกันในการสื่อความหมาย จึงทำให้สัตว์ป่าถูกอธิบายให้มีความหมายใกล้เคียงกับสัตว์เลี้ยงสำหรับใครบางคน และสัตว์เลี้ยงเองก็ถูกให้ความหมายใกล้เคียงกับสัตว์ป่า นั่นเป็นเพราะภายใต้จักรวาลวิทยาของชาวโผล่วทั้งมนุษย์และสัตว์อยู่ภายใต้กฎเดียวกัน และสามารถหมุนเวียนเปลี่ยนสถานะได้ เช่น ในวันหนึ่งสัตว์ป่าถูกทำให้เชื่องเป็นสัตว์เลี้ยงและเมื่อห่างจากคนก็กลายเป็นสัตว์ป่าได้ เช่น ควายและเสือ เป็นต้น หรือในกรณีของชะนีจำนวนมากถึงแม้จะเป็นสัตว์ป่าแต่ก็เชื่องเมื่ออยู่ใกล้หมู่บ้าน เพราะชาวโผล่วมีประเพณีว่าจะไม่รบกวนชะนีโดยการไม่เลือกพื้นที่อยู่อาศัยของชะนีมาเป็นพื้นที่ทำไร่ข้าว นอกจากนี้ยังเชื่อว่าหากได้ยินเสียงชะนีร้องกลางคืนจะมีภัยร้ายแรงในหมู่บ้านและทุกคนจะต้องย้ายบ้านในคืนที่ได้ยินเสียงนั้นทันที ชะนีคือสัตว์เตือนภัยร้ายแรง ชาวโผล่วดูแลชะนีรอบหมู่บ้านคล้ายสัตว์เลี้ยง แต่ไม่มีความสัมพันธ์ทางตรงระหว่างกันในเชิงการให้อาหารดูแลชะนี แต่ความสัมพันธ์ระหว่างชาวโผล่วและชะนีมีอย่างแน่นอนผ่านพื้นที่หมู่บ้านและเขตติดต่อระหว่างหมู่บ้านและป่า จึงทำให้เกิดพื้นที่ร่วมในแนวเขตติดต่อระหว่างบ้านและป่าสำหรับชะนี

พื้นที่ร่วมเฉพาะระหว่างสัตว์ป่าและบ้าน สำหรับชะนีและเก้ง และชาวโผล่วจะไม่เลือกพื้นที่ที่เก้งอยู่อาศัยมาทำไร่ข้าว ไม่ล่าเก้งใกล้หมู่บ้าน

เมื่อใครก็ตามได้เดินชมไร่ซากทิ้งร้างสามารถพบรอยเก้งมากมายเข้ามากินอาหารรวมถึงอีเห็น สัตว์ขนาดเล็กมากมาย และรอยเสือสัตว์ผู้ล่าขนาดเด็ก เช่น เสือแมว แม้แต่สวนที่ใกล้หมู่บ้านก็จะสามารถพบรอยเก้งได้ไม่ยาก แต่โดยปกติเก้งจะไม่เข้ามาเดินในหมู่บ้าน หากเก้งวิ่งเข้าหมู่บ้านหมายความว่าเก้งได้ส่งสารแก่ชาวโผล่วว่ามีอันตราย พวกเขาจะต้องย้ายบ้านหนีในทันที

เก้ง ชะนี และนกกก จึงมีความคล้ายกัน เป็นสัตว์ป่าที่ถูกนิยามโดยชาวโผล่วให้เป็นสัตว์บ้าน คือสัตว์สองชนิดนี้ที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน ชาวโผล่วไม่ล่าและพวกมันมีหน้าที่คอยส่งข่าวสารให้แก่ชาวโผล่ว ยุเผ่อธิบายว่า

> เก้งและชะนีที่อยู่อาศัยใกล้หมู่บ้านคือเจ้าพ่อป่าที่คอยบอกข่าวสารให้แก่ชาวโผล่ว เก้งคือเจ้าพ่อป่าที่อยู่บนบก ชะนีคือเจ้าพ่อป่าที่อยู่บนต้นไม้ และสัตว์อีกชนิดหนึ่งคือนกกก นกเงือกสายพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก เนื่องจากมันทำหน้าที่ส่งสารเพื่อการเตือนภัย มันจึงเป็นเจ้าพ่อป่าที่อยู่บนฟ้า)เรียบเรียงโดยผู้วิจัย ,หม่องยุเผ่ หมู่บ้านซะละหวะ

Ref. code: 25595424300118AUW

ปัญหาเสือเข้ามาใกล้หมู่บ้านมากยิ่งขึ้นจากการเข้ามาล่าวัวโครงการของรัฐบาล ทำให้เสือเข้ามาใกล้บ้านโดยผิดธรรมชาติ และชาวโผล่วก็มีวิธีการที่ผิดธรรมชาติของเสือ คือการขับไล่และทวงคืนเสือขโมยวัว สำหรับวัวโครงการรัฐเป็นวัวภายนอกขาดวิสัยของชีวิตป่า ซึ่งชาวโผล่วก็เลี้ยงไว้นอกหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ดูแลได้ไม่ทั่วถึง วัวแตกต่างจากควายบ้าน ถึงแม้ชาวโผล่วจะเลี้ยงควายไว้ในป่าก็ตาม แต่ควายคือสัตว์ป่าที่ถูกนำมาเลี้ยงเป็นควายบ้าน ซึ่งไม่ทราบว่าเมื่อไหร่ การชักนำเสือเข้ามาใกล้หมู่บ้านมากขึ้นก็ทำให้ควายเดือดร้อนมากยิ่งขึ้น สำหรับชาวโผล่วแล้วควายมีความสำคัญสำหรับพวกเขามากกว่าวัวพันธุ์เนื้อของรัฐ ควายจะถูกดูแลเหมือนกับสมาชิกในครอบครัว มีการจัดเกลือมาปรนเปรอจนควายไม่ต้องไปหากินจากโป่งสัตว์ในป่าห่างไกล การรักษาไข้ และการทำบุญขอขมาและขอบคุณควายเมื่อถึงเทศกาลกินข้าวใหม่ในครอบครัว

ควายอาจจะกลับไปเป็น “ควายป่า” ได้หากเจ้าของเสียชีวิตและลูกหลานไม่สนิทกับกับพวกมัน ช้าง (กะชอ) ก็เหมือนควายตรงที่ช้างเหมือนกับเป็นสมาชิกในครอบครัว และมีพิธีกรรมเมื่อจะใช้งาน นอกจากนี้วันสำคัญทางศาสนาชาวโผล่วจะไม่ใช้งานช้าง พวกมันจำได้ว่าวันไหนคือวันหยุด หากมีใครจะใช้งานมันก็จะต่อต้านจนต้องปล่อยให้มันพักผ่อน หากเจ้าของควายและช้างเสียชีวิต พวกมันอาจจะกลายเป็นสัตว์ป่าถาวร ป่าหลายแห่งในประเทศไทยที่มีปัญหาช้างเข้าทำลายพืชไร่และสวนเป็นเพราะมีช้างบ้านที่กลับไปอยู่ป่า เนื่องจากมันคุ้นเคยกับคนจึงหาโอกาสพาพวกเข้ามาในหมู่บ้านบ่อย ๆ เช่น ที่ทองผาภูมิ เพชรบุรี เป็นต้น

ศีลธรรมและกฎควบคุมชาวโผล่วยังรวมไปถึงการทำไร่ข้าว สัตว์ป่าบางชนิดเป็นตัวกลางผู้ทำหน้าที่สื่อสารจากเจ้าป่าถึงชาวโผล่วว่าพื้นที่ที่เขากำลังเลือกนั้นได้รับอนุญาตหรือไม่ ซึ่งพวกเขาจะต้องทำพิธีกรรมเพื่อสร้างการสื่อสารหากมีเสียงร้องของสัตว์ เช่น เสียงเก้ง เสียงนกทุส่อง (นกขุนแผนดง) ไม่สามารถใช้พื้นที่นั้นได้ บางที เก้ง นกขุนแผนดง หรือชะนี และเต่า อาจจะปรากฏตัวในพื้นที่นั้น ซึ่งเท่ากับเป็นการบอกโดยตรงว่าเจ้าป่าเจ้าที่ห้ามใช้พื้นที่ที่เขากำลังเลือก ให้ย้ายไปเลือกพื้นที่อื่นทันที นก เก้ง เต่า ชะนี คือตัวแทนของป่า สิ่งเหนือธรรมชาติผู้คุ้มครองป่าในแต่ละบริเวณนั้น

นอกจากนี้การเลื่อน เปลี่ยนสถานะตัวตน การสลับจุดยืน การหยั่งเข้าไปในความคิดของสัตว์ ไม่ว่าโดยการฝัน การสะกดจิต การบริกรรมคาถา การทำนาย การหยั่งถึง เพื่อเป็นสัตว์อื่น ต้นไม้ หรือ ไลเคน คือการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของการยอมรับในประเพณีจักรวาลวิทยาที่ครอบคลุมกว้างขวางโดยที่มนุษย์และสัตว์ต่างถูกสร้างภาพว่าพวกมันได้เข้ามาแบ่งปันพื้นที่ในจักรวาลร่วมกัน โดยโผล่วเป็นเพียงองค์ประกอบเล็ก ๆ ที่อยู่ร่วมกับสิ่งที่มีชีวิตอื่น ๆ นับล้านรวมถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิต

Ref. code: 25595424300118AUW

มีบุคคลที่อยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์เหล่านี้ นั่นคือพราน นายพรานจะอยู่เหนือกฎที่ชาวโผล่วถูกควบคุมไว้ในกฎศีลธรรม กฎการหาอาหาร กฎการร่วมประเวณีในบางกรณี ในหัวข้อต่อไปจะอธิบายเกี่ยวกับพรานประเพณีของชาวโผล่ว

4.2 พรานตัวแทนเจ้าของชีวิตป่า :

ชาวโผล่วจำนวนหนึ่งที่พัฒนาตนเองให้สามารถเป็นพรานได้ พรานสืบทอดทางสายเลือด และพรานแตกต่างจากการล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารในครอบครัว ชาวโผล่วที่ป่าฎ่งใหญ่จำแนกออกเป็นหลายสายตระกูล ที่มีกลุ่มใหญ่ที่สุด คือสามสายตระกูล 1.ฤษี 2.ปกครอง 3.พราน นอกจากนั้นก็จะมีกลุ่มย่อย ๆ อีก เช่น กลุ่มหาน้ำผึ้งป่า กลุ่มขี่เสือ ฯลฯ บางกลุ่มเก่งในเรื่องการหาปลา หมอรักษาโรค

แต่ถึงอย่างไรก็ตามการเรียนรู้เพื่อที่จะเป็นพรานมาจากความสมัครใจ โดยได้รับการถ่ายทอดในชีวิตประจำวันจากพ่อ พี่ชาย ผู้เฒ่า และญาติ ถึงแม้จะมีความรู้เกี่ยวกับป่าที่สะสมมาจากพรานในหมู่บ้านมาอย่างชำนาญแล้วก็ตาม แต่การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในชีวิตป่ากลับเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และสิ่งนี้หมายถึงความรู้อื่น ๆ ในด้านต่าง ๆ ของชาวโผล่วด้วย

ชาวโผล่วผู้ล่าสัตว์ทั่วไปยังไม่ถูกเรียกว่าพรานหากยังไม่ได้รับอำนาจ การกล่าวอ้างว่าตนเองเป็นพรานที่สมบูรณ์มาจากการยอมรับของเจ้าป่า คนที่เป็นพรานเท่านั้นจึงจะรู้ตัวเองว่าเป็นพรานได้เมื่อไหร่และระดับไหน เขาต้องผ่านพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์เพื่อเปลี่ยนผ่านกลายเป็นพราน ในปัจจุบันเรายังไม่พบว่ามีการประกาศตนเองเป็นพรานตามประเพณี

แต่โดยทั่วไปเป็นธรรมดาที่ผู้ชายชาวโผล่วหลายคนจะมีความปรารถนาที่จะเรียนรู้การเป็นพรานถึงแม้ว่าจะไม่ได้ตั้งใจที่จะเป็นพรานประเพณีที่สมบูรณ์ก็ตาม ความรู้พรานมีความซับซ้อนและลึกซึ้งมากกว่าการล่าสัตว์โดยทั่วไป แต่ปัจจุบันมีปัญหาว่าระบบการศึกษาของโรงเรียนไม่เอื้อให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตเพราะต้องเข้าชั้นเรียน บางครอบครัวใช้เวลาช่วงปิดเทอมฤดูร้อนพาลูกไปล่าสัตว์ระยายาวทำให้เกิดการถ่ายทอดวิธีการเรียนรู้สำคัญในการเป็นนักล่า การล่าที่ถูกประเพณี การล่าที่ยุติธรรมแก่สัตว์ป่า การเดินทางไปด้วยกันหลายวันทำให้ลูกได้เรียนรู้ ตั้งแต่การเลือกสถานที่ที่เป็นที่พัก การทำที่พัก การเลือกพื้นที่หาเหยื่อ การทำพิธีกรรม การล่าที่ยุติธรรมสำหรับสัตว์ และข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติระหว่างการล่า เป็นต้น

หม่องโบ คือผู้เฒ่าคนหนึ่งที่หมู่บ้านจะแกกลุ่มย่อยจะแก เขาได้รับการยอมรับจากคนรุ่นหลังว่าเป็น “พรานระดับม่องซู” หม่องโบจำแนกระดับชั้นของพรานออกเป็นสามระดับ คือ 1.ละเมี้ย 2.ม่องซู และ 3.พราน ที่มาของสามคำนี้ค่อนข้างประหลาดมาก คำว่า ละเมี้ย เป็นคำในภาษาพม่า ม่

Ref. code: 25595424300118AUW

องซู เป็นคำในภาษามอญ และ พราน คือ คำภาษาไทย ทั้งสามคำมีคำอธิบายความหมายใกล้เคียงกัน คือพฤติกรรมและสถานะของคนที่ล่าสัตว์ในป่าเป็นหลัก แต่ลุงหม่องโบจำแนกความแตกต่างว่า "ละเมี้ย" ระดับชั้นละเมี้ยจะล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารเท่านั้น เพื่อเลี้ยงครอบครัวและญาติมิตร ส่วน "ม่องซู" เป็นระดับชั้นที่สูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่งพวกเขาจะล่าสัตว์เพื่ออาหารและขายได้ด้วย และสุดท้ายระดับชั้นที่สูงที่สุด คือ "พราน" พวกเขาจะล่าสัตว์เพื่อเลี้ยงครอบครัว ขาย และส่งบรรณาการให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน พรานอยู่ในระดับชั้นสูงที่สุดจึงมีหน้าที่ในฐานของหมู่มนุษย์ในการควบคุมป่า ปิดและเปิดป่า การปิดและเปิดโป่งสัตว์ การทำนุบำรุงโป่งสัตว์ การฟื้นสภาพโป่งที่เสียหายให้ฟื้นกลับคืนมาเป็นปกติ

ชาวโผล่วโดยส่วนใหญ่คือละเมี้ย ล่าเพื่ออาหาร แต่มีบางคนที่ล่าแล้วขายบ้าง หม่องโบสมัยยังหนุ่มเคยล่าเพื่อขาย เช่น เมื่อเขาล่ากระทิงแล้วก็จะแล่เนื้อทั้งหมดนำคลุกเกลือแล้วตากแดดโดยใช้เถาวัลย์ขึงระหว่างต้นไม้ เสร็จแล้วก็แบ่งบางส่วนออกมาย่างและนำกลับไปให้กับครอบครัว โดยทิ้งส่วนใหญ่ไว้ในป่า เมื่อกลับถึงบ้านแล้วก็เดินทางกลับเข้าไปในป่าแล้วนำเนื้อที่เหลือ (อาจจะมีสัตว์อื่น ๆ กินไปบ้าง) แบกไปแลกเปลี่ยนกับเกลือในเมืองสังขละ หม่องโบนำเนื้อมาขายแลกเป็นเงินก่อนเนื้อหนึ่งชั่งหนึ่งราคาไม่กี่บาท แล้วจึงนำเงินไปซื้อเกลือและสินค้าสำคัญบางอย่างที่ครอบครัวต้องการล่าและขายบ้างคือระดับ "ม่องซู" หากต้องการพัฒนาตนเองเป็น "พราน" เป็นเรื่องยากมาก ต้องเรียนคาถาอาคม เก่งเรื่องป่า ผ่านการเป็นทั้ง ละเมี้ยและม่องซู จนกว่าจะผ่านพิธีกรรมที่จะพัฒนาตนเอง จนเขารู้ตัวว่าสามารถเป็นพรานได้แล้ว

ความลับของพรานซ่อนอยู่ในความสามารถที่เขาเป็นตัวกลางระหว่างเจ้าป่าและความสามารถในการสื่อสารกับสัตว์ สามารถฟังและพูดกับสัตว์ได้หลายประเภทไม่ว่าจะนก สัตว์บกและสัตว์น้ำ ชาวโผล่วทั่วไปเมื่อจะล่าสัตว์ป่าจะต้องร้องขอกับเจ้าของผู้ดูแลป่าต่าง ๆ โดยการทำพิธีกรรมเรียบง่าย คือ ใช้ขนม อาหาร หรือสิ่งที่เขาคิดว่ารสชาติดี แม้แต่กัณชา และขี้ฝิ่น ก็นำมาเป็น "สินบน" เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าป่า เจ้าเขาได้

พวกเขารอฟังสัญญาณว่าติดต่อกับเจ้าป่าแล้วท่านยอมรับสินบนหรือไม่ หากยอมรับเขาก็จะได้พบเหยื่อที่เจ้าป่ามอบให้ แต่การที่จะล่าสัตว์ได้หรือไม่เป็นความสามารถส่วนบุคคล การได้รับเหยื่อตามที่ร้องขอคือสัญญาณจากเจ้าป่า ซึ่งนักล่าสัตว์จะต้องไม่ละเมิดโดยการถือสัจจะ พวกเขามีคำพูดกับเจ้าป่าว่าหากเก้งหรือกวางหรือกระทิงหรือลิงหรือค่าง ตัวไหนที่ไม่สวยงาม เกเร ขี้เหร่ที่สุดเจ้าป่าไม่รัก ก็ขอให้ส่งมาให้พบกับเขา และขอให้เป็นตัวผู้ไม่ใช่ตัวเมีย[2]

---

[2] เพราะการล่าสัตว์ตัวเมียขัดขวางการเจริญพันธุ์ เป็นการทำลายกฎการหมุนเวียนที่หล่าจะสามารถเกิดเป็นสัตว์ได้

Ref. code: 25595424300118AUW

การขอสัตว์จากเจ้าป่าจะต้องขอแบบเฉพาะเจาะจงลงไปว่าตนเองต้องการสัตว์อะไร หากไม่พบสัตว์ที่ตนเองขอไว้ถึงแม้จะพบสัตว์อื่นเป็นจำนวนมากก็ไม่สามารถล่าได้ เพราะเป็นการผิดสัจจะที่ให้ไว้กับเจ้าป่า หากบางคนไม่เจอสัตว์ที่ร้องขอเลย ในครั้งต่อไปก็จะเพิ่มสินบนมากยิ่งขึ้น อาจจะเป็นกัญชาหรือขี้ฝิ่นมาสินบนต่อเจ้าป่า หากนักล่าพึงพอใจกับเหยื่อก็จะเล่าสู่กันฟังในหมู่เพื่อนว่าเจ้าพ่อป่า ณ ที่แห่งนั้น ชอบสินบนอะไร เมื่อข่าวแพร่ออกไปสินบนนั้นก็จะถูกนำมาบูชาที่นั้นมากขึ้น แต่ก็ขึ้นอยู่กับบุคคลด้วยไม่จำเป็นว่าสินบนจะต้องเหมือนกัน

เรื่องเล่าเกี่ยวกับเจ้าที่ถูกสร้างขึ้นจากสินบนที่เจ้าป่าทำหน้าที่คุมเกมการล่าและการหาอาหารของทุกชีวิตในป่า สิ่งนี้คือนักล่าสัตว์ชาวโผล่วทั่วไป แต่สำหรับพรานแล้ว เขาไม่ต้องขอและมีอำนาจในการห้ามหรืออนุญาตให้คนอื่นล่าได้ หากเขาต้องการห้ามก็จะทำพิธีกรรมปิดป่า ทำให้ผู้ล่าไม่สามารถมองเห็นเหยื่อได้ รวมถึงสัตว์ผู้ล่าก็เช่นกัน ไม่สามารถหาเหยื่อได้จนต้องออกไปนอกพื้นที่ ที่พรานปิดป่า

หม่องทุอุ นักล่าสัตว์อาวุโสบ้านจะแกได้อธิบายย้อนเรื่องราวตำนาน เกี่ยวกับการกำเนิดพรานประเพณีของชาวโผล่ว พรานคือคนที่ล่าสัตว์เพื่อครอบครัวและเพื่อนบ้าน ถือสัจจะ บูชาเจ้าป่าเจ้าที่ บูชาและถวายอาหาร และวันหนึ่งพรานคนนั้นมีความปรารถนาที่จะล่าสัตว์และมีความรู้เกี่ยวกับสัตว์ทุกประเภทในป่า นักล่าคนอื่น ๆ อาจมีความกลัวเกรงแต่นักล่าคนนั้นเขาต้องการขยายขีดความสามารถ โดยการปวารณาตัวเองว่าในชีวิตหน้าหลังความตายเขาจะขอเป็นข้าทาสรับใช้ต่อเจ้าป่า เจ้าเขา หลังจากนั้นผู้สมัครใจเป็นพรานได้นำทรายในลำห้วยใส่ในกะลามะพร้าวแล้วอธิษฐานว่าเขาจะล่าสัตว์เท่ากับจำนวนเม็ดทรายในกะลาเพื่อนำอาหารไปเลี้ยงครอบครัวและเพื่อนบ้านและขอแลกเปลี่ยนกับเจ้าพ่อในป่าว่าตนเองจะไม่ไปเกิดให้นับจำนวนชาติภพเท่ากับจำนวนเม็ดทรายในกะลา

หม่องทุอุ ไม่กล้าสาบานตนตามวิถีพราน เขาอธิบายว่าคนที่กล้าทำอย่างนั้นเป็นคนไม่ธรรมดา ต้องจิตใจแข็งมากจนกล้าสาบานว่าจะไม่ไปเกิดอีกนาน และเมื่อตายไปแล้วหล่าของเขาจะไม่ได้ไปเกิดใหม่ กลายเป็นผีเจ้าป่านานแสนนานเท่ากับจำนวนเม็ดทรายที่มีอยู่เต็มกะลามะพร้าว เม็ดทราย 1 เม็ด ยาวนานเท่ากับ 1 ชาติของชีวิตคน การสมัครใจเป็นพรานประเพณี ทำให้ชาวโผล่วมีผีป่าเพิ่มขึ้นมากอีกหนึ่งตน ดังนั้นผีเจ้าป่าก็คือบรรพบุรุษของชาวโผล่วที่สาบานตนเป็นผีเฝ้าป่านั่นเอง

เจ้าพ่อป่าไม่มีชีวิตคือวิญญาณหรือ “หล่า” ที่ไม่ไปเกิด ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ คุมกฎการล่า เช่น ห้ามล่าสัตว์ตัวเมียเพราะทำลายการเจริญพันธุ์ของสัตว์ แต่ทั้งหมดนี้แตกต่างตรงที่สัตว์หลายชนิดชาวโผล่วไม่ล่าและมีบางชนิดที่ได้รับอนุญาตให้ล่าได้ เช่น เก้ง และเสือหากพบว่าเป็นอันตรายและเข้ามากินสัตว์เลี้ยง เช่น ควาย สัตว์ที่ไม่ล่าเลย ได้แก่ ชะนี และนกเงือก สมเสร็จ

พรานและราชสำนักมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันค่อนข้างมาก เช่น การตามหาช้างสำคัญการส่งบรรณาการจำพวกของป่า นอแรด งาช้าง ปรากฏในหลักฐานว่า ชาวโผล่วได้ส่งบรรณาการ

Ref. code: 25595424300118AUW

ให้แก่ราชสำนักในรัตนโกสินทร์ตอนต้น พรานที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ชาวโผล่วมากในอดีตไม่นานมานี้ก็คือปู่ของหม่องซาโท (ชาวโผล่วที่หมู่บ้านจะแก) พรานประเพณีผู้จับช้างเผือกให้แก่พระเจ้าแผ่นดินได้ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระเจ้าแผ่นดินจึงได้ให้รางวัลโดยมอบแผ่นตะกั่วจารึกคุณความดีให้ แต่ปัจจุบันขาดหลักฐานไปแล้วเพราะปู่ของหม่องซาโทได้นำแผ่นตะกั่วไปทำเป็นกระสุนสำหรับยิงสัตว์จนหมด

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 4.1 ชาวโผล่วทำพิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ให้แก่ "หล่า" บรรพบุรุษ ผู้ที่เคยได้รับมอบหมายให้ดูแลพื้นที่ป่าศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 4.2 ชาวโผล่วพร้อมใจกันในการสร้างประเพณีประดิษฐ์ การทำบุญให้แก่บรรพบุรุษ

Ref. code: 25595424300118AUW

4.3 การล่า (Hunting)

การล่าสัตว์บางครั้งเหมือนกับการละเล่นของผู้กลุ่มชาย อันที่จริงชาวโผล่วไม่ได้เรียกว่าเกมแต่คล้ายกับเกม มีการประเมินการวางแผน การเล่นเกมการล่าดูเหมือนเป็นไปเอง แต่หากได้คลุกคลีกับเขาแล้วก็จะรู้ว่า พวกเขามีความชำนาญบางอย่างและสามารถเรียกความรู้ออกมาใช้ได้ แต่ก็ควบคู่กับการเสี่ยงทายและปล่อยไปตามความพอใจของเจ้าที่ ความล้มเหลวในการล่าจะถูกอธิบายว่าติดสินบนไม่เป็นที่พอใจ พวกเขาต้องค้นหาเหตุผลที่ตนเองไม่ประสบความสำเร็จในการล่า โดยการตรวจสอบว่ามีขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งที่ทำผิดพลาด หรือระหว่างการล่าแล้วพลั้งเผลอพูดละเมิดเจ้าป่าทฤษฎีชาวบ้านไม่เคยผิดพลาด เมื่อเล่นไปตามกฎแล้วไม่บรรลุผลตามที่ต้องการ ก็จะถูกอธิบายกลับไปที่ความพร้อมทางร่างกายและจิตใจของผู้ปฏิบัติเอง หรือแม้แต่สิ่งที่เข้ามาในความคิด เช่นเรื่องการคิดที่ไม่ถูกต้องในทางศีลธรรม ความโลภ หรือถูกพูดทักระหว่างการเดินทางไปล่าสัตว์ จากคนด้วยกัน เช่น การทักคนที่กำลังออกไปล่าสัตว์หาปลาเท่ากับเป็นการแช่งไม่ให้เขาหาปลาได้ และหากกระรอก นกกก ทักก็จะล่าสัตว์ไม่ได้ด้วยเช่นกัน

เมื่อเวลาชาวโผล่วออกไปล่าสัตว์ หรือเดินทางไปทำไร่ หรือการเดินทางไปหมู่บ้านอื่นถือว่าเดินทางไปทำกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูง จากความเชื่อของชาวโผล่วว่าสัตว์อาจจะพูดอะไรบางอย่างกับพวกเขา พวกเขาจึงต้องพยายามสังเกตการส่งสารต่าง ๆ ซึ่งมีให้สังเกตเต็มไปหมด ไม่ว่าการล่าสัตว์ เก็บผัก ทำไร่ ซื้อขายของ เยี่ยมคน สัตว์แต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป ชาวโผล่วไม่ต้องกลัวเรื่องบาปจากการล่าสัตว์หากล่าตามประเพณี พวกเขาเชื่อว่าการล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารได้รับการให้อภัยไม่บาป แต่ห้ามล่าเพื่อความโลภหวังร่ำรวย และต้องอยู่ในกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด การบัญญัติกฎข้อยกเว้นขึ้นมาเป็นไปตามความสัมพันธ์ระหว่างกฎของการอยู่รอดเพื่อการยังชีพ

เรื่องเล่าเกี่ยวกับพรานของชาวโผล่วมีการปะปนกัน ระหว่าง “พราน” ของชาวโผล่วและ “พรานบุญ” จากพระไตรปิฎก คนภายนอกและชาวโผล่วบางคนเข้าใจผิดว่าตำนานพรานเชื่อมโยงไปที่ตำนานพรานบุญจากพระไตรปิฎกเพียงอย่างเดียว ปัญหาความสับสนนี้มาจากปรัมปราเกี่ยวกับพรานผสมปนเปกับศาสนาพุทธ ซึ่งเชื่อมโยงกับเทศมหาชาติว่าด้วยพระเวสสันดรชาฎก จึงมีพรานที่มาจากตำนานที่แตกต่างกัน อย่างน้อยก็สองแหล่ง แต่ข้อมูลจากหม่องทุอุและหม่องโบไม่ใช่พรานจากพระไตรปิฎก

ชาวโผล่วอ้างอิงถึงช่วงเวลาก่อนศาสนาพุทธ ว่า “พระเวสสันดร” ชาติสุดท้ายก่อนประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ได้เดินทางมายังป่าทุ่งใหญ่ และมีฤษีและพรานเป็นผู้ดูแลพระเวส ในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ไม่ทราบได้แน่ชัดว่าเมื่อไหร่ ได้มีการกันพื้นที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรบางส่วนที่อยู่

Ref. code: 25595424300118AUW

ระหว่างลำห้วยโรคี่ แม่กษัตรย์และแม่น้ำสุริยะ ว่า “ซ่องเปาะไต่”[3] จากการเรียกเช่นนี้ แสดงว่าชาวโผล่วได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธอย่างลึกซึ้ง การรับศาสนาพุทธทำให้โลกของคนกะเหรี่ยงปรับตัวในความสัมพันธ์ ระหว่างประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ และมีการพยายามใช้ประวัติศาสตร์สำหรับจัดระบบภายในหมู่บ้าน[4] จากการผสมผสานความเชื่อและปรัมปราของพุทธศาสนา ว่ามีกฎเกณฑ์สำหรับการล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร จะได้ไปเกิดในชาติภพที่ดีกว่า เป็นสัตว์ที่ดีกว่า ช่วงอายุยืนยาวกว่า และกลายเป็นสัตว์ที่มีร่างกายใหญ่โต อย่างเช่น ช้าง จนในที่สุดก็จะได้เกิดเป็นมนุษย์ และสามารถหลุดพ้นได้โดยการบำเพ็ญ ถือศีลกินมังสวิรัติ ซึ่งแตกต่างจากความเชื่อเกี่ยวกับการล่าสัตว์ป่าแบบดั้งเดิมก่อนศาสนาพุทธ คือ เมื่อมนุษย์เสียชีวิต หล่าออกจากร่างรอและล่องลอยจนกว่าจะได้เกิดใหม่เป็นสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์อื่น ๆ ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ เมื่อพิจารณาว่าชาวโผล่วเชื่อในสิ่งไหนมากกว่ากัน จึงควรมาดูที่นิยามการล่าสัตว์เพื่อเป็นอาหารตามประเพณีชาวโผล่วพวกเขาเชื่อว่าไม่บาป แตกต่างจากศาสนาพุทธการฆ่านั้นบาปและต้องชดใช้กรรม ชาวโผล่วอธิบายว่าสามารถล่าสัตว์เป็นอาหารได้ เช่นเดียวกับ สัตว์ผู้ล่าอื่น ๆ รวมถึงการนำต้นไม้มาใช้สร้างที่อยู่อาศัย การตัดไม้เพื่อทำการเกษตร หล่าที่อยู่อาศัยในต้นไม้อนุญาตให้พวกเขาทำได้ แต่ให้ทำเพื่อการเกษตรเพื่อการยังชีพเท่านั้น

---

[3] มาจากคำในภาษาบาลีว่า ‘สัมปติ’

[4] การปรับตัวเข้ามาอยู่ในความนับถือร่วมกันเป็นเครือข่ายหมู่บ้าน แบ่งออกเป็น สองกลุ่มใหญ่ ๆ ที่ถูกแบ่งโดย ภูมิศาสตร์กายภาพในปัจจุบัน คือ กลุ่ม ป่าทุ่งใหญ่ตะวันตก (ลุ่มน้ำแม่กองตอนล่าง) และกลุ่มป่าทุ่งใหญ่ตะวันออก (ลุ่มน้ำแม่กองตอนบน) โดยมีทิวเขาก่องก๊องแบ่งแยกออกจากกัน ทั้งสองกลุ่มมีความเชื่อมโยงกันในระบบ ประวัติศาสตร์ คือ ฤษี และ เจ้าเมือง (พระศรีสุวรรณควบคุมพื้นที่ต้นน้ำแม่กลอง สาขาย่อยคือ ลุ่มน้ำแควน้อยตอนบนมาจากการรวมกันของลำห้วยเคราะคี่ ทิหร่องตี (แม่น้ำรันตี) รวมอาณาบริเวณของด่านเจดีย์สามองค์ และพระแม่กองผู้ดูแลพื้นที่ลุ่มน้ำแม่จัน

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 4.3 ต้นไม้ในไร่ซากมีร่องรอยของการถูกตัดซ้ำหลายครั้ง และก็สามารถเจริญเติบโตกลับมายืนต้นเช่นเดิมได้ ชาวโผล่วจะตัดเฉพาะต้นไม้โตเร็วและรักษาตอไม้เพราะ สำนึกในบุญคุณของ “รุกขจือ” ซึ่งเป็น “หล่า” ที่อาศัยอยู่ในต้นไม้ ซึ่งได้อนุญาตให้โผล่วโค่นลำต้นเพื่อเพาะปลูกข้าว โดยการทำพิธีกรรมเสี่ยงทายจากเจ้าที่

Ref. code: 25595424300118AUW

4.4 ยายข้าว (พิบือโย) เครือญาติกับพืชของชาวโผล่ว

ชาวโผล่วได้สร้างคำอธิบายที่เป็นภาพแทนให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสรรพสัตว์และพืช เพราะมี "หล่า" ที่สามารถเคลื่อนย้ายถ่ายเท สับเปลี่ยนที่ได้ หล่าที่อยู่ในต้นไม้เรียกว่า "รุกขจือ"[5] ชาวโผล่วมีความจำเป็นต้องใช้ต้นไม้ชีวิตประจำวัน ทำให้พวกเขามีจิตใจที่เชื่อมโยงกับต้นไม้และพันธุ์พืช และมีพิธีกรรมที่ให้ความเคารพแก่ต้นไม้ เช่น ตั้งแต่แรกเกิดชาวโผล่วได้นำรกของเด็กทารกไปแขวนฝากไว้ให้ต้นไม้ใหญ่ดูแล และหากเด็กคนไหนนำรกไปไว้ที่ต้นไม้ต้นเดียวกัน พวกเขาก็จะต้องเป็นเสี่ยว และเติบโตมาเป็นเพื่อนสนิทและต่างมีหน้าที่เอื้อประโยชน์และรักใคร่ซึ่งกันและกัน ดูแลกันตลอดชีวิต

ชาวโผล่วนับถือต้นไม้ใหญ่เหมือนราวกับว่าเป็นญาติผู้ใหญ่ เพราะต้นไม้คือวงจรชีวิตที่ "**หล่า**" ต้องเวียนมาเกิดก่อนที่จะเกิดเป็นมนุษย์ หล่าที่เป็นรุกขจือดูแลชีวิตในธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ และเมื่อพวกเขาต้องการพื้นที่สำหรับปลูกข้าว พวกเขาก็พยายามหลีกเลี่ยงที่จะตัดไม้ใหญ่ โดยพยายามเลือกพื้นที่ที่เป็นป่าไผ่ นอกจากป่าไผ่จะเป็นพื้นที่ที่ฟื้นสภาพได้ดีมากที่สุดแล้ว ป่าไผ่ยังเหมาะสมสำหรับทำไร่ข้าวมากที่สุด

[5] มาจากคำว่า "รุกขชาติ"

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 4.4 ต้นไม้ใหญ่ในไร่ซาก ต้นไม้ใหญ่จะไม่ถูกโค่นเพื่อใช้พื้นที่ ชาวโผล่วจะปีนต้นเพื่อริดกิ่งลดเงา เพื่อเพิ่มแสงให้แก่ต้นข้าวในไร่ได้รับแสงมากยิ่งขึ้น

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 4.5 ต้นไม้คือบุคคล และบางครั้งก็เปรียบเหมือนญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง และเพื่อนมิตร จึงมีความเป็นไปได้ที่ชาวโผล่วบางคนจะดูแลต้นไม้เมื่อเจ็บป่วย เช่นเดียวกับพวกเขาเมื่อไปโรงพยาบาล

Ref. code: 25595424300118AUW

ต้นไม้ยืนต้นในป่าไผ่โดยส่วนใหญ่เป็นไม้โตเร็วเมื่อชาวบ้านตัดต้นไม้ก็จะเหลือตอไว้ให้สูงที่สุดซึ่งเขาเชื่อว่า รุกขจือจะถูกตัดลำตัวไปด้วยแต่รุกขจือไม่ตาย สามารถงอกทดแทนใหม่ได้ เมื่อตัดลำต้นแล้วไม่อนุญาตให้ทำร้ายลำต้น เช่น นำมีดไปสับ เพราะทำให้รุกขจือเจ็บปวดและอาจเสียชีวิตจริง ๆ และไม่สามารถงอกเติบโตได้อีกเลย รุกขจือคือหล่าที่ครอบครองอยู่ในลำต้นของต้นไม้ทุกชนิดมีหน้าที่พลีตนเองให้แก่ชาวโผล่วตัดฟันเพื่อทำไร่ข้าว รุกขจือไม่สามารถโกรธชาวโผล่วได้หากโกรธก็จะถูกรุกขจือด้วยกันตำหนิ แต่ชาวโผล่วเมื่อมีความจำเป็นต้องตัดลำต้น จึงต้องทำให้ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ใช้สอยที่ไม่ใช่เพื่อสิ่งไร้สาระและความโลภจนเกินควร อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลที่เป็นไปตามกฎของป่า กฎของการตัดต้นไม้เป็นกฎที่ควบคุมชาวโผล่วในการมีความสัมพันธ์ข้ามสายพันธุ์ และต้องตระหนักว่าชาวโผล่วทุกคนมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวตนของตนเองและชีวิตอื่น การที่ต้นไม้มีหล่าและการคิดว่าชาวโผล่วเมื่อตายไปแล้วหล่าที่เป็นชาวโผล่วเดิมจะต้องเกิดมาเป็นต้น จึงมีความสัมพันธ์กันฉันญาติมิตร เพราะว่าพวกเขาจะต้องหมุนเวียนเปลี่ยนถ่ายกันได้ระหว่างสายพันธุ์

เมื่อชาวโผล่วจะปลูกข้าว ต้องทำพิธีกรรมเริ่มต้นโดยการขุดหลุมลงไปลึก ๆ ดอกไม้ 5 เทียน 5 ขอกับ “ซ่งทรี” (เจ้าที่ดูแลแผ่นดิน)[6] ช่วยดูแลข้าวไม่ให้เสียหาย และต้องไม่พูดจาหยาบคาย สามีและภรรยาต่างช่วยกันในการทำพิธีกรรม เช่น เตรียมเทียน ดอกไม้ ขนม เมื่อทำพิธีกรรมแล้วพวกเขารู้สึกภูมิใจและมีความสุขเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมบางอย่างลดน้อยลง แต่ยังตระหนักดีว่า หล่าข้าวและรุกขจือมีบุญคุณที่เขายังต้องรำลึก โดยเฉพาะพิธีกินข้าวใหม่หลังเก็บเกี่ยวในครัวเรือนยังคงได้รับความสำคัญ

[6] นักวิชาการและคนภายนอกจำนวนหนึ่งเข้าใจผิดว่า “ซ่งทรี” คือ พระแม่ธรณี ซึ่งเป็นอิทธิพลจากอินเดีย

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 4.6 หลังจากทำพิธีเลือกพื้นที่เสร็จแล้วก็ทำสัญลักษณ์ ว่าเจ้าที่อนุญาต

Ref. code: 25595424300118AUW

พื้นที่ไร่ร้างหรือไร่ซาก (คี้ย) เมื่อเก็บผลผลิตแล้วหากมีตอไม้สูงจะสามารถคืนสภาพได้เร็วกว่าพื้นที่ที่ถูกทำไว้เลี่ยนเตียน เมื่อชาวโผล่วเก็บผลผลิตแล้วก็จะปล่อยไร่ให้ฟื้นสภาพ โดยไม่ค่อยไปเกี่ยวข้องอีก อาจจะเก็บผัก พริก กล้วย ในไร่ซากอีกประมาณ 1 ปี พื้นที่ไร่ซากทางวิชาการเรียกว่า "ป่าขั้นที่สอง" (secondary forest) ไร่ซากจะรกไปด้วยไม้โตเร็ว พืชล้มลุก ทำให้สัตว์นานาชนิดเข้ามาหาอาหารเพราะโดยส่วนใหญ่พืชในไร่ซากเป็นพืชเรือนยอดต่ำ เพราะป่าดิบเต็มไปด้วยพืชเรือนยอดสูงทำให้แสงถูกบังจนไม้ลุ้มลุกไม่สามารถงอกได้ แตกต่างจากไร่ซากที่สัตว์สามารถแทะเล็มและกัดกินได้สะดวกกว่า พืชล้มลุกเหล่านี้มีอายุน้อยเมื่อต้นไม้ประเภทโตเร็วมีใบปกคลุมหนาต้นไม้เหล่านี้ก็จะหยุดการเจริญเติบโตและตายไป เมล็ดพันธุ์หลังจากแพร่กระจายไปแล้วในป่าก็จะรอโอกาสงอกงามอีกครั้งเมื่อเกิดการแผ้วถางพื้นที่ไร่หมุนเวียนแปลงใหม่เกิดขึ้น หรือ มีต้นไม้ใหญ่ล้มอีกครั้งก็จะเปิดพื้นที่โล่งให้งอกอีกครั้ง ชาวโผล่วและสัตว์ต่างเข้ามาแบ่งปันอาหารในพื้นที่ไร่ซาก หากชาวโผล่วยกเลิกการทำไร่หมุนเวียนไม่มีการเปิดพื้นที่ใหม่ ระบบนิเวศน์ในกลุ่มพื้นที่ป่าอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการสูญหายไปของพันธุ์พืชท้องถิ่น การเปิดพื้นที่ของชาวโผล่วจึงทำให้เกิดความเป็นไปได้ที่ชีวิตอื่น ที่หลากหลายกำเนิดขึ้นมาได้

การคิดถึงชีวิตป่าว่ามีชีวิตที่เท่าเทียมกัน ถึงแม้โผล่วจะต้องคิดว่าเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัวจึงต้องถูกกำกับจากประเพณี "**จากการคิดว่ารุกขจือรู้สึกอย่างไร**" ทำให้ชาวโผล่วมองรุกขจือ เช่นเดียวกับ คน ๆ หนึ่ง เมื่อเห็นเถาวัลย์รัดต้นไม้จนต้นไม้เริ่มถูกปกคลุมมาก โผล่วบางคนตัดเถาวัลย์เพื่อชะลอไม่ให้ต้นไม้ถูกรัดจนลำต้นล้มลง คนทั่วไปที่ไม่ใช่ชาวโผล่วและไม่มีประสบการณ์จะไม่รู้เลยว่าต้นไม้หลายต้นเคยผ่านการถูกฟันและถูกเผามาก่อน เพราะไม่นานมันสามารถฟื้นตัวได้ เราสามารถพบร่องรอยต้นไม้ที่ถูกฟันได้ในพื้นที่ไร่ซาก

ก่อนชาวโผล่วทำไร่ข้าวพวกเขาจะต้องทำพิธีกรรมบูชาพิบือโย (ยายข้าว) มีข้อปฏิบัติที่ละเอียดมาก หากคนไหนไม่ทำพิธีกรรมให้แก่พิบือโย ก็จะถูกล้อเลียนดูถูกว่าแปลงไร่ข้าวของคนนั้นเป็นแค่ "สวนข้าว" เท่านั้น ชาวโผล่วรู้สึกใกล้ชิดกับพิบือโยมาก พิบือโยก็คือ "หล่า" ที่แต่ละคนเชื่อมต่อกับหล่าข้าวโดยตรงในเชิงปัจเจก เช่น หม่องจุ่งชาวโผล่วบ้านทิไลป้า เคยฝันถึงพิบือโย เขาเล่าให้ฟังอย่างสอดคล้องกับเรื่องเล่าของคนอื่น ๆ ในความฝันถึงพิบือโยเขาเห็นภาพความอุดมสมบูรณ์ เขาได้เห็นสวนหลังบ้านของพิบือโย เมื่อตื่นขึ้นมาก็พยายามเลียนแบบจากความฝัน เขาได้เห็นนาของพิบือโย และพบยาย ท่านได้พูดว่า "ลูกหลานไม่ยอมมาสร้างบ้านให้ยายเลย"

ในความฝันของหม่องจุ่ง เขาได้มองดูฟากไม้ไผ่ทรุดโทรมแค่พออยู่ได้แค่นั้น เมื่อเขาตื่นขึ้นมา เขาได้พยายามแปลความหมายจากคำพูดที่พิบือโยให้ไว้ในฝัน เขาแปลความฝันว่าบ้านทรุดโทรมหมายอะไร ดังที่หล่าของยายพูด "ไม่มีใครสร้างบ้านให้ยาย" แต่หากเขาจะสร้างบ้านก็จะต้องทำอย่างไร ในที่สุดเขาเข้าใจว่า บ้านพิบือโยไม่ใช่บ้านโดยทั่วไป หมายถึงพื้นที่ ที่ "นมข้าว" ถูกหย่อนลง

Ref. code: 25595424300118AUW

มาจากไม้ไผ่ที่ใช้ในพิธีกรรมในไร่ข้าว พื้นที่ในและระหว่างจากรวงข้าวจนถึงพื้นดินคือพื้นที่ที่เป็นบ้านของพิบือโย พื้นที่ใต้รวงข้าวเป็นพื้นที่ทางความคิดและเป็นบ้านพิบือโยในจินตนาการ นอกจากนี้ในบางครั้งพิบือโยมาในร่างของไล้ (เหยี่ยว) ร้องเสียงดัง ๆ “ก่อง ๆ ก๊า ๆ” ชาวโผล่วอธิบายว่าหล่าของพิบือโยได้มาบินชมไร่และนาว่าลูกหลานดูแลข้าวได้ดีหรือไม่

พิบือโยมีจริงในประวัติศาตร์หรือไม่อย่างไรไม่มีใครสามารถยืนยันได้เพียงแต่มีปรัมปราเกี่ยวกับพิบือโยว่า มียายคนหนึ่งได้เดินทางไปเยี่ยมหลานสาวจนได้เวลาเดินทางกลับ แต่หลานสาวไม่อยากให้กลับจึงร้องเรียกพิบือโยระหว่างท่านเดินลงบันไดบ้าน พิบือโยได้หันกลับมาจึงพลัดตกบันไดเสียชีวิต และพื้นที่ที่ยายตกจากบันไดมีต้นข้าวงอกออกมา หลังจากนั้นพิบือโยจึงเหลือแต่หล่าอาศัยอยู่ในไร่ข้าว ยุ้งฉางข้าว และไล้ (เหยี่ยว) ยายคอยสอดส่องดูแลลูกหลานเพื่อ ตรวจดูแลไร่ข้าว เมื่อฟาดข้าวเสร็จหล่าของพิบือโยจะกลับไปองค์หนึ่ง พอทำบุญข้าวใหม่หล่าพิบือโยจะกลับไปอีกองค์หนึ่ง หลังจากนั้นในยุ้งข้าวยังมีพิบือโยดูแลอีก 5 องค์ เมื่อทำพิธีนำข้าวเข้ายุ้งฉางเสร็จจึงทำ “ป่องกะตุ๊” คือ การนำเผือกมันข้าวเหนียวซึ่งเป็นอาหาร นำใบไม้มารองอาหารไว้ทั้งหมด 5 กอง และบอกกับพิบือโยว่า *“ถ้ายายจะกลับก็กลับก่อนเที่ยง แต่ถ้าตอไม้ดำเมื่อไหร่ขอให้ยายลงมา”*

ตอไม้ดำหมายถึงช่วงเวลาที่ชาวโผล่วฟันป่าและเผาไร่ตามประเพณี[7] ลดทอนบางพิธีกรรมไปบ้าง การตัดต้นไม้จะต้องไม่ตัดที่โคนต้น เหลือลำต้นให้สูงไว้หากในพื้นที่ทำไร่มีต้นไม้ยืนต้นมากกว่าหนึ่งต้น ให้ปีนขึ้นไปชิดแต่เพียงกิ่งเพื่อลดเงาของใบไม้จากแดดเพื่อให้ต้นข้าวโตได้ หากมีอีกจะต้องปีนขึ้นไปบนต้นให้สูงมากขึ้นกว่าต้นเดิม การทำเช่นนั้น สื่อความหมายว่าเคารพพิบือโย และยังหมายถึงว่าผู้ชายคนนั้นคือลูกชายของแม่อย่างแท้จริง หากไม่ทำเช่นนี้ อาจมีแม่หม้ายในหมู่บ้านค่อนแคะว่า “นี่มันไร่ฉัน”[8] แต่ต้องอธิษฐานว่า " *ไร่นั้นไม่ใช่ไร่ของคนใดคนหนึ่ง ไร่นี้เป็นไร่ของคนทุกคนไม่ใช่ของตนเอง”*

หากใครจะมาเยี่ยมไร่ข้าวต้องตะโกนขออนุญาต หากเจ้าของไม่อยู่ ก็ให้ร้องตอบเองก็ได้ว่า “เออ” จึงสามารถเข้าไปในพื้นที่ทำไร่ได้ ที่สำคัญคือ พิธีบื้อซ่องคู้ (**พิธีกินข้าวใหม่**) คือทำพิธีในบ้านของตนเอง ตอนทำพิธีต้องเชิญมนุษย์หลายเผ่าพันธุ์ สมณะชี จะต้องมีเพื่อนบ้านมาเยี่ยมด้วย พิธีกรรมถึงจะศักดิ์สิทธิ์ และนำมีดฟันไร่ เครื่องมือเกษตรทั้งหมดมาทำพิธีและนำข้าวมาให้เครื่องมือเกษตรทั้งหมดได้กินด้วย ถ้าไม่ทำปีต่อไปพอใช้มีดทำไร่อาจทำร้ายตนเองได้ โผล่วมีความเข้าใจว่า

---

[7] หม่องจุ่งอธิบายว่าปัจจุบันชาวบ้านเริ่มไม่ให้ความสนใจการทำถูกต้องตามประเพณีแบบครบถ้วน

[8] หมายถึงไร่แม่หม้าย แม่หม้ายเท่านั้นที่ไม่จำเป็นต้องทำพิธีตัดต้นไม้เช่นนั้น

Ref. code: 25595424300118AUW

เครื่องมือการเกษตรมีหล่าอาศัยอยู่จึงมีชีวิต เครื่องมือเหล่านี้จึงต้องการอาหาร เช่นเดียวกับ คนและสัตว์ (ดูบทที่ 5 หัวข้อ ในไล่ที่ผีป่าประกอบ)

4.5 จักว่องวิทยา

จักรวาลวิทยาของชาวโผล่วมีการจัดประเภทที่หลากหลายในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่มีการดำรงอยู่ ซึ่งแบ่งออกเป็นเป็นชั้น ๆ อันดับแรกคือมนุษย์ และทั้งหมดที่ไม่ใช่มนุษย์อยู่ร่วมในจักรวาลเดียวกัน (จักกะว่อง) คำว่าจักกะว่องยังหมายความรวมถึงสภาวะว่างเปล่า ลม มวลอากาศ และสถานที่รอรับการเปลี่ยนแปลงของ “หล่า” สิ่งมีชีวิตที่ละทิ้งร่างกายไปแล้วหลังร่างกายตาย หรือในบางกรณีหล่าก็หนีละทิ้งร่างกาย หรือถูกขโมยไป “ทุกสิ่งมีหล่า” คล้ายกับวิญญาณที่ครอบครองร่างกายของคน สัตว์ ต้นไม้ และวัตถุสิ่งของหรือแม้กระทั่งเครื่องมือ คนตายเป็นเช่นเดียวกับ ต้นไม้ที่ตายไม่ว่าจะยืนต้นตายหรือล้มตาย หล่าจะออกจากเรือนร่างไปมาอยู่ในที่ว่าง และอาศัยลมพัดพาไปมาได้ หม่องยุเผ่ผู้อาวุโสหมู่บ้านไล่โว่-ซะละหวะ กลุ่มย่อยซะละหวะ อธิบายว่า ทุกครั้งที่หายใจนำอากาศเข้าสู่ร่างกาย “หล่าของสรรพชีวิต” ได้เข้าสู่ร่างกาย คนสูดเอาหล่าอื่น ๆ เข้าไปภายในจึงเกิดการซึมผ่านเขตแดนแบ่งแยกระหว่างชีวิตและอชีวิต ทุกลมหายใจเพื่อมีชีวิตของมนุษย์อาศัยลมที่หล่าอาศัยอยู่หลังความตาย หล่าเข้าสู่ร่างกายเข้ามาหมุนเวียนผ่านร่างกายมนุษย์อยู่ตลอดเวลาด้วย ลมที่อยู่ในร่างกายก็คือที่อยู่อาศัยของหล่าด้วย ดังนั้น การแบ่งแยกระหว่าง “หล่าและมนุษย์” เป็นการตระหนักถึงชีวิตและความตายแต่ไม่ใช่การแบ่งแยกอย่างถาวร กล่าวคือมีการแบ่งแยกแต่มีลักษณะซ้อนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง ไม่ใช่การจำแนกเพื่อการแบ่งแยกออกไปจากอาณาจักรของสิ่งมีชีวิต

ชาวโผล่วนิยามสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกว่ามีการเชื่อมต่อกับความตายของความเป็นอื่นที่อยู่ในพื้นที่ที่เรียกว่า “จักกะว่อง” อยู่ทุกขณะลมหายใจ ซึ่งเป็นคำเดียวกันกับคำว่า “จักรวาล” ในภาษาบาลี หล่าที่อาศัยอยู่ในจักกะว่องย่อมมีความต้องการสถานที่อยู่อาศัยใหม่ เช่น มาเกิดเป็นสิ่งต่าง ๆ หล่าทั้งหมดไม่หายไปไหนเพียงแต่เปลี่ยนสถานที่ในการเข้าไปอยู่อาศัยและเติบโตใหม่ เมื่อคนตายหล่าออกจากร่าง ผ่านการอยู่อาศัยในจักกะว่องอาจจะยาวนานหลายปี แต่ในที่สุดก็ไปเกิดใหม่อาจจะเกิดเป็น “อีแงะ” พะเทิงได้ชี้ให้เราดู อีแงะเป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นราหรือมอสหรือไลเคนชนิดหนึ่งที่เกาะอยู่กับต้นไม้ที่อยู่ในสภาพที่มีความชื้นสูง เมื่อเวียนวนในวงจรการเกิด การตาย ผ่านพื้นที่ว่างของจักกะว่อง ก็มาถึงคราวที่เกิดเป็นคนอีกครั้ง ดังนั้นสัตว์ป่าและสัตว์อื่น ๆ ต่างเคยผ่านการเป็นมนุษย์ และกฎการล่าเป็นกฎที่ ต่อเนื่อง สัตว์ล่าสัตว์อื่นมาเป็นอาหาร แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐกว่าสัตว์อื่นไปทั้งหมดเพราะมีความคิดและเข้าใจกฎธรรมชาติในที่นี้คือ กฎของการเวียนว่ายตายเกิดและกฎการหลุดพ้น ความคิดเหล่านี้ครอบงำชาวกะเหรี่ยง และถูกแปลงมาอธิบายในหลายประการ ในวิถีการ

Ref. code: 25595424300118AUW

ดำเนินชีวิต โลกทัศน์ของพวกเขาต่อชีวิต การเวียนว่ายตายเกิด มนุษย์เคยดำรงอยู่ในโลกมาแล้วหลายหนไม่รู้จบสิ้น

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 4.7 ไลเคน (lichen) หรือ อีแงะ ชาวโผล่วเชื่อว่าเมื่อตายไปหล่าจะไปเกิดเป็นสายพันธุ์อื่น โดยมีจุดเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้งเมื่อเวียนจนครบแล้ว คือการได้เกิดเป็นไลเคน

Ref. code: 25595424300118AUW

ความตายเข้ามาแบ่งแยกหล่าออกจากร่างกายของสิ่งมีชีวิต และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างสายพันธุ์ของคนและชีวิตที่หลากหลาย หล่าดำรงอยู่ในโลกเชิงซ้อน ซึ่งเป็นโลกของผีหรือจิตวิญญาณของชีวิตป่า อันเป็นโลกศักดิ์สิทธิ์ (sacred world) และมีความสัมพันธ์กับโลกสามัญ (profane world) สิ่งมีชีวิตสามารถข้ามเปลี่ยนเป็นสายพันธุ์อื่นได้โดยผ่านการตายและเข้าสู่วงจรของการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งชาวโผล่วจะต้องสนับสนุนการเจริญพันธุ์ ไม่ขัดขวางการเกิด ไม่ล่าสัตว์ตัวเมียเป็นต้น สิ่งนี้สะท้อนด้วยกฎการมีเพศสัมพันธ์ของชาวโผล่ว หากเกิดการละเมิด เจ้าป่าก็จะส่งสัตว์มาส่งสัญญาณเตือนหรือลงโทษ

วัฏจักรการเกิด การตาย และการกลายเป็นผี ไม่เคยหยุดลง จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้ามระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต และมีการแลกเปลี่ยนข้ามสายพันธุ์ คือการตายเพื่อที่จะเป็นผี แล้วก็เกิดเป็นชีวิตอื่น จากชีวิตอื่นกลายเป็นผีได้อีก และก็เกิดเป็นอีกชีวิตหนึ่ง เป็นเช่นนี้ จนครบทุกสายพันธุ์

เป้าหมายของชาวโผล่วคือการปล่อยให้ชีวิตอื่นมีโอกาสอยู่ในวงจรของการเลื่อนระดับชั้น[9] โดยใช้ความตายที่มีเหตุผล[10] ความตายแบ่งชีวิตให้ซ้อนขึ้นไปอีกหนึ่งชั้น จากมีชีวิตกลายเป็นผี ชีวิตที่เป็นผี คือความลึกลับและเป็นชีวิตที่เชื่อมต่อกับชีวิตอื่นได้อย่างไม่สิ้นสุด

จักกะว่องคือพื้นที่ที่รองรับทุกสรรพสิ่งหลังจากตายและเป็นพื้นที่ที่ส่งหล่าไปยังที่อื่น ดังนั้นชีวิตจึงไม่ได้นิยามผ่านการมีชีวิตทางชีววิทยา แต่การมีชีวิต มีชีวิตเพราะมีความสัมพันธ์ที่ยึดโยงไว้กับหน้าที่ที่มีต่อกัน

การสื่อสารทำให้ชีวิตเกิดขึ้น ในพื้นที่ที่กำลังสื่อสารกันอยู่ รูปแบบของชีวิตทางกายภาพกลับเป็นสิ่งที่สำคัญรองลงไป แต่สิ่งที่สำคัญมากกว่าคือการดำรงอยู่ของชีวิตในเชิงความหมายที่ประทับอยู่ใน สัตว์ พืช วัตถุ สิ่งของ และเกิดการแลกเปลี่ยนการสื่อสารซึ่งกันและกัน ทำให้ทุกสิ่งมีหน้าที่ในตัวของมันเอง และเชื่อมต่อถึงกัน ทุกสิ่งเคยเป็นสิ่งหนึ่งมาก่อนและอาจจะกลายมาเป็นสิ่งนั้นหรือสิ่งอื่นอีกครั้ง ผ่าน “ความตาย” ที่วนเวียนในพื้นที่ของจักกะว่อง

การดำรงอยู่ในความหมายของชาวโผล่วจึงมีคุณค่าและมีการดำรงอยู่โดยตัวของมันเอง ไม่ว่ามนุษย์จะรู้จักมันหรือไม่ ถึงแม้จะรู้จักพืช สัตว์ สิ่งของจำนวนมาก แต่ไม่สามารถรู้จักได้ทั้งหมด การอธิบายเช่นนี้ ทำให้เกิดวงจรที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างกัน ชาวโผล่วไม่ได้แยกชีวิตและความตายออกจากกันอย่างสมบูรณ์ แม้แยกออกจากกันแต่ก็มารวมกันโดยหน้าที่ที่มีต่อชีวิตอื่น

---

[9] การเลื่อนระดับชั้น ของ สัตว์ พันธุ์พืช สิ่งของ และคน ระดับชั้นที่สูงขึ้นหมายถึงการได้ไปเกิดใหม่ในช่วงชีวิตที่ยืนยาวมากขึ้น

[10] โปรดดูเปรียบเทียบ (Castro, 1992)

Ref. code: 25595424300118AUW

ในขณะที่ “หล่า” กำลังเปลี่ยนผ่านก็ยังมีความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงหน้าที่ การจะจำแนกความสัมพันธ์จึงไม่สามารถทำได้โดยง่าย บางครั้งหากคนภายนอกมองอย่างผิวเผิน ก็เข้าใจว่าชาวโผล่วได้แยกความแตกต่างออกจากกัน แต่เมื่อดูเงื่อนไขบางอย่างกลับพบว่าเกิดการรวมกันของสิ่งที่แยกออก

สัตว์และต้นไม้หลายประเภทที่มีลักษณะพิเศษ ดังที่ผู้วิจัยอธิบายไปแล้วนั้น ต่างเป็นตัวแทนของเจ้าป่า ในขณะที่ชาวโผล่วกำลังทำกิจกรรมต้องสังเกตสัญญาณต่าง ๆ ที่ได้รับจากสัตว์และต้นไม้ เพื่อรอรับ “สาร” จากเจ้าป่าว่าอนุญาตหรือห้าม

การสื่อสารข้ามสายพันธุ์ทำให้เกิดการย้ายมุมมองไปฝ่ายตรงข้าม เมื่อชาวโผล่วคิดอย่างที่สัตว์คิด เข้าใจอย่างที่สัตว์เข้าใจ[11] สัตว์จึงเข้ามาควบคุมการตัดสินใจและการแสดงท่าทางของชาวโผล่ว ดังกรณี การเตือนภัยของนกเงือก การเตือนภูมิอากาศของเก้งตัวเมีย เสือ/ชะนี เตือนความผิดทางศีลธรรมทางเพศ ในทางกลับกันท่าทีของชาวโผล่วที่มีต่อสัตว์ก็กำลังสื่อสารให้สัตว์เข้าใจความต้องการของตนเอง ดังกรณี การไล่หมูป่าให้ออกจากไร่ข้าว การทวงวัวคืนจากเสือขโมย การสื่อสารข้ามสายพันธุ์นี้ คือ “วัฒนธรรม” ของสัตว์และมนุษย์ที่ต่างร่วมสร้างกันขึ้นมา

4.6 ภาพแทนทางศีลธรรมร่วมของชีวิตป่า

สัตว์แต่ละชนิดมีศีลธรรมที่แตกต่างกัน ไม่ใช่เพียงแต่คนเท่านั้นที่มีศีลธรรม เราจะแยกคุณธรรมของคนออกจากสัตว์ได้อย่างไร และเราจะลบหรือปฏิเสธการรุกล้ำโดยการสื่อสารของสัตว์ที่เข้ามาช่วยสร้างคุณธรรมมนุษย์ได้หรือ สัตว์และคนอาจมีคุณธรรมร่วมกันและอาจมีบางสิ่งที่แตกต่างกัน

ชาวโผล่วอธิบายว่าสัตว์เกือบทุกชนิดมีคุณธรรมประจำตัวที่ชาวโผล่วเองต้องพยายามมากจึงจะสามารถปฏิบัติเช่นสัตว์ได้ เช่น เรื่องความไม่โลภ เรื่องเล่าและนิทานจำนวนมากที่ชาวโผล่วได้นำสัตว์มาเป็นตัวอย่าง ดังกรณี “ความโลภ” พวกเขาอธิบายว่า “สัตว์หิวก็หาอาหารอิ่มก็หยุด” มีสัตว์ไม่กี่ชนิดที่สะสมอาหาร เช่น เสือโคร่งออกอาหารในพื้นที่ที่ไกลมาก เมื่อล่าเหยื่อได้แล้วจะซุกซ่อนเหยื่อจากสัตว์ผู้ล่าด้วยกัน แล้วก็ล่าอีก เมื่อเหยื่อเน่ามันก็วิ่งกลับมากินเหยื่อที่ซ่อนไว้บางครั้งไกลถึงประมาณ 20 ก.ม. แหล่งหาอาหารของเสือโคร่งจึงมีความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่แหล่งที่อยู่อาศัยของ

---

[11] ชาวโผล่วอาจจะไม่รู้แน่ชัดว่าสัตว์คิดอะไร สิ่งที่พวกเขาคิดมาจากสมมุติฐานที่ได้จากประสบการณ์หยั่งถึง ในการใช้ชีวิตป่าร่วมกัน

Ref. code: 25595424300118AUW

สัตว์ซึ่งเป็นเหยื่อแต่ละแหล่งที่มีความชุกชุม[12] ถึงแม้เสือโคร่งจะสะสมอาหารแต่มันก็ยังแบ่งปันอาหารให้แก่สัตว์อื่น ๆ ถึงเสือจะล่าชีวิตอื่นแต่ก็เพียงเพื่อการมีชีวิตรอด ไม่ทำไปเกินกว่านี้

ตามที่อธิบายว่าสัตว์มีคุณธรรมบางอย่างที่ร่วมกันระหว่างโผล่วและสัตว์ แต่ในขณะเดียวกันสัตว์ไม่จำเป็นต้องมีคุณธรรมอื่น ๆ ที่โผล่วมี สัตว์ไม่ต้องยึดถือคุณธรรมของคน เพราะ ชาวโผล่วอธิบายว่ามีคุณธรรมชั้นสูงที่สัตว์ไม่มี แต่การมีคุณธรรมที่สูงกว่าก็ต้องมีหน้าที่ที่มากกว่า แต่ถึงแม้คนจะอยู่สูงกว่าสัตว์แต่สัตว์เป็นผู้ควบคุมคนให้อยู่ในศีลธรรมของชีวิตป่าและของคน

ภาพแทน เช่น นิทาน ปรัมปรา ศีลธรรม ของชาวโผล่ว ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตป่าและจักกะว่องวิทยา และภาพแทนได้เข้ามาเป็นเครื่องมือสำหรับทำหน้าที่ในเชิงการผลิตซ้ำ และแพร่กระจาย แน่นอนว่าพวกเขาอยู่ภายใต้ภาพแทนที่ตนเองสร้างขึ้นในเวลาขณะแต่ไม่สามารถสื่อสารภาพแทนเหล่านี้ให้แก่คนที่ไม่มีวัฒนธรรมการสื่อสารร่วมกันได้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดของชาวโผล่ว และเป็นปัญหาของอำนาจในการสื่อสาร

ชาวโผล่วตกอยู่ในอำนาจของภาพแทนที่เขาร่วมสร้างกับชีวิตป่า ภาพแทนก็คือ “ความรู้” อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งพวกเขามีความปรารถนา และดังนั้นพวกเขาจึงยอมรับความรู้แต่สิ่งสำคัญก็คือแต่ละคนต่างก็พัฒนาการตีความความรู้เป็นของตนเอง การตีความนำมาสู่การสร้างภาพแทนขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

ความรู้มาจากการแลกเปลี่ยนจุดยืนของกันและกันและเกิดความเข้าใจจนสามารถสร้างความรู้นมาได้ โดยผ่านการสร้างภาพแทนที่แลกเปลี่ยนจาก “ชั่วขณะ” ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนการสื่อสาร ชาวโผล่วสร้างถอด “สาร” ให้เป็นสัญลักษณ์ในภาพแทน และภาพแทนเก็บความรู้และส่งต่อได้ ยกตัวอย่าง การที่ชาวโผล่วเปลี่ยนจุดยืนที่จะมีมุมองต่อโลกผ่านสายตาชีวิตอื่นได้ ทำให้เกิดลักษณะที่เรียกว่า “การกลายเป็น”[13] คือ กลายเป็นสัตว์ได้หลายประเภท การกลายเป็น เป็นเรื่อง

---

[12] ในครั้งหนึ่งผู้วิจัยได้เดินป่ากับชาวโผล่วสองคน เมื่อเดินไปพบแหล่งน้ำที่มีรอยสัตว์กีบ เช่น เก้ง กวาง และอื่น ๆ หลายชนิด เขาบอกว่าเขากลัวว่าเสือจะมารอเฝ้าเหยื่อบริเวณนี้ ชาวโผล่วจึงพยายามอยู่ห่างจากแหล่งโคจรของสัตว์ผู้ล่า

[13] การกลายเป็น คือกรอบความคิดทางวิชาการ ที่คาสโตรได้ปรับแนวคิดทฤษฎีของเดอลูซ (Deleuze and Guattari, 1987) ในเรื่อง การกลายเป็น (Becoming) ความหลากหลาย (multiplicity) ที่สลายเส้นแบ่งขอบเขต (de-territorializes) ในขณะที่สลายขอบเขตสำหรับแบ่งแยกก็สร้างขอบเขตใหม่ที่รับความหลากหลายเข้ามามากยิ่งขึ้น (Castro, 2014, p. 161) เช่น ธรรมชาติและวัฒนธรรมในสังคม เป็นหน่วยที่เกิดขึ้นมาจากความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงสัญลักษณ์ เช่น การ

Ref. code: 25595424300118AUW

ของความคิดไม่ใช่เรื่องการเป็นชีวิตอื่นในเชิงกายภาพ เช่น “เสือ” กลายเป็นคน และคนเข้าไปยืนอยู่ในวิธีคิดของนกกก การแลกเปลี่ยนศีลธรรมกับชีวิตอื่น มาจากการบูชาสักการะ ซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องที่อยู่ในความคิด การกลายเป็นจากสภาพของคนกลายเป็นสัตว์ และสัตว์กลายเป็นสิ่งอื่น ทำให้เกิดความเชื่อมโยงต่อเนื่องและมีความสอดคล้องกันของสัตว์และคน ซึ่งชาวโผล่วสร้างผ่านภาพแทน ดังนั้นจึง ทำให้ทุกสิ่งอยู่ในความสัมพันธ์

ชาวโผล่วอธิบายภาพแทนความสัมพันธ์ในสองฐานคือ ภาพแทนที่บรรพบุรุษส่งต่อมายังรุ่นใหม่และภาพแทนที่ชาวโผล่วในเชิงปัจเจกมีส่วนร่วมในการสร้างในวันนี้ ทำให้เกิดความรู้ และความรู้ได้เข้ามาครอบงำชาวโผล่ว เกิดขึ้นระหว่างการสื่อสาร ซึ่งเป็นการประกอบสร้างพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างคน สัตว์และพืช ทำให้ตัวตน (entities) มีความสัมพันธ์กับชีวิตอื่นที่อยู่แวดล้อมบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน การล่า การผลิต การปกป้อง การถ่ายทอด[14]

กฎของความสัมพันธ์สร้างการจำแนก บ่งชี้ความเป็นกลุ่ม ที่ภายในของแต่ละกลุ่มก็มีความแตกต่างและมีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่อยู่เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งครอบคลุมเชื่อมโยงทุกความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ตัวควบคุมทำหน้าที่ควบคุมการแลกเปลี่ยน การล่า การผลิต การป้องกัน การแลกเปลี่ยนของขวัญ และการส่งต่อ กล่าวคือ ตัวควบคุมความนึกคิด ก็คือ สัญลักษณ์ (symbolism) ทำหน้าที่คล้ายการกำกับแบบแผนทางพฤติกรรม และเป็นความรู้ที่มีอำนาจเหนือความรู้อื่น ๆ ของชาวโผล่ว ความศักดิ์สิทธิ์จึงมีภาวะการดำรงอยู่ (ontology) และกระจายในสังคม แต่จะต้องเข้าใจด้วยว่า “ชีวิตอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์นั้น รู้จักความเป็นตัวเองในวิธีการที่แตกต่างกันออกไป” และกำหนดเขตแดนระหว่างอัตลักษณ์และความเป็นอื่นด้วยเช่นกัน กับมนุษย์

ความสัมพันธ์ระหว่างกันถูกสร้างเป็นกฎเฉพาะของแต่ละพื้นที่ จากการอยู่ในโครงสร้างอันต่อเนื่องระหว่างตัวตนหนึ่งและตัวตนอื่น เช่น ชาวโผล่วก็คิดว่ามีลักษณะการดำรงอยู่ของตนเองและจำแนกตัวเองโดยใช้ความแตกต่างที่มีกับกลุ่มอื่น โดยพวกเขารวมตัวเข้าเป็นสังคมทั้งระดับย่อย ๆ กลุ่มบ้าน หมู่บ้าน ตำบล และรวมเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร พวกเขายังคิดอีกว่ายังมีชีวิตอื่น ๆ อีกที่คอยเป็นผู้สังเกตการณ์คนทุกคน ในขณะที่ชีวิตอื่น เช่น สัตว์ป่า มีลักษณะของการตระหนักรู้ในตัวเอง มีอารมณ์ความรู้สึก สามารถควบคุมอารมณ์และมีการตอบสนองในเชิงผู้กระทำ

แบ่งแยกระหว่างตนเอง และระหว่างมนุษย์กับสัตว์ (Castro, 2014, p. 160) เมื่อมนุษย์สลายการแบ่งแยกกับธรรมชาติก็ทำให้มนุษย์รับธรรมชาติมานิยามความเป็นมนุษย์ได้หลากหลาย เป็นต้น

[14] จากข้อเสนอของ เดสโคลา ที่อธิบายว่ามนุษย์และชีวิตอื่นอีกเป็นจำนวนมากมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกัน (Descola, 2013)

Ref. code: 25595424300118AUW

การได้ การปฏิบัติการออกมาจากโครงสร้างของร่างกายที่มีระบบเป็นเอกเทศของตนเอง มีการสรุปประมวลผล ควบคุมการปฏิบัติ และจัดรูปแบบการแสดงออกทางความคิดและทางความรู้สึก เหล่านี้คือสิ่งครอบงำที่เกิดจากการกำหนดซึ่งกันและกัน และสุดท้ายเกิดการหลอมรวมเข้ากับสำนึกปฏิบัติการที่อยู่ภายในตัวเอง อันนำมาสู่การสัมพันธ์เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน

ด้วยการที่ชาวโผล่วไม่ได้จำแนกสัตว์ออกมาจากมนุษย์อย่างสมบูรณ์ พวกเขาจึงไม่มีวิธีคิดว่าสัตว์ คือ ธรรมชาติและมนุษย์ คือ ผู้มีวัฒนธรรม “ชีวิตป่า” ได้รวมพวกเขาไว้ในนั้น และเผ่าพันธุ์มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในธรรมชาติ จึงไม่มีด้านตรงข้ามของธรรมชาติที่เป็นมนุษย์ ถึงแม้มนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์จะถูกแยกออกจากกัน เพราะมี “**ความสัมพันธ์โดยการเคลื่อนย้ายของหล่าข้ามสายพันธุ์**” จึงทำให้ความสัมพันธ์นั้นเคลื่อนติดตามข้ามเวลา พื้นที่และสถานที่ได้ ทำให้มีความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ พวกเขาสามารถสื่อสารกันได้แต่มาจากการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน รวมถึงความสามารถ โอกาส สายตระกูล และในขณะมีชีวิต พวกเขาสามารถติดต่อกับชีวิตอื่นที่อยู่อีกโลกหนึ่งหลังความตายไปแล้วได้อีกด้วย ผ่านพิธีกรรม การสนทนาเป็นการส่วนตัวและการสนทนาในระดับพิธีกรรมทางสังคม

คำอธิบายการพัฒนาตนเองจนเป็นพรานที่เหมือนกันระหว่างหม่องทุอุและหม่องโบ คือ พรานคือผู้สาบานว่าจะทนอยู่ใน “จักกะว่อง” ระงับวัฏจักรการกลายสภาพเปลี่ยนข้ามสายพันธุ์ เขาจะกลายเป็นผีบรรพบุรุษและหล่าอยู่ติดในที่ว่างระหว่างชีวิตป่า “ผีพราน” กลายเป็นเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เจ้าทาง ท่ามกลางผีป่าอีกจำนวนมาก นายพรานจะไม่ได้ไปผุดไปเกิด นานเท่ากับจำนวนเม็ดทรายที่ตนนำมาใช้ประกอบการสาบาน เม็ดทรายหนึ่งเม็ดยาวนานเท่ากับหนึ่งชาติของการเกิดเป็นสิ่งมีชีวิตหนึ่งสายพันธุ์ พรานบางคนสาบานด้วยทรายหนึ่งกะลา บางคนด้วยสาบานด้วยทรายหนึ่งโค้งน้ำ พรานคนสุดท้ายของป่าทุ่งใหญ่สาบานด้วยทรายเจ็ดคุ้งน้ำ

เมื่อพรานคนสุดท้ายของป่าทุ่งใหญ่สาบานด้วยเม็ดทรายถึงเจ็ดคุ้งน้ำ ชีวิตป่าทุ่งใหญ่นเรศวรก็ได้นายคนใหม่ที่จะเป็นผีที่มีอายุยืนยาวกว่าผีอื่น ๆ เจ้าป่าเจ้าเขาทั้งหมดต่างกลัวเกรง ภูเขาก็ค้อมเตี้ยลงเมื่อพรานเดินผ่าน เหมือนราวกับว่าเมื่อพรานเดินย่ำเท้า มีน้ำหนักมากจนภูเขาถูกกดทับจนเตี้ยลง เมื่อพรานเดินขึ้นเขาก็เร็วกว่าคนอื่น ๆ เมื่อพรานย่ำกดเท้าลงในลำน้ำ น้ำก็ตื้น แม้แต่ต้นไม้ที่มีรุกขจือก็อ่อนน้อมโค้งหัวให้

การสาบานตนเป็นพรานไม่ใช่เพื่อการได้ประโยชน์ฝ่ายเดียว พรานมีหน้าที่ดูแลป่า ควบคุมไฟป่า ดูแลโป่งสัตว์ ดูแลสัตว์ให้เจริญพันธุ์ การปิดและเปิดป่า และการลงโทษผู้ละเมิดกฎชีวิตป่า พรานเป็นผู้เอ่ยวาจาสิทธิ์จากสัจจะ สิ่งแลกเปลี่ยนก่อนพรานตายเป็นผีก็คือ พรานจะได้อภิสิทธิ์ เขาจะได้รับอนุญาตให้อยู่นอกกฎประเพณีเคร่งครัดในเรื่องเพศการครองคู่ พรานสามารถมีภรรยาถึง

Ref. code: 25595424300118AUW

สองคนเป็นมนุษย์หนึ่งคนและมีผีป่าเป็นภรรยาได้อีกหนึ่งตน โดยไม่ผิดประเพณีศีลธรรมทางเพศของชาวโผล่ว

ในวันนี้ถึงแม้ไม่มีพรานตามประเพณีแล้ว แต่ความรู้เกี่ยวกับพรานยังคงเหลืออยู่แบบกระจัดกระจายให้คนรุ่นหลังที่สนใจเสาะหาจากผู้อาวุโสเพื่อฝึกฝนจนสามารถสร้างความรู้เป็นของตนเอง ในวันนี้ยังมีการพูดคุยกันเรื่องคาถาเปิดและปิดป่า คาถาแก้ไขโป่งที่เสียหาย ทว่าความรู้พรานได้ถูกทำให้เป็นความรู้สมัยใหม่จากการมีความสัมพันธ์ในเชิงต่อต้านการขับไล่ออกจากป่าทุ่งใหญ่ และได้นำชีวิตป่าเข้าสู่การต่อรองทางการเมือง ชาวโผล่วยอมรับความรู้และแสวงหาความรู้จากสามแหล่ง

1.ความรู้จากพรานรุ่นเก่าที่กระจัดกระจาย
2.ความรู้ที่เข้ามาครอบงำใหม่จากภายนอก และ
3.ความรู้ที่เขาแลกเปลี่ยนกับ สัตว์ พันธุ์พืช และสิ่งของ

ความรู้ชาวโผล่วไม่ใช่ความรู้ที่มาจากการถ่ายทอดโดยตรงจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นอื่น ไม่ควรเรียกว่า “องค์ความรู้” หากเรียกเช่นนั้น จะต้องนิยามใหม่ ทำให้ความรู้เป็นปัจจุบัน ความรู้เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนสื่อสารข้าม/หลากหลายสายพันธุ์ จากคนหลายถิ่นฐาน หลายท้องถิ่นและข้ามโลก จากการนำพาตนเองสู่การครอบงำ และการต่อต้านการครอบงำ กระบวนการทั้งหมดเกิดขึ้นในช่วงขณะของการแลกเปลี่ยน

ชาวโผล่วมีความปรารถนาความรู้และการนำตัวเองให้ถลำลึกสู่ความรู้ แต่ทว่าการมีความรู้กับเป็นการปฏิเสธการถูกครอบงำ ชาวโผล่วสามารถแสวงหาความรู้ในชีวิตป่าและสัมพันธ์กับโลกภายนอกได้อย่างมีพลวัต

Ref. code: 25595424300118AUW

บทที่ 5
การปะทะและการปรับตัว

ชาวโผล่วมีปัญหาจากการถูกจำกัดการอธิบายความเป็นตัวตนจนตกอยู่ในสถานะของคนเบี้ยล่าง คำถามในบทนี้ก็คือ ชาวโผล่ว "พูดได้หรือไม่" โดยทำงานชาติพันธุ์นิพนธ์ที่ลุ่มลึกลงไปสู่ด้านของชีวิตชาวโผล่ว ได้เห็นถึงสิ่งที่เขาปรารถนาที่จะสื่อสาร ชาวโผล่วสร้างการมีความสัมพันธ์กับภาพแทนในเชิงการเมืองมากกว่าการยอมรับสิ่งครอบงำเข้ามาโดยใสซื่อ สิ่งนี้คือความเป็นการเมืองของภาพแทน และผ่านการสร้างประเพณีประดิษฐ์ใหม่เพื่อกลมกลืนภาพแทนความเป็นชาวโผล่วเข้าสู่การรับรู้ของคนไทยแต่ยังคงรักษาตัวตนภายในสังคมของชาวโผล่วเอง การกระทำดังกล่าวคือการสร้างความเป็นไทยเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จึงตอบโต้กับการครอบงำ

การอนุรักษ์ธรรมชาติก็เป็นส่วนหนึ่งที่ชาวโผล่วได้เข้าร่วมถึงแม้จะถูกครอบงำและประกอบรวบรวมวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชาวโผล่วและดำรงอยู่อย่างขัดแย้งกันเองก็ตาม แต่ผู้วิจัยพบว่า ชาวโผล่วเข้าใจการอนุรักษ์จากมุมมองของตนเองซึ่งแตกต่างจากที่คนภายนอกเข้าใจ และที่สำคัญบุคคลภายนอกไม่สามารถที่จะเข้าใจชาวโผล่วได้ เพราะพวกเขาใช้มุมมองของตนเองภายใต้ฐานคิดความหลากหลายทางชีวภาพที่ครอบงำจากนานาชาติ ชาวโผล่วใช้วาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพตอบโต้กลับไปที่นโยบายการขับไล่ออกจากป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ถึงแม้การตอบโต้ของชาวโผล่วจะเป็นการต่อสู้โดยถูกจำกัดภายใต้ความรู้ภายนอกของวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพก็ตาม และนี่คือที่มาของปัญหาภาพแทนในทางทฤษฎี

ถึงแม้คนอื่นจะไม่เข้าใจอย่างที่พวกเขาต้องการนำเสนอ แต่ก็มีผลข้างเคียงที่ทำให้เกิดการยอมรับการดำรงอยู่ของชาวโผล่ว

5.1 ประเพณีประดิษฐ์

ต้นข้าวเป็นพืชที่มีชีวิตมีหล่าประจำต้นข้าวมีความผูกพันกับชีวิตชาวโผล่วมากที่สุดกว่าพืชชนิดใด ๆ ในโลก ชาวโผล่วนับถือต้นข้าวดุจยายแท้ ๆ ข้าวนอกจากเป็นอาหารพื้นฐานเพื่อมีชีวิตของทุกคน ความอุดมสมบูรณ์ของข้าวสะท้อนความศรัทธา ความมุ่งมั่น และระดับของการให้ความเคารพของชาวโผล่ว ทั้งการเตรียมพื้นที่ การขออนุญาตต่อสัตว์และต้นไม้ที่ต้องพลีกายชีวิต ถูกตัด ฟัน เผา เพื่อให้ข้าวได้รับการเพาะปลูกและเป็นอาหารแก่ชาวโผล่ว ต้นข้าวไม่ใช่แค่พืชแต่มีชีวิต เป็นเครือญาติและเป็นยายข้าวผู้สูงวัย หรือ "พิบือโย" ผู้วิจัยและคนภายนอกอื่น ๆ เมื่อเข้ามาในป่าทุ่งใหญ่นเรศวรก็จะทราบว่ามีเทศกาลประจำปีที่สำคัญมากของชาวโผล่วคือ "งานฟาดข้าวและพิธีทำบุญข้าว

Ref. code: 25595424300118AUW

ใหม่” ซึ่งจะจัดช่วงฤดูหนาวเป็นประจำมาหลายปี สื่อมวลชนทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ต่างมาเพื่อเข้าร่วมเพื่อทำข่าวและสารคดีเกี่ยวกับพิธีกรรมประเพณีอันดีงามของชาวโผล่ว มีทั้งความสนุกสนานบันเทิง และความแปลกของอาหาร ผู้คน สถานที่ และพิธีกรรม ทุกคนที่เป็นคนภายนอกเข้าใจว่ามาร่วมงานพิธีกรรมที่รำลึกและบูชาพระแม่โพสพ รวมถึงชาวโผล่วรุ่นใหม่ก็เข้าใจเช่นนั้น

พระแม่โพสพคือเทพธิดาที่อวตารมาเป็นต้นข้าวเพื่อช่วยงานฤษีตาไฟเมื่อคราวสร้างโลกขึ้นมาใหม่หลังน้ำท่วมโลกจนถึงสวรรค์ ปรัมปรานี้อยู่ในพระไตรปิฎก ทุกคนพูดสอดคล้องกันว่า พิบือโยของชาวโผล่วคือพระแม่โพสพของชาวพุทธ แต่จากการศึกษาจากปรัมปราพิบือโยทำให้แน่ใจว่า “พิบือโยไม่ใช่แม่โพสพ” ดังที่องค์กรเอกชน ข้าราชการ นักวิชาการ และชาวโผล่วอธิบายแก่คนภายนอก (ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ, จริญวงศ์ รพีพรรณ และอ่วมอินทร์ รุ้งตะวัน, 2555 และ Thai PBS, 2557, นาทีที่ 11) คติความเชื่อของคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างก็มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผู้ดูแลต้นข้าวโดยชาวบ้านผู้นับถือนั้น มีความแตกต่างกันจนแทบจะไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

การอธิบายถึงวิญาณที่ดูแลข้าวกลับถูกครอบงำจากชุดคำอธิบายที่เป็นทางการที่นำเข้ามาจากอารยธรรมอินเดีย และเรียกว่าพระแม่โพสพ เมื่อนักวิชาการ สื่อมวลชนเข้าสังเกตการณ์พิธีกรรมบูชาพิบือโย จึงเกิดความเข้าใจผิดและขาดการตรวจสอบที่มาที่แตกต่างกัน เหมารวมเป็นสิ่งเดียวกัน ตอกย้ำ พระแม่โพสพกดทับพิบือโยของชาวโผล่ว การครอบงำจากอารยธรรมอินเดียเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง แทนที่ความเชื่อเดิม แต่สำหรับกรณีชาวโผล่วยังพอเห็นร่องรอยและการต่อต้าน และการยอมรับเข้ามามีปฏิบัติการสร้างภาพแทนเพื่อนำพาชาวโผล่วเข้าสู่สังคมประเทศไทยโดยมีพื้นฐานอารยธรรมร่วมจากอินเดีย

ชาวโผล่วยังรักษาไว้ทั้งเรื่องเล่าปรัมปราแบบชาวโผล่วดั้งเดิมและในเวลาเดียวกันขณะมีปฏิบัติการสร้างภาพแทนสู่โลกภายนอก พวกเขาก็พร้อมที่จะเรียกว่า พระแม่โพสพตามคนไทย เหตุใดชาวโผล่วจึงสลับพิบือโยให้เป็นพระแม่โพสพ ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่จะเกิดการเลื่อนสลับความหมายของสัญญะที่เข้าคู่กับต้นข้าว เรื่องนี้มีความเป็นมาเมื่อไม่นานมานี้ ประมาณ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้เกิดการนำพระแม่โพสพมาแทนที่พิบือโยเพื่อสื่อสารกับสังคมภายนอกและสาธารณะ คนภายนอกเข้าใจว่าชาวโผล่วรับศาสนาพุทธมานานแล้วจึงมีประเพณีทางศาสนาเช่นเดียวกัน กับคนไทย เพียงแต่เรียกกันคนละชื่อและมีพิธีกรรมที่แตกต่างกัน จึงทำให้คนภายนอกและคนรุ่นใหม่ที่โตมากับความสับสน ถึงแม้ว่างานพิธีการ ปรัมปรา จะมีความแตกต่างกัน แต่พวกเขาก็ปล่อยให้พิบือโยถูกแทนที่ในระดับสาธารณะมานานหลายสิบปี

พิธีกรรมพิบือโยของชาวโผล่วเป็นงานพิธีการสำคัญที่ทำกันในระดับครอบครัว เพื่อนบ้าน เครือญาติ และแขกคนพิเศษ ส่วนงานพิธีการฟาดข้าวและงานบุญข้าวใหม่คือประเพณีประดิษฐ์ที่เพิ่งเกิดมาได้ไม่ถึง 4 ทศวรรษ ซึ่งไม่ใช่เหตุบังเอิญ หากแต่มาจากความตั้งใจของคนกลุ่มหนึ่ง ที่

Ref. code: 25595424300118AUW

ต้องการ รวบรวมตนเองและลูกหลานเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับประเทศไทย งานพิธีการทั้งสองได้ถูกนำมาใช้เพื่อแสดงให้เห้นว่าชาวโผล่วก็มีอารยธรรมที่สำคัญและทัดเทียมกับเผ่าพันธุ์อื่น

ชาวโผล่วจำนวนมากได้ปฏิเสธการเข้าร่วมงาน ผู้อาวุโสหม่องทุอุแห่งบ้านจะแกกลุ่มย่อยวาจุคุ และหม่องนีเอแห่งบ้านกองม่องทะได้อธิบายถึงเหตุผลที่ไม่เข้าร่วมเป็นเพราะว่างานเทศกาลและประเพณีเหล่านี้ไม่ใช่ประเพณีชาวโผล่วที่ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ซึ่งเห็นได้ชัดว่าผู้สูงอายุจำนวนมากปฏิเสธการเข้าร่วม

หลวงพ่อเยเหมี่ยน เจ้าอาวาสวัดเกาะสะเดิงเป็นผู้เริ่มต้นงานพิธีการทั้งสองนี้ ท่านอธิบายว่าตัวท่านเอง เมื่อประมาณ 40-50 ปีก่อน ได้ร่วมปรึกษากับผู้อาวุโสในอดีตว่าในขณะนั้นจำเป็นต้องการมีพิธีการและเทศกาลขนาดใหญ่ เพื่อแสดงให้คนไทยเห็นว่าชาวโผล่วมีวัฒนธรรมที่สำคัญเช่นเดียวกับคนไทย เนื่องจากทางรัฐบาลและทางอำเภอสังขละบุรีเข้ามาเสนอกับชาวโผล่วว่าต้องการย้ายชาวบ้านตำบลไล่โว่และตำบลลังกา อ.สังขละบุรี ออกจากป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเข้าในตัวอำเภอ ทางราชการแนวคิดย้ายชาวโผล่วเข้าเมืองก็เพื่อที่จะได้จัดการวางแผนพัฒนาและจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานให้มีวัฒนธรรม ชาวโผล่วทั้งหมดต่อต้านไม่ยอมรับการย้ายหมู่บ้าน เมื่อการย้ายหมู่บ้านไม่เป็นที่ยอมรับทางราชการจึงได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่ตำบลลังกา โดยการสนับสนุนของกำนันตำบลนั้น แต่ลูกบ้านทั้งหมดคัดค้านและได้ย้ายบ้านหนีไปอยู่ตำบลไล่โว่ทั้งหมดจนก็เหลือบ้านกำนันเพียงหลังคาเดียว ตำบลลังกาจึงต้องปิดตัวลงในที่สุด ผู้อาวุโสนางมะเหย่งแห่งบ้านจะแกกลุ่มบ้านวาจุคุ ได้อธิบายว่าบรรพบุรุษได้มีคำทำนายล่วงหน้าว่า ในอนาคตจะมีการตั้งโรงเรียนในป่าทุ่งใหญ่ และจะมีอีกามาฉกหัวชาวโผล่ว แต่อย่างไรก็ตามการย้ายหมู่บ้านหนีโรงเรียนไม่ได้ทำให้รัฐเข้าใจวิธีคิดของชาวบ้านแต่เป็นการตอกย้ำให้แก่เจ้าหน้าที่ราชการว่าชาวโผล่วไม่มีอารยธรรม เพราะเป็นคนป่า

ชาวโผล่วไม่ได้นิ่งนอนใจหลังจากผ่านพ้นปัญหาเฉพาะหน้าก็ได้มีการประชุมใหญ่เพื่อปรึกษาหลวงพ่อเยเหมี่ยนซึ่งในขณะนั้นได้มอบตัวเป็นผู้พัฒนาชาติไทย ทั้งหมดได้ตั้งคำถามสำคัญที่สุดในสถานการณ์ขณะนั้นว่า “วัฒนธรรมคืออะไร” วัฒนธรรมเป็นคำใหม่ที่เข้ามาสู่ชาวโผล่ว และได้ข้อสรุปว่าทางรัฐบาลเข้าใจว่าชาวโผล่วไม่มีวัฒนธรรม หากไม่แก้ไขปัญหาอุปสรรคก็จะยังไม่หมดไปและอาจจะถูกโยกย้ายหมู่บ้านอีกครั้ง แต่ปัญหาก็คือ “วัฒนธรรม” คืออะไร ในภาษาโผล่ว พะเทิงได้อธิบายว่า คำนี้น่าจะใกล้เคียงกับคำว่า “ทู่รู่” หมายถึง พิธีกรรม การปฏิบัติ การทำมาหากิน การล่าสัตว์ เรื่องเล่า เพลงการและฟ้อนรำ และประวัติศาสตร์ ทู่รู่เป็นคำที่กว้างมาก

ชาวโผล่วเข้าใจคำว่า “วัฒนธรรม” แตกต่างจากคำว่า “ทู่รู่” พวกเขาเข้าใจว่าคือ “งานพิธีการหรือเทศกาลขนาดใหญ่” สาเหตุที่เข้าใจเช่นนั้น เพราะตัวอย่างที่ข้าราชการอธิบายมักจะใช้ตัวอย่างเทศกาลประจำปี เช่น งานสงกรานต์ งานบุญประเพณีตามหลักศาสนาพุทธ และงานลอย

Ref. code: 25595424300118AUW

กระทง เป็นต้น พวกเขาเข้าใจว่าวัฒนธรรมคือกิจกรรมใหญ่ ๆ และที่สำคัญต้องมีคนเข้าร่วมมาก พวกเขาจึงตั้งคำถามว่าเทศกาล พิธีการ และประเพณี อย่างที่คนไทยมีนั้นชาวโผล่วหรือไม่ จึงได้มีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อเดินทางไกลเข้าไปในประเทศพม่าเพื่อดูงานชาวโผล่วและปกากญอ ว่ามีวัฒนธรรมอะไรบ้างที่จะสามารถนำมาปฏิบัติได้ที่ป่าทุ่งใหญ่ เพราะพวกเขาสรุปว่าชาวโผล่วที่ทุ่งใหญ่ไม่มีงานอะไรที่เปรียบเทียบกับของคนไทยได้เลย ในที่สุดก็ค้นพบว่ามีงานพิธีการงานฟาดข้าวและงานทำบุญข้าวใหม่

หลวงพ่อเยเหมี่ยนทราบตั้งแต่ในวันนั้นว่ากิจกรรมทั้งสองนั้นเป็นประเพณีใหม่มากของชาวโผล่วและปกากญอ ที่นำมาใช้เป็นอุบายตบตาทหารพม่า เพื่อประชุมกันระหว่างคนมาร่วมงานมาก ๆ จากงานพิธีการบุญข้าวใหม่และงานเทศกาลฟาดข้าวของชาวโผล่วและปกากญอในประเทศพม่า ได้ถูกนำมาเผยแพร่ในประเทศไทย ในความจริงแล้วงานพิธีการพิบือโยจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาทั้งศาสนาพุทธและคริสต์แต่อย่างใด แต่เมื่อชาวโผล่วนำมาปฏิบัติที่บ้านตนเองได้เพิ่มงานพิธีการทางศาสนาพุทธ และทำให้เป็นงานพิธีการที่ดูยิ่งใหญ่มากขึ้นไปอีก ประเพณีประดิษฐ์ใหม่ได้ถูกประดิษฐ์ใหม่อีกครั้ง โดยการเพิ่มพิธีการทางศาสนาพุทธในวันงานทำบุญข้าวใหม่ งานบุญข้าวใหม่จึงเกิดการปนกันระหว่างพิบือโยและพระแม่โพสพและระหว่างผีและพุทธ

งานประเพณีบุญข้าวใหม่และเทศกาลฟาดข้าวได้สื่อสารไปสู่สังคมภายนอก และหน่วยงานราชการก็มาเข้าร่วมงาน ผู้นำทางการได้เชิญเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงสุดระดับอำเภอมาร่วมงาน และเป็นผู้เปิดพิธีการทุกปี เทศกาลฟาดข้าวและบุญข้าวใหม่ จึงกลายเป็นงานประเพณีสำคัญของอำเภอสังขละบุรีมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ชาวโผล่วได้ทำการสื่อสารโดยใช้ประเพณีและพิธีกรรมประดิษฐ์ใหม่โดยทำให้สอดคล้องกับประเพณีไทย เพื่อให้คนไทยเข้าใจว่าชาวกะเหรี่ยงก็มีวัฒนธรรมเหมือนกัน ประเพณีประดิษฐ์ใหม่จึงเป็นสนามสำหรับสร้างภาพแทนทางกลุ่มชาติพันธุ์

การดัดแปลงตนเองของชาวโผล่วโดยสร้างสำนึกของตนเองสอดคล้องกับสังคมภายนอกซึ่งมีทั้งคนที่ถูกครอบงำและคนที่ไม่ ชาวโผล่วที่เข้าร่วมหลายคนก็รู้ว่าเป็นประเพณีประดิษฐ์ใหม่ และยังมีชาวโผล่วอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ให้ลูกหลานเข้าร่วมเพราะไม่ต้องการให้ลูกหลานกลืนเข้าสู่ความเป็นไทย

ชาวโผล่วใช้พิธีการทำบุญข้าวใหม่และงานเทศกาลฟาดข้าวเพื่อเติมเต็มช่องว่างที่ตนเองแปลกแยกออกจากสังคมไทย นอกจากนั้นเพื่อเป็นการต่อสู้ทางการเมืองเชิงบวกเพื่อให้รัฐบาลและคนไทยยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมไทย และเป็นการเพิ่มสิทธิในการอยู่อาศัยและสิทธิทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง (โผล่ว) ในพื้นที่ของบรรพบุรุษ จากการสังเกตการณ์พบว่า พวกเขายังคงเก็บรักษาสำนึกของตนเองไว้ได้ แต่บนพื้นฐานที่เริ่มไม่ชัดเจน มีการปนกันกับความเชื่อของคนไทยโดยการซึมเข้าหากันระหว่างประเพณีโผล่วและประเพณีไทย หากพิจารณาผิวเผินจะไม่เห็น

Ref. code: 25595424300118AUW

เส้นแบ่ง แต่หากเพ่งพิจารณาก็จะเห็นว่ามีความแตกต่างที่ดำรงอยู่แยกกันเป็นชั้น ๆ และซึมเข้าหากันได้ มีความคล้ายกันของแม่โพสพและพิบือโย คือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำต้นข้าว แต่พิบือโย คือ "ยาย" ของชาวโผล่วในตำนาน ส่วนแม่โพสพคือเทพธิดาที่ลงมาจากสวรรค์ ที่มาจึงมีความแตกต่างและพิธีกรรมก็แตกต่างกันด้วย ชาวโผล่วใช้แม่โพสพสื่อสารกับคนไทยส่วนพิบือโยใช้ภายในหมู่บ้าน

การอธิบายใช้แม่โพสพเพื่อรวมตัวเองเข้าสู่สังคมไทยได้รับความสำเร็จเป็นอย่างดี ทำให้คนไทยจำนวนมากเข้าใจว่าชาวโผล่วมีวัฒนธรรมร่วมกับคนกลุ่มใหญ่ของประเทศไทย แม่โพสพจึงเป็นเครื่องมือชั้นดีในการต่อรองกับโลกภายนอก และได้ทำให้มีการชีวิตป่าเข้าสู่การต่อรองทางการเมืองได้ แต่สำหรับคนแก่อีกจำนวนมากก็รู้สึกถึงความสูญเสียอัตลักษณ์ของชาวโผล่ว เช่น เกรงว่าลูกหลานโผล่วจะกลายเป็นคนไทย และมีหลายคนเริ่มจำ ไม่ได้ว่าแม่โพสพและพิบือโยแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานครั้งหลังสูดคือปี 2559 พบว่าพวกเขาสามารถจัดงานเทศกาลที่คนมาร่วมมากกว่าสองพันคน และไม่สามารถแยกออกได้ว่าคนเข้าร่วมจากภายในหรือคนภายนอกมากกว่ากัน ซึ่งนับว่ามีผลต่อการต่อรองทางการเมืองเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเมื่อนำมาขยายผลในการประชาสัมพันธ์ว่าชาวโผล่วให้ความเคารพต่อธรรมชาติและมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับชีวิตป่า

5.2 ทู่รู่ และวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ในเชิงครอบงำและการต่อต้าน

"ทู่รู่" กลายเป็นประเด็นปัญหาหลังประเทศไทยแก้ไขปัญหาความกังวลด้านความมั่นคงภายในและระหว่างประเทศหลังปัญหาสงครามเย็น ชาวโผล่วถูกลดความสำคัญลงไปมากจากการเป็นกลุ่มชนที่อยู่ในแนวกันชนระหว่างประเทศไทย-พม่า "ทู่รู่" ของชาวโผล่วคือ แนวทางการปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้งเรื่องวิถีชีวิตในโลกกายภาพและวิธีคิดเชิงนามธรรม ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่เรื่องของการเกษตร การล่าสัตว์และเก็บหาของป่า และการอยู่อาศัย การนับถือผี และปัญหารุนแรงมากยิ่งขึ้นเกิดการปะทะในเชิงคุณค่ามากยิ่งขึ้นภายหลังการประกาศให้เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรเป็นมรดกโลก

ชาวโผล่วต้องพูดภาษาใหม่ ๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น สิ่งหนึ่งที่มากับคำเหล่านี้ก็คือ ความคิดเกี่ยวกับ ชุมชนป่า และ หมู่บ้านป่าไม้ ชาวโผล่วถูกวิจารณ์มาโดยตลอดว่าการตั้งชุมชนในเขตพื้นที่อนุรักษ์คือการบุกรุกป่า ในเวลานั้นคนในเมืองไม่ได้สนใจว่ากฎหมายอนุรักษ์ป่าประกาศพื้นที่ทับพื้นที่อยู่อาศัยของคนดั้งเดิมจำนวนมาก และภายใต้กฎหมายอนุรักษ์นี้เองได้ทำให้พวกเขาตั้งหมู่บ้านอย่างผิดกฎหมาย

Ref. code: 25595424300118AUW

กลุ่มอนุรักษ์ฝ่ายสนับสนุนให้ชาวโผล่วไม่ถูกย้ายหมู่บ้านออกจากป่าได้ประดิษฐ์คำใหม่เพื่อเรียกชาวโผล่วให้แตกต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ ภายใต้นโยบายกรมป่าไม้ ได้ทำการย้ายคนออกจากป่าเพื่อจัดตั้งเป็น หมู่บ้านป่าไม้ แต่คำว่าชุมชนป่า หมายถึงการยืนยันความเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในป่ามาแต่ดั้งเดิม แตกต่างจากคนในชุมชนที่อื่นที่ย้ายเข้าไปในป่าเพื่อจับจองที่ดินใหม่ และแตกต่างจากคนที่สืบทอดที่ดินในป่าของบรรพบุรุษแต่วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจนทำให้ป่ากลายเป็นเมืองหรือกลายเป็นชนบทสมัยใหม่ การสร้างคำชุมชนป่า จึงมีนัยสามประการ คือ

1.การสร้างความแท้ของชุมชนที่กำเนิดในป่า
2.ชุมชนที่สามารถรักษาความบริสุทธิ์ของบรรพบุรุษไว้ได้ และ
3.ชุมชนที่อยู่นอกนิยามกรมป่าไม้ ไม่ใช่หมู่บ้านป่าไม้

คำ “ชุมชนป่า” เป็นคำที่คนภายนอกหวังดีโดยหวังว่าจะสามารถทัศนคติคนภายนอก แต่สำหรับชาวโผล่วแล้วพวกเขาย่อมไม่รู้สึกว่าหมู่บ้านตนเองคือป่า เพราะหมู่บ้านก็คือหมู่บ้าน จากมุมมองของชาวโผล่วหมู่บ้านในภาษาโผล่วคือคำว่า “ตะว่อง” ส่วนป่า “เหม่ยละกละห” มีความหมายกว้าง ๆ อยู่นอกหมู่บ้านเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และผีป่าจำนวนมาก ถึงแม้ทั้งป่าและหมู่บ้านจะใกล้ชิดกัน แต่พวกเขาแยกตัวเองออกมาจากป่าและสัตว์ป่า เพราะเป็น “โผล่ว” หรือ “คน” ดังนั้นหมู่บ้านจึงไม่ใช่ “ชุมชนป่า” คำชุมชนป่าเกิดขึ้นมาเพื่อรวมหมู่บ้านกลับไปเป็นป่า ทำให้เห็นภาพแทนว่าชุมชนรวมอยู่ในป่า ยืนยันว่าหมู่บ้านตั้งอยู่ในป่ามาแต่ดั้งเดิม ชุมชนป่าจึงเป็นภาพแทนที่เลือนการดำรงอยู่จริง ๆ ของชาวโผล่วไป

หากคนภายนอกเข้าไปเที่ยวในหมู่บ้านก็จะเห็นว่าพวกเขาไม่ได้อยู่ในป่าแต่อยู่ในหมู่บ้าน หมู่บ้านจริง ๆ ที่มีทุกอย่างเหมือนหมู่บ้านข้างนอกเขตอนุรักษ์ คือ มีวัด โรงเรียน สนามเด็กเล่น หรือมีแม้กระทั้งหน่วยงานราชการในหมู่บ้าน เมื่อเห็นว่าชาวโผล่วอยู่เป็นหมู่บ้านจริง ๆ ก็ทำให้คิดว่า หากชาวโผล่วเจริญมากขึ้น ก็จะนำความเจริญและอารยธรรมสมัยใหม่เข้ามาในป่าและทำให้ป่าเสียหายจนกลายเป็นเมือง คนภายนอกจึงคิดว่าชาวโผล่วไม่ควรอยู่ในป่าอีกต่อไป

ส่วนชุมชนป่าถูกสร้างให้มีสถานะขึ้นมาเป็นภาพแทนที่เป็นกลาง ๆ เป็นตัวแทนที่ทำให้ชาวโผล่วเชื่อมถึงชุมชนทางการเมือง ซึ่งตรงข้ามกับคำว่าหมู่บ้านป่าไม้ เมื่อนำมาใช้ก็สร้างความสับสนเพราะถูกนำไปแทนที่ความหมายหมู่บ้านซึ่งมีอยู่แล้ว

เหม่ยละกละห (เหม่ย-ละ-กละ) คำนี้เป็นคำพหุความหมาย กล่าวคือ เป็นที่อยู่อาศัยของคนแต่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า พืช และพืชสวน-ไร่ ถึงจะมีคนอยู่แต่ชีวิตป่าสามารถอยู่ได้ ในอีกลักษณะหนึ่งนั้นชาวโผล่วได้แบ่งปันลักษณะการดำรงอยู่ของคนออกมาจากป่าอยู่ในหมู่บ้าน แต่ตะ

Ref. code: 25595424300118AUW

ว่องก็ยังถูกปกครองโดยเจ้าป่า และยังต้องอยู่ในกฎเดียวกันกับป่า เพียงแต่ในตะว่องมีกฎที่แยกแตกต่างออกไปจากป่า นอกจากนี้คนภายนอกอธิบายว่าชาวโผล่ว คือ “คนป่า” ในบางครั้งคำว่าคนป่าก็ถูกนำมาใช้เพื่อยกย่องหรือไม่ก็ดูแคลน คำว่า “โผล่ว” นั้นคนภายนอกไม่มีใครรู้ว่าแปลว่า “คน” การเรียกตัวเองว่าคนคือประวัติศาสตร์ทางการเมืองเพื่อยืนยันความเป็นคนคัดค้านว่าเป็น “คนป่า” ผู้สูงอายุยังมีความทรงจำว่าชาวโผล่วถูกดูถูกว่า เป็นพวกที่อยู่เหมือน “ลิงเหมือนค่าง” ซึ่งมีการแกะรอยทางนิรุกติศาสตร์จนพบว่า กะเหรี่ยงมาจากคำว่า “ข่า” “ค่า” “กะเหรี่ยง” และกลายเป็น “คาเร็น” ในที่สุด

ชุมชนป่าและอีกคำหนึ่งที่นำเข้ามาใช้ใหม่ คือ “ชุมชนอนุรักษ์” โดยนัยที่เพิ่มขึ้นมาก็คือเป็นชุมชนที่ไม่ใช่แค่เพียงครอบคลุมหมู่บ้าน แต่ยังมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ แต่ความหมายการอนุรักษ์นั้นเน้นที่มีกิจกรรมการอนุรักษ์ แตกต่างจากชาวโผล่วที่มีกิจกรรมการถางป่าเพื่อทำไได้ร่ข้าว การล่าสัตว์ หาปลา ซึ่งขัดกับกฎหมายอนุรักษ์ การใช้คำว่าชุมชนอนุรักษ์จึงเป็นการสร้างปัญหามากกว่าที่จะนำมาใช้เพื่ออธิบายแทนวิถีชีวิตชาวโผล่ว เพราะเมื่อใช้แล้วก็เกิดการเข้ามาจับจ้องการกระทำที่ไม่สามารถไปกันได้กับคำว่าอนุรักษ์ที่ใช้ในประเทศไทย ซึ่งมีความคับแคบ ไม่รวมกิจกรรม การถางป่าทำไร่หมุนเวียนและการล่าสัตว์ป่าเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ด้วย

ภาพชาวโผล่วที่ออกสู่สาธารณะส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางประเพณี และบางกิจกรรมก็ช่วยสร้างให้เกิดความเข้าใจผิด เช่น มีชาวโผล่วบางกลุ่มนับถือฤษีไม่กินเนื้อสัตว์ ก็ถูกนำมาอธิบายแทนชาวโผล่วโดยภาพรวม ทำให้ความแตกต่างหลากหลายมาอยู่ภายใต้ภาพแทนเฉพาะเชิงเดี่ยว ปัญหานี้มีพื้นฐานจากจินตนาการที่คับแคบ และเมื่อคนภายนอกได้รับรู้ว่าความจริงแตกต่างจากที่ตนเองรับรู้มาจากสื่อ ก็พลอยคิดไปว่าชาวโผล่วมีวิถีชีวิตไม่สอดคล้องกับภาพแทนชุมชนป่าและชุมชนอนุรักษ์ การพูดเพื่อช่วยเหลือชาวโผล่วโดยขาดความระมัดระวังได้กลายเป็นการลดทอนอำนาจในการพูดเพื่อสิ่งที่ตัวเองเป็น และมีปัญหากับเรื่องเพื่อสิทธิการอยู่อาศัยในที่ของบรรพบุรุษถูกลดทอนลงเพราะพวกเขาไม่สมบูรณ์ดังภาพแทน และลดทอนความชอบธรรมที่ชาวโผล่วจะอ้างถึงสิทธิการสืบทอดมรดกจากบรรพบุรุษ เพราะไม่บริสุทธิมากพอที่จะกล่าวอ้างความเป็นกะเหรี่ยงที่แท้ได้

ชาวโผล่วหลายคนก็ตระหนักถึงปัญหาว่าภาพแทนตนเองผิดเพี้ยนไปจากสิ่งที่เขาเป็นอยู่จริง ๆ เรื่องนี้ ละเหมี่ย สุหว่อง และพะเทิง อธิบายว่า กะเหรี่ยงที่แท้จริงดังที่เขาได้อ่านหนังสือบางเล่ม ไม่มีอยู่จริง แม้แต่พ่อของเขาเองไม่สามารถเป็นได้ หากจะมีอยู่คงต้องย้อนเวลาไปถึง 50 ปี ชาวโผล่วจำนวนหนึ่งจะต้องกดดันตัวเองให้มีสภาพทางกายภาพและจิตใจเช่นเดียวกับ อดีตและมีความขัดแย้งภายในหมู่บ้านอยู่เรื่อย ๆ พวกเขาจึงถูกกดดันให้อยู่ภายใต้ภาพแทนกะเหรี่ยง และถูกลดทอนความหลากหลายความแตกต่างของคนที่อยู่ในหมู่บ้านป่า ความตึงเครียดจึงเกิดขึ้นจากการยัดเยียดความแตกต่างให้อยู่ภายใต้โครงสร้างที่เสถียร ไม่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ผลที่ได้รับนั้นอาจไม่ใช่ความ

Ref. code: 25595424300118AUW

ต้องการของกลุ่มอนุรักษ์นิยม แต่เป็นผลมาจากวิธีคิดที่มีความเข้าใจในปัญหาวาทกรรมการเมืองภาพแทนอีกด้านหนึ่ง ซึ่งไม่ครอบคลุมด้านที่ชาวโผล่วเผชิญปัญหา

ภาพแทนชุมชนป่าและชุมชนอนุรักษ์ได้เข้ามาสร้างการจัดประเภทชาวโผล่วหยาบ ๆ ออกเป็นสองประเภท คือ ชาวโผล่วที่ดีที่ยังมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับความหมายของชุมชนป่า ซึ่งมาจากการสร้างขึ้นโดยศึกษาจากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุ (Kulvadee Kansuntisukmongkol, 2004 และปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2534, 2539) และมีการอ้างอิงถึงชาวโผล่วที่ไม่ดี คือกลุ่มคนที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาสมัยใหม่ ติดต่อกับโลกภายนอกมากยิ่งขึ้น ความมุ่งเน้นสนใจของนักวิชาการทิ้งน้ำหนักไปด้านใดด้านหนึ่ง คือ ด้านที่โผล่วยังคงเป็นโผล่วที่ดี และจัดประเภทคนที่เปลี่ยนแปลงไปจากตำนานแห่งอดีตไปอยู่ด้านตรงข้าม การนำเสนอเช่นนั้น จึงเป็นการลดทอนคุณค่าของชาวโผล่วสมัยใหม่ องค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและนักอนุรักษ์หลาย ๆ องค์กรได้มีโครงการที่เน้นฟื้นฟูประเพณีแต่ขาดการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของชาวโผล่ว นั่นเท่ากับว่าเป็นการมอบเครื่องมือสำหรับการกดดันตนเองแก่ชาวโผล่ว ซึ่งมากเกินความจำเป็น

คำถามคือ หากโผล่วทั้งหมดเปลี่ยนแปลงจากอดีต ชาวโผล่วที่อยู่ในปัจจุบันจะสามารถอธิบายแทนตัวเองได้อย่างไรโดยไม่แก้ไขปัญหาการที่ไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่จริงได้ เช่น ชาวโผล่วทุกคนล้วนเคยมีประสบการณ์ในการเปลี่ยนเข้าสู่ความทันสมัยไม่มีชาวโผล่วที่ยังติดอยู่กับอดีต การสร้างชาวโผล่วที่สมบูรณ์แบบคือภาพหลอนทางการเมือง กล่าวคือการสร้างกะเหรี่ยงที่ดีก็เพื่อนำมาโต้แย้งกับการอธิบายของรัฐที่อธิบายว่ากะเหรี่ยงคือพวกทำไร่เลื่อนลอย การสร้างกะเหรี่ยงที่ดีและสมบูรณ์แบบแต่ไม่เป็นจริงดังอธิบายจึงมีหน้าที่ได้เฉพาะทางการเมืองเท่านั้น เมื่ออยู่ในโลกที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงก็กลายเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ และยังเป็นอุปสรรคสำหรับการนำมาใช้อ้างอิงเพื่อหาทางวางแผนการจัดการป่า ซึ่งต้องทำงานร่วมกันทั้งรัฐ นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสนใจว่า “ปัจจุบันของชาวโผล่วเป็นอย่างไร” เช่น การวางแผนการใช้ที่ดิน การจัดการบริหารป่า การบริโภคป่าและสัตว์ป่า ภาพหลอนทางการเมืองที่ถูกปลุกขึ้นมาจากความเพ้อฝันเข้ามาขัดขวางการประกาศตนเองจากความแตกต่างของชาวโผล่ว และทำให้แก้ไขปัญหาไม่ตรงจุด

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างเกี่ยวกับวิถีชีวิตด้านการเกษตร ชาวโผล่วเปลี่ยนแปลงไปและแตกต่างกันมาก บางกลุ่มมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากเริ่มทำสวนผลไม้ ปลูกพืชที่สร้างรายได้ บางกลุ่มยังทำไร่หมุนเวียนไกลหมู่บ้าน บางกลุ่มทำนา ความแตกต่างกันก็คือ ในกลุ่มที่ทำสวน ทำนาข้าวปลูกพืชเพื่อขายเริ่มมีการใช้พื้นที่ซ้ำ และมีการจับจองที่ดินเป็นมรดกสืบทอด สำหรับกลุ่มที่ยังนิยมทำไร่ไกลหมู่บ้าน กลุ่มนี้ยังคงวิถีชีวิตเดิมมากกว่ากลุ่มแรก แต่ก็เริ่มหมุนเวียนในพื้นที่ที่ตนเองและกลุ่มคนที่นิยมทำไร่ใกล้เคียงกัน มีจำนวนหนึ่งที่เริ่มจับจองที่และพื้นที่หมุนเวียนแบบหลวม ๆ กล่าวคือ สิ่งที่สะท้อนออกมาว่าชาวโผล่วยังไม่ยึดครองที่ดิน ซึ่งเป็นภาพอุดมคติและนั่นทำให้การจัดการพื้นที่ยาก

Ref. code: 25595424300118AUW

ตามไปด้วยเพราะอยู่บนพื้นฐานที่ไม่เป็นจริง สำหรับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ พวกเขาอยู่ในสถาณการณ์ที่เป็นจริง ที่ต้องแก้ไขปัญหาร่วมกับชาวโผล่ว การนำเสนอภาพแทนชาวโผล่วโดยขาดการรับรู้ความเปลี่ยนแปลงรังแต่จะเพิ่มความยุ่งยาก และกลายเป็นเรื่องตลกสำหรับคนที่เห็นปัญหาในพื้นที่ ทำให้งานวิชาการไม่ถูกนำมารองรับการแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ แต่ชาวโผล่วก็ไม่ได้สนใจกับการนำเสนอภาพแทนที่เพี้ยน ๆ มากนัก และอาจจะยอมรับภาพแทนนั้นเพราะคือสิ่งที่งดงามของอดีต และเป็นเครื่องมือสำหรับการแสดงออกทางการเมืองในการต่อสู้เพื่อสิทธิการอยู่อาศัย แต่นั่นก็นานหลายปีสมควรที่จะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงและสามารถนำมาวางแผนการใช้พื้นที่ที่สอดคล้องกับปัจจุบันได้

ความกระอักกระอ่วนเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งชาวโผล่วและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ การอยู่ภายใต้ภาพแทน ทำให้ชาวโผล่วล้มเหลวในการเข้าร่วมกับภาพแทนตัวเอง เขาไม่สามารถพูดออกมาได้จากกฎที่เรียกร้องให้เขาเก็บกดตัวเองดังนั้นเขาจึงยอมรับมัน การยอมรับสิ่งที่ไม่ใช่ตนเอง เรื่องนี้ไม่ได้เกิดขึ้นง่าย ๆ หลายครั้งมาแล้วเกิดขึ้นในนามของการต่อต้าน เช่น การต่อสู้เพื่อทำไร่หมุนเวียนแต่ต้องยอมให้เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าและ NGOs เข้ามากำหนดพื้นที่ที่แน่นอนในแผนที่ 1:50,000 ในความจริงแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่จะทำเช่นนั้น (อ่านในหัวข้อไล่ที่ผีป่า น.148-150) รูปแบบการทำไร่หมุนเวียนไม่ได้ถูกจัดระเบียบจากแผนที่แต่มาจากการร้องขอจากเจ้าที่ เจ้าป่า หากเขาได้รับความเมตตาการกำหนดอาณาบริเวณการทำไร่จึงเกิดขึ้น

การเข้าร่วมเกมส์การเมืองของการต่อรองเกิดขึ้น ในที่สุดถึงแม้เขาจะต่อต้านการจัดการพื้นที่โดยเจ้าหน้าที่รัฐและ NGOs ซึ่งใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์ แต่ในที่สุดวิทยาศาสตร์เข้ามาครอบงำชาวโผล่ว เขาต้องพูดจากแผนที่ และเป็นการยากที่จะพูดได้อย่างเท่าเทียมกับคนภายนอก เช่น เมื่อเขาสามารถใช้ แผนที่ 1:50,000 และเข็มทิศเป็น ทางเจ้าหน้าที่และองค์กรเอกชนก็เริ่มใช้ GPS. เมื่อเขามีและใช้มันเป็น ทางเจ้าหน้าที่ก็จะใช้แผนที่ทางอากาศ และแผนที่ดาวเทียม ปัจจุบันนี้เพียงแค่แทบเล็ทและโทรศัพท์ราคาถูกก็สามารถยืนยันการใช้พื้นที่จากการตรวจป่าได้

ยกตัวอย่างนักวิชาการด้านนิเวศนวิทยาเมื่อศึกษาวัฒนธรรมชุมชน เขาอธิบายถึงชาวโผล่วว่ามีระบบการจัดการทรัพยากรชุมชน ที่มีความต่อเนื่องมาจากอดีต ชาวโผล่ววิวัฒนาการปรับตนเองในธรรมชาติโดยมีเครื่องมือที่ใช้สำหรับการปรับปรนตนเอง คือ “วัฒนธรรม” และชาว โผล่วถูกกำหนดจากชีวิตป่าและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่อยู่ในภูมิศาสตร์กายภาพแห่งหนึ่ง ดังนั้น โผล่วเป็นฝ่ายรับ (passive) ในทุกทาง ยกตัวอย่าง กุลวดี บุญภินนท์

> ชาวบ้านไม่เคยเรียกร้องกรรมสิทธิ์ใด ๆ แม้ว่าจะถูกประกาศเป็นป่าอนุรักษ์ เพียงแต่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเพื่อยังชีพ เสมือนเป็นระบบนิเวศเดียวกัน จัดการและใช้ประโยชน์ในลักษณะทรัพยากรส่วนรวม ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน มีกฎเกณฑ์ ข้อห้าม-ข้อปฏิบัติ

Ref. code: 25595424300118AUW

> ในการควบคุมพฤติกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์เพื่อลูกหลานในอนาคต สิทธิการใช้ทรัพยากรร่วมกัน (common property right) เป็นหลักประกันความยั่งยืนของระบบการจัดการทรัพย์สินส่วนรวม (Communal Resource Management System) ซึ่งสืบทอดมานานนับศตวรรษ" (กุลวดี บุญภินนท์, 2540, น. 19-20)

แต่ในเวลาเดียวกันนั้นนักวิชาการอธิบายความเปลี่ยนแปลงที่หลุดไปจากภาพแทนที่ตนเองสร้างขึ้น โดยอธิบายว่าเป็นความพ่ายแพ้ของชุมชน เป็นความผิดรัฐบาลที่เข้ามาแทรกแซง และระบบทุนนิยมที่เข้ามาทำให้เกิดความเสียหายต่อประเพณีเดิม ดังที่อธิบายว่า

> ชาวบ้านผู้ไม่รู้เท่าทันความคิดของคนในระบบทุนนิยม ... เปลี่ยนแปลงระบบความคิดเดิมของตน บ้างลืมความคิด เหตุผลของตน หันมานิยมความคิดและปฏิบัติตามแบบทุนนิยมและวัตถุนิยม (กุลวดี บุญภินนท์, 2540, น. 56)

หรือการอธิบายผลกระทบจากการเพาะปลูกระบบการเกษตรบนที่สูง ไร่หมุนเวียน มาใช้ใหม่แต่มีปัญหาว่าเวลาที่ปล่อยให้ฟื้นตัวขนะนี้ในหลายพื้นที่ช่วงเวลาฟื้นตัวแคบเกินไป การทำการเกษตรตามประเพณีจึงขาดความยั่งยืน และต้องพึ่งพาสารเคมีจนเกิดปัญหาดินเสื่อมสภาพ (Grange & Kulvadee Kansuntisukmongkol, 2004, pp. 1,7) ปัญหามาจากการที่กรมป่าไม้เข้าใจผิดว่า การเกษตรตามประเพณีของชาวบ้านคือสิ่งที่เรียกว่า "ไร่เลื่อนลอย" จึงเข้าไปแทรกแซงจึงทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้และชาวบ้าน (Pinkaew Laungaramsri, 2000) ผลผลิตทางการเกษตรจึงตกต่ำลง ชาวบ้านจึงหันเหไปหารายได้จากแหล่งอื่น เช่น การท่องเที่ยวชาติพันธุ์ ขายผลผลิตที่ได้จากป่า และในที่สุดก็สูญเสียความมั่นคงในสิทธิการใช้ที่ดิน มีปัญหาต่อความมั่นคงของสถาบันประเพณีวัฒนธรรมที่จะทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีความยั่งยืน มีเศรษฐกิจการตลาดแทนที่การผลิตข้าวเพื่อการยังชีพมากยิ่งขึ้น มีการผลิตอย่างเข้มข้น โดยใช้สารเคมี และรับจ้างเป็นแรงงาน ส่งผลต่อวิธีคิดการถือครองที่ดิน จากการควบคุมการใช้ที่ดินแบบส่วนรวมกลายมาเป็นการถือครองแบบปัจเจกมากยิ่งขึ้น ทำให้สถาบันท้องถิ่นที่เคยมีความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินส่วนรวมอ่อนแอลง (Grange & Kulvadee Kansuntisukmongkol, 2004, p. 8)

ชาวโผล่วต้องการแก้ไขปัญหาสิทธิการอยู่อาศัยจึงรับภาพแทนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการแสดงตนเองออกไปสู่สาธารณะผ่านสื่อมวลชนไปด้วย นั่นทำให้พวกเขาพบกับสถานการณ์ที่พวกเขาจัดการกับภาพพจน์ตัวเองได้ยากยิ่งขึ้น เช่น ภาพพจน์ว่าชาวโผล่วในป่าทุ่งใหญ่เป็นนักอนุรักษ์ แต่

Ref. code: 25595424300118AUW

คำอธิบายถึงนักอนุรักษ์ไม่ชัดเจน หากชาวโผล่วนำของป่าและพืชสวนไปแลกเปลี่ยนในตลาดหรือรับจ้างเป็นแรงงาน หากยังล่าสัตว์ป่าบางชนิดเพื่อการยังชีพ หากเปลี่ยนแปลงไปจากภาพแทนประเพณีเดิม เช่นชาวโผล่วเข้าสู่ตลาดมากยิ่งขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีรถยนต์ ก็เท่ากับชาวโผล่วได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากบรรพชนและจึงแตกต่างจากภาพแทนที่องค์กรเอกชนสร้างให้จึงมีความขัดแย้งระหว่างภาพแทนและสิ่งที่ชาวโผล่วเป็นจริง

5.3 ความเป็นชายขอบ

ละเหมี่ยมักพูดบ่อย ๆ ว่า คนจนอยู่ในป่าไม่อดตายถ้าอยู่ในเมืองอดตายแน่ เขาได้พูดกับผู้วิจัยว่า คนกะเหรี่ยงแบบเขาไม่มีเงินเลย หาเงินไม่เป็น ทุกอย่างต้องพึ่งพาอาศัยป่าถึงจะมีชีวิตรอด ทำไร่ปลูกข้าว ระหว่างปลูกข้าวก็หาพืชป่าและสัตว์ป่าเป็นอาหาร หลังจากหน้าฝนไม่นานผักที่ปลูกไว้ในไร่ข้าวก็จะมีให้หมุนเวียนเป็นอาหาร จากการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำงานภาคสนามและได้อยู่อาศัยกับชาวโผล่วทั้งที่บ้านและในไร่ มีความชัดเจนมากว่าชาวโผล่วหาอาหารเพื่อประทังชีพและสามารถอยู่รอดได้เป็นอย่างดี การได้ใช้ชีวิตอยู่กับชาวโผล่ว และได้รับประสบการณ์การหาอาหารแบบที่พวกเขาเป็น ทำให้เข้าใจการใช้ชีวิตอย่างที่พวกเขาเป็นมากยิ่งขึ้น ว่าสามารถดำรงอยู่ได้จริง ในบางครั้งเมื่อกินผักนาน ๆ 2 สัปดาห์ผู้วิจัยรู้สึกดีใจมากเป็นพิเศษเมื่อได้เนื้อสัตว์กลับมา และดีใจมากเมื่อเพื่อนบ้านในไร่ได้มอบอาหารล้ำค่าที่ได้จากป่า บางครั้งก็ปรุงอาหารมาให้ ผู้วิจัยเคยถูกปลุกให้ลุกขึ้นมาดูอีเห็นที่เพิ่งถูกยิงตาย และเคยตื่นขึ้นมาชมการแล่เนื้อเก้งกลางดึก เพื่อแบ่งกันในหมู่บ้าน ทั้งสองครั้งนั้นเขาแกงกันกลางคืนกินเป็นอาหาร ผู้วิจัยพบว่าการแบ่งอาหารนั้นสมบูรณ์มาก ผู้ล่าจะแบ่งเนื้อที่เขาคิดว่าดีที่สุดให้แก่คนชรา แบ่งเพื่อนบ้านและที่เหลือเอากลับครอบครัว บางครั้งผู้ล่าเหลือนำกลับไปให้ครอบครัวเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับการหาปลานั้นแตกต่างออกไป เพราะเป็นสิ่งหาได้ไม่ยากจึงไม่ค่อยแบ่งปัน ยกเว้นได้ปลาตัวใหญ่ พบว่าการแบ่งอาหารมักจะเกิดขึ้นเมื่อล่าได้สัตว์ตัวใหญ่ได้ ระหว่างที่พักในไร่ผู้วิจัยได้รับผัดเผ็ดปลาตูหนา ปลาขนาดใหญ่หนึ่งครั้ง ทั้งที่เป็นปลาที่หายากแต่เด็กหนุ่มชาวโผล่วก็นำแกงปลาตูหนามาให้โดยไม่มีเทศกาลอะไรพิเศษ ผู้วิจัยเข้าใจเข้าใจความสัมพันธ์ของสังคมผู้ล่าสัตว์ป่าเพิ่มมากยิ่งขึ้นว่าทุกคนต้องพึ่งพากันและกัน ผู้ชราอาจจะได้รับความยกย่องจากคนรุ่นใหม่และได้รับอาหารโปรตีนสูง ในขณะเดียวกันคนที่มีประสบการณ์สูงกว่าก็จะถ่ายทอดประสบการณ์ให้ แต่ไม่ใช่การสอนแต่เหมือนกับการทำให้หน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษามากกว่า

ชาวโผล่วอธิบายการใช้ชีวิตแบบชาวโผล่ว ในลักษณะของการอยู่อาศัยป่า มากกว่าการอ้างว่าเป็นคนป่าการอาศัยป่าตามที่เห็นก็คือ การทำการเกษตรไร่หมุนเวียน เริ่มต้นเมื่อเข้าหน้าแล้งใกล้ฝนก็จะฟันไร่ ระหว่างฟันไร่ก็ปลูกผักและดูแลสวนผลไม้ใกล้กับไร่ พวกเขาปลูกหลาย ๆ อย่างปน

Ref. code: 25595424300118AUW

กัน เมื่อฝนตกไม่นานผักที่ปลูกไว้สามารถเก็บมาเป็นอาหาร ความมั่นคงทางอาหารจึงสูงมาก หากไม่ออกภายนอกป่าทุ่งใหญ่เลยก็สามารถอยู่ได้จริง หม่องโจ่วเผล่จากบ้านเกาะสะเดิงพูดว่า

> ผมคิดนะพี่ว่าผมทำอะไรไม่เป็นเลยถ้าออกไปอยู่นอกป่าทุ่งใหญ่ จากทำไร่ปลูกข้าวอย่างที่ทำมากับพ่อแม่ ถ้าผมต้องย้ายออกไปอยู่ข้างนอก ผมจะทำอะไรกิน ทำยังไง ทำไม่เป็นเลย ขายของก็อายแค่แบกพริกไปขายในตลาดสังขละ ก็อายแล้ว รับจ้างเขาก็ไม่รู้จะทำอะไร ถ้าพ่อแม่ไม่มีอะไรจะกินผมคงต้องทำอะไรซักอย่าง ไม่รู้นะ...ตอนนั้นไม่รู้แล้วว่าจะทำยังไง ผมคิดไม่ออก กลัวมาก ๆ (สรุปความโดยผู้วิจัย, หม่องโจ่วเผล่ หมู่บ้านเกาะสะเดิง)

อาชีพการทำไร่ของชาวโผล่วคือความเป็นสารัตถะที่มีความสำคัญของชีวิตมาก การทำไร่คือทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้เขามีชีวิตรอดได้ ไม่ใช่แค่เพียงอาหารแต่พวกเขารู้ว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการอยู่ในเมือง พวกเขาจะต้องมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างออกไปจากการดำเนินชีวิตเดิม ชีวิตในเมืองทำให้เขาไม่มีอำนาจในการต่อรองใด ๆ ไม่รู้ว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร และไม่สามารถวางแผนได้

การพัฒนาหมู่บ้านมาจากที่ทำการอำเภอและสภาตำบล ซึ่ง นักพัฒนา ข้าราชการและผู้นำหมู่บ้าน มักปวดหัวและบ่นถึงความดื้อรั้นไม่ยอมรับการพัฒนาอะไรใหม่ ๆ ของชาวโผล่ว เช่น กรณีของนายละเหมี่ยเป็นตัวอย่างที่ดีว่าเขาสามารถที่จะดำรงชีพได้โดยมีความสัมพันธ์กับป่าในทุกมิติ การพัฒนาอาชีพของชาวโผล่วในตำบลไล่โว่จึงไม่ประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางคนได้ใช้งบจากรัฐพัฒนาหมู่บ้าน จากองค์การบริหารส่วนตำบล มาสนับสนุนให้ชาวบ้านทำไม้กวาดขาย รับซื้อไม้กวาดจากชาวบ้านเพื่อนำไปขายภายนอก โดยการรับซื้อดอกหญ้าไม่กวาดกิโลกรัมละ 30 บาท การเก็บดอกไม้กวาดในป่ามียุ่งยากมากหลายขั้นตอน เมื่อตัดดอกไม้กวาดแล้วจะต้องนำมาตกแต่ง นำเศษดอกและใบออก ใช้เวลาพอสมควร เสร็จแล้วมัดและนำมาชั่งน้ำหนักขาย ดอกไม้กวาด 1 กก.ทำไม้กวาดได้ 4 อัน เฉลี่ย หนึ่งอันราคาต้นทุนดอกไม้กวาด 7.5 บาท และนำเงินมาค่าแรงจ้างชาวบ้านทำไม้กวาด อันละ 3 บาท ซื้อเชือก และใช้เป็นเงินค่าขนส่ง ขายไม้กวาดได้ราคาอันละ 20 บาท หักต้นทุนแล้วได้กำไรจากไม้กวาดอันละ 7.5 บาท นายหอยสมาชิก อบต.บ่นว่าชาวบ้านเป็นคนว่างงานแอบแฝง ถึงจะมีคนเข้ามารับซื้อกวาด แต่ชาวบ้านก็ยังไม่สนใจ บางคนเก็บดอกไม้กวาดมาขายได้ 5-30 กก.จึงหยุด อย่างเช่น พอหาได้แค่ 5 กก. เป็นเงิน 150 บาทแค่นั้น พวกเขาก็เลกสนใจทำแล้ว

Ref. code: 25595424300118AUW

ผมคิดว่าชาวบ้านที่นี้ไม่เคยแข่งขันกับใคร เลยไม่รู้ว่าต้องหารายได้ (สรุปความโดยผู้วิจัย, อบต. หอย หมู่บ้านซะละหวะ)

อบต.หอย อธิบายเพิ่มเติมว่าเขาจะไม่รับทุนเรื่องอาชีพอีกแล้วเพราะถ้าล้มเหลวอีกจะต้องอธิบาย อบต. อีกมากว่าล้มเหลวเพราะสาเหตุจากอะไร กลุ่มผู้หญิงทอผ้าก็ดูจะไม่เท่าทันกับความต้องการของลูกค้าภายนอก ผ้าทอมือกลายเป็นสินค้าที่สร้างรายได้มาก แต่ใช้เวลานาน เช่น ผ้าถุงหนึ่งผืนมีราคาประมาณ 1,200 บาท เพราะใช้เวลานานมาก หนึ่งผืนใช้เวลาประมาณ 3 เดือน ชาวโผล่วได้รับทุนสำหรับการทอผ้าจากองค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนด้าย แต่ก็มีคนทอไม่มาก ทั้ง ๆ ที่ทอเป็นและสวยงามหลายคน อบต.อธิบายว่าแค่ทอขายกันเอง ในหมู่บ้านมีคนรอซื้อเยอะแล้ว จริง ๆ แล้ว มีคนทอได้หลายคน แต่มีคนทอขายไม่กี่คน คนที่ต้องการมีเยอะมากจนต้องรอคิวยาว

ปัญหาทอผ้าเป็นเช่นเดียวกันกับ การทำไม้กวาด อบต.หอยอธิบายว่า ลูกบ้านไม่มีความกระตือรือร้นในเรื่องการหารายได้ นายละเหมี่ย ให้ความเห็นว่า ดอกไม้กวาดมีจำนวนไม่มากพอ พื้นที่ป่าที่มีหญ้าไม่ไผ่หนึ่งไร่อาจจะมีหญ้าไม้กวาดไม่กี่กอ การบุกเข้าไปในป่ารกเป็นเรื่องที่เหนื่อยและเสียเวลามากและไม่คุ้มกับความเหนื่อยและเวลา ชาวบ้านอาจจะคิดว่าเข้าป่าหาปลามากินดีกว่า เสียเวลาตัดหญ้ามานั่งทำไม้กวาด ใช้เวลานานกว่าจะได้เงินมาซัก 50 บาท แต่หาอาหารคุ้มค่ากว่า เหนื่อยน้อยกว่า สู้ว่าเอาแรงเอาเวลาไปหาปลาให้ครอบครัวง่ายและไม่ต้องรอรับเงิน รวมถึงการทอผ้าถุง ถึงแม้ราคาดูว่าแพง แต่ว่าผู้หญิงต้องเวลาว่างจากงานอื่น ๆ มากกว่า 3 เดือนจึงจะได้ผ้าถูงหรือโสร่งซักหนึ่งผืน ดังนั้นชาวโผล่วจึงไม่ค่อยสนใจเพิ่มรายได้จากการใช้แรงงานมากนัก หากคิดดี ๆ ไม่มีชาวโผล่วที่ว่างงานแอบแฝง ไม่มีการว่างงานนอกฤดูการเกษตร เพราะหน้าแล้งชาวโผล่วก็ต้องเตรียมเครื่องมือการเกษตร การทำจักสาน การท่องเที่ยวป่า การเยี่ยมเพื่อนและญาติ การซ่อมบ้าน และยังมีสิ่งที่ต้องทำอีกมาก

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 5.1 แม่บ้านทอผ้า

Ref. code: 25595424300118AUW

5.4 การสร้างภาพแทนทางการเมือง

ชาวโผล่วมีบทบาททางการเมืองจากการต่อสู้เพื่อสิทธิการอยู่อาศัยในพื้นที่มรดกของบรรพบุรุษ พวกเขาเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จำนวนมากทั้งในเชิงสร้างสรรค์และการต่อต้าน ต่อปัญหาการจัดการ ควบคุม และจำกัด ชาวโผล่วให้อยู่ในกรอบที่เจ้าหน้าที่ต้องการ พวกเขายินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่รัฐขอแรงงานมาอยู่เสมอ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ การร่วมงานกับนักวิจัยและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ การจัดตระเวนและตรวจป่า การน่วมปราบปรามกรณีนักล่าสัตว์เพื่อการค้ามีอาวุธร้ายแรง การประสานงานกับกลุ่มกองกำลังเพื่อนบ้านข้ามชายแดน เพื่อความมั่นคงของรัฐและการจัดการป่าในพื้นที่ร่วมระหว่าง ไทย-พม่า รวมถึงงานรื่นเริงและกิจกรรมทางด้านประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ชาวโผล่วได้ประสานงานกับชาวโผล่วและปกากญอฝั่งพม่าเพื่อจัดงานพิบือโยร่วมกันเพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคนที่อยู่ร่วมชายแดน และเมื่อเร็ว ๆ นี้พวกเขาได้จัดงานทำบุญให้แก่ผีบรรพบุรุษผู้ทำหน้าที่เฝ้าป่าในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ ใกล้กับหมู่บ้านเกาะสะเดิง เมื่อวันที่ 23-25 มีนาคม 2560 ชาวโผล่วดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มอำนาจทางวัฒนธรรมแก่บุคคลภายใน พวกเขาไม่เชิญคนภายนอกเข้าร่วม มีเพียงผู้วิจัยเท่านั้นที่ได้รับเชิญ การร่วมงานพิธีการก็เพื่อสร้างอำนาจให้แผ่ขยายออกสู่การกำหนดทิศทางของความเป็นโผล่ว

ภาพแทนที่ชาวโผล่วสร้าง คือความสัมพันธ์ทางการเมืองของชาวโผล่วที่มีปฏิบัติการเพื่อสิทธิ์การอยู่อาศัย ทำให้เขามีความสัมพันธ์กับภาพแทนอื่นที่ถูกสร้างจากภายนอก เขาได้นำมาผสานกับสิ่งที่ตนเองสามารถที่จะพูดได้ และรวมถึงการกดดันตนเอง ซึ่งในที่สุดไม่ได้เป็นดังที่คนอื่นเข้าใจ โผล่วสร้างภาพตัวแทนจากตนเองและเงื่อนไขของการถูกกำหนดที่ยึดโยงกับอำนาจทางการเมืองที่มีพลังสูงมาก ทำให้พวกเขามีตัวเลือกน้อยทางสำหรับการอธิบายอัตลักษณ์ตนเอง

ส่วนข้อถกเถียงอื่น ๆ ที่ติดตามมาไม่ว่าองค์กรเอกชนด้านการอนุรักษ์จะพยายามนำเสนอแนวทางออกเพื่อให้กะเหรี่ยงอยู่ในพื้นที่ได้ต่อไป แต่เป็นคำอธิบายที่สัมพันธ์กับข้อกำหนดที่มาจากรัฐ คือการพยายามตอบคำถาม โต้แย้ง และนำเสนอ ชาวโผล่วก็เช่นกัน ถึงแม้จะมีความสัมพันธ์กับองค์กรเอกชนด้านอนุรักษ์และเจ้าหน้าที่รัฐฯ ซึ่งมีจุดยืนแตกต่างและหลากหลาย แต่จุดยืนของชาวโผล่วแล้วมีความซับซ้อนและการอธิบายตนเองที่ซับซ้อนตามมาด้วย แต่อย่างไรก็ตามการต่อสู้หลังจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยหมดอิทธิพลลง การต่อสู้ทั้งหมดไม่มีทิศทางที่จะนำไปสู่ความรุนแรง แต่ทั้งหมดมีออกมาเพื่อให้รัฐผ่อนปรนความเข้มงวดกิจกรรมการเกษตร

ชาวโผล่วฟันและเผาป่าเพื่อปลูกข้าวตามประเพณี เมื่อบุคคลภายนอกเข้ามาพบก็จะกล่าวโทษว่าเป็นกิจกรรมที่ทำลายป่า ในกรณีดังกล่าวเจ้าหน้าที่ป่าไม้เองก็กลายเป็นคนในไปด้วยเพราะอยู่ใกล้กับชาวโผล่ว ชาวโผล่วทำอย่างนี้ทุกปีและทางป่าไม้ก็เริ่มก่อความคิดจนเข้าใจกิจกรรม

Ref. code: 25595424300118AUW

การเกษตร แต่การรายงานการถางป่ากดดันทั้งชาวโผล่วและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในระดับเขต เช่น มีการใช้เครื่องบินเล็กจากส่วนกลางเข้ามาลาดตระเวน หากพบการถาง การเผา และการแปรรูปไม้ของชาวบ้าน ก็จะสั่งให้มีการดำเนินการเข้าควบคุม หรือสั่งระงับกิจกรรม การเผชิญกับคำถามเหล่านี้เกิดขึ้นในทุก ๆ ปี ถึงแม้จะมีการปรับตัวระดับท้องถิ่นร่วมกันค่อนข้างสูง เช่น การอนุญาตให้ตัด ฟันเผาป่า ในพื้นที่ไร่หมุนเวียนได้ การแปรรูปไม้ตายล้มได้ แต่ก็เป็นเพียงการลดความกดดันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชาวโผล่วลงเท่านั้น เพราะเจ้าหน้าที่ระดับสูงขึ้นไปก็ยังเข้าใจว่ากิจกรรมของชาวโผล่วคือการทำลายป่าและการที่เจ้าหน้าที่ยินยอมให้ชาวโผล่วทำกิจกรรมนี้ก็คือการต่อรองและหย่อนยานในหน้าที่ และในที่สุด ก็เกิดบางสิ่งขึ้นมา ที่เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นร้องขอเพื่อให้ชาวโผล่วปรับตัวประเพณีการทำไร่ เช่น ทำในพื้นที่ที่จำกัด ในบางหมู่บ้านก็ขอให้ฟันไร่ เผาไร่ รื้อไร่ ในวันที่ไม่มีการตรวจตราจากเครื่องบิน นั่นทำให้ประเพณีหลายอย่างเกี่ยวกับพิบือโย และการขอใช้พื้นที่จากเจ้าป่าเจ้าเขา ไม่สามารถทำได้ ต้องเลือกที่และร่วมกับคนในหมู่บ้านทำให้เสร็จในวันเดียว

ชาวโผล่วพูดหลายครั้งว่าพวกเขาไม่ใช่นักอนุรักษ์ คำอธิบายมาจากความรู้สึกกดดันและน้อยใจ เพราะคนข้างนอกกลุ่มหนึ่งคิดว่าพวกเขาทำลายป่า และอีกกลุ่มหนึ่งก็สร้างคำอธิบายว่าเขาเป็นนักอนุรักษ์ แต่คำว่า “อนุรักษ์” ในประเทศไทยที่ได้รับการยอมรับแพร่หลายมีความหมายที่คับแคบ ทำให้กิจกรรมการทำไร่หมุนเวียน การล่าสัตว์ กลายเป็นการทำลายป่า

ความกระอักกระอ่วนไม่สามารถระบายออกสู่โลกภายนอกได้ แต่ก็บ่นกับนักวิชาการบางคนที่เข้ามาวิจัย นั่นก็ขึ้นกับว่านักวิชาการคนไหนจะสามารถยอมรับกิจกรรมตามประเพณีของชาวโผล่วได้ สไตน์เมตจาก WWF. ประเทศไทย ได้อธิบายให้ผู้วิจัยฟังว่าเคยนำเสนอทางวิชาการสัตว์ป่าโดยเปรียบเทียบระหว่างชาวโผล่วและชนพื้นเมืองในที่อื่น ๆ ว่า ควรสนับสนุนให้ชาวโผล่ววิจัยและล่าสัตว์อย่างยั่งยืน แต่นักวิชาการป่าไม้ไทยไม่ยอมรับ และโจมตีวิธีคิดเช่นนี้ สิ่งนี้น่าจะสะท้อนให้เห็นว่าความรู้ทางวิชาการและความเข้าใจที่มีต่อชนพื้นเมืองในประเทศไทยเป็นอย่างไร

การอธิบายว่าชาวโผล่วอยู่แบบเป็นนักอนุรักษ์ แต่คำว่า “อนุรักษ์” กลับทำร้ายชาวโผล่ว นั่นทำให้เวทีสาธารณะชาวโผล่วกลับเป็นฝ่ายตั้งรับและต้องยอมรับว่า “ทำลายป่ามาตั้งแต่บรรพบุรุษ” ชาวโผล่วไม่ได้อยากยอมรับเช่นนั้น แต่เมื่ออธิบายผ่านตรรกะที่รัฐให้ ก็ทำให้ตกอยู่ในสภาพนักทำลายป่า ถึงแม้ว่าป่าที่เขาทำไร่จะฟื้นสภาพได้ แต่คนภายนอกไม่มีเวลาที่จะค้นหาและไม่มีความรู้เกี่ยวกับป่าพอที่จะเข้าใจระบบการทำไร่หมุนเวียน หรือถึงแม้จะทราบแล้วว่าชาวโผล่วถางป่าเพื่อทำไร่และพื้นที่ก็สามารถฟื้นฟูได้ แต่ผู้คนทำใจไม่ได้ นายอภิชาต นายสุวรรณแห่งบ้านเกาะสะเดิงและผู้อาวุโสหม่องนีเอ แห่งบ้านกองม่องทะ (เสียชีวิตแล้ว) ได้อธิบายกับผู้วิจัยว่า

Ref. code: 25595424300118AUW

พวกเขาทนเห็นเราทำไม่ได้ เขาพอใจที่เราดูแลป่ามาจนถึงวันนี้ เป็นมรดกโลก แต่เขาบอกว่าต่อไปนี้คนกะเหรี่ยงไม่ต้องดูแลแล้ว เขาจะดูแลกันต่อ แบบใหม่ ไม่ต้องเผาป่า ไม่ต้องตัดไม้กันต่อไป ไม่ต้องทำไร่เลื่อนลอย ที่เขาพูดเราคิดนะ เราตัดไม้ เผาป่าในไร่ที่เราทำไม่ได้ พวกเราทำกันมาหลายร้อยปี ป่าก็ยังดีอยู่ ป่าก็ยังสวย ทำไมเขาถึงคิดไม่ออกว่าเราดูแลป่าได้ ถ้าเราปลูกข้าวไม่ได้เราก็ไม่มีชีวิต แสดงว่าป่าทุ่งใหญ่ไม่มีเรา (สรุปความโดยผู้วิจัย, หม่องนีเอหมู่บ้านกองม่องทะ)

เขาบอกว่าจะดูแลบ้านของเราแทน คนแก่เคยพูดว่า คนหลายรุ่นดูแลบ้านปัดกวาดให้สวยงามมาตลอด สอนลูกหลานให้รู้จักอยู่ดี ๆ จนเขาจัดประกวดบ้านใครงามกว่ากัน เขาประกวดกันทั่วโลกเลยนะเขาเข้ามาดูบ้านพวกเรา แล้วเขาก็ตกใจร้องบอกว่าโอ้โฮ บ้านคนกะเหรี่ยงทำไมสวยงามอย่างนี้ ดูแลมาดีมากเลยนะ แล้วเขาก็ให้รางวัลมรดกโลก เราทุกคนภูมิใจที่ได้รางวัลระดับโลก แต่พอเขามองมาที่เรา เขาก็ร้องหวา พวกเขาเห็นพวกเราที่อยู่ในบ้านแต่งตัวสกปรกมอมแมมเหมือนขอทาน ถ้ายังงั้นก็ไม่ดี ไม่ดี เดี๋ยวอายเขา เพราะคนทั่วโลก เขาจะมาดูมรดกโลก มรดกของเรากลายเป็นมรดกของโลกไปแล้ว เขาว่าเราสกปรกเราอยู่ในบ้านสวย ๆ ไม่ได้ อายเขา เขาเลยจะย้ายพวกเราคนจน ๆ ออก เขาจะย้ายคนที่ดูแลบ้านมาอย่างดีออกเพราะเราจนสกปรก ตอนนั้นไม่รู้แล้วว่ามรดกเราเป็นมรดกโลกแล้ว บ้านเราจะสวยอย่างนี้มั๊ย เขาจะดูแลต่อไปยังไง (สรุปความโดยผู้วิจัย, หม่องนีเอ หมู่บ้านกองม่องทะ)

หากคนภายนอกเข้าไปในหมู่บ้านของคนชาวโผล่วและเคยได้ยินว่าชาวโผล่วเผาป่าทำลายป่า เมื่อมาเห็นกับตาพวกเขาก็ตกใจและร้องว่า “ชาวโผล่วเผาป่าจริง ๆ” พวกเขาตัดต้นไผ่ในป่าไผ่ ในที่ลุ่ม ๆ ดอน ๆ บางพื้นที่ไต่สูงขึ้นไปบนพื้นที่ลาดขึ้นเขา ลุ่มน้ำชั้น 1A ชาวโผล่วตัดต้นไม้ยืนต้นหากมีเรือนยอดใบหนาซึ่งจะบังแดดต้นข้าวในพื้นที่ที่เขาตั้งใจปลูกข้าว เขาจะตัดต้นทิ้งเหลือแค่ตอไว้สูงแค่เอว บางคนปีนต้นขึ้นไปตัดลำต้นตรงที่เรือนยอดแผ่ออก[1] ส่วนซากเนื้อไม้เผาทิ้งที่เหลือเอามาทำถ่าน เศษไม้เอามาทำฟืนพวกเขาก็อาจจะคิดไปว่ามันเป็นเรื่องที่สิ้นเปลืองป่าอย่างยิ่ง

---

[1] วิธีการเตรียมพื้นที่เพื่อทำไร่ข้าวตามประเพณีของชาวโผล่ว คือ ไม่มีการตัดต้นไม้ใหญ่ยืนต้น สามารถตัดไม้โตเร็วได้ แต่ต้องตัดในระดับออกของตนเองเพื่อให้ต้นไม้งอกได้เร็วขึ้น สำหรับต้นไม้ใหญ่หากมีใบหนาเป็นอุปสรรค ให้ปีนต้นไม้ขึ้นไปริดกิ่งเพื่อลดการบังแสงของใบไม้ได้

Ref. code: 25595424300118AUW

ในวันหนึ่งพะเทิงได้พยายามจะสื่อสารกับผู้วิจัย แต่ในขณะนั้นเขาคิดว่าผู้วิจัยเป็นเพื่อนคนหนึ่ง เรื่องนี้เกิดขึ้นมานานแล้วเมื่อประมาณ 2539 เขาได้ตั้งคำถามว่าคิดอย่างไรกับการที่ชาวโผล่วล่าสัตว์ ผู้วิจัยอธิบายว่า ถึงชาวโผล่วจะล่าสัตว์บ้าง แต่มีคนจำนวนมากที่กินเจ ถึงจะมีคนจำนวนหนึ่งกินสัตว์ป่าก็ไม่น่าจะมีผลกระทบอะไร ไม่เหมือนคนข้างนอกเข้ามาล่า จำนวนคนที่กินน้อยกว่าคนที่ไม่กิน พะเทิงพยายามพูดอะไรบางอย่างที่เขามั่นใจว่า ผู้วิจัยไม่เข้าใจพวกเขาเอาเสียเลย ทั้ง ๆ ที่เราเข้ามาอยู่กับพวกเขานานแล้ว ร่วมเดินป่าวิจัยป่ากับเขานานแล้ว

พะเทิงพยายามอธิบายว่า คนแก่กับชาวบ้านหลายคนมาคุยกับเขากดดันว่าให้มูลนิธิ ฯ ที่ในเวลานั้นผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่อยู่ ออกจากพื้นที่ ยกเลิกงานทั้งหมด มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่า แล้วเรากินสัตว์ป่าจะให้ทำงานกันได้อย่างไร เมื่อพะเทิงได้รับคำอธิบายว่า “...จำนวนคนที่กินน้อยกว่าคนที่ไม่กิน” เขาเข้าใจความกังวลของชาวบ้านทันทีว่าเราซึ่งเป็นคนนอกไม่สามารถเข้าใจมุมมองของชาวโผล่วได้ ผู้วิจัยได้พยายามอธิบายว่า ถึงอย่างไรจากที่เราเห็นป่า เห็นหมู่บ้าน เราวิจัยแบบมีส่วนร่วมเดินป่าเพื่อนับจำนวนสัตว์รอบ ๆ หมู่บ้านเปรียบเทียบกับรอบหน่วยป่าไม้ และป่าที่ไม่มีคนอยู่ จำนวนประชากรสัตว์ป่ารอบหมู่บ้านและรอบหน่วยป่าไม้มีพอ ๆ กัน ชาวโผล่วยังคงเป็นนักอนุรักษ์ หากเปรียบเทียบกับคนไทยข้างนอก พะเทิงพูดกลับมาแรง ๆ ว่า

> ชาวโผล่วไม่ใช่นักอนุรักษ์ คนแก่ก็บอกอย่างนี้ ผมก็คิดอย่างนี้ พวกเราไม่เคยคิดอนุรักษ์ พวกเขาอึดอัดมาก เวลาพวกคุณเข้ามาเรียกประชุม คุยเรื่องอนุรักษ์ เราก็ต้องคุยแบบคุณ แต่เราไม่ได้คิดอย่างนั้น เราไม่ได้อนุรักษ์ เราตัดป่าจริง ๆ ตอนเผาที่ทำไร่มีสัตว์อื่น ๆ อีกเยอะแยะที่ตาย ที่พวกคุณคุย รา มอส ไลเคน ทั้งหมดตาย มด ปลวกถ้าอยู่ผิวดิน ตายหมด พวกเราเอาฟืนในไร่นั่นแหละมาหุงข้าว สัตว์เราก็กิน ตอนมูลนิธิเข้ามาอยู่นาน ๆ เราล่าสัตว์ไม่ได้ ป่าไม้ก็ยังนอนที่หน่วยแต่พวกมูลนิธิฯ นอนในที่พวกเรา อยู่กับพวกเรา ถ้าจะกินข้าวกับพวกเราเราก็กินเนื้อสัตว์ไม่ได้ พวกเขาอึดอัด ขอให้ผมมาบอกคุณว่าให้ออกจากพื้นที่ไปเถอะ ไม่ต้องทำงานที่นี่แล้ว ไม่อนุญาต (สรุปความโดยผู้วิจัย, พะเทิง หมู่บ้านสะเนพ่อง)

เมื่อมองจากมุมมองในวันนี้ผู้วิจัยในวันนั้นไม่เข้าใจชาวโผล่วจริง ๆ แต่การที่อยู่ในหมู่บ้านนาน ๆ ก็อดเอาใจช่วยชาวโผล่วไม่ได้ และคิดเหตุผลโต้แย้งให้ชาวโผล่วว่า

พวกเขาใช้ป่าแต่การทดแทนมันสมบูรณ์ จึงไม่เกิดผลกระทบมาก และเพราะพวกเขามีวิธีคิดของนักอนุรักษ์แต่กำเนิด มีประเพณีของชาวโผล่วที่ดีงาม ถึงจะใช้ป่า ล่าสัตว์บ้างแต่เพราะความไม่โลภ ทำให้ทุกอย่างยังสมบูรณ์ จนป่าทุ่งใหญ่ได้รับการรับรองจาก UNESCO ให้เป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ

Ref. code: 25595424300118AUW

ถึงกระนั้นคำอธิบายก็ไม่เป็นที่พอใจ เขาไม่ได้ต้องการเป็นนักอนุรักษ์ แค่อยากอยู่แบบที่เคยอยู่ หากเลือกได้พวกเขาไม่ต้องการคิดเกี่ยวกับการที่จะถูกโยกย้ายออกจากป่าทุ่งใหญ่เลย การเข้ามาช่วยโผล่วโดยมูลนิธิคุ้มครอง ยังคงสร้างปัญหาที่แก้ไขยากทิ้งไว้ คือ ทำให้โผล่วเป็นนักอนุรักษ์ ผู้บริหารองค์กรเข้าใจเช่นเดียวกัน เคยที่จะเตรียมเสนอความคิดให้ตั้งเป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ เพื่อเปลี่ยนจากนโยบายของกรมป่าไม้ในอดีตคือหมู่ “บ้านป่าไม้” ซึ่งจะเข้ามาจัดการปรับพื้นที่ชุมชนที่อยู่ในป่า นัยของหมู่บ้านอนุรักษ์คือการทำให้วิถีชีวิตชาวบ้านได้รับการยอมรับและเรียกหมู่บ้านพวกเขาว่า “หมู่บ้านอนุรักษ์”

ในขณะนั้นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ระบุว่า พวกเขาชาวโผล่วเป็น “ชาวเขา” “ผู้บุกรุกป่า” “ทำลายป่า” “ล่าสัตว์” “ตั้งหมู่บ้านอยู่ในเส้นทางเดินของสัตว์ป่า” มี “กิจกรรมเผาป่าเพื่อให้หญ้าระบัดใบและสามารถล่าสัตว์ได้โดยง่ายเมื่อสัตว์มาเล็มยอดหญ้าอ่อน” ดังนั้นโครงการเฉพาะกิจจึงเข้ามาตรวจสอบกิจกรรมเหล่านี้และได้อธิบายโดยงานวิชาการเพื่อทำความเข้าใจและอธิบายอย่างเป็นวิชาการ เช่น ชาวโผล่วเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่ปัจจุบันคือประเทศไทยมาหลายร้อยปี ดังนั้นจึงไม่ใช่ผู้บุกรุกป่า แต่รัฐบาลได้ประกาศเขตป่าทับพื้นที่อยู่อาศัยเดิมของชาวโผล่ว เหตุผลที่พื้นที่ป่าโดยรอบหมู่บ้านยังคงอุดมสมบูรณ์นั่นเพราะชาวโผล่วสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นมิตรต่อป่า ถึงแม้จะมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแต่ด้วยจำนวนประชากรที่น้อยมาก ใช้พื้นที่ไปเพียง 0.5% ของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่ฯ การทดแทนจึงสมบูรณ์ ส่วนการเผาป่าหน้าแล้งคือกิจกรรมการชิงเผาตามประเพณี ก่อนที่ความชื้นของป่าจะลดน้อยลงจนเกิดไฟป่าที่รุนแรง และการถางป่าเพื่อทำไร่ทำให้เกิดป่าขั้นที่สอง ซึ่งมีพืชเรือนยอดต่ำเหมาะสำหรับสัตว์ป่าแทะเล็มยอดไม้ ซึ่งหายากในป่าดิบแล้ง ดิบชื้น และดิบเขา การแผ้วถางทำให้พันธุ์พืชจำนวนมากที่ไม่สามารถงอกได้ภายใต้เรือนยอดไม้อื่นสามารถเจริญเติบโตได้ ดังนั้น พื้นที่ไร่หมุนเวียนจึงเป็นป่าอีกประเภทหนึ่ง ไม่ใช่พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมแต่อย่างใด[2]

---

[2] ผู้วิจัยใช้ผลงานของ Foucault (2008[1983]) “This is Not a Pipe” มาเข้าใจความซับซ้อนของการครอบงำทางความรู้ ในกรณี “พะเทิง” ซึ่งมีความอึดอัดใจจากภาพแทนตัวตนที่ครอบงำความรู้ของเขาโดยความยินยอมตลอดจนเขาก็แสวงหาเพิ่มเติม แต่ความรู้ขัดแย้งกับการดำรงอยู่ของตนเอง และยังกดขี่ภาพแทนชาวโผล่ว ทำให้ไม่สามารถไปด้วยกันได้ และเขาได้ตอบโต้กับผู้วิจัยในอดีต ขณะทำงานในองค์กรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การที่ตอบโต้ได้เพราะเขามีความสนิทใจพอที่จะตอบโต้

Ref. code: 25595424300118AUW

5.5 ไล่ที่ผีป่า: จักรว่องวิทยาแบบใหม่

ปัญหาสำคัญในช่วงสี่ทศวรรษมานี้ของชาวโผล่วในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร คือ การถูกจำกัดการใช้พื้นที่หมุนเวียนแคบลง จากเจ้าหน้าที่เขตฯ ที่ยังคงมีอคติว่าการทำไร่ว่าไม่แตกต่างจากไร่เลื่อนลอย และไม่อยากให้ทำใกล้ถนนเพราะมีคนจากภายนอกเข้ามาเห็น ทำให้เจ้าหน้าที่ถูกต่อว่า แต่ปัญหาคือถนนมักจะใช้เส้นทางที่ราบที่สุดของป่า ซึ่งที่ราบก็มีความเหมาะสมสำหรับการทำไร่ จึงเกิดข้อโต้แย้งกันขึ้น ปัญหาพื้นที่หมุนเวียนแคบลงไม่ใช่ปัญหาจากเจ้าหน้าที่อย่างเดียวปัญหาที่มาจากการตั้งหมู่บ้านถาวรเป็นเรื่องสำคัญ ทำให้ชาวโผล่วไม่อยากทำไร่ไกลบ้านและเลือกพื้นที่ใกล้บ้าน การเปิดพื้นที่ป่าที่อายุน้อยลงทำให้เกิดการจัดการวัชพืชยากตามมาด้วย ชาวโผล่วอธิบายว่าในช่วงที่ป่าไม้เข้มงวดมาก ทำให้เกิดความกระอักกระอ่วนเป็นที่สุด เช่น ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ทำไร่ ซึ่งมีพิธีกรรมหนึ่งที่เรียกว่า **“การตีป่า”** ที่ไม่สามารถทำได้ในบางพื้นที่ บางช่วงเวลา การที่ต้องปฏิบัติตามเจ้าหน้าที่และละเว้นการปฏิบัติต่อเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ เจ้าทาง ถูกสร้างเป็นคำชวนหัวและพูดเสียดสีล้อเลียน (irony) ความรู้สึกกระอักกระอ่วนของตนเองว่า ณ วันนี้ “**เจ้าที่ถูกไล่ที่ไปก่อนชาวโผล่วเสียแล้ว**”

> ก่อนตีป่าพวกเขาจะต้องดูวัน เดือน ข้างขึ้นข้างแรมก่อนว่าเป็นวันดีหรือไม่ แต่จากนโยบายรัฐวันนี้ได้ทำให้เปลี่ยนไปหมด ชาวบ้านไม่สามารถที่จะยึดถือวันตามวันดีของตัวเองได้ แต่ต้องถือวันที่ดูว่าจะสะดวกที่ไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามารบกวน จากวันที่เหมาะกับเจ้าที่เจ้าป่าเปลี่ยนมาเป็นวันที่สะดวกไม่ถูกเจ้าหน้าที่รบกวน สถานการณ์ตอนนี้นะ ป่าไม้จะออกตรวจพอเห็นเราเลือกไร่ ตีป่า ถ้าเห็นว่าอยู่ใกล้ถนนจะเข้ามาบอกว่า ให้โค่นป่าเร็ว ๆ นะเดี๋ยวเจ้านายใหญ่จะมาเห็นแล้วจะเดือดร้อน จะฟันไร่ไม่ได้ เวลานี้ พวกเราจะฟันไร่จะต้องระวังตลอดเวลา เมื่อก่อนเราไม่ต้องระวังใคร แต่เดี๋ยวนี้มันไม่ได้แล้ว เราต้องระวัง พอจะไปฟันไร่พวกเราจะรวมตัวกันหลาย ๆ คน โดยเฉพาะคนหนุ่ม ๆ ฟันไร่วันเดียวให้เสร็จเลย ที่มันแคบลงมากแล้ว เราถูกบังคับไม่ให้ทำที่ราบข้างถนน หมู่บ้านตั้งอยู่ในที่ราบ ถนนก็ผ่านหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ป่าไม้มาตามถนน มาห้ามไม่ให้เราทำไร่ แต่ไม่ให้เราทำในที่สูงด้วย เราจะทำไร่ได้ที่ไหนกัน แต่พวกเราต้องทำหลบๆ ซ่อนๆ ตอนฟันไร่ (สรุปความโดยผู้วิจัย, อภิชาติและสุวรรณ หมู่บ้านเกาะสะเดิง)

ชาวโผล่วรู้สึกแย่ที่พื้นที่ที่เคยทำมาหากินตลอดหลายช่วงอายุคนแต่กลับถูกห้ามไม่ให้ทำทั้ง ๆ ที่ไม่มีนโยบายอะไรที่ชัดเจนที่จะรองรับ แต่เป็นการห้ามปรามแบบสะเปะสะปะและเป็นผลมาจากการต่อรองเพื่อให้เกิดความละวางไม่จับกุมชาวโผล่ว แต่ในขณะเดียวกันเมื่อเจ้าหน้าที่จะ

Ref. code: 25595424300118AUW

เดินหน้าไปกับชาวบ้านก็ต้องระวังหลังไว้ด้วย กล่าวคือยอมรับให้ชาวโผล่วใช้พื้นที่ได้แต่ระวังไม่ให้ถูกเจ้านายเล่นงานเพราะไม่ทำหน้าที่จับกุม และที่สำคัญนักท่องเที่ยวไม่ออกไปวิจารณ์หรือฟ้องเจ้านาย นั่นทำให้ชาวโผล่วสับสน เมื่อสถานการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่จะเข้ามาบังคับให้รีบตัด ฟัน เผา รื้อ ป่าเพื่อเตรียมทำไร่ ถึงแม้จะหวังดีแต่นั่นก็เท่ากับบังคับให้เลิกทำพิธีกรรมที่เขาต่อรองกับชีวิตป่าเพื่อขออนุญาตใช้พื้นที่

> เดี๋ยวนี้มีกฎหมาย เราจะทำอะไรก็ต้องรีบ ๆ ไม่แอบทำก็เหมือนแอบทำ ทั้ง ๆ ที่เราทำบนพื้นที่ที่เราเคยทำมีสิทธิที่จะทำแต่เราก็ทำไม่ได้ เราจะทำไร่เราต้องทำพิธีตีป่า แต่ถ้าเรามัวแต่รอวันดี หลบวันไม่ดี เรารอไม่ได้ มันเกิดปัญหามากนะ ไม่สบายใจ ตีป่า มันดีกับตัวเราแต่ไม่ดีต่อพื้นที่อนุรักษ์ เราไม่ได้เลือกพื้นที่เท่าไหร่แล้ว พอมีกฎหมายเข้มงวด เดี๋ยวนี้เราต้องมีหัวหน้าตัวแทนไปต่อรองกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ว่าพื้นที่ตรงนี้เราทำได้มั๊ย ถ้าเขาบอกว่าไม่ได้ แต่เราจำเป็น ก็ต้องเสี่ยงกัน บางครั้งผู้หญิงหม้าย เขาจำเป็นต้องทำใกล้ถนน ใกล้หมู่บ้าน พอเราช่วยเขาแล้วให้ได้ที่ แต่เขาไม่สบายใจเลย มีความทุกข์ตลอดเวลา
> ตอนนี้เหมือนว่า หัวหน้าหมู่บ้าน กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มาทำหน้าที่แทนเจ้าป่าไปแล้ว ว่าจะทำไร่ที่ไหน เราไม่ได้ขอเจ้าป่าแล้ว แต่ต้องไปขอกับตัวแทน กรรมการหมู่บ้านให้ไปขอกับป่าไม้อีกที พอขอกับเจ้าหน้าที่ ไม่ต้องขอกับเจ้าที่แล้ว แล้วต้องรีบไม่ต้องดูวันดีวันไม่ดีเมื่อก่อนเจ้าที่ดูแล เดี๋ยวนี้ เจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลแทน เราลำบากที่ต้องกลัวทั้งสองฝ่าย ทั้งเจ้าที่เก่า กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (สรุปความโดยผู้วิจัย, อภิชาติและสุวรรณ หมู่บ้านเกาะสะเดิง)

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาพที่ 5.2 ต้นไผ่เริ่มงอกหลังจากชาวโผล่วตัด ฟัน และเผาได้ไม่นาน เมื่อเก็บผลผลิตแล้วต้นไผ่ก็จะงอกแทนพื้นที่ดังเดิม หากคนภายนอกเข้ามายังพื้นที่ไร่ซาก หากไม่มีประสบการณ์ในการสังเกตการณ์จะไม่สามารถทราบได้ว่า ที่แห่งนี้เคยถูกถางเพื่อทำการเกษตรมาก่อน การปล่อยพื้นที่ฟื้นฟูตัวเองใช้เวลาประมาณ 5 ปี ก็จะกลับฟื้นคืนสภาพดังเดิม

Ref. code: 25595424300118AUW

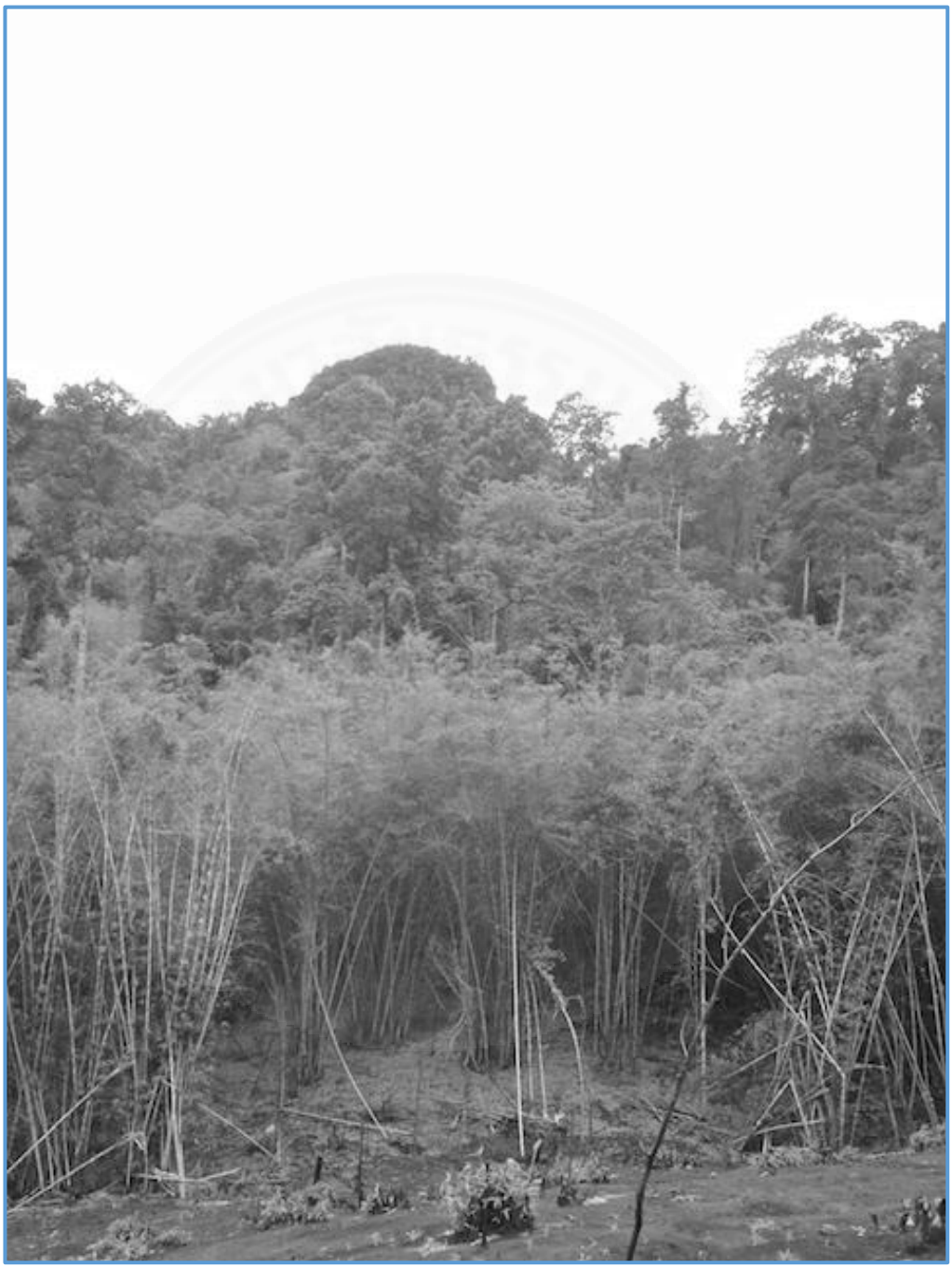

ภาพที่ 5.3 ภาพเปรียบเทียบระหว่างป่าไผ่ที่และพื้นที่ที่ถูกตัด ฟัน และเผา เพื่อเตรียมสำหรับเพาะปลูกข้าว

Ref. code: 25595424300118AUW

เรื่องความเครียดของภาพแทนข้างต้นอาจจะถูกนำมาพูดในสถานการณ์ที่ประชดประชันแล้วทำให้คนฟังภายนอกรู้สึกขบขัน ถึงความเป็นจ้าที่ ที่แข่งขันกันกับเจ้าหน้าที่ ที่ต่างดูเหมือนว่าพยายามมีอำนาจเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อชาวโผล่วเจ้าหน้าที่ไปแล้วก็เกิดความสับสนอยู่พอสมควร เนื่องจากมีความไม่สบายใจเกิดขึ้น

> เจ้าที่ เรามองไม่เห็น ไม่มีอะไรแสดงให้เห็นกับตาได้ เป็นอะไรที่แต่ละคนต้องสังเกตกันเอง แต่เจ้าหน้าที่ เราเห็น เขามีอำนาจจริง เขาถือปืน เขาจับเราได้ เคยมีชาวบ้านกองม่องทะ ผู้หญิงคนหนึ่ง วิ่งหนีเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาจับตอนเขาทำไร่แล้วตกเขาตาย เขามีอำนาจที่ทำให้เราเดือดร้อนได้ เขามีกฎหมายที่ทำให้เราติดคุกติดตารางได้ มันเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเรามากกว่า เรื่องเจ้าที่เราไม่ได้ลบหลู่ ดูหมิ่นอะไร แต่ต้องละไว้ เพราะเรามองไม่เห็นนี่แหละ นี่แหละที่ว่าทำไมพิธีกรรมเราเปลี่ยน ประเพณีเราเปลี่ยนไป ข้าวที่ปลูกกันหลายๆ คน มันไม่ได้ผลเท่าไหร่ มีหมูป่า นกป่า แล้วก็หนูป่า มากินข้าวตอนใกล้เกี่ยวช่วงฤดูร้อน หมู่บ้านเรามีข้าวไม่พอกิน ต้องจัดงานทอดผ้าป่าข้าว ให้คนนอกตำบลช่วย มันน่าคิดว่ามาจากสิ่งที่เราเคยยึดถือแล้วมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือเปล่า
> คนที่ไม่ได้ทำพิธีตีป่า จะอยู่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับคน ๆ นั้นว่ามีจิตใจเข้มแข็งหรือไม่ เข้มแข็งขนาดไหน ถ้าเข้มแข็งมากพอ ไม่มีอะไรมาบีบคั้นเขาได้ คนไหนอ่อนแออาจจะมีความกังวลไปทำไรไม่มีความสุข เป็นทุกข์ตลอดเวลา จะทิ้งลูกทิ้งเมียไปไร่ กังวลว่าจะเกิดเรื่องขึ้น ส่วนเมียกังวลว่าผัวจะไปแล้วไม่ดี กลัวว่าจะถูกงูกัดบ้าง เสือกินบ้าง ไม่สบายบ้างพอผมมาคิดย้อนอีกทีนะ ผมเองคิดอยู่ตลอด ปัญหาข้าวไม่พอกิน ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บมากขึ้นมันเกี่ยวกันหรือเปล่า มันจะมีส่วนด้วยหรือไม่ ในขณะที่พิธีกรรมเหล่านี้เราไม่สามารถทำคนเดียว มันเป็นเรื่องที่ต้องทำกันทั้งหมดทั้งชุมชน (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, อภิชาตและสุวรรณ บ้านเกาะสะเดิง)

5.6 การปรับตัวของรัฐเข้าหาชาวโผล่ว

การปรับตนเองของชาวโผล่วเป็นการปรับเพื่อที่จะสามารถดำรงอยู่ได้กับการเข้ามาของอำนาจทางราชการซึ่งพยายามควบคุมพื้นที่ความมั่นคง แนวอาณาเขตชายแดน ไทย-พม่า และการควบคุมพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อการพัฒนา การควบคุมศาสนาลัทธิและความเชื่อ และสร้างสำนึกเพื่อดึงประชากรเข้ามาเป็นพลเมืองของประเทศ แต่การดำเนินการกลับไม่เป็นไปตามเป้าหมาย เพราะการทำงานแต่กลับสร้างความด้อย และตอกย้ำความเป็นชายขอบ ชาวโผล่วกลายเป็นพลเมืองชั้นสอง

Ref. code: 25595424300118AUW

และต้องกังวลกับการถูกย้ายออกจากที่อยู่อาศัย บทสนทนาที่ผู้วิจัยได้รับมาจากการศึกษาภาคสนามสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ตามประเด็นที่เกริ่นมาข้างต้น เพื่อพิจารณาการปะทะขัดแย้งและการปรับตัวระหว่างรัฐและชาวโผล่ว ซึ่งเกิดขึ้นจากกิจกรรมหลัก ไม่กี่อย่าง เช่น การใช้พื้นที่เพื่อการเกษตร การปลูกข้าว การใช้ไม้ การพัฒนา และการพัฒนาถนน

อดีตผู้นำคนสำคัญคนหนึ่งของตำบลไล่โว่ หม่องโจ่วยุเผ่ หมู่บ้านไล่โว่-ซะละหวะ กลุ่มบ้านซะละหวะอยู่ชิดชายแดนพม่า[3] เล่าว่าการขอใช้ไม้เพื่อปลูกบ้าน ก็เป็นข้อขัดแย้งเล็ก ๆ อยู่เสมอ เช่น ตามประเพณีชาวโผล่วแล้วการตัดไม้เพื่อนำมาสร้างบ้านสำหรับคนชราและแม่หม้ายจะได้รับข้อยกเว้นให้ตัดไม้ยืนต้นไกล้หมู่บ้านได้ ปัญหาไม่ได้มาจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ห้ามตัดไม้ยืนต้นเพื่อสร้างบ้านที่อยู่อาศัยที่จำเป็น แต่มาจากาละเทศะของการตัดไม้ ซึ่งขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ระดับสูงที่คอยเข้ามาบินตรวจป่า ทำให้เจ้าหน้าที่กดดันว่าชาวโผล่วจะต้องใช้วิธีการตัดไม้ที่ไม่โจ่งแจ้งจนเกินไป แต่ชาวโผล่วหลายคนก็คิดว่าพวกเขาได้รับสิทธิทางธรรมชาติ หม่องโจ่วยุเผ่เป็นคนแก่คนหนึ่งที่คิดว่าตนเองไม่ต้องขอใครเนื่องจากอายุมากแล้ว เขาเลยตัดต้นไม้ใกล้ ๆ หมู่บ้าน จึงถูกหัวหน้าป่าไม้เข้ามาต่อว่าที่บ้าน ขณะที่เจ้าหน้าที่ไปถึงลุงกำลังได้แปรรูปไม้เป็นกระดานแล้วและได้ทิ้งปีกไม้ไว้จำนวนหนึ่ง เนื่องจากข้อตกลงเรื่องไม้เป็นข้อตกลงระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าเท่านั้น (ซึ่งข้อตกลงนี้มีทุกหน่วยทุกหมู่บ้านแต่จะไม่นับเป็นการตกลงอย่างเป็นทางการ) หัวหน้าป่าไม้บอกว่าปีกไม้เหล่านี้ไม่ควรถูกทิ้งไว้ อย่างนี้ บ่นว่าเขาทำไม่ถูกต้อง หม่องโจ่วยุเผ่เล่าให้ฟังว่า

> เราสงสัยว่า ป่าไม้ห้ามตัดไม้หรือว่าอย่างไรกันแน่ พอฟังแล้วถึงเข้าใจ ป่าไม้ต้องการให้เผาปีกไม้เพราะกลัวนักท่องเที่ยวจะเข้ามาเห็นว่ามีการตัดไม้ หรือเจ้านายนั่งเครื่องบินมาเห็น แต่เราเผาไม่ไหวหรอก ไม่ใช่ต้นเดียวนี่หลายต้น (ยุเผ่บอกกับป่าไม้ว่า) ถ้าเกิดมีใครรายงานบอกว่า ลุงคนนั้นทำ ไม่ต้องบอกว่าคนอื่นเป็นคนทำ (ยุเผ่ใช้คนในหมู่บ้านช่วยแปรรูปไม้) คุณพูดไม่ได้ เหรอ ถ้างั้นคุณเป็นหัวหน้าไม่ได้หรอก เราไม่โกหก โกหกไม่ได้ โกหกมันผิด สุดท้ายเขากลับไปไม่ได้เอาอะไรไป ซักอย่าง (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, หม่องยุเผ่ หมู่บ้านซะละหวะ)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงข้อกำหนดและวินัยที่มาจากหน่วยงานรัฐเข้ามาปะทะและมีการปรับเปลี่ยนกับชาวบ้าน ซึ่งมีกฎทางวัฒนธรรมในการห้ามใช้และการอนุญาตให้ใช้ได้โดยไม่ถือว่า

---

[3] ในพื้นที่นี้หม่องยุเผ่มีความสำคัญมากต่อทางราชการ เพราะได้รับความยอมรับจากฝ่ายความมั่นคงของไทย ได้รับความยอมรับจากชาวกะเหรี่ยงทั้งในและต่างประเทศ

Ref. code: 25595424300118AUW

เป็นการละเมิด แต่ในบางครั้งเกิดขึ้นจากสิ่งที่อนุญาตเป็นทางการไม่ได้ เช่น การตัดต้นไม้ ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ต่างรู้ถึงความจำเป็น การที่ชาวบ้านตัดไม้และเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ หากเศษไม้ที่ลุงยุเผ่ทิ้งไว้ถูกพบจากเจ้านายหรือนักท่องเที่ยว ก็อาจจะมีการนำไปเผยแพร่โจมตีในสาธารณะ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะถูกเล่นงานจากเจ้านายได้ ถึงแม้จะมีการอะลุ่มอล่วยระหว่างกัน แต่การที่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ต้องการให้เหลือร่องรอยของเศษไม้ นั่นหมายถึงว่า ชาวโผล่วไม่มีสิทธิในการตัดไม้ ถึงแม้จะมีข้อผ่อนปรนตามประเพณีโผล่วและเจ้าหน้าที่ก็ยอมรับแบบไม่เป็นทางการก็ตาม ข้อปะทะขัดแย้งเช่นนี้ เกิดขึ้นเรื่อย ๆ หากชาวโผล่วไม่อยากมีปัญหาขัดแย้งก็ต้องพยายามหลบ ๆ ซ่อน ๆ ทำไม้ ถึงแม้จะขออนุญาตจากกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าแล้วก็ตาม

ในบางครั้งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำรงชีพจากอาหารในป่าและการนำของป่าไปขาย เช่น หน่อไม้ ลุงเองเคยไปเจรจากับหัวหน้าเขตฯ หัวหน้าบอกว่า ชาวบ้านนี่จะทำอะไรได้ตั้งมากมาย ทำเพื่อกินเล็ก ๆ น้อย ทำได้ ทำไปเถอะ ยุเผ่กลับไม่ได้คิดเช่นนั้น เขาไม่คิดว่าหัวหน้าเขตฯ มีอำนาจ ที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ชาวโผล่วใช้ต้นไม้ ใช้พื้นที่ทำไร่ เก็บหน่อไม้หาผัก ล่าสัตว์เป็นอาหาร ปัญหาการอยู่ในเอาเขตป่าเป็นปัญหาระดับประเทศที่ไม่ยอมรับการดำรงอยู่ของชาวโผล่ว และรัฐบาลก็ไม่ได้ให้สิทธิแก่หัวหน้าเขตฯ ที่จะอนุญาตหรือไม่ เขาจึงพูดตอบกลับไปที่หัวหน้าเขตฯ ว่า

> นี่เรื่องใหญ่นะ ไม่เกี่ยวกับคุณเลย ที่นี่เป็นมรดกโลกนะ ไม่ใช่มรดกของป่าไม้ ป่าไม้ประกาศมาแล้วนี่ว่าเป็นมรดกโลก ไม่ใช่มรดกของป่าไม้ ถ้ากู รายงานเกี่ยวกับมึง มึงจะติดคุกนะ (ยุเผ่มักจะใช้คำว่ามึงสลับกับคำว่าคุณ เสมอ รวมถึงผู้วิจัยด้วย เพราะเขาคิดว่าตนเองสูงอายุแล้วสามารถใช้คำว่ากูกับคนอื่นได้ทั้งหมดแบบไม่มีข้อยกเว้น) เขาจะทำไม่ทำจะไปเกี่ยวกับมึงอะไร ไม่ใช่หน้าที่ของมึง กูยอมไม่ได้ หรอกถ้าจะทำไม่ทำไม่เกี่ยว เป็นมรดกโลกไม่ใช่มรดกของป่าไม้ พวกเราเป็นเจ้าของทั้งนั้นแหละ เราจะทำไม่ทำอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าเรารายงานมึงจะยุ่ง รายงานว่ามึงยินยอมให้เขาทำนู่นทำนี่ มรดกโลกเป็นของทุกคน ทุกคนเป็นเจ้าของ เขาให้คุณมาดูแลแค่นั้นเอง จะไปใหญ่โตอะไร้
>
> ถ้าเขาระบุว่ามรดกของป่าไม้ อาจจะใช่ เป็นความรับผิดชอบโดยตรง เราเป็นประชาธิปไตยนี่ทำอย่างนี้ไม่ได้ ตั้งแต่ประกาศเขตอนุรักษ์ทับพื้นที่เราแล้ว เราเคยบอกแล้วว่าทำไม่ถูกต้อง มีหัวหน้าคนหนึ่งดีกับเรามาก แต่เขาให้มาไล่ชาวบ้านออกจากพุโม (เหมือง เก่า) เราคุยกับเขาว่า เขาทำไม่ถูก ผิดหลักประชาธิปไตย เขารื้อบ้านไปหลายหลังแล้ว ชาวบ้านไม่ยินยอม ไม่มีใครได้เซ็นเลย ถ้าไม่หยุดเราไม่ยอม ตอนนั้นเป็น หัวหน้า (ปกปิด) อีกหลายวัน เขามาพูดว่า ทหารจะมาจับเรา เขาขู่ เราถามว่าเราผิดอะไร เราไม่กลัว ถ้าจับเราจะได้รู้

Ref. code: 25595424300118AUW

ว่าเป็นไง ใครผิดใครถูก ไม่รู้ แต่ถ้าจับกูทีนี้จะได้รู้ กูไม่กลัวหรอก กูแค่มาเตือน ไม่กี่วันทหารก็บินมา กูถามว่า มึงจะย้ายออกมึงให้เขาเซ็นหรือยัง แล้วเขาก็ กลับไป (หลังจากนั้นลุงให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ใกล้กับบ้านสามัคคี คือ นอไล่โว่) หลังจากนั้นก็มาอีกบอกว่าเป็นป่ามติ ครม. เตรียมประกาศเป็นเขตฯ อีกฝ่ายหนึ่งทหารบอกว่าที่นี่เป็นเขตความมั่นคงต้องย้ายออกไป 5 กม เราบอกกับ ผู้ช่วยหัวหน้าเขตฯ (ปกปิด) มึงกับกูไม่ใช่ว่าเจอกันวันนี้นะ เจอกันมานานแล้ว ร่วมมือกันทำงาน ช่วยกันมานานแล้วเหมือนพี่เหมือนน้องกัน วันนั้นคนมาเยอะทั้งชาวบ้านทั้งพระ ทั้งอาจารย์จักกฤษ (อาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัทธกาญจนบุรี) นั่นมาด้วย อาจารย์วุฒิ บุญ เลิศ (ประธานเครือข่ายชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง) พอเขาพูดกันหมดทุกคนแล้วเรายืนอยู่ตรงกลาง เขานั่งกันเป็นวงกลม เราบอกว่า เราขอยืนตรงกลางนี่แหละนะ เราตัวเล็กเกินไปกลัวคุณมองไม่เห็น เรายืนอยู่ตรงกลางไม่เอียงซ้ายเอียงขวา เอียงหน้าเอียงหลัง เราจะพูดตรงไป ตรงมาอย่างนี้ เราคนกันเองพี่น้องกันทั้งนั้นเลย ชื่อเจ้าหน้าที่ (ปกปิด) พูดออกมาเมื่อกี้นี้ไม่ใช่คุณหรอก คุณเหมือนกับเรานั่นแหละเป็นเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เราพูดถึงป่าไม้ (ระดับบริหารใหญ่ที่คุมนโยบายป่าไม้หรือ ออกคำสั่งระดับประเทศ) ที่คุณพูด คือ พูดถึงกฎหมายอนุรักษ์ฯ เขาบอกที่นี่อยู่ไม่ได้ เขาบอกว่ามันเป็นพื้นที่ป่ามติ ครม. พื้นที่นี้เรารู้จักมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่สมัย กำนันตี๊ด (นักการเมืองอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์) ออกอาชญาบัตร อีกคนนึง สุธี ใบอนุญาตหมดอายุแล้ว แล้วจะประกาศเขตอนุรักษ์ แล้วบอกว่าที่นี่อยู่ไม่ได้ คุณบอกว่าอยู่ไม่ได้เพราะอะไร ถ้าที่นี่อยู่ไม่ได้ หมู่บ้านจะแก กองม่องทะ ไล่โว่-สะเนพ่อง ทิไลไป้า สะเน พ่องเกาะสะเดิง อยู่ไม่ได้นะ เพราะที่นั่นมีกฎหมายอนุรักษ์มีอยู่แล้ว มีกฎหมายมรดกโลกกฎหมายสองชั้นเลย ถ้าจะไล่บ้านสามัคคี (หมู่บ้านที่เคยเป็นเหมืองแร่เดิม) ออกแสดงว่าจะไล่เราออกต่อไป เอาละถ้าจะไล่เราออก ไล่เราสิไม่เป็นไร เราไม่ว่าหรอก ถ้าจะไล่บอกเราก่อนสิ เมื่อไหร่จะไล่ กำหนดระยะกี่วัน กี่เดือน มาให้ชัดเจน เราจะไปบอกชาวบ้าน ทั้งหมดเลยจะไปเตรียมตัว ถ้าไม่เตรียมตัวจะไปกินอะไร เตรียมตัวใส่ของในตะกร้าให้พร้อมเลย ที่นี้ก็ไป! ไปเลยมึงจะไล่ไป ก็ไล่ไปเลย!

มึงจะไล่กูไปที่ไหน มึงต้องพากูไป กูไปไม่ถูกหรอกนะ มึงต้องเป็นผู้นำนะ ถ้าให้กูไปฝั่งโน้น พม่าบอกว่ามันเป็นประเทศพม่า พม่าไม่ยอมเหมือนกัน ทีนี้ถ้าอยู่ที่นี่มึงบอกว่าเป็นประเทศของมึง มึงไม่ยอมกูเหมือนกัน ต่างคนต่างไม่ยอม มึงต้องพากูไปพ้นจากประเทศของคนอื่นทั้งหมดนะ ที่ไม่มีประเทศใครเราจะไป เพราะที่นี่มันยุ่ง ขนาดนี้หนะเราไม่เอา ถ้ามึงพาไปไม่ถูกที่ (ตามที่บอก) มึงเกิดปัญหากับเรา ไปให้พ้นประเทศคนอื่นเลยถ้าไม่พ้นประเทศคนอื่นมันจะยุ่ง ที่คุณบอกว่าคุณรักษาธรรมชาติได้ คุณรักษาอย่างไร ธรรมชาติเป็น

Ref. code: 25595424300118AUW

ไข้คุณให้ยาอย่างไรแสดงอาการแบบไหน ถามไปแต่เขาไม่พูดอะไร (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, หม่องยุเผ่ หมู่บ้านซะละหวะ)

คำพูดของหม่องยุเผ่สร้างภาพที่มีความลึกมาก เขาสื่อถึงประเด็นการกีดกันออก (exclusion) การขับไล่ (dispossession) และจากการต่อสู้ในครั้งนี้ก็คือ "การสร้างพื้นที่ชายขอบเพื่อการต่อรองทางการเมือง" และเป็นการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ที่ชายขอบสำหรับการพูดตอบกลับไปที่อำนาจ

เราบอกว่ามึงทำอย่างนี้มันเกินไป เพราะอะไรมึงไม่ปฏิบัติตามคำพูดของพระมหากษัตริย์ พูดแล้วไม่ใช่หรือรักชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ ทำไมมึงไม่ปฏิบัติตาม รักชาติ ชาติคืออะไร ส่วนประกอบของชาติคืออะไร ชาติมีแค่สัตว์ป่าแค่นั้นเอง มนุษย์เป็นส่วนประกอบของชาติหรือเปล่า มึงทำไมคับแคบอย่างนี้ เอาแต่อ้างกฎหมาย ประเทศนี้คุณสร้างเมื่อไหร่คุณสร้างกับใคร พม่าคนนึง คุณคนนึง คนอื่นมีไหม
เรารักมึงนะไม่ใช่ไม่รัก มึงดีอยู่เพราะว่ามึงทำหน้าที่เช่นนั้นเอง หัวหน้าสั่งมึงถ้าไม่ทำมึงโดนย้าย มาหาเราก็โดนเราอีก มันก็แย่เหมือนกัน เรามันรอมชอมกัน กฎหมายก็อยู่ส่วนกฎหมายไป เราจำเป็นต้องพูดแบบนั้นถ้าไม่พูดแบบนั้นไม่ได้ เอาชนะเขาไม่ได้ เขาทำกับเราเกินไป เราเสริมว่าถ้ายอมรับเราต้องย้ายใช่ไหม ลุงตอบว่าใช่สิ ไม่ใช่คนเดียวด้วยทั้งหมดเลย ความจริงกฎหมายมีหลากหลาย หน่วยงานมีหลายหน่วยงานสิทธิมนุษยชน แห่งชาติก็มี ไม่ใช่มีแต่กฎหมายป่าไม้ เจ้าหน้าที่รับใช้ประชาชน เจ้าหน้าที่จะไปใหญ่เป็นโตกว่าเราได้อย่างไร (เรียบเรียงโดยผู้วิจัย, หม่องยุเผ่ หมู่บ้านซะละหวะ)

5.7 ชาวโผล่วพูดได้หรือไม่

การนำเสนอภาพแทนบุคคลอื่นเป็นสิ่งที่ได้เกิดข้อถกเถียงทางวิชาการที่สำคัญและกลายเป็นหลักหมายสำหรับการค้นคว้าและวิจัยเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดี เช่น กรณีกาญจนา แก้วเทพ (2548) และยุกติ มุกดาวิจิตร (2548) ซึ่งได้วิเคราะห์ว่า งานเขียนวัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือสำหรับการต่อสู้ทางอุดมการณ์ เพื่อเพิ่มผู้อ่านให้กลายมาเป็นมวลชน งานเขียนวัฒนธรรมชุมชนจึงมีลักษณะการเขียนเพื่อการช่วงชิง อันเป็นเรื่องที่ต้อง "ทำใจพร้อมกับทำความเข้าใจ" (กาญจนา แก้วเทพ, 2548, น. 191-192) "วัฒนธรรมชุมชน" คือ อุดมการณ์เพื่อการต่อสู้ คัดง้าง ตรงกันข้ามกับวาทกรรมกดขี่ชาวบ้าน แต่ทั้งนี้ก็มีปัญหาในเรื่องของ ความไม่จริงของภาพแทน เพราะเป็นงานเขียน

Ref. code: 25595424300118AUW

เพื่อที่จะพัฒนาจากสิ่งที่ชุมชนเป็นอยู่จริง (being) (จากการรับรู้โดยผู้เขียนที่เข้าไปเกี่ยวข้องในระดับที่แตกต่างกัน) ไปสู่สิ่งที่กำลังจะเป็น (becoming)

จากข้อเสนอของกาญจนาจึงเท่ากับสื่อว่า ที่มีการใช้อุดมการณ์การนำเสนอภาพแทนนั้นมันจึงถูกต้องที่ไม่ใช่ภาพแทนความจริง (กาญจนา แก้วเทพ, 2548, น. 192) และในเมื่อมาจากอุดมการณ์การจึงมีการซ่อนอุดมการณ์เอาไว้ซึ่งไม่เป็นเรื่องเสียหาย แต่ที่มีปัญหาก็คือ คนอ่านมองไม่ชัดเจนหรือแยกไม่ออกระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่และสิ่งที่ต้องการให้เป็น เพราะผู้เขียนซ่อนเจตจำนงของการเขียนไว้ จึงทำให้สิ่งที่เป็นอยู่จริงผสมผสานเข้ากับการเขียนเพื่ออุดมคติ จึงทำให้เกิดคำถามว่า *"ภาพแทนชุมชนอันสวยงามแต่ขาดความเข้มแข็งในการตั้งรับกับสถานการณ์จริง"*

นอกจากนี้กาญจนายอมรับต่อการวิจารณ์โดยยุกติว่าปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างผู้เขียนและการเขียนเป็นเรื่องจริง คือ การเขียนโดยใช้อุดมการณ์แล้วรู้สึกปิติจนติดกับดักที่ตนเองสร้างไว้ ในขณะปะทะกับฝ่ายตรงข้าม และสูญเสียการวิพากษ์ตนเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2548, น. 194) ปัญหาที่กาญจนาอธิบายผู้วิจัยคิดว่าไม่ใช่เรื่องเล็ก และดูจะเป็นการเอาใจกันมากเกินไป กับสิ่งที่นักเขียนลิงโลดจากความสำเร็จ และชุมชนวิชาการก็ยังขาดการวิพากษ์ ผู้วิจัยไม่ได้คิดว่าการเขียนจะต้องจริงเสมอไป เพราะไม่ว่าใครก็ตามก็ไม่สามารถที่จะนำเสนอความจริงที่หยุดนิ่งได้ สาเหตุไม่ใช่เพราะว่าผู้เขียนสังเกตการณ์คนที่เขาเขียนถึงน้อยหรือมากกว่าคนอื่น แต่เป็นเพราะการไม่ยอมรับตนเองว่ามีตำแหน่งแห่งที่ที่ผู้เขียนมีอำนาจมากกว่าในการนำเสนอภาพแทนความจริง ประการต่อมา การรับรู้และตระหนักในตนเองว่ามีอำนาจในฐานะผู้เขียนไม่ใช่เรื่องเสียหายอะไร การยอมรับน่าจะเป็นการลดความซับซ้อนและนำมาสู่การวิพากษ์วิจารณ์ หากนักเขียนเข้าใจก็จะลดอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการเขียน เช่น การเขียนเชิงสร้างสถานะทางการเมืองให้แก่คนที่ตนเองพูดแทน นอกจากนี้ผู้เขียนจะได้สามารถเข้าถึงผลที่สืบเนื่องจากภาพแทนในวรรณกรรมที่ตนเองสร้าง (ซึ่งกาญจนาควรยอมรับสถานะวรรณกรรมของข้อเขียนวัฒนธรรมชุมชน) และคนที่ผู้เขียนเขียนถึง กาญจนาอธิบายว่า งานเขียนวัฒนธรรมชุมชนไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จที่บังคับให้คนคล้อยตามเห็นจริงได้ แต่สิ่งที่กาญจนาไม่เห็นคือภาพแทนวัฒนธรรมชุมชนได้สร้างความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับคน ในที่นี้ผู้วิจัยไม่ได้ต้องการบอกว่ามันจริงหรือไม่จริง เพราะจากตรรกะที่ใช้ใช้นั้นงานเขียนวัฒนธรรมชุมชนไม่ใช่ความจริงใสซื่อ แต่เป็นภาพแทนที่มาจากจุดยืนทางการเมืองที่มีวิกฤติของตัวตนในการนำเสนอจากประพันธการ ส่วนคนที่เขาเขียนถึงนั้น แม้ว่าเขาจะเขียนแบบยัดเยียดเข้าไปสู่ชุมชนเพียงใด แต่ชาวบ้าน (คนที่ถูกเขียนถึง) มีกระบวนการในการตั้งรับข้อมูลข่าวสาร เรียกอีกอย่างว่า พวกเขามี "วัฒนธรรม" ในการถอดรหัสข่าวสาร และนำมาสร้างเป็นภาพแทนที่แตกต่างไปจากที่ผู้เขียน ผู้พูด ผู้สื่อสาร เผยแพร่มาแล้วนั่นเอง

ภาพแทนที่ถูกสร้างขึ้นในยุคหลังอาณานิคม เช่น "ชาติพันธุ์นิพนธ์" ได้ถูกเขียนขึ้นจากสนามสังคมที่กว้างมากยิ่งขึ้น ภาพแทนจึงมีความเป็นสากลขึ้นมาก เช่น มีนักกิจกรรมทางด้าน

Ref. code: 25595424300118AUW

สิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาททางการเมืองที่เป็นการเมืองข้ามชาติ (Cheah, 2010, pp. 179-180) คำถามก็คือชาวโผล่วสร้างภาพแทนให้แก่ตนเองหรือไม่ จากการวิจัยพบว่าพวกเขาสร้างภาพแทนซึ่งพวกเขาพยายามสื่อสารในหลายช่องทาง แต่ภาพแทนที่เขาสร้างไม่ได้มีความเป็นเอกเทศ แต่มาจากความสัมพันธ์ของคนและชีวิตป่า (wild life) แต่ผู้ฟังและผู้ฟังที่มาจากภายนอกขาดความเข้าใจ

ชาวโผล่วสร้างภาพแทนชีวิตป่า (บทที่ 3 และ บทที่ 4) ในขณะที่ภาพแทนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ปราศจากการถูกรบกวนจากคน ภาพแทนในส่วนหลังนี้ถูกสร้างขึ้นจากอุดมการณ์การจัดการป่าสมัยใหม่ ซึ่งนักอนุรักษ์นำความรู้การอนุรักษ์บางส่วนมาจากนานาชาติ จึงมีปัญหาเมื่อนำมาใช้ในป่าทุ่งใหญ่

จากการที่ชาวโผล่วทั้งปะทะและเข้าร่วมกับเครือข่ายที่หลากหลาย ทำให้ชาวโผล่วต้องปรับตัวเองและนำเสนอตนเองสู่ภายนอก ดังที่อธิบายช่วงต้นในบทที่ 5 คงเห็นแล้วว่าทั้งชาวโผล่วและหน่วยงานต่างเกิดการปรับตนเอง แต่ชาวโผล่วเป็นฝ่ายปรับเข้าหาภายนอกมากกว่าที่คนภายนอกปรับตามชาวโผล่ว และชาวโผล่วก็สร้างภาพแทนที่จากจุดยืนของตนเองในพื้นที่ที่ชาวโผล่วมีอำนาจในบางระดับที่สามารถเสนอ สนองและต่อรองได้ ทำให้เงื่อนไขต่าง ๆ ของราชการและองค์กรเอกชนไม่สามารถยัดเยียดบังคับลงมายังพวกเขาได้ทั้งหมด

แต่การอธิบายว่าชาวโผล่วสามารถต่อสู้ต่อรองได้ด้วยตัวเอง นั่นดูจะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ง่าย ๆ เพราะมีความขัดแย้งกันเอง เนื่องจากชาวโผล่วมีชุดการอธิบายที่แตกต่างจากคนภายนอกยากที่นักวิชาการ องค์กรเอกชนสายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นักวิชาการกรมป่าไม้และข้าราชการจะเข้าใจ เช่น เมื่อชาวโผล่วพยายามเสนอมุมมองของตนเองในฐานะผู้กระทำการในการสื่อความหมายที่พวกเขามีส่วนร่วมในชีวิตป่า แต่คนภายนอกไม่สามารถถอดความหมายได้ สิ่งที่พวกเขาเพียรเสนอจึงถูกเบี่ยงเบนไป ซึ่งมาจากความคลุมเครือของวิธีคิดการอนุรักษ์ความหลากหลายในชุมชนนานาชาติ การเมืองของชาวโผล่วจึงไม่สามารถถูกปลดปล่อยออกมาในเวทีสาธารณะ ถึงแม้พวกเขาจะเป็นตัวแทนและสามารถพูดเพื่อชีวิตป่าได้ แต่ยากที่คนภายนอกจะเข้าใจ ผู้วิจัยพบว่าการสื่อสารที่หายไปของชาวโผล่วคืออะไร

การสื่อสารที่หายไปของชาวโผล่วก็คือข้อจำกัดในการพูดเพื่อตัวเองและชีวิตป่า หากพวกเขาจะละเว้นการพูดจากจุดยืนของตัวเองเพื่อที่จะพูดจากจุดยืนของคนภายนอกนั้น ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะชาวโผล่วมีความรู้ที่สร้างขึ้นจากการมีส่วนร่วมกับป่าที่แลกเปลี่ยนระหว่างกันในพื้นที่ของความสัมพันธ์เฉพาะ การพูดของพวกเขาจึงมาจากจุดยืนของการเป็นตัวแทนความสัมพันธ์ในพื้นที่ของการสื่อสารร่วมหลากหลายสายพันธุ์ เป็นการพูดของชาวโผล่วที่ออกมาจากจุดยืนที่มีลักษณะเฉพาะและพิเศษ ซึ่งคนภายนอกจะต้องผสมกับวิธีการที่เป็นปฏิฐานนิยม (positivism) เพื่อหารูปธรรมให้

Ref. code: 25595424300118AUW

สามารถมองเห็นและหาภาพแทนที่ปนกันระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อธิบายแทนธรรมชาติ คือ การค้นหาว่า “จิตสำนึกอะไรที่ชาวโผล่วมีความสามารถที่จะพูดออกมาได้” โดยที่จิตสำนึกของผู้พูดก็คือการมีความเป็นผู้กระทำการนั่นเอง

ผู้วิจัยพบว่าสามารถพบจิตสำนึกของชาวโผล่วได้ในช่วงเวลาที่ชาวโผล่วสร้างภาพแทน และจากการสืบสวนโดยแนวทางสัญศาสตร์เพื่อค้นหาความตั้งใจในฐานะผู้กระทำการทางภาษาในการสื่อสารของชาวโผล่ว กล่าวคือ มีผู้ส่งเสียง (the sender) คือ ชาวโผล่ผู้อยู่ในตำแหน่งที่ในขณะสื่อสารมีสองระดับ คือการสื่อสารและการสร้างภาพแทนร่วมกับชีวิตป่า ระดับต่อมาคือการสื่อสารและสร้างภาพแทนจากความสัมพันธ์ทั้งภายนอกและภายในสู่สังคม ซึ่งคือ ผู้รับสาร (the receiver) ดังที่กล่าวไปแล้วว่าผู้รับสารไม่เข้าใจ แต่จากการศึกษาพบว่าในความจริงแล้วชาวโผล่วไม่ได้ใส่ใจมากนักกับความไม่เข้าใจของคนภายนอก ยกเว้นในกรณีที่คนภายนอกเข้ามามีความสัมพันธ์กับพวกเขาเพียงพอที่เขาจะพยายามอธิบาย แต่เมื่ออธิบายแล้วคนอื่นจะเข้าใจหรือไม่ เขาไม่ได้สนใจมากนัก และตรงนี้นั่นเองที่ภาพแทนซึ่งสะท้อนระหว่างชาวโผล่วและธรรมชาติกลับเข้ามาขัดเกลาสร้างให้เขาอยู่อย่างที่เป็นอยู่ ผู้วิจัยพบว่าหลายครั้งที่ชาวโผล่วสร้างกฎที่กดดันตัวเองโดยหวังว่าจะควบคุมการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ แต่วิธีการที่พวกเขาทำกลับไม่เป็นที่เข้าใจจากคนภายนอก เช่น การควบคุมไฟป่าโดยการชิงเผา โดยชาวโผล่วที่มีเชื้อสายตระกูลสายพรานป่า แต่ถูกกล่าวหาว่าชาวโผล่วเผาทำลายป่าเพื่อให้หญ้าระบัดใบแล้วสัตว์มากินเพื่อที่จะได้ล่าได้โดยง่าย การประกอบพิธีกรรมในป่าลึกเพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่ป่าป้องกันบุคคลภายนอกเข้ามารบกวนชีวิตป่า แต่เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาขัดขวาง ดังที่อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ได้โดยสารเครื่องบินเข้าไปขัดขวางการประกอบพิธีกรรมในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พร้อมทั้งกองกำลังทหารพรานและเผาปรัมพิธีกรรม

เมื่อนักวิชาการกรมป่าไม้และเจ้าหน้าที่เขตฯ ระดับบริหารเข้าใจสารพวกเขานำมาปฏิบัติเองโดยไม่ได้ปรึกษาหารือถึงขั้นตอนวิธีการ และเวลาที่เหมาะสม ทำให้ป่าเสียหาย ความรู้เกี่ยวกับไฟป่าเป็นความรู้ที่ถูกสะสมเป็นประสบการณ์โดยชาวโผล่ว ไม่ใช่ความรู้ที่จะสามารถถ่ายทอดโดยง่าย หากเจ้าหน้าที่และนักวิชาการปรึกษาให้ชาวโผล่วเป็นผู้ดำเนินการเองจะสามารถแก้ไขปัญหาไม่ยาก กรณีตัวอย่างไฟป่าแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารจากชาวโผล่วส่งไปไม่ถึง เมื่อถึงแล้วนำไปสู่การปฏิบัติก็เพี้ยน บิดเบี้ยว และกลับมาตัดสินว่าวิธีการของชาวโผล่วในการคุมไฟป่าไม่มีประสิทธิภาพและสร้างความเสียหาย

Ref. code: 25595424300118AUW

ผู้ฟังการสื่อสารจากโผล่วจำนวนมากไม่ได้ยินหรือถึงแม้ได้ยินแต่ เข้าใจแบบ “บิดเบี้ยวและเพี้ยน” นักวิชาการที่เข้ามาศึกษายากที่จะเข้าใจถึงสัญศาสตร์ที่โผล่วสร้างร่วมกับชีวิตอื่นและสร้างเป็นภาพแทน สถานการณ์ปัจจุบันของชาวโผล่วยังคงมีทิศทางที่ถูกกดอยู่ใต้อำนาจและถูกแทรกแซงจนกลายเป็นการรวบรวมสิ่งที่แปลกแตกต่างแต่ถูกพูดออกมาในวาระที่ขัดแย้งกันเอง เช่น การอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าโดยการเผาป่า เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ “ชีวิตป่า: การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ว ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวร” ศึกษาการสื่อสารของชาวโผล่วกับสัตว์ป่า พันธุ์พืช และวัตถุสิ่งของ ได้เห็นการกำเนิดภาพแทน เช่น ปรัมปรา เรื่องเล่า ศีลธรรม ของชาวโผล่วที่สัตว์ป่า พันธุ์พืช สิ่งของมีส่วนร่วมในการสร้างและแบ่งปันความหมาย และวิถีทางแห่งภาพแทนในการเผชิญกับโลกภายนอก ที่คนอื่นไม่เข้าใจเพราะความซับซ้อนของมิติการสร้างคำอธิบายต่อธรรมชาติ วาทกรรมธรรมชาตินิยมที่กลบวิถีของภาพแทนชาวโผล่ว

วิถีโลกของคนภายนอกวางน้ำหนักของการสร้างคำอธิบายธรรมชาติไว้ที่เผ่าพันธุ์มนุษย์มากกว่า แตกต่างจากชาวโผล่วที่ศูนย์กลางของการอธิบายกลับเป็นธรรมชาติ นั่นทำให้การเมืองเพื่อสิทธิการอยู่อาศัยและการเป็นพลเมืองมีความพัวพันกับชีวิตอื่นอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะชีวิตป่าเป็นสิ่งกระตุ้นที่ทำให้ชาวโผล่วมีวัฒนธรรมอย่างที่เขาเป็น และเมื่อเกิดการต่อสู้ทางการเมือง ทำให้เขาจำเป็นต้องสื่อสารออกไปสู่โลกภายนอกและเกิดการผสมกันระหว่างข้างในข้างนอก โดยการสื่อสารที่คนภายนอกยากจะเข้าใจ เพราะความรู้สมัยใหม่ที่ขาดความเข้าใจวัฒนธรรมมนุษย์ที่มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้อยู่ในศูนย์กลางของความรู้

นอกจากการศึกษาภาพแทนที่ชาวโผล่วมีในหมู่บ้าน ในป่าทุ่งใหญ่ และการมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ผู้วิจัยต้องการศึกษาความรู้ซึ่งมีคุณค่าอย่างมากของชาวโผล่ว ซึ่งสะท้อนออกมาผ่านป่าที่ยังคงอุดมสมบูรณ์และได้รับการประกาศเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติจาก UNESCO ความรู้ซึ่งครอบงำชาวโผล่วทำให้เขาเป็นอย่างที่เป็น ถูกบันทึกไว้ในปรัมปรา เรื่องเล่า และนิทาน แต่ทว่าความรู้ท้องถิ่นไม่ใช่ความรู้ที่เสร็จแล้ว ไม่ใช่ความรู้ที่ลูกหลานสามารถเรียนจากห้องเรียน แต่มาจากวิถีที่พวกเขาต้องแสวงหาใหม่เองในดินแดนที่คนอื่นอาจไม่เคยพบมาก่อน ทั้งจากสัตว์ พืช และวัตถุ สิ่งที่ผู้วิจัยพบจึงแตกต่างจากวิธีการอธิบายความรู้ท้องถิ่นว่าควรค่าแก่การอนุรักษ์ไม่ให้สูญหาย ซึ่งพบว่าความรู้อยู่ในกระบวนการของการแสวงหาความรู้ใหม่จาก สัตว์ พันธุ์พืช และวัตถุ ในพื้นที่แห่งความสัมพันธ์ของการสื่อสารข้ามสายพันธุ์

ชาวโผล่วมีความกระปรี้กระเปร่าในการพูดเพื่อตัวเองและพยายามสร้างการอธิบายที่ให้มีความสอดคล้องกับสิ่งที่คนภายนอกพูดในนามของการต่อต้าน แต่เนื่องจากชาวโผล่วต่อต้านบนพื้นฐานของการยอมรับเงื่อนไขข้อกำหนดทางกฎหมายและนโยบายการอนุรักษ์ป่า ที่มีต่อเขตรักษา

Ref. code: 25595424300118AUW

พันธุ์สัตว์ป่า จึงทำให้พวกเขาถลำลึกจนพัฒนาสิ่งที่นำเข้ามาครอบงำพวกเขาเอง แต่ก็เกิดสิ่งใหม่ขึ้น คือการประกอบรวมความรู้ที่มาจากชีวิตป่าและความรู้สมัยใหม่จากภายนอกให้กลายเป็นความรู้ปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับการนำมาใช้เพื่อความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ

Ref. code: 25595424300118AUW

บทที่ 6
บทสรุป

ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นจากวิทยานิพนธ์ดังนี้

6.1. ตัวแทนชีวิตป่า ข้ามและหลากหลายสายพันธุ์

ในบทที่ 3 ผู้วิจัยนำเสนอเกี่ยวกับแหล่งก่อกำเนิดภาพแทนชาวโผล่วเช่น ปรัมปรานิทาน เรื่องเล่า การนับถือผี และธรรมชาติ คือกระบวนการสร้างความเป็นสังคมชาวโผล่ว ที่ซึ่งสังคมถูกสร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อธรรมชาติ จากการทำวิจัยชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ ชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ หรือชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์ (multi-species ethnography) ทำให้พบว่าชาวโผล่วได้ย้ายมุมมองข้ามไปคิดจากจุดยืนของชีวิตป่า หลากหลายสายพันธุ์ แล้วนำย้อนกลับมาสร้างความเป็นมนุษย์

วัฒนธรรม/ภาพแทนชาวโผล่วไม่ได้สร้างขึ้นมาจากมนุษย์เท่านั้นแต่มาจากส่วนผสมที่มีมุมมองสัมพันธ์กันหลากหลาย/ข้ามสายพันธุ์ จากการทำงานภาคสนามทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่และทำให้ผู้วิจัยได้เปลี่ยนวิธีวิทยาจากการศึกษามนุษย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษาโดยย้ายไปศึกษามุมมองของ สัตว์ ต้นไม้ สิ่งของ เครื่องมือ ฯลฯ เพื่อค้นหาแหล่งความรู้เกี่ยวกับนิเวศนวิทยาชาวโผล่ว ได้พบว่าความรู้ของชาวโผล่วคือความรู้ที่เป็นความรู้ใหม่อยู่เสมอ และเรียนรู้โดยผ่านความสนใจส่วนบุคคลจนกลายเป็นความเชี่ยวชาญ ไม่มีองค์ความรู้ดั้งเดิมที่ชัดเจนหรือข้อสรุปใด ๆ ให้ชาวโผล่วเรียนรู้ เพราะสิ่งนั้นคือความรู้ที่ตายแล้ว ชาวโผล่วแสวงหาความรู้จากทั้งแหล่งเก่าและแหล่งใหม่ จากความรู้ในอดีตและจากความรู้ที่บังเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนสื่อสารกับชีวิตป่า

การศึกษานี้อาจจะเป็นจุดเริ่มต้นให้นักวิชาการหันกลับมาทบทวนกรอบความคิดในการศึกษาชาวโผล่ว หรือหากจะขยายขอบข่ายความคิดก็คือ การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ หรือกลุ่มชนโดยทั่วไปทั้งที่อาศัยอยู่ร่วมกับชีวิตป่า ชนบทและธรรมชาติ และเมืองกับธรรมชาติและสัตว์เลี้ยงซึ่งเป็นเพื่อนคู่คิด ซึ่งก็น่าจะเป็นไปได้ สำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบความคิดการสื่อสารข้ามสายพันธุ์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวโผล่วและสัตว์ในป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฯ ในเชิงการสื่อสารทำให้พบความเป็นไปได้ว่าหากศึกษาพื้นที่ทางสังคมที่มีร่วมกันระหว่างมนุษย์และชีวิตป่าผ่านการสื่อสารภาษาทางอ้อม ทำให้สามารถนำข้อมูลจากมุมมองที่ผสมกันจากวิธีคิดของชีวิตป่า ซึ่งชาวโผล่วเป็นส่วนหนึ่งในสังคมนั้น ทำให้เกิดสิ่งที่น่าสนใจขึ้นมาว่าวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ รับมาจาก

Ref. code: 25595424300118AUW

สิ่งมีชีวิตสายพันธุ์อื่นมากมาย ซึ่งเป็นเรื่องที่นักวิชาการควรศึกษาอย่างมีความสัมพันธ์กันในหลายสาขาวิชาการ

เนื่องจากการปรับวิธีการศึกษาสาขาวิชามานุษยวิทยาก็คือการสังเกตการณ์ชาวโผล่วอย่างมีส่วนร่วม แต่การศึกษาภาคสนามของผู้วิจัยโดยการเดินป่าร่วมกับชาวโผล่ว และเดินป่าโดยลำพัง แต่เมื่อชาวโผล่วพาผู้วิจัยข้ามไปแปลความจากท่าทางการแสดงออกต่าง ๆ นานาของชีวิตป่า ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องติดตามมุมมองของชาวโผล่วเข้าสู่ชีวิตป่าด้วย ทำให้เกิดการศึกษา “ชาติพันธุ์นิพนธ์หลากหลายสายพันธุ์” และ ชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ (Kohn, 2013 and Kirksey & Helmreich, 2010) จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นวิธีการที่ดีที่จะทำให้รอบรู้ว่าวัฒนธรรมของชาวโผล่วมีจุดเริ่มต้นเป็นอย่างไร และได้คำตอบที่สร้างความกระตือรือร้นในทางวิชาการของผู้วิจัยให้เกิดขึ้น อันเป็นข้อชวนสงสัยใคร่รู้ว่า มนุษย์แต่ละกลุ่มชนมีความรู้ที่มีลักษณะหลากหลายแหล่งที่มาที่พัฒนาต่อเนื่องมาอย่างยาวนานตั้งแต่ก่อนที่มนุษย์จะถูกนิยามแยกออกมาจากพืชและสัตว์เป็นอย่างไร อาจจะเป็นไปได้ว่าพัฒนาการเหล่านี้ยังไม่เคยหยุดลงถึงแม้จะถูกรบกวนจากความรู้สมัยใหม่ที่แยกอธิบายเป็นภาพแทนความรู้ของมนุษย์ที่แยกออกจากแหล่งความรู้จากธรรมชาติ

การทำงานวิทยานิพนธ์มีพื้นฐานมาจากการสังเกตการณ์ในภาคสนามและเกิดการหันเหเปลี่ยนทิศไปตามตำแหน่งแห่งที่ของกลุ่มคนที่เข้าไปศึกษา คือได้พบสิ่งที่ไม่ได้คาดหมายไว้ก่อนหน้าว่า “ความรู้ชาวโผล่วเกิดขึ้นมาในชั่วขณะการเผชิญหน้ากับตัวแทนต่าง ๆ ในภาพแทนและสร้างภาพแทนใหม่เพื่อสร้างการประกอบรวมความรู้ใหม่เข้าไปอยู่เสมอ ในระดับปัจเจกและสังคม”

ผู้วิจัยใช้มุมมองของชาวโผล่วและชาวโผล่วใช้มุมมองของสัตว์ ซึ่งตรงข้ามกับจุดยืนที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการแสวงหาความรู้ ชาวโผล่วควบคุมตนเองที่แปรเปลี่ยนปรับสภาพจากการเผชิญหน้ากับชีวิตป่าทำให้เกิดความรู้ใหม่อยู่เสมอ มาจากกระบวนการในการสร้างความเป็นตัวตน (self-formation) ที่สร้างสภาวะตื่นตัวต่อหน้าสัตว์ พันธุ์พืช และวัตถุ ทำให้พวกเขามีความเป็นผู้กระทำการ คือการก่อตัวมาเป็นผู้ตื่นรู้ตัวเอง (active self-formation)

ชาวโผล่วพัฒนาตัวเองต่อเนื่องและซับซ้อน จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้พบในเรื่องเล่า ปรัมปรา พิธีกรรม เทศกาล การดำรงชีพในป่า การเกษตร และจากการเผชิญหน้าด้วยตนเองในชีวิตป่า ทำให้เข้าใจได้ว่าจากการที่ชาวโผล่วและธรรมชาติแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในชีวิตประจำวัน

บุคคลภายนอกควรเข้าใจชาวโผล่วใหม่ในเรื่องของ “องค์ความรู้” ว่าพวกเขาไม่ได้รับความรู้ในลักษณะของมรดกจากบรรพบุรุษ แต่พวกเขาสร้างความรู้ขึ้นใหม่โดยใช้การเผชิญหน้ากับธรรมชาติแล้วเชื่อมโยงมุมมองของตนซึ่งมาจากปรัมปรา ฯลฯ เพื่อให้เกิดมโนภาพการสื่อสาร จากนั้นก็นำมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์ปรากฏการณ์ธรรมชาติ จนเกิดเป็นความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่แตกต่างออกไป ความรู้ชาวโผล่วจึงเป็นความรู้ที่อยู่ภายใต้กระบวนการซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

Ref. code: 25595424300118AUW

ความรู้ชาวโผล่วไม่ใช่ความรู้ที่เสร็จแล้วแต่มาจากความสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากับธรรมชาติและแลกเปลี่ยนกันเป็นการส่วนบุคคลกับสัตว์ ต้นไม้ วัตถุ ความรู้ในระบบนิเวศนจึงเป็นความรู้ใหม่อยู่เสมอของบุคคล และการแนะนำให้คนอื่นจึงทำให้เกิดเป็นความรู้ทางสังคมอีกครั้งในสังคมของชาวโผล่ว

ผู้ทำวิจัยมีสิ่งที่ต้องระวังบางประการ เช่น จะต้องไม่เผลอคิดไปว่าตนเองเข้าใจสัตว์ว่าพวกมันคิดอย่างไร สำหรับชาวโผล่ว พวกเขาคิดจากโลกที่สัมพันธ์กับชีวิตป่าซึ่งสัญญะได้ถูกทำให้ซ้อนขึ้นมาเป็นธรรมชาติในระดับชั้นหนึ่ง เป็น “ธรรมชาติในเชิงความคิด” ไม่ใช่ธรรมชาติจริงอย่างที่ธรรมชาติดำรงอยู่ เป็นเหตุผลว่าจึงไม่มีใครรู้ว่าธรรมชาติคิดเองอย่างไร ชาวโผล่วเพียงได้รับประสบการณ์จากการเผชิญหน้าและดึงภาพแทนมามีความสัมพันธ์กับภาพแทนที่เพิ่งเกิดขึ้นขณะเผชิญหน้า ในบทที่ 3 ได้อธิบายผ่านกรณีการเผชิญหน้ากับชีวิตป่า เช่น นกกก ควาย ช้างป่า เก้ง ลิงป่า งูจงอาง และข้อมูลจากเรื่องเล่า ปรัมปราของชาวโผล่ว คือ เสือโคร่ง เสือคน หมีควาย กระรอก งูเหลือม ชะนี แมลง ต้นไม้ใหญ่ ต้นข้าว ฯลฯ ทั้งหมดมาจากการสื่อสารโดยอวัจนภาษาหรือการสื่อสารทางอ้อมเช่น การแสดงท่าทาง เสียงร้อง สีของขน การออกลูก ฯลฯ ชาวโผล่วก็ไม่สามารถย้ายจุดยืนไปคิดอย่างที่สัตว์ พืช วัตถุสิ่งของคิดได้อย่างถาวร จนคิดได้อย่างที่สัตว์ พันธุ์พืช และวัตถุ คิด พื้นที่ของ “ภาพแทนความรู้” ในป่าจึงคลุมเครือ และใช้ปัญญาความรู้ในเชิงปัจเจกและสังคมในการตีความและให้ความหมาย ดังนั้นชาติพันธุ์นิพนธ์ข้ามสายพันธุ์ต้องลดเรื่องเล่าที่ให้ความสำคัญแก่มนุษย์เป็นศูนย์กลางมาสู่ชีวิตอื่น ทำให้เข้าใจจุดเริ่มต้นของการสร้างภาพแทนระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ และชาวโผล่วได้นำมาเป็นวัฒนธรรมชีวิตป่า ซึ่งทำให้เกิดการย้ายออกมาจากข้อถกเถียงทางมานุษยวิทยาว่าด้วยมนุษย์เป็นฝ่ายกำหนดธรรมชาติ หรือธรรมชาติเป็นฝ่ายกำหนดมนุษย์ มาเป็นประเด็นศึกษาการปรับตัวเข้าหากันระหว่างคน สัตว์ป่า และชีวิตป่าในธรรมชาติที่ต่างกำหนดซึ่งกันและกัน อย่างไร

6.2 จักรวาลวิทยาชีวิตป่า

จักรวาลวิทยาจัดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญสุดที่ทำให้เข้าใจหน้าที่ของสรรพชีวิตในชีวิตป่าผ่านวิธีคิดของชาวโผล่วที่พวกเขาตรึงทุกชีวิตด้วยหน้าที่ โดยมีภาพแทนปรัมปรา เรื่องเล่า พิธีกรรม การปฏิบัติ ข้อห้ามต่าง ๆ ที่ทุกชีวิตมีหน้าที่มีภารกิจในขณะดำรงอยู่เพื่อเปลี่ยนไปสู่สายพันธุ์อื่น การเข้าใจจักรวาลวิทยาชาวโผล่วทำให้เปิดความเข้าใจสู่ความความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่ยังคงรักษาไว้ได้จนถึงปัจจุบัน และเข้าใจที่มาของความรู้ชนพื้นเมืองว่าความรู้ไม่ใช่สิ่งที่ตายแล้วและชาวโผล่วรับความรู้มาเป็นมรดกตกทอด แต่ความรู้ถูกเก็บรักษาไว้ผ่านตัวแสดงต่าง ๆ ในภาพแทนที่ยังมีชีวิต และมีความฉลาดเป็นของตนเองที่มีความเท่าเทียมกันโดยมีหน้าที่ที่แตกต่างกัน ชาวโผล่วจึงเป็นผู้สร้าง

Ref. code: 25595424300118AUW

ความรู้จากการเผชิญในชั่วขณะกับชีวิตป่าและนำมาเผยแพร่สู่สังคมชีวิตป่า สร้างเป็นความหมายใหม่ ความรู้ใหม่โดยมีปรัมปรา เรื่องเล่าดั้งเดิม คอยถูกดึงเข้ามาเป็นทฤษฎีหรือเครื่องมือแนะนำในการมีปฏิสัมพันธ์ขณะเผชิญหน้ากับตัวแสดงในภาพแทน

จักรวาลวิทยาของชาวโผล่วคือโครงสร้างกำหนดการแสดงออกถึงชีวิตป่าที่ไม่มีเขตแดนอันแบ่งแยกระหว่าง ชาวโผล่ว สัตว์ พันธุ์พืช และวัตถุ ออกจากกัน โครงสร้างสังคมชาวโผล่วได้เปิดสังคมมนุษย์ให้เชื่อมต่อกับชีวิตป่าได้ทั้งหมด หากเปรียบเทียบกับสังคมของโลกสมัยใหม่ที่มีวิทยาศาสตร์เป็นจักรวาลวิทยาได้จัดประเภทสิ่งมีชีวิตออกจากวัตถุซึ่งจัดประเภทว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต และแยกพันธุ์พืชและสัตว์ออกจากมนุษย์ แต่สำหรับชาวโผล่ว ทั้งมนุษย์ วัตถุ สัตว์ และพันธุ์พืช ทั้งหมดล้วนมีชีวิต มีความคิด มีสติปัญญา และมีความฉลาดในรูปแบบของตนเอง ภายใต้การนิยามอาณาจักรของชีวิตทั้งหมดที่มีความเป็นผู้กระทำการและเชื่อมต่อกันโดยหน้าที่ และอยู่ภายใต้สิ่งที่เหนือกว่าอีกชั้นหนึ่งซึ่งเป็นโลกศักดิ์สิทธิ์ ที่ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงในการถ่ายเทไปยังอาณาจักรนั้นเพื่อหมุนเวียนหน้าที่และบทบาท เช่น คน สัตว์ พืช เมื่อตายไปแล้วก็อาจจะกลายเป็นพืชเซลล์เดียวก่อน คือ “อีแงะ” (ไลเคน) และหมุนเวียนไปมีชีวิตประเภทอื่นเพื่อมีหน้าที่บทบาทที่แตกต่างกันไปในชีวิตป่า

ชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต สัตว์ พืช และวัตถุสิ่งของ สามารถซึมเข้าหากันได้ ศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาวโผล่วจึงปนเปกับศีลธรรมของสัตว์และพันธุ์พืช ซึ่งชาวโผล่วได้อธิบายไว้อย่างมากมายถึงความเชื่อมโยงที่เปรียบเทียบระหว่าง คน สัตว์ เครื่องมือ วัตถุ และสิ่งของ ว่ามีชีวิต ว่าทุกสิ่งที่กล่าวมามี “หล่า” ซึ่งเป็นบางสิ่งที่คล้าย “วิญญาณ” ในศาสนาพุทธ หรือ “ขวัญ” ในวัฒนธรรมไทย

สัตว์มีคุณสมบัติพิเศษที่ชาวโผล่วไม่มี ก็คือพวกมันมองเห็นหล่า หากหล่าหนีออกจากร่างกายไปก็หมายความว่าหล่าได้ทิ้งร่างไปแล้ว ดังนั้นชาวโผล่วจึงคอยสังเกตการส่งสัญญาณจากสัตว์ เพราะสัตว์คอยเตือนชาวโผล่วให้รู้ตัวเพื่อให้ชาวโผล่วเรียกหล่ากลับมาอยู่ดีในเรือนร่างเดิม ดังนั้นหากยังต้องการมีชีวิตก็จะต้องรักษาหล่าเอาไว้ในเรือนร่าง สิ่งนี้นอกเหนือจากการระมัดระวังไม่ให้ร่างกายเจ็บป่วย ได้รับบาดเจ็บ อันเป็นเรื่องธรรมดาธรรมดาทั่วไป อาจจะต้องระวังเรื่องหล่าหนีกลับเมืองผีอีกด้วย

จากพื้นฐานที่สุดของชีวิตทุกชีวิตคือหล่า ทำให้โครงสร้างของการประกอบขึ้นมาเป็นชีวิตของชาวโผล่วมีหล่าเป็นศูนย์กลาง แต่หล่าไม่ใช่สิ่งหยุดนิ่งและไม่ตายถึงแม้ร่างกายจะตายได้ หล่าคือสิ่งที่เคลื่อนที่ เปลี่ยนสภาพ หมุนเวียนในร่างกายที่หลากหลายต่างชนิดและสายพันธุ์ไม่รู้จบสิ้น ทุกชีวิตคือประตูของการเข้าสู่ความเป็นอื่นเสมอ ดังนั้นชาวโผล่วจึงมีความคิดว่าตนเองมีความเชื่อมโยงกับสรรพชีวิตในป่า

Ref. code: 25595424300118AUW

ชาวโผล่วจำแนกสิ่งที่มีชีวิตออกจากสิ่งไม่มีชีวิต คน สัตว์ พืช วัตถุ ก้อนหิน ภูผา เครื่องมือการเกษตร เครื่องครัว ถูกจัดให้เป็นสิ่งมีชีวิต และหากเสียชีวิต ก็จะเหมือนกันคือหล่าออกจากเรือนร่างไป และย้ายออกมาอยู่ในที่ว่างล่องลอยในอากาศ และรอวันเกิดใหม่เพื่อหมุนเวียนเป็นชีวิตต่าง ๆ ตั้งแต่ไลเคนจนได้เกิดเป็นมนุษย์

ร่างกายจึงเป็นเพียงสถานที่อยู่อาศัยชั่วคราวของหล่า เมื่อหล่าอยู่ภายนอกก็จะล่องลอยจนในที่สุดก็สามารถเกิดเป็นสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์ใหม่ หล่าจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์และธรรมชาติ

ชาวโผล่วสังเกตการณ์ชีวิตป่าจากการเผชิญหน้าและได้เก็บมาเป็นความรู้และมีการให้คุณค่าในเชิงเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าของชาวโผล่วและชีวิตอื่น ซึ่งเรียกว่า “ศีลธรรม” ที่สรรพชีวิตมีหน้าที่ต่อสายพันธุ์ตนเองและข้ามสายพันธุ์

ศีลธรรมสำหรับชีวิตป่าในจักรวาลวิทยาชาวโผล่วแตกต่างจากการสร้างศีลธรรมที่ถูกทำให้สูงขึ้นจากการรับอารยธรรมนอกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คือจากโลกเอเชียใต้ เช่น ศาสนาพุทธและฮินดู จักรวาลวิทยาชาวโผล่วผสมอยู่ระหว่างโลกของมนุษย์และโลกของชีวิตอื่น ทำให้การดำรงอยู่ของชาวโผล่วต้องตอบสนองต่อพื้นฐานทางศีลธรรมในเชิงประจักษ์จากโลกธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติจริงที่ชาวโผล่วซ้อนขึ้นมาอีกชั้นหนึ่งให้เป็นศีลธรรมของธรรมชาติ อันเป็นส่วนของความคิดโดยทำให้เป็นรูปธรรมหรือรูปสัญญะโดยมีศีลธรรมคือความหมายของสัญญะประกบอยู่ แล้วให้คู่ความสัมพันธ์ทำงานออกมาเป็นศีลธรรมชีวิตป่า ซึ่งมีหน้าที่ตอบสนองแก่การดำรงอยู่ของชีวิตป่า ซึ่งชาวโผล่วเป็นส่วนหนึ่งในนั้น สัญญะวิทยาชีวิตป่าจึงเกิดขึ้นมาจากพื้นฐานที่อยู่ภายนอกการกำหนดได้ของโลกมนุษย์ การเข้าใจสัญญะวิทยาชีวิตป่าได้จะต้องออกมายืนภายนอกโลกที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการสร้างวัฒนธรรม และเปิดรับการสื่อสารต่างสายพันธุ์เพื่อนำเข้าวัฒนธรรมสัตว์สู่ความเข้าใจที่มาของวัฒนธรรมมนุษย์ว่ามนุษย์ติดค้างจากการยืมวัฒนธรรมสายพันธุ์อื่น เช่น สัตว์ พืช และวัตถุ มาสร้างเป็นภาพแทนของมนุษย์เอง เมื่อเข้าใจประเด็นนี้จากฐานคิดหลังมนุษย์นิยมเราก็จะสามารถเข้าใจวัฒนธรรมร่วมสมัยที่เรายังคงแบ่งปันกับสายพันธุ์อื่น ดังนั้นจึงควรตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตสายพันธุ์อื่นว่าต่างเป็นเจ้าของโลกกายภาพร่วมกันไม่ใช่เพียงแค่มนุษย์เท่านั้นที่เป็นเจ้าของโลก

6.3 การปรับตัว

การสื่อสารของชาวโผล่วที่เกิดขึ้นระหว่างชาวโผล่ว สัตว์ป่า พันธุ์พืช และวัตถุสิ่งของ ทำให้เกิดภาพแทน เช่น ปรัมปรา เรื่องเล่า ศีลธรรม ของชาวโผล่วที่สัตว์ป่า พันธุ์พืช สิ่งของมีส่วนร่วมในการสร้างและแบ่งปันความหมาย และวิถีทางแห่งภาพแทนในการเผชิญกับโลกภายนอกที่คนอื่นไม่

Ref. code: 25595424300118AUW

เข้าใจเพราะความซับซ้อนของมิติการสร้างคำอธิบายที่มีต่อธรรมชาติที่อยู่ภายนอกเหตุผลของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ว่าด้วย “วาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ” ของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมโลกและอุดมการณ์ใหม่ของการจัดการป่าในประเทศไทย วาทกรรมเหล่านั้นได้เข้ามากลบภาพแทนชีวิตป่าของชาวโผล่ว ในบทที่ 5 ได้แสดงให้เห็นว่าเมื่อภาพแทนความหลากหลายทางชีวภาพจากภายนอกเข้ามามีปฏิบัติการต่อชีวิตป่า เกิดการปะทะกันอย่างไร ชาวโผล่วยอมรับหรือตอบโต้อย่างไร ในที่สุดแล้วชาวโผล่วคนเบี้ยล่างสามารถพูดได้หรือไม่

วิถีโลกของคนภายนอกวางน้ำหนักการสร้างคำอธิบายธรรมชาติไว้ที่เผ่าพันธุ์มนุษย์มากกว่า แตกต่างจากชาวโผล่วที่มีศูนย์กลางของการอธิบายคือธรรมชาติ นั่นทำให้การเมืองเพื่อสิทธิการอยู่อาศัยและการเป็นพลเมืองมีความพัวพันกับชีวิตป่าอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะชีวิตป่าเป็นสิ่งกระตุ้นให้ชาวโผล่วมีวัฒนธรรมอย่างที่เขาเป็น การต่อสู้ทางการเมืองทำให้เขาจำเป็นต้องสื่อสารออกไปสู่โลกภายนอกและเกิดการผสมกันระหว่างโลกข้างในและโลกข้างนอก แต่ผู้เข้ามาพบเห็นยากที่จะเข้าใจ เพราะความรู้สมัยใหม่ที่ขาดความเข้าใจวัฒนธรรมมนุษย์ที่มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้อยู่ในศูนย์กลางของความรู้

ชาวโผล่วมีความกระปรี้กระเปร่าในการพูดเพื่อตัวเองและพยายามสร้างการอธิบายที่มีความสอดคล้องกับสิ่งที่คนภายนอกพูดในนามของการต่อต้าน แต่เนื่องจากชาวโผล่วต่อต้านบนพื้นฐานของการยอมรับเงื่อนไขข้อกำหนดทางกฎหมายและนโยบายการอนุรักษ์ป่า จึงทำให้พวกเขาถลำลึกจนพัฒนาสิ่งที่นำเข้ามาครอบงำพวกเขาเอง แต่ก็เกิดสิ่งใหม่ขึ้นคือการประกอบรวมความรู้ที่มาจากชีวิตป่าและความรู้สมัยใหม่จากภายนอกให้กลายเป็นความรู้ปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญมากสำหรับการนำมาใช้เพื่อความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ

ผู้วิจัยแกะรอยการปรับตัวของชาวโผล่วผ่านประเพณีและการกระทำหลายอย่างที่ชาวโผล่วมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นทางการและความสัมพันธ์ปกติทั่วไป ได้เข้าใจว่าก่อนที่วาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพจะเข้ามามีอิทธิพลครอบงำหรือการปะทะกันกับชีวิตป่า วาทกรรมอารยธรรมและความเป็นพลเมืองของประเทศที่ยึดโยงอารยธรรมของผู้นับถือศาสนาพุทธได้เข้ามาก่อน ซึ่งทางราชการมีความตั้งใจย้ายชาวโผล่วเข้าเมืองเพื่อความสะดวกในการผลูกฝังอารยธรรมพุทธ เช่น การบวชเรียนในศาสนาพุทธ การเรียนรู้หนังสือภาษาไทย และความเข้าใจในการเป็นพลเมืองของประเทศ

ชาวโผล่วได้เลือกปฏิบัติหลายอย่างในการตอบโต้กับรัฐในทางอ้อม ผู้วิจัยได้นำตัวอย่างพิธีกรรมและเทศกาลที่ชาวโผล่วประดิษฐ์ใหม่เพื่อเกลื่อนความแตกต่างระหว่างชาวโผล่วและไทยให้กลืนหายไป หากมองจากมุมมองของคนไทยก็จะสามารถเข้าใจได้ว่าพิธีกรรมและเทศกาลชาวโผล่วคือภาพแทนร่วมของวัฒนธรรมไทย แต่สำหรับสังคมภายในกลับเป็นคนละสิ่งกับที่เขาตั้งใจแสดงออกสู่

Ref. code: 25595424300118AUW

ภายนอก สิ่งนี้ยังคงเป็นเรื่องลึกลับคลุมเครือสำหรับคนภายนอก ตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำมาใช้ก็คือ “พิธีกรรมทำบุญข้าวใหม่” และ “เทศกาลฟาดข้าว” ในความจริงแล้วทั้งสองกิจกรรมบูชา “หล่า” ของพืช ได้แก่ พิบือโย ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาติพันธุ์โผล่วซึ่งเสียชีวิตและหล่าได้ย้ายไปเกิดเป็นต้นข้าว ด้วยการรำลึกถึงยายชาวโผล่วจึงมีพิธีกรรมการกินข้าวใหม่ในระดับครอบครัวเพื่อนบ้าน และพิธีกรรมฟาดข้าว ในขณะนั้นก็จะถือโอกาสทำพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ขอบคุณสัตว์เลี้ยง มีด คันไถ เคียว เกี่ยวข้าว ฯลฯ ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเป็นสิ่งมีชีวิต แต่เมื่อเกิดการตระหนักได้จากความพยายามเข้ามาครอบงำโดยราชการจากวาทกรรมอารยธรรมไทย ชาวโผล่วได้หยิบยืมประเพณีประดิษฐ์ใหม่ของชาวกะเหรี่ยงจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่งบุคคลสำคัญของชาวโผล่วไปดูงาน แต่เมื่อนำกลับมาใช้ในป่าทุ่งใหญ่ก็ได้เกิดการประยุกต์ใหม่อีกครั้งและแปลเปลี่ยนจากพิบือโยกลายมาเป็นพระแม่โพสพ ซึ่งสอดคล้องกับเทศกาลบูชาพระแม่โพสพที่คนไทยมีมาอย่างช้านาน ภาพแทนชีวิตต้นข้าวที่แปรเปลี่ยนความหมายของสัญญะได้เข้ามาช่วยสร้างความกลมกลืนชาวโผล่วเข้าไปมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

เมื่อประเทศไทยได้เคลื่อนตัวเข้าสู่กระแสทุนนิยมและโลกาวัฒน์มากยิ่งขึ้น ได้เกิดการรับอุดมการณ์นานาชาตินิยมใหม่คือ “ความหลากหลายทางชีวภาพ” ซึ่งเกิดขึ้นมาภายหลังจากโลกได้ลดความขัดแย้งระหว่างโลกทุนนิยมและโลกสังคมนิยม ประชาชาตินิยมได้เข้ามาครอบงำประเทศที่สามและได้ผ่านนโยบายประเทศต่าง ๆ เข้ามาแทรกแซงการดูแลและการจัดการป่าโดยคนพื้นเมืองทั่วโลก สำหรับกรณีชาวโผล่วการจัดการป่าสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ภายหลังการประกาศพื้นที่ป่าเป็นป่าสงวน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และได้รับการประกาศจากสหประชาชาติโดย UNESCO การดูแลป่าถูกคุกคามจากวิธีคิดต่อป่าแบบใหม่ การดูแลป่าแบบชาวโผล่วอยู่ในภาพแทนชีวิตป่าที่เรียกว่า “ทู่รู่” หรือวัฒนธรรมชาวโผล่ว ถูกลดความสำคัญลงไปอย่างมาก ทู่รู่ของชาวโผล่วคือ แนวทางการปฏิบัติที่ครอบคลุมทั้งเรื่องวิถีชีวิตในโลกกายภาพและวิธีคิดเชิงนามธรรม ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ การเกษตร การล่าสัตว์และเก็บหาของป่า การอยู่อาศัย และการนับถือผี ปัญหารุนแรงมากยิ่งขึ้นเกิดการปะทะในเชิงคุณค่า พร้อมกันนั้นได้มีข้อเสนองบประมาณจากเครือข่ายสิ่งแวดล้อมโลกที่จะเข้ามาพัฒนาป่าให้กลายเป็นป่าที่สมบูรณ์แบบ แผนการณ์ซึ่งกรมป่าไม้คาดหวังว่าจะใช้งบประมาณจำนวนมากย้ายคนออกจากป่าได้ดำริขึ้น แต่ก็เกิดการต่อต้าน

จากการต่อต้านการย้ายชาวโผล่วทำให้พวกเขาต้องพูดภาษาใหม่ ๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น ผ่านเวลามานานประมาณ 30 ปี ทางรัฐบาลก็ยังไม่สามารถย้ายชาวโผล่วออกจากป่าได้ แต่นั่นเป็นเวลานานทีเดียวที่ทำให้เกิดการผสมผสานความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นสำหรับการจัดการป่าอนุรักษ์โดยให้ชนพื้นเมืองมีส่วนร่วม ปัจจุบันเจ้าหน้าที่กรมอุทยานแห่งชาติ และองค์กรด้านสิ่งแวดล้อมที่เคยเป็น

Ref. code: 25595424300118AUW

แนวร่วมสนับสนุนนโยบายป่าอนุรักษ์ต้องปราศจากมนุษย์ได้ยอมรับแล้วว่า อุดมการณ์เครือข่ายนานาชาติด้านสิทธิมนุษยชนมีพละกำลังไม่น้อยที่จะนำมาใช้เป็นข้ออ้างสำหรับประเทศที่มีนโยบายที่กดขี่ชนพื้นเมืองดั้งเดิมในประเทศของตนเอง หลังจากการยอมรับสิทธิมนุษยชนให้เข้าไปมีพื้นที่ทางกฎหมายในรัฐธรรมนูญปี 2540 มิติใหม่ของการร่วมมือกันก็ได้เริ่มขึ้นและพัฒนาการมีส่วนร่วมได้มากขึ้น ปัจจุบันเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าของเขตฯ มีชาวโผล่วเป็นลูกจ้างมากกว่าร้อยละ 90 สิ่งนี้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

เนื้อหาในบทที่ 5 เกิดขึ้นมาจากวิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมโดยใช้ฐานข้อมูลและการวิเคราะห์จากบทที่ 3-4 มาวางไว้เป็นตัววิเคราะห์บทบาทของชาวโผล่วและคนภายนอกเมื่อเกิดการต่อต้านหรือการยอมรับการกดขี่ว่าเกิดขึ้นอย่างไร ข้อมูลหลักฐานจำนวนมากได้แสดงให้เห็นว่า ไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนนักว่าชาวโผล่วถูกครอบงำโดยตรงจากวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ แต่ผู้วิจัยพบการปะทะและการยอมรับการครอบงำของชาวโผล่วผ่านปฏิบัติการต่าง ๆ ร่วมกันกับองค์กรภายนอก เช่น การวิจัยพืชและสัตว์ การมีส่วนร่วมในการป้องกันการล่าสัตว์และตัดต้นไม้ การร่วมมือกับรัฐในการพิทักษ์เขตแดนระหว่างไทยและพม่า รวมถึงการเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศว่าด้วย “รัฐกันชน”

บุคคลภายนอกที่เข้ามาสังเกตการณ์ชาวโผล่วไม่สามารถจับปรากฏการณ์ที่ชาวโผล่วมีความสัมพันธ์กับชีวิตป่าได้ และไม่เคยเห็นว่าประเพณีชาวโผล่วคือประเพณีประดิษฐ์ใหม่เพื่อการตอบโต้กับการครอบงำโดยอารยธรรมไทย การที่ชาวโผล่วคิดค้นวิธีการวิจัยร่วมกับนักอนุรักษ์จากภายนอกก็เพื่อเป็นการต่อสู้เชิงข้อมูลซึ่งเป็นเหตุและผลที่ส่งรับและไปกันได้กับวาทกรรมการอนุรักษ์ความหลากหลาย ซึ่งไม่ว่าอย่างไรก็ตามเมื่อวาทกรรมแพร่กระจายออกมาจากเหตุผลและผู้รับรู้ก็ยอมรับแบบสำเหนียกว่าเป็นความจริงพื้นฐาน นั่นก็เท่ากับว่านักวิชาการและองค์กรเอกชนเป็นเครื่องมือสำหรับการกดขี่ทำให้ชาวโผล่ว “เชื่อง” โดยไม่ได้รับรู้เลยว่าสามารถสร้างทางเลือกที่แตกต่างให้แก่ชาวโผล่วได้ การที่ชาวโผล่วอยู่ภายใต้วาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพและพูดออกมาอย่างจำกัดรวมถึงพูดออกมาก็กดขี่ตัวเองนั้น ทั้งหมดเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดจากเครือข่ายให้ชนพื้นเมืองพูดออกมาจากตำแหน่งแห่งที่ของคนเบี้ยล่าง ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างเป็นธรรมชาติ

จากการต่อสู้ของชาวโผล่วมาร่วม 30 ปี ทำให้เกิดสิ่งที่พวกเขาอธิบายแทนตัวเองอย่างขัดแย้งกับการเป็นอยู่ในโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เพราะเงื่อนไขของการต่อสู้ถูกกำหนดจากตำแหน่งที่เขายืนอยู่อย่างเป็นเบี้ยล่างของเกมส์ แต่เพื่อที่จะอยู่รอดได้และต่อสู้ได้ พวกเขาจึงต้อง “ทำงานการเมืองแบบคนเบี้ยล่าง” จากการต่อสู้นั้นเองชาวโผล่วได้ยอมรับการกลมกลืนเข้าสู่สังคมไทยและสงวนบางสิ่งไว้โดยที่คนอื่นอาจจะไม่ล่วงรู้และใช้ความชำนาญป่าเป็นเครื่องมือของการต่อรองเพื่อทำให้ผู้มีอำนาจยอมรับและผนวกรวมวิธีการสมัยใหม่เข้ากับวิธีการของชาวโผล่ว ซึ่ง

Ref. code: 25595424300118AUW

ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีและยังคงดำเนินแนวทางนี้ต่อไปได้ ถึงแม้จะเป็นเบี้ยล่างแต่ในบางครั้งก็เกิดสถานการณ์ที่ต่อรองได้ แต่ถึงแม้จะต่อรองได้ก็ยังต่อรองแบบคนเบี้ยล่าง หากสอบถามชาวโผล่วว่าเขาเป็นเบี้ยล่างหรือว่าเขารู้สึกว่าตนเองตกอยู่ในสภาพที่ถูกกดขี่จนพูดไม่ได้หรือไม่ ชาวโผล่วคิดว่าเขายืนอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ที่ตนเองสามารถพูดและกระทำออกไปได้ อย่างที่เขาเป็นในปัจจุบัน แต่หากผู้วิจัยจะระบุอย่างแน่ชัดว่าเขาเป็นเบี้ยล่างก็ยิ่งเป็นการกดให้เขาเป็น ในเมื่อเขาเป็นบางเวลา และโดยเวลาส่วนใหญ่แล้ว ชาวโผล่วไม่ได้สนใจองค์กรเอกชน หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและในบางครั้งยังขยับไปเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่เข้าใจอย่างที่เขาเป็น เช่นช่วยล่าหมูป่าเนื่องจากประชากรมากเกินเพราะเสือถูกล่าเสียชีวิตไปมากเนื่องจากราคาแพงจนพรานภายนอกซึ่งมีอาวุธดีและเครื่องมือทันสมัย จนประชากรสัตว์หลายชนิดไม่ได้ถูกเสือควบคุมให้มีปริมาณที่สมดุลแบบที่เคยเป็นมาและไร่ข้าวก็เริ่มเสียหาย เป็นต้น

6.4 ข้อเสนอทางทฤษฎี

ทฤษฎีควรสามารถทำงานอย่างสัมพันธ์กับภาคสนาม ทฤษฎีที่ดีคือการสลายข้อจำกัดในการวิเคราะห์ภาคสนามทำให้ข้อมูลที่ได้รับมีมิติในการอธิบายชาวโผล่วได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

6.4.1 ภาพแทนจากการเผชิญชีวิตป่า

จากวัตถุประสงค์การวิจัยคือ การศึกษาภาพแทนที่ชาวโผล่วสร้างนั้นเป็นอย่างไร ได้ข้อคิดในการทำงานทฤษฎีดังนี้

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้ความสนใจว่า จากการที่ชาวโผล่วและชีวิตป่าแลกเปลี่ยนการสื่อสารระหว่างกันในชีวิตประจำวัน และนำมาสร้างเป็นภาพแทน ซึ่งกลายเป็นแหล่งเก็บความรู้และเป็น เครื่องมือสำหรับสร้างความรู้ใหม่ของปัจเจกและขยายสู่สังคมชีวิตป่า และมีพลวัตเปลี่ยนแปลงและมีความยืดหยุ่นสูง รวมถึงพร้อมที่จะประกอบรวมเข้ากับความรู้ใหม่ มุมมองทางทฤษฎีที่นำมาใช้วิเคราะห์ชาวโผล่วจะต้องคิดจากฐานวิธีคิดว่า ตัวตนและสังคมของชาวโผล่วถูกขัดเกลาและเสียดสีจากทั้งสังคมและธรรมชาติ ซึ่งสามารถถอดข้อมูลออกมาได้จากการถ่ายทอดความคิดภาพแทนความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมของชาวโผล่วสู่สังคม จากที่เดสโคลาได้อธิบายว่า “การถ่ายทอดความคิดของตนเองสู่สังคม” ทำให้เกิดการสร้าง “ภาพแทนความสัมพันธ์ธรรมชาติ/วัฒนธรรม” ขึ้น (Descola, 2013b, p. 20)

ภาพแทนของชาวโผล่วเกิดขึ้นมาจากการสื่อความหมายถึงธรรมชาติ ไม่ใช่ธรรมชาติจริง แต่เป็นธรรมชาติในเชิง “วัฒนธรรม” และมีปรัมปรา เรื่องเล่า ความเชื่อ และ

Ref. code: 25595424300118AUW

ประวัติศาสตร์ เป็นพาหะเหมือนดังเป็นแหล่งเก็บความรู้เดิม ซึ่งเลวี-สโทรสส์ เรียกว่า “ธรรมชาติที่สอง” โดยแบ่งออกเป็น ธรรมชาติที่เป็นธรรมชาติและธรรมชาติที่ถูกอธิบายว่าเป็นธรรมชาติ (nature naturing and nature natured) ธรรมชาติจึงเข้ามามีส่วนในการกำหนดองค์กรทางสังคมของชาวโผล่ เช่น การจัดระบบการเกษตร การเดินทาง การล่า และการหาของป่า

แม้ว่าชาวโผล่วและธรรมชาติจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่พวกเขาก็มีความเป็นอิสระต่อกัน ถึงจะมีการตอบโต้กันผ่านปรัมปราที่เข้ามาปรับอัตตวิสัยของคนได้โดยผ่านวิธีคิดที่มีต่อโลกศักดิ์สิทธิ์และธรรมชาติ ทำให้วัฒนธรรมชาวโผล่วเกิดขึ้นในพื้นที่ของการตีความธรรมชาติ และสถาบันทางสังคมก็ตอบสนองต่อความต้องการทางกายภาพและความต้องการในขั้นที่สองคือสัญลักษณ์ (Descola, 2013b, pp. 42-43) ผู้วิจัยพบการจัดรูปองค์กรทางสังคมของชาวโผล่วที่ปรับตนเองให้อยู่ในสังคมชีวิตป่าได้มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน จากบทที่ 3-4 และโดยเฉพาะการปรับองค์กรของหมู่บ้านและตำบลที่นำมาตอบสนองกิจกรรมทางการอนุรักษ์ที่มาจากรัฐบาลและองค์กรเอกชนทางด้านสิ่งแวดล้อม

กรอบความคิดของเดสโคลาสามารถนำมาอธิบายชาวโผล่วและธรรมชาติได้เป็นอย่างดี ถึงแม้พวกเขาจะแลกเปลี่ยนภาพแทนระหว่างกัน ความเป็นอิสระระหว่างกันของชาวโผล่วและธรรมชาติก็ และการกำหนดซึ่งกันและกันผ่านการสื่อสาร จากการอธิบายว่าชนพื้นเมืองสื่อสารระหว่างกลุ่มของตนเอง สังคม และธรรมชาติ โดยผ่าน “การสร้างภาพแทน” ทำให้แนวทางการวิเคราะห์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนามพบว่า กรอบแนวคิดนี้ทำให้มีทางออกจากโครงสร้างคู่ตรงข้าม และยังไม่ลดทอนทั้งสองด้านทั้งด้านสังคมมนุษย์และสังคมของชีววิทยา

หากนักวิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลปรัมปราชนพื้นเมืองและดูการถอดแบบแปรรูประหว่างธรรมชาติจริงและธรรมชาติในเชิงความคิด ก็จะเห็นการก่อรูปของวัฒนธรรมชนพื้นเมืองทำให้นักวิชาการสามารถเข้าใจชนพื้นเมืองได้ ดังที่เลวี-สโทรสส์ อธิบายว่า “นักวิชาการสามารถเข้าใจความสำคัญของกฎทางสังคมที่มีต่อการกระทำ ซึ่งปรัมปราได้ช่วยทำหน้าที่คลี่กฎทางสังคมออกมาเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายได้” (Lévi-Strauss, 1995 [1991])

แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ชาวโผล่วเข้าใจแตกต่างออกไปจากที่คนภายนอกคาดหวัง เมื่อนักวิชาการพยายามค้นหาความชัดเจนกลับเป็นเรื่องยากขึ้นมา พบว่าชาวโผล่วแปลความปรากฏการณ์ทางธรรมชาติโดยใช้จักวาลวิทยาและอธิบายออกมาเป็นคำทำนายโดยตรง การที่จะเข้าใจได้ต้องผ่านความสามารถในการแปลความจากมุมมองของชาวโผล่วเอง ซึ่งเมื่อถึงเวลาจริงกลับไม่ใช่เรื่องชัดเจนนัก เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์ก็จะพบว่าชาวโผล่วเข้าใจผ่านภาพแทน พวกเขามีความเป็นผู้กระทำการในการตีความ ชาวโผล่วไม่ใช่เครื่องแปลความแต่เป็นมนุษย์ที่แลกเปลี่ยนการสื่อสารกับ

Ref. code: 25595424300118AUW

ชีวิตป่า ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า ต้นไม้ และวัตถุวิ่งของ ทำให้การแปลความถูกกระทำขึ้นโดยมีตัวตนของชาวโผล่วมีส่วนร่วมในการสร้างความหมายในภาพแทน

ภาพแทนของชาวโผล่วเกิดจากการเผชิญหน้าเมื่อพบพานกับธรรมชาติและแลกเปลี่ยนผ่านผัสสะในการสร้างความหมายขึ้นมาใหม่อยู่เสมอ เมื่อเข้าใจดังนี้จึงเกิดความคมชัดขึ้นมาว่า หากภาพแทนชาวโผล่วก็คือ “ความรู้ที่เขาเพิ่มการตีความไปยังสัตว์และพืช” และยังมีการตีความสิ่งนำเข้ามาจากโลกภายนอกอีกด้วย ทำให้ข้อมูลจากโลกภายนอกกลายเป็นข้อมูลของเขาเอง และเมื่อพวกเขานำภาพแทนทั้งจากภายในและภายนอกมาใช้สำหรับทำความเข้าใจตนเอง ทำให้เกิดการปรับแต่งอีกครั้ง ทำให้ผลที่ได้รับออกมาอยู่นอกเหนือจากที่องค์กรหรือบุคคลภายนอกคาดหวังไว้

โดยวิธีวิทยาของมานุษยวิทยาและการตีความสัญลักษณ์ การทำความเข้าใจรหัสทางวัฒนธรรมจะต้องตระหนักถึงความซับซ้อนของวัฒนธรรมของผู้ที่นักวิชาการศึกษา และควรตีความด้วยเครื่องมือและวิธีการของผู้ใช้วัฒนธรรมนั้นเอง การอธิบายภาพแทนของชาวโผล่วจึงควรใช้มุมมองของคนในและมุมมองคนนอกอย่างสัมพันธ์กัน ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจข้อมูลการสื่อสารขณะที่ส่งภาษาข้ามระหว่างสายพันธุ์ ดังที่เดสโคลาอธิบายว่า เป็นสิ่งที่คล้ายกับการกระจายตัวแบบสุ่มของสัญญะขณะส่งต่อข้ามวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิม (Descola, 2013b, p. 53) ผู้วิจัยยอมรับในข้อเสนอของเดสโคลาและเมื่อนำมาปรับใช้บนพื้นฐานของการยอมรับว่า “สัตว์ก็มีวัฒนธรรม” ก็จะสามารถเข้าใจได้ว่าชาวโผล่วและสัตว์สามารถสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้ โดยผ่านอวัจนภาษา เช่น การแสดงท่าทาง สายตา และปฏิกริยาที่ตอบสนองซึ่งกันและกัน

การศึกษาภาคสนามอันเป็นเขตติดต่อระหว่างมนุษย์และชีวิตอื่น และไม่มองว่ามีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่เป็นตัวแทนของโลก สิ่งมีชีวิตทั้งหมดล้วนมีสิทธิในการเป็นตัวแทนของโลกเท่ากัน จึงทำให้นำพาไปสู่ความเข้าใจว่าชนพื้นเมืองคิดถึงป่าอย่างไร (Rival, 2014, pp. 591-592)

การศึกษาชาวโผล่วที่ถูกต้องจึงต้องกลับมาให้ความสนใจ “จักรวาลวิทยาชีวิตป่า” ซึ่ง เดสโคลาได้อธิบายถึงภาวะการดำรงอยู่ของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ว่าต่างมีความเชื่อมโยงกันอยู่และสามารถ แลกเปลี่ยนทางจิตวิญญาณระหว่างกันได้ คือทั้งสัตว์และมนุษย์มีสถานะความเป็นบุคคลที่สะท้อนตอบโต้ไปมาได้อย่างมีสำนึก ทั้งสัตว์และมนุษย์ต่างก็มีความสามารถในการสังเกตการณ์ระหว่างกันเพื่อทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสายพันธุ์อื่น (Descola, 2005, p. 22)

6.4.2 การมีสถานะบุคคลของชีวิตป่า

วิธีคิดของชาวโผล่วต่อสัตว์ ต้นไม้ และวัตถุ สิ่งของนั้น พวกเขาเชื่อว่าทั้งหมดมีความเป็นบุคคล (person) สามารถเปลี่ยนสถานะได้ และสลับไปมาได้ระหว่างสายพันธุ์ การเข้าใจเช่นนี้ ของชาวโผล่วมาจากการสื่อความหมาย ซึ่งภาพแทนความเป็นบุคคลสามารถถ่ายเทไปมาได้

Ref. code: 25595424300118AUW

ชาวโผล่วคิดว่าสัตว์ พืช สิ่งของ วัตถุธรรมชาติมีสภาพเป็นบุคคล พวกเขาจึงมีพิธีกรรมที่หลากหลายในการยืนยันสถานะของบุคคลในแต่ละสิ่งและชีวิต

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์และสัตว์เกิดขึ้นระหว่าง/ขณะ สร้างการเชื่อมต่อระหว่างกันนั่นคือการเผชิญหน้าพบพานทำให้เกิดการปรับปรน ปรับตัว และเปลี่ยนแปลง ในระดับปัจเจกและส่งต่อในระดับสังคมของทั้งชาวโผล่วและสัตว์ ยกตัวอย่างเช่น เสือขโมยสัตว์เลี้ยงชะนี และเก้งชอบอาศัยอยู่ใกล้หมู่บ้านเพราะปลอดภัยกว่า เป็นต้น จึงเกิดการแบ่งปันการพัฒนาตัวตนทุกฝ่าย สิ่งนี้คือวิธีวิทยาในการปฏิสนธิภาพแทนของชาวโผล่วที่ยึดโยงพืช สัตว์ และคนเข้าด้วยกัน กระตุ้นให้ชาวโผล่วเกิดการลอกแบบและนำมาเป็นสัญลักษณ์ จึงทำให้ชาวโผล่วสามารถอยู่รอดในชีวิตป่าได้ การถอดความหมายโดยปัจเจกจนเกิดการเปลี่ยนแปลงตัวเองเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เป็นเพราะความเป็นปัจเจกและความเป็นผู้กระทำการในการสื่อสาร การถ่ายเทความเป็นบุคคลได้ในฝ่ายมนุษย์คือการสื่อสารฝั่งของมนุษย์โดยสัตว์เป็นผู้กระตุ้นให้มนุษย์ส่งสัญญาณสู่สัตว์และสังคมตนเอง ดังที่โคนห์อธิบายว่า “การสื่อสารกันได้ระหว่างมนุษย์และสัตว์คือการต่อสู้เพื่อหาช่องทางการสื่อสารระหว่างกันนั่นเอง” (Kohn, 2013, p. 13)

จักรวาลวิทยาชาวโผล่วเปิดช่องทางที่มนุษย์ สัตว์ พืช วัตถุสิ่งของสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ไม่ใช่การกลายพันธุ์แต่เป็นความคิดที่ชาวโผล่วยอมรับความจริงของจิตวิญญาณหรือ “หล่า” สามารถเปลี่ยนไปมีร่างกายเป็นสายพันธุ์อื่นได้ การกลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งคือความยืดหยุ่นที่ไม่มีแนวอาณาเขตปิดกั้น ซึ่งคาสโตรอธิบายว่า การกลายเป็นคือความต่อเนื่อง (Castro, 2014, p. 161) เพราะ การไม่มีแนวอาณาเขตปิดกั้นระหว่างร่างกายจึงทำจินตนาการได้ว่าสิ่งหนึ่งสามารถกลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งได้ จึงเปิดความเป็นไปได้ที่จะทำให้มนุษย์เชื่อมต่อกับชีวิตอื่นอีกเป็นจำนวนมาก (Descola, 2013a) ดังนั้นภาพแทนของชาวโผล่วจึงไม่ได้มาจากการสร้างโดยชาวโผล่วฝ่ายเดียวแต่มาจากการเผชิญหน้าพบพานกับชีวิตป่าที่ทั้งสัตว์ ต้นไม้ วัตถุ และมนุษย์ต่างแลกและรับ จนมีพัฒนาการในชีวิตประจำวันที่ต่อเนื่องนั่นเอง

กล่าวคือ ชีวิตทั้งหมดมีบทบาทในฐานะของผู้กระทำการ (active agency) ที่มีสำนึก (consciously) ปะทะพัวพันและตอบโต้ (counterattack) เจ้าเล่ห์ (cunning) มีความเมตตาและความรู้สึกเห็นใจ (clemency and compassion) ความกระหายใคร่รู้ (be inquisitive) เป็นนักแสวงหาความรู้ (seek for know) มีสัจจะ (honesty) มีหน้าที่ (duty) และมีศีลธรรมความดีงาม (morality) ที่มีความสัมพันธ์ด้วยทั้งในเชิงมิตร (companion) ศัตรู (antagonist) เหยื่อหรือเป็นผู้ล่า (prays or predator) ความเชื่อมโยงระหว่างชีวิตป่าถักทอผ่านการเผชิญหน้าและสร้างเป็นภาพแทน (representation) ระหว่างกัน เกิดเป็นความรู้ในการอยู่ร่วม ที่ถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่า (folk tale)

Ref. code: 25595424300118AUW

ปรัมปรา (myth) พิธีกรรม (ritual) เทศกาล (festival) สัญลักษณ์ (symbolism) การปฏิบัติ (practice) การกระทำ (performance) และการรับผิดชอบ (commitment)

สิ่งที่อธิบายสรุปมาข้างต้นทำให้เกิดแนวคิดทางวิชาการแบบใหม่ ๆ ที่สามารถอธิบายขยายแนวอาณาเขตทางสิ่งแวดล้อมนิยมของมนุษย์ ให้รวมเอาภูเขา แม่น้ำ และพื้นดิน มามีมิติของความรู้สึก ไม่ใช่แค่เพียงทรัพยากรธรรมชาติ โดยลดการให้ความสนใจเรื่องการใช้เหตุผลทำให้ใครคนนั้นมีสถานะที่สูงส่งกว่า การต่อสู้ของขบวนการสิ่งแวดล้อมคนเบี้ยล่างได้สร้างสิ่งใหม่ ๆ ทางการเมืองให้เกิดขึ้น คือ การนำเข้า “ชีวิตอื่น” ให้เข้ามาเป็นผู้มีบทบาทในพื้นที่ทางการเมือง ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้เสนอไว้และได้อธิบายโดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 เช่น คาเดนา (Cadena, 2010) ซิง (Tsing, 2015) มอริส (Morris, 2000 [1998])

6.4.3 ความรู้นิเวศนวิทยาชนพื้นเมืองในนิยามแบบคนเบี้ยล่าง

การนิยามทางวิชาการเกี่ยวกับความรู้นิเวศนวิทยาชนพื้นเมืองได้นิยามว่าคือความรู้ที่พัฒนาจนเป็นทักษะความเชี่ยวชาญ มีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก พัฒนาอยู่ในเครือข่ายของมนุษย์ สัตว์ และพืช ในการมีถิ่นที่อยู่ร่วมกัน

ชาวโผล่วได้พยายามหาระบบการส่งทอดทางสัญลักษณ์ และสัญลักษณ์ก็คือความรู้ที่ปรับให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของสภาพแวดล้อม คนรุ่นใหม่ที่อยู่ในเครือข่ายก็สามารถเรียนรู้และสร้างความเชี่ยวชาญเฉพาะตนขึ้นมาได้ ความรู้ของชาวโผล่วจึงมีทั้งความรู้เก่าและความรู้ใหม่ปนกัน ตัวอย่างการศึกษาภาคสนามในกลุ่มชาวโผล่วสามารถพบเห็นหลักฐานมากมาย เช่น การรักษาโรค การเกษตร การล่าสัตว์และการหาของป่า ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพวกเขาไม่มีการแยกความเป็นสมัยใหม่ออกจากประเพณีเดิม ทั้งเก่าและใหม่คือโลกร่วมสมัยนั่นเอง

6.4.4 การปะทะกันระหว่างภาพแทนชีวิตป่าและภาพแทนจากภายนอก

จากปัญหาความไม่สอดคล้องกันระหว่างชาวโผล่วที่เป็นอยู่จริงกับภาพแทนชาวโผล่วที่องค์กรเอกชน นักวิชาการ และหน่วยงานรัฐเป็นผู้สร้าง ผู้วิจัยทำความเข้าใจวัตถุวิสัยและการสร้างให้เป็นประเด็นปัญหาซึ่งมาจากการเห็นข้อมูลความไม่สอดคล้องกันระหว่างภาพแทนและผู้ถูกพูดแทน ในความจริงแล้วสถานการณ์ในภาคสนามนั้นมีความซับซ้อนมาก สิ่งที่ชาวโผล่วแสดงออกมาดูเหมือนสอดคล้องกับภาพแทนของคนภายนอก วิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้แสดงให้เห็นสิ่งที่ชาวโผล่วไม่ได้เป็นตัวเองจริง ๆ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลภาคสนามเพื่อนำมาเป็นวัตถุวิสัยเพื่อสร้างเป็นประเด็นปัญหาการวิจัย โดยใช้กรอบแนวคิดของ สำนักฟูโก้ สำนักบัทเลอร์ และสำนักราบินาว และสำนักแดร์ริดา

Ref. code: 25595424300118AUW

ประการแรก การดำรงอยู่จริงของชาวโผล่วไม่มีความสอดคล้องกับภาพแทนที่คนอื่นทำให้กับชาวโผล่ว และชาวโผล่วเองก็พยายามแสดงออกโดยมีภาพแทนนั้นเป็นเป้าหมาย ทำให้การแสดงออกเกิดความขัดแย้งกันเอง เช่น แสดงเป็นนักอนุรักษ์ทั้ง ๆ ที่ภาพแทนอนุรักษ์นิยมมีความคับแคบ แต่สิ่งที่ตนเองเป็นกลับอยู่นอกการนิยาม ถึงแม้ชาวโผล่วดำรงอยู่ในป่าและป่าก็อุดมสมบูรณ์จนเป็นมรดกโลก แต่ไม่มีนิยามที่เหมาะสมที่องค์กรภายนอกจะมาอธิบายรับรอง และแตกต่างจากชนพื้นเมืองต่างประเทศ เช่น อเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ทำให้การดำรงอยู่จริงขัดแย้งกับภาพแทนตนเอง แดร์ริดาอธิบายว่าเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ *"ทำให้เกิดสิ่งที่แทบจะเป็นไม่ได้เลยที่พวกเขาจะสร้างภาพแทนตัวเองจากสิ่งที่ขัดแย้งกันเอง แต่มันก็เกิดขึ้นมาได้"* (Derrida, 1998) ปัญหาตัวตนผู้สื่อสารมีความขัดแย้งกันเองนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เพราะเกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางการเมือง เช่น การอธิบายว่าตนเองไม่กินเนื้อสัตว์ป่าก็เพื่อลดความกังวลของเจ้าหน้าที่รัฐและบุคคลภายนอกที่หวงแหนป่าทุ่งใหญ่นเรศวร แต่นักวิจัยที่ผ่านมาไม่เคยตั้งคำถามเช่นนี้ เนื่องจากวิธีคิดที่จำกัดคับแคบ และพวกเขาก็เห็นว่าชาวโผล่วได้พยายามเป็นอย่างที่พวกเขาต้องการ คือ แสดงออกถึงการฟื้นฟูประเพณี จึงเกิดภาพแทนที่ผ่านการประสานระหว่างภาพแทนภายนอกที่ไม่น่าจะเป็นไปได้แต่กลมกลืนกับภาพแทนที่เขาสร้างกับชีวิตป่า พวกเขาได้นำมาวางไว้เบื้องหน้าเพื่ออธิบายตนเอง แต่ยากที่คนภายนอกเห็นแล้วจะสามารถเข้าใจได้

ประการที่สอง การอธิบายตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับภาพแทนที่กดขี่ชาวโผล่วเอง เป็นผลลัพธ์ของอำนาจที่เข้ามากดดันของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมนิยมโลก และรัฐราชการด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ แต่การติดกับดักของชาวโผล่วต่อวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพนั้นไม่ใช่เรื่องที่อธิบายโดยง่าย และวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพได้เข้ามาทำให้ชาวโผล่วดำรงตนอยู่ในเงื่อนไขของคนเบี้ยล่าง ทางเลือกที่พอจะเป็นไปได้ในการอธิบายตนเองของชาวโผล่วที่สอดคล้องกับความปรารถนาของตนเองนั้นเป็นไปได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด ทำให้ภาพแทนที่ชาวโผล่วแสดงออกสู่สังคมภายนอกขาดความลงตัวขนาดใหญ่และกว้างขวางมาก

แต่ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้วิจัยพบในภาคสนามได้ค้นพบภาพแทนของชาวโผล่วที่สร้างคำอธิบายตัวเองและนำเสนอแก่คนภายใน ภายนอก และกับคนที่เข้าไปใกล้ชิด ที่พวกเขามีความสัมพันธ์อันประกอบรวมตนเองเข้ากับชีวิตป่า แต่จากการสื่อสารที่แสดงออกไปนั้นคนภายนอกเห็นเพียงแต่สิ่งที่สอดคล้องกับภาพแทนที่ตนเองยอมรับและคอยติดสอยห้อยตาม จึงไม่สามารถเข้าใจภาพปรากฏการณ์ที่ชาวโผล่วเป็นผู้กระทำการทางสังคมในชีวิตป่าได้

ภาพแทนที่พวกเขาตั้งใจแสดงออกสู่ภายนอกอย่างขัดแย้งกันเองกับชีวิตจริงและบางครั้งก็ต่อต้านโดยตรง เช่น กรณีการย้ายชาวโผล่วออกจากที่ทำกินบางแห่ง (บทที่ 5) เป็นการแสดงออกมาจากความกดดันทางการเมืองที่มีต่อชีวิตป่า และชาวโผล่วเลือกที่จะแสดงให้คนอื่นรับรู้

Ref. code: 25595424300118AUW

เช่นนั้น เพื่อหวังว่าจะได้รับการยอมรับ ซึ่งขั้นตอนการเตรียมตัวเช่นนี้ เป็นงานที่ใหญ่โตและใช้ระยะเวลายาวนานมากหลายสิบปี และในที่สุดเครื่องมือความรู้จากภายนอกที่เข้ามาครอบงำได้ถูกประกอบรวมเข้ากับความรู้ในชีวิตป่า ผู้วิจัยพยายามมองอย่างแตกต่างออกไปจากสิ่งที่ ฟูโก้และบัทเลอร์อธิบาย กล่าวคือ ความสัมพันธ์ในเชิงการเมืองกับอำนาจของการต่อสู้เพื่อสิทธิการอยู่อาศัย โดยการพึ่งพาองค์กรเอกชนและนักวิชาการให้เป็นกระบอกเสียง ในที่สุดพวกเขาก็ต้องยอมรับเหตุผลที่ความรู้กำหนดขอบเขตการกระทำของชาวโผล่ว

ดังนั้นเพื่อที่จะแสดงออกทางการเมือง จึงทำให้ตนเองอยู่ภายใต้การครอบงำของความรู้ ดังที่บัตเลอร์อธิบายว่า ผู้หญิงกดตัวเองให้อยู่ภายใต้ภาพแทนและจำกัดความเป็นผู้หญิง และที่ฟูโกได้อธิบายว่า ระบบกฎหมายการเมืองได้ผลิตสร้างความเป็นตัวตนของคนที่อยู่ในสังกัด โดยแยบยลแล้วมาจากการเลือกของบุคคลนั้นเองที่ยอมรับและสยบยอมที่จะอยู่ภายใต้ภาพแทน (Butler, 1990a, pp. 3-5) บัตเลอร์สร้างกรอบการอธิบายที่ทำให้เห็นว่าการที่ “เรา” นำ “ตัวเรา” เข้าไปพัวพันทางการเมืองเพื่อปลดปล่อยตนเองกลับเป็นการสร้างคุณลักษณะที่เป็นสารัตถะ (Butler, 1990a, p.11) โดยการสร้างตนเองให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Butler, 1990a, p. 9, pp. 19-20) แต่โดยแท้จริงแล้วเป็นผลกระทบต่อเนื่องจากการต่อสู้ทางการเมืองและชาวโผล่วได้รวมตัวเองเข้าไปในระหว่างการสร้างภาพแทนตัวตน กล่าวคือ ชาวโผล่วเข้าไปเสริมอำนาจให้แก่สิ่งที่เข้ามาครอบงำจริง เช่น ร่วมวิจัย และการใช้ภาษาการอนุรักษ์แบบคับแคบของวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

แต่ไม่ใช่เพียงแค่ชาวโผล่วรับการครอบงำมาเป็นวัฒนธรรมใหม่ของตนเองแค่นั้น ชาวโผล่วยังนำชุดความรู้ครอบงำเข้ามาประกอบรวมเข้ากับความรู้ภายใน เช่น การทำแผนที่สมัยใหม่ การวิจัยสัตว์ป่า การวิจัยทางการเกษตร การจัดการไฟป่า ฯลฯ ที่ใช้ความสามารถของความรู้ท้องถิ่นเพื่อนำเสนอออกสู่ภายนอก และการที่ความรู้ของชาวโผล่วมีความสัมพันธ์กับชีวิตป่า ตลอดจนความเชี่ยวชาญในการเข้าใจป่าอย่างลุ่มลึกได้ทำให้ชาวโผล่วรับอำนาจในเชิงการต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐและแผ่ความรู้ของชาวโผล่วเข้าสู่การบริหารและการจัดการป่า ไม่ว่าจะเป็นการจัดการไฟป่า การตรวจป่า การวิจัยสัตว์ป่า การเจรจาต่อรองกับพลเมืองประเทศเพื่อนบ้าน ถึงแม้ความรู้ที่แบ่งปันกับชีวิตป่าไม่ถูกมองเห็นและก็ไม่สามารถนำมาสู่การสร้างกายยอมรับและความเข้าใจได้ แต่แน่นอนว่าชาวโผล่วได้นำปฏิสัมพันธ์กับชีวิตป่ามาสู่พื้นที่ทางการเมือง ดังนั้นในกรณีชาว โผล่วคนเบี้ยล่างจึงแตกต่างออกไปจากสิ่งที่สปิวักนิยาม (Spivak, 1988) คือถึงแม้ชาวโผล่วจะถูกฉวยใช้ประโยชน์ทั้งจากรัฐและองค์กรภายนอก แต่พวกเขามีความคิดในการสร้างภาพแทนที่เป็นของตนเอง ถึงแม้จะมีสิ่งครอบงำเข้ามาแต่ก็ถูกประกอบรวมเข้ากับความรู้ชีวิตป่า ทำให้พวกเขายังสามารถกำหนดตนเองได้ในบางระดับ รวมถึงมีอำนาจทางการเมืองในการต่อรองกับหน่วยงานรัฐต่าง ๆ และองค์กรภายนอก

Ref. code: 25595424300118AUW

ผู้วิจัยพยายามแก้ไขข้อจำกัดในการอธิบายความเป็นตัวตนของชาวโผล่วคนเบี้ยล่างว่าพวกเขา “พูดได้หรือไม่” โดยทำงานชาติพันธุ์นิพนธ์ที่ลุ่มลึกลงไปสู่ด้านของชีวิตชาวโผล่ว ได้เห็นถึงสิ่งที่เขาปรารถนาที่จะสื่อสาร ถึงแม้คนอื่นจะไม่เข้าใจอย่างที่พวกเขาต้องการนำเสนอ แต่ก็มีผลข้างเคียงที่ทำให้เกิดการยอมรับการดำรงอยู่ของชาวโผล่ว

ชาวโผล่วสร้างการมีความสัมพันธ์กับภาพแทนในเชิงการเมืองมากกว่าการยอมรับสิ่งครอบงำเข้ามาโดยใสซื่อ สิ่งนี้คือความเป็นการเมืองของภาพแทน เช่น พิธีกรรมพิบือโยที่แปลงและกลายมาเป็นประเพณีประดิษฐ์ใหม่ในเทศกาลพระแม่โพสพ จากหล่าหรือวิญญาณแห่งชีวิตป่าของยายที่กลายมาเป็นพืชต้นข้าว เปลี่ยนมาเป็นเทพธิดาสำหรับวัฒนธรรมไทยที่เรียกว่าพระแม่โพสพ การกลายมาเป็นไทยโดยการเปลี่ยนประเพณีสำหรับจัดแสดงภายนอกโดยคงประเพณีชาวโผล่วสำหรับภายในก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการตอบโต้กับการครอบงำ และในขณะเดียวกันชาวโผล่วก็ปรารถนาในการมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมืองประเทศไทย พิธีกรรมพิบือโยจึงเป็นการสร้างให้เกิดการโอบรัดชาวโผล่วเข้าสู่พื้นที่ทางวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยเข้าใจว่าชาวโผล่ว “เข้าใจจากมุมมองของตนเอง” และใช้มันตอบโต้กลับไปที่นโยบายการขับไล่ออกจากป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ถึงแม้การตอบโต้ของชาวโผล่วจะเป็นการต่อสู้โดยถูกจำกัดภายใต้ความรู้ภายนอกของวาทกรรมความหลากหลายทางชีวภาพก็ตาม และนี่คือที่มาของปัญหาภาพแทนในทางทฤษฎี

ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้ทุกองค์กรให้การคุ้มครองชาวโผล่วในนามของการอนุรักษ์ที่ครอบคลุมชีวิตคนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายแห่งชีวิตและสายพันธุ์ (multispecies) ด้วย เพราะในพื้นที่ป่าแม้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (multiculturalism) แต่วัฒนธรรมของมนุษย์และสัตว์ก็มีรากเหง้าร่วมกัน มีความเท่าเทียมกัน การเปิดมุมมองสู่ชาวโผล่วให้เห็นว่าพวกเขาคือผู้กระทำการในชีวิตป่าที่เป็นจริง คนภายนอกควรให้ความเคารพชาวโผล่วในฐานะคนภายในที่อยู่มาก่อนและยังมีพัฒนาการร่วมกับชีวิตป่าแห่งนั้น โดยสามารถนำความเชี่ยวชาญของชาวโผล่วมาช่วยในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ต่อไปในอนาคต

Ref. code: 25595424300118AUW

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ. (2548). วิวาทะว่าด้วย “การเขียน” วัฒนธรรมชุมชน. ใน ยุกติ มุกดาวิจิตร *อ่าน "วัฒนธรรมชุมชน": วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน, (*หน้า 186-204). กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2539). *ภูมิปัญญานิเวศวิทยาชนพื้นเมือง: ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยง ในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร*. นนทบุรี: โลกดุลยภาพ.

พนมเทียน (นามแฝง). (2518). *เพชรพระอุมา*. กรุงเทพฯ: ชวนะบุตร.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2548). *อ่าน "วัฒนธรรมชุมชน": วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

บทความวารสาร

ประทีป ด้วงแค, สมโภชน์ มณีรัตน์, โอภาส ขอบเขตต์, อนรรฆ พัฒนวิบูลย์, เพิ่มศักดิ์ กนิษฐชาต และสุเนตร การพันธ์. (2544). การเปลี่ยนแปลงชนิดของนกบริเวณพื้นที่อพยพราษฎรออกในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก. *วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย* 9(1):47-57.

ปรีชา พรมมะกุล. (2546). การใช้ถิ่นที่อาศัยและเหยื่อของเสือโคร่งในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก. *วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย* 11(1): 1-12.

นลินี ตันธุวนิตย์. (2555). สถานะของสังคมวิทยาและคำถามต่องานวิชาการสังคมศาสตร์ไทย. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง* 8:29-46.

สันติ เล็กสกุล. (2559). “ผู้ไร้เสียง” ในทัศนะของ กยาทรี จักรวรที สปิวัค (Gayatri Chakravorty Spivak). MFU Connexion: *Journal of Humanities and Social Sciences* 3(2). 1-19.

วิทยา เทือกเถาว์ รองลาภ สุขมาสรวง, และ อนรรฆ พัฒนวิบูลย์. (2558). ความชุกชุมและการใช้พื้นที่อาศัยของสมเสร็จ (Tapirus indicus) ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง. *วารสารสัตว์ป่าเมืองไทย* ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2558 22(1):71-79.

สิงห์ สุวรรณกิจ. (2558). “งานศึกษาผู้อยู่ในสถานะรอง”: ทบทวนประวัติศาสตร์นิพนธ์และมวลชนผู้เคลื่อนไหว. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* 27(1):149-189.

Ref. code: 25595424300118AUW

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

เกษียร เตชะพีระ. (2556). *"๕ ความเปลี่ยนแปลงใหญ่ที่เกิดกับชาวนาเอเชียในทรรศนะ Partha Chatterjee หนึ่งในเจ้าพ่อ Subaltern Studies ชาวอินเดีย*." สืบค้นจาก https://web.facebook.com/search/top/?q=ความเปลี่ยนแปลงใหญ่ที่เกิดกับชาวนาเอเชียในทรรศนะ%20Partha%20Chatterjee%20หนึ่งในเจ้าพ่อ%20Subaltern%20Studies.

เกษียร เตชะพีระ. (2560). "*อ่านชาวนาการเมือง (3): คอลัมน์การเมืองวัฒนธรรม มติชนรายสัปดาห์.*" สืบค้นจาก https://www.matichonweekly. com/ column/article_22529.

ไทยพีบีเอส (Thai PBS.). (2557). *ทั่วถิ่นแดนไทย: ประเพณีฟาดข้าว บ้านสะเน่พ่อง จ. กาญจนบุรี* (27 ธ.ค. 57). สืบค้นจาก Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=oE1B0MLQ95Q.

มูลนิธิสืบนาคะเสถียร. (2560). *เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก*. สืบค้นจาก http://www.seub.or.th/index.php?.

ศรยุทธ เอี่ยมเอื้อยุทธ, เจริญวงศ์ รพีพรรณ และ อ่วมอินทร์ รุ้งตะวัน. (2555). *ตะวันรุ่งที่ไล่โว่* (2). สืบค้นจากhttp://www.sac.or.th/databases/ethnicredb/articles_detail.php?id=1124.

Books and Book Articles

Argyrou, V. (2005). *The Logic of Environmentalism: Anthropology, Ecology and Postcoloniality*. New York and Oxford: Berghn Books.

Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (1998). *Post-Colonial Studies: The Key Concepts (Routledge Key Guides)*. London and New York: Routledge.

Barthes, R. (2012 [1953]). *Writing Degree Zero*. New York: Hill and Wang.

Barthes, R. (2012 [1957]). *Mythologies*. New York: Hill and Wang.

Buergin, R. (2001). *Contested Heritages: Disputes on People, Forests, and a World Heritage Site in Globalizing, Thailand*. Freiburg [Germany]: University of Freiburg.

Ref. code: 25595424300118AUW

Buergin, R. (2002). *Change and Identity in Pwo Karen Communities in Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary, a 'Global Heritage' in Western Thailand*. Freiburg [Germany]: University of Freiburg.

Buergin, R. (2003b). *Trapped in Enviromenttal Discourse and Politics of Exclusion: Karen in the Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary in the Context of Forest and Hill Tribe Policies in Thailand*. In C. O. Delang (Ed.), Living at the Edge of Thai Society: The Karen in Highlands of Northern Thailand (pp. 43-63). London and New York: Routledge Curzon.

Buergin, R. (2010). *Local change and cultural identity in a global heritage: Pwo Karen communities in the Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary, a World Heritage Site in Western Thailand, in the context of national modernization and global environmental discourses*. In I. o. F. Economy (Ed.), Working Group 'Socio-economics of Forest Use in the Tropics and Subtropics', vol. 2010. Freiburg [Germany]: Institute of Forest Economy, Albert-Ludwigs-Universität Freiburg and Institute of Cultural and Social Anthropology.

Butler, J. (1990a). *Gender trouble: feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

Butler, J. (1990b). *The Psychic Life of Power Theories in Subjection*. Stanford: Stanford University Press.

Castro, E. V. d. (1992). *From The Enemy's Point of View: Humanity and Divinity in an Amazonian Society*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Castro, E. V. d. (2014). *Canibal Metaphysics*. Minneapolis: Univocal.

Chan-Ek, T., Kulvadee, B., & Ambrosino, M. (1995). *The Traditional Farming System of the Karen of Sanehpong Village, Thung-Yai Naresuan Wildlife Sanctuary, Kanchanaburi Province, Thailand*. In M. Mcdaniel, H. Wood, & K. Warner (Eds.), Community Development and Conservation of Forest Biodiversity through Community Forestry (pp. 193-199). Bangkok: RECOFTC.

Chatterjee, P., & Finger, M. (1994). *The Earth Brookers*. London and New York: Routledge.

Ref. code: 25595424300118AUW

Cheah, P. (2010). *Biopower and the New International Division of Representive Labor*. In R. C. Morris (Ed.), Can the subaltern speak?: reflections on the history of an idea (pp. 179-212). New York: Columbia University Press.

Clifford, J., & Marcus, G. E. (Eds.). (1986). *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography*. Berkeley: University of California Press.

Conklin, H. C. (1957). *Hanunoo agriculture: a report on an integral system of shifting cultivation in the Philippines*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. London and New York: Continuum.

Derrida, J. (1978). *Structure, Sign and Play in the Discourse of the Human Sciences Writing and Difference*. Chicago and London: University of Chicago Press.

Derrida, J. (1998). *Monolingulism of the Other or The Prosthesis of Origin*. Stanford California: Stanford University Press.

Descola, P. (1994). *In the Society of Nature: a native ecology in Amazonia*. Cambridge: Cambridge University Press.

Descola, P. (2005). *Ecology as Cosmological Analysis*. In A. Surrallés & P. G. Hierro (Eds.), The Land Within Indigenous territory and the perception of environment (pp. 22-35). Copenhagen Denmark: IWGIA.

Descola, P. (2013a). *Beyond Nature and Culture*. Chicago, Illinois: The University of Chicago Press.

Descola, P. (2013b). *The Ecology of Others*. Chicago: Prickly Paradigm Press.

Escobar, A. (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton: Princeton University Press.

Escobar, A. (2006). Does Biodiversity Exist? In N. Haenn & R. R. Wilk (Eds.), *The Environment in Anthropology*. New York and London: New York University Press.

Florence, M. (1994). Foucault, Michel. In G. Gutting (Ed.), *The Cambridge Companion to Foucault*. Cambridge: Cambridge University Press.

Forsyth, T., & Walker, A. (2008). *Forest Guardians, Forest Dstroyers: The Politics of Environmental Knowledge in Northern Thailand*. Chiang Mai: Silkworm Books.

Ref. code: 25595424300118AUW

Foucault, M. (1961). *History of Madness*. London and New York: Routkedge.

Foucault, Michel. (1977). *Discipline & Punish: The Birth of the Prison*. New York: Vintage Books.

Foucault, Michel. (1978). *The History of Sexuality: Volume 1: An Introduction*. New York: Vintage Books.

Foucault, Michel. (1989) *The Archaeology of Knowledge*. London and New York: Routledge.

Foucault, Michel. (2008[1983]). *This Is Not a Pipe*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Geertz, C. (1972). *Deep Play: Notes on the Balinese Cockfight*. In C. Geertz (Ed.), The interpretation of Cultures (pp. 412–453). New York: Basic Books.

Grange, I., & Kansuntisukmongkol, K. (2004). *Impact of Fallow Length on Soil Structure and Soil water Characteristics in a Swidden Cultivation System of Western Thailand*. Paper presented at the Program and Abstracts for the 3rd Australia New Zealand Soils Conference, 5-9 December 2004, Australia.

Hinton, P. (1983). Do the Karen really exist? In J. McKinnon & W. Bhruksasri (Eds.), *Highlanders of Thailand* (pp. 155–168). Kuala Lumpur: Oxford University Press.

Ingold, T. (1994). *Humanity and Animality*. In T. Ingold (Ed.), Companion Encyclopedia of Anthropology (pp. 14–32). London: Routledge.

Ingold, T. ([1988] 1944). *The animal in the study of humanity*. In T. Ingold (Ed.), What is an Animal? (pp. 84-99). London and New York: Routledge.

Keyes, C. F. (1995). *The golden peninsula: culture and adaptation in mainland southeast asia*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Kohn, E. (2013). How Forests Think: *Toward an Anthropology Beyond the Human*. Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press.

Laungaramsri, P. (2003). *Constructing marginality: The 'hill tribe' Karen and their shifting locations within Thai state and public perspectives*. In C. O. Delang (Ed.), Living at the Edge of Thai Society: The Karen in the highlands of northern Thailand (pp. 21-42). London and New York: Routledge Curzon.

Ref. code: 25595424300118AUW

Lemmerich, C. (2010). Gayatri Chakravorty Spivak: *The Questions of Representation of the Subaltern in the Context of Neo-colonialism & Globalization*. Norderstedt Germany: GRIN Publishing.

Lévi-Strauss, C. (1969). *The Elementary Structures of Kinship*. London: Beacon Press.

Minahan, J. B. (2012). *Ethnic Groups of South Asia and the Pacific: An Encyclopedia (Ethnic Groups of the World)*. California, Denver and Oxford: ABC-CLIO.

Minahan, J. B. (2016). *Encyclopedia of Stateless Nations*. California and Colorado: Greenwood.

Morris, B. (2000 [1998]). *The Power of Animals: An Ethnography*. Oxford and New York: BERG.

Morris, B. (2014a). *Anthropology, Ecology, and Anarchism: A Brian Morris Reader*. Oakland, Canada: PM Press.

Morris, B. (2014b). *The Rise and Fall of the Human Subject (1985) Anthropology, Ecology, and Anarchism: A Brian Morris Reader* (pp. 1-25). Oakland, Canada: PM Press.

Rabinow, P. (1984). Introduction in Michel Foucault Reader. In P. Rabinow (Ed.), *Michel Foucault Reader*. New York: Vintage Books.

Renard, R. D. (2003). Studying peoples often called Karen. In C. O. Delang (Ed.), *Living at the Edge of Thai Society* (pp. 1-15). London and New York: Routledge Curzon.

Rosaldo, R. (1994). Subjectivity in Social Analysis. In S. Seidman (Ed.), *The Postmodern Turn: New Perspective on Social Theory* (pp. 171-183).

Sassen, S. (2011). *Cities in a World Economy (Sociology for a New Century Series)*. Los Angeles, London, New Dehi, Singapore and Washinton DC: SAGE.

Tsing, A. L. (2015). *The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in Capitalist Ruins*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

White, L. A. (1949). *The Science of Culture: A Study of Man and Civilization*. New York: Grove Press.

Ref. code: 25595424300118AUW

Articles

Buergin, R. (2003a). Shifting frames for local people and forests in a global heritage: the Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary in the context of Thailand's globalization and modernization. *Geoforum*, 34, 375-393.

Buergin, R. (2015). Contested Rights of Local Communities and Indigenous Peoples in Conflicts over Biocultural Diversity: The case of Karen communities in Thung Yai, a World Heritage Site in Thailand. *Modern Asian Studies*, 49(6), 2022–2062.

Cadena, M. D. L. (2010). Indigenous Cosmopolitics in The Andes: Conceptual Reflections beyond "Politics". *Cultural Anthropology*, 25(2), 334–370.

Fausto, C. (2007). Feasting on People: Eating Animals and Humans in Amazonia. Current Anthropology, 48(4), 497–530.

Fischer, M. M. J. (2014). The lightness of existence and the origami of "French" anthropology Latour, Descola, Viveiros de Castro, Meillassoux, and their so-called ontological turn. *Ethnographic Theory*, 4(1), 331-355.

Fuentes, A. (2010). Naturalcultural Encounters Bali: Monkeys, Temples, Tourists, and Ethnoprimatology. *Cultural Anthropology*, 25(4), 600–624.

Herman, R. D. K. (2016). Traditional knowledge in a time of crisis: climate change, culture and communication. *Sustain Sci*, 11, 163-176.

Igoe, J. (2005). Global Indigenism and Spaceship Earth: Convergence, Space, and Re-Entry Friction. *Globalizations*, 2, 377-390.

Kirksey, S. E. (2010). The Emergence of Multispecies Ethnography. *Cultural Anthropology*, 25(4), 545-576.

Kirksey, S. E., & Helmreich, S. (2010). The Emergence of Multispecies Ethnography. *Cultural Anthropology*, 25(4), 545-576.

Laungaramsri, P. (2000). The Ambiguity of "Watershed": The Politics of People and Conservation in Northern Thailand. Sojourn: *Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 15(1), 52-75.

Mason, F. (1866). Religion, mythology, and astronomy among the Karens. *Journal of the Asiatic Society (Bengal)*, 4(195–250).

Ref. code: 25595424300118AUW

Pels, P. (1997). The Anthropology of Colonialism: Culture, History, and the Emergence of Western Goverbmentality. *Annual Review of Anthropology*, 26, 163-183.

Rival, L. (2014). Book Reviews "How Forests Think". *Journal of the Royal Anthropoloical Institute (N.S.)*, 20, 591-592.

Steinmetz, R., & Mather, R. (1999). Impact of Villages on the Fauna of Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary: *A Participatory Research Project. Siam Society*, 44, 23-40.

Steinmetz, R., Srirattanaporn, S., Mor-Tip, J., & Seuaturien, N. (2014). Can community outreach alleviate poaching pressure and recover wildlife in South-East Asian protected areas? *Journal of Applied Ecology*, 51(6), 1469-1478.

Sulkin, C. D. L. n. (2005). Inhuman Beings: Morality and Perspectivism among Muinane People (Colombian Amazon). *Ethnos*, 70(1), 7–30.

Vilaca, A. (2000). Relations between Funerary Cannibalism and Warfare Cannibalism: *The Question of Predation. Ethnos*, 65(1), 83-106.

Walker, A. (2011). Practical and Auspicious: Thai Handbook Knowledge for Agriculture and the Environment. *Asian Studies Review*, 35, 235-251.

West, P., Igor, J., & Brockingtan, D. (2006). Parks and People: The Social Impact of Protected Areas. *Annual Review of Anthropology*, 35, 251-277.

Dissertations

Renard, R. D. (1980). *Kariang: History of Karen-T'ai Relations from the Beginnings to 1923* .(Doctoral dissertation) .University of Hawaii.

Kansuntisukmongkol, K. (2004). *Social and ecological dimensions of fallow dynamics in a Karen swidden cultivation system in Thailand*. (Doctoral dissertation). University of California.

Ref. code: 25595424300118AUW

Electronic Media

Barcus, C. U. (2013). Elephants Communicate in Sophisticated Sign Language, Researchers Say. Retrieved April 10, 2016, from http://voices.nationalgeographic.com/2013/04/24/elephants-communicate-in-sophisticated-sign-language-researchers-say/ (accessed May 25, 2016).

Ref. code: 25595424300118AUW

ภาคผนวก

Ref. code: 25595424300118AUW

เข้าสู่สนามวิจัยข้ามสายพันธุ์

สนามวิจัยของนักมานุษยวิทยาแต่ละคนแตกต่างออกไปและทำร้ายร่างกายได้อย่างแตกต่างกัน สำหรับสถานที่ที่ผู้วิจัยทำวิทยานิพนธ์นั้นอยู่ในที่สูงปานกลาง คือ สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 600 เมตร[29] ช่วงใกล้ปีใหม่อากาศหนาวและชื้นเพราะหมู่บ้านทิไลป้าตั้งอยู่ใกล้ลำห้วยแม่กษัตริย์ใหญ่ พื้นของลำห้วยเป็นหินแกรนิตสีดำ เมื่ออากาศหนาวจึงไม่ได้หนาวจากลมพัดพาอากาศเย็นมาต้องตัว แต่มาจากไอเย็นของลำห้วย จึงมีสภาพอากาศที่ทั้งหนาว เย็น และชื้น ในช่วงที่ผู้วิจัยทำงานในภาคสนามอยู่ 4 ปีนี้ ต้องทนทุกข์ทรมานกับความเย็นระดับ 0 องศา ในเดือนมกราคม และในปี พ.ศ.2559 ผู้วิจัยปวดหน้าอกมากอย่างไม่แน่ใจในสาเหตุ จึงเดินป่าออกไปโรงพยาบาล นอนให้น้ำเกลือและตรวจสารพัดที่โรงพยาบาลระดับอำเภอจะตรวจได้ โดยใช้เวลา 5 วัน ในที่สุดนายแพทย์ได้เขียนเอกสารว่า “เป็นไข้ไม่ทราบสาเหตุ” ผู้วิจัยปรารถนาที่จะได้คำวินิจฉัยโรคว่า “มาลาเรียหรือไข้เลือดออก” ไม่ใช่ให้ความเห็นว่า “ไม่ทราบสาเหตุ” ความต้องการนี้ไม่ได้ต้องการตำหนิแพทย์ แต่บรรยายให้ทราบถึงความกังวลระหว่างอยู่ในสนามวิจัย ผู้วิจัยตัดสินใจเดินทางกลับบ้านที่ภาคใต้ และเมื่อได้ทำงานบันทึกภาคสนามย้อยหลังในสถานที่ที่มีอากาศอบอุ่น อาการปวดหน้าอกก็หายไป ความกังวลใจมากมายก็ได้คลายและหายเป็นปลิดทิ้ง อาจจะมาจากอาการปอดชื้นเริ่มต้น เพื่อนที่รู้เรื่องสุขภาพดี บางคนอธิบายได้อย่างน่าตกใจ และน่าหวั่นวิตก เช่น ข้าพเจ้าอาจจะเป็นโรคจากจากแบคทีเรียในป่า และทางการแพทย์ในประเทศไทยนั้นสามารถวินิจฉัยได้ในบางโรงพยาบาลเท่านั้น ไม่ใช่โรงพยาบาลประจำอำเภอที่ผู้วิจัยเข้ารับการรักษา ปัจจุบันอาการปกติอย่างยิ่ง เชื่อว่ามาจากความเย็นที่ตนเองได้รับจากหมู่บ้านทิไลป้า

อากาศยามเช้าหน้าหนาวน้ำค้างและหมอกลงจัดหนาจนกระทั่งมองไม่เห็น ผู้คนที่ไม่เคยชินอาจจะป่วยได้โดยง่ายโดยไม่ทราบสาเหตุ อากาศหนาวฆ่าคนได้ทั้ง ๆ ที่ร่างกายแข็งแรงก็ตาม ผู้วิจัยกางเต้นท์บนบ้านไม้ของชาวโผล่ว เพื่อกันอากาศหนาวเย็นแต่ก็ไม่มีประโยชน์นัก ความเย็นทะลุทะลวงไปในทุกอณูในพื้นที่ มันเข้ามาปลุกให้ตื่นจากความงงงวยขนะหลับไม่เต็มอิ่ม จนร่างกายเหนื่อยอ่อนล้า จนรู้สึกทรมานและเฝ้ารอยามเช้าเพื่อผิงไฟ ดื่มกาแฟ ซดน้ำร้อนสมุนไพร ยามสายจึงเริ่มมีแดดก็จะเริ่มเดินเล่น เมื่อพบชาวโผล่วก่อไฟนั่งตากแดด นั่นแหละวงสนทนาก็จะเริ่มต้น ผู้วิจัยได้ความคิดดี ๆ ในช่วงเวลาสายกลางแดดอุ่น ๆ ชาวโผล่วมักจะไปทำธุระไปมาหาสู่เพื่อนบ้านญาติพี่น้อง หน้าหนาวกิจกรรมการทำมาหากินจะเริ่มช้าเป็นพิเศษเป็นเรื่องธรรมดา

---

[29] หากมองภาพรวมก็ตั้งแต่ 300-650 เมตรจากระดับน้ำทะเล

Ref. code: 25595424300118AUW

ยามอากาศอุ่นได้พอดีจนไม่ต้องพึ่งไฟก่อเพื่อผิงแก้หนาว ผู้วิจัยก็จะกลับมาที่บ้านพักช่วยกันเตรียมอาหารเช้า หลังอาหารงานเขียนสมุดบันทึกภาคสนามก็จะทำได้ช่วงเวลาหนึ่ง ที่นี่ชาวบ้านไม่กินอาหารเที่ยง ทำงานไปเรื่อย ๆ จนบ่ายอากาศจึงจะอุ่นจนน่านอนหลับอีกครั้ง ชาวโผล่วก็จะถือโอกาสช่วงนี้หลับชดเชย ผู้วิจัยก็จะหามุมนอนชดเชยด้วยเช่นกัน แดดลามร้อนปลุกสังกะสีจนได้ไออุ่นจึงหลับได้สบายและสนิทกว่า จนเวลาบ่ายแก่ ก็จะเริ่มตื่นมานั่งคุยกัน ทำธุระ และเยี่ยมเยียน

ก่อนเย็นจะต้องอาบน้ำก่อนที่แดดจะหมด หากไปทำธุระอะไรก็จะต้องรีบกลับไม่มืดเกินเพราะอากาศหนาวมากจนเดินขาสั่น บางวันชาวบ้านก็มาชวนผู้วิจัยไปกินข้าวที่บ้าน เราจึงมีโอกาสศึกษาเรื่องอาหารได้หลากหลายบ้าน ช่วงสำคัญก็คือช่วงเวลาที่มีชาวบ้านมาเยี่ยมที่บ้านพักหลายคนมาซ้ำ ๆ คุยกันสารพัด ส่วนใหญ่เป็นเรื่องในหมู่บ้าน ปรับทุกข์ ปัญหาในหมู่บ้าน บางคืนก็นอนดึกถึงเที่ยงคืน อากาศหนาวจนนอนไม่หลับ ทำให้ร่างกายล้า ปวดเมื่อย พอขยับตัวไปเจอกับส่วนของผ้าห่มที่เย็นก็สะดุ้งตื่นขึ้นอีก

ผู้วิจัยเริ่มเข้ามาใช้ชีวิตในหมู่บ้านชาวโผล่ว ตั้งแต่ก่อนทำวิทยานิพนธ์เพราะเราทำงานให้ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 การที่จะอยู่ในหมู่บ้านจำเป็นต้องปรับตัวเยอะมาก เรื่องหนึ่งที่เราจำเป็นต้องเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ก็คือเรียนรู้การเดินแบบชาวโผล่ว พี่บุญชู (บ้านกองม่องทะ) สอนเราหลายเรื่องมาก เราไม่เคยคิดมาก่อนว่าการเดินป่าต้องเรียนรู้ใหม่ พี่บุญชูแสดงให้ดูว่าแกเดินอย่างไร เป็นเพราะแกเป็นคนชอบสอน จึงสามารถทำให้เรื่องนี้กลายมาเป็นบทเรียนได้ เวลาเดินแกจะวิ่งซอยเท้าสั้น ๆ ถี่ ๆ โดยเฉพาะเวลาเดินลงเขาป่ารก ๆ จะสามารถทำให้เราตีวงเลี้ยวไปมาได้แคบลง เวลาเดินลงเขาให้วิ่งเหยาะ ๆ ไม่เดินช้า ๆ เพราะจะทำให้ปวดเท้าและเมื่อยมาก การเดินลงเขาที่คนทั่วไปเป็น จะต้องออกแรงชะลอตัวและเกร็งข้อเท้ามากเป็นพิเศษ พี่บุญชูให้แเรานะนำให้ผู้วิจัยวิ่งเหยาะ ๆ แล้วแอ่นตัวมาข้างหลัง ไม่ให้หยุดเท้าอยู่กับที่ ทำให้น้ำหนักไม่กดลงที่เท้า จะต้องใช้เท้าก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา สังเกตได้ว่าพี่บุญชู “วางเท้าเบามาก” บางครั้งการเดินลงเขาที่ลื่นเฉอะแฉะไม่ให้เหนื่อยก็เป็นเรื่องสำคัญมาก เพื่อให้เดินได้ไกล

ครั้งหนึ่งผู้วิจัยเคยเดินแล้วลื่นไถลกับพื้น พี่บุญชูแนะนำให้ใช้การลื่นไถลด้วยก้นไปกับพื้นดินเปียก ๆ เพื่อเป็นโอกาสในการเพิ่มระยะทางไปด้วย คือไถลไปกับดินและใช้เท้าย้ำให้หยุดกับก้อนหินหรือตอไม้แล้วยกก้นขึ้นเพื่อกระโดดเบา ๆ ข้ามก้อนหินและไถลต่อ ไถลไปจนสุดเส้นทาง ส่วนใหญ่เนินจะไม่สูงมาก พอลงมาถึงที่ราบก็ให้กระโดดเอาเท้าลงพื้นแล้วยืนขึ้นเลย ผู้วิจัยเคยเดินป่าที่ทองผาภูมิกับลุงหม่องทุอุ สังเกตรอยช้างป่าเดินลงเขาก็ใช้วิธีนี้เช่นกัน การเดินของพี่บุญชูจึงเหมือนกับการเดินลงเขาของช้างป่ามาก

คนเดินป่าไม่จำเป็นต้องเดินด้วยท่าทางเดิมตลอดเวลา ควรสลับท่าเดินไปมาตลอดเส้นทางทำให้เหนื่อยน้อยลงและกล้ามเนื้อเท้าไม่เมื่อยมาก เร็วบ้างช้าบ้าง บางช่วงเดินช้าบางช่วงเดิน

Ref. code: 25595424300118AUW

เร็ว และวิ่ง ไถลลงภูเขา วิ่งสลับกับกระโดดแล้วไถลทันที เบรกด้วยการกระโดดย้ำแบบใกล้ ๆ เพื่อลดความเร็วไม่ให้แฉลบตกเขา บางทีล้มคะมำกับพื้นถ้าขี้เกียจลุกก็นอนแช่ขี้โคลนนิ่มๆ พักเหนื่อยซักพักแล้วค่อยลุกเดินต่อ

วันแรกของการเดินป่าจริง ๆ ของผู้วิจัย คือการเดินเข้าหมู่บ้านสะเนพ่องจากจุดที่จอดรถยนต์ไว้ ระยะทางประมาณ 8 กม. เมื่อปี 2536 ระหว่างเดินในช่วง 1 กม.แรก ความคิดดังก้องอยู่ในหัว ความคิดที่ว่าโอกาสของตนเองจะได้ทำงานเพื่อปกป้องป่ามาถึงแล้ว คิดว่าจะได้เริ่มใช้ชีวิตในอุดมคติ ในป่าทุ่งใหญ่อีกหลายปี

เมื่อเดินได้ 5 กม. เหลืออีก 3 กม. ผู้วิจัยคิดว่านี่หมู่บ้านแรกหรือนี่ และยังมีอีก 5 หมู่บ้านที่จะต้องเดิน ระยะทาง 3 กม. สุดท้าย เป็นทางขึ้นเขา ทั้งลื่น ทั้งชัน เริ่มปวดเข่า ข้อเท้าก็เริ่มมีปัญหา การเดินทุลักทุเลมากโดยเฉพาะทางเดินลงเขา เป็นทางเดินที่ชันมาก ร่องลึกที่รถยนต์ทิ้งไว้ก่อนถนนจะปิดตาย หลังจากนั้นน้ำฝนได้ไหลเข้าไปเซาะจนลึกดุจเหว หากตกลงไปก็ขึ้นมาอย่างยากลำบากมาก ทางเดินนี้ไม่มีทางเลือกต้องเดินเส้นนี้แหละและต้องประคองตัวให้อยู่พื้นทางเรียบอย่างเดียว บางครั้งลื่นมากแต่ทำอย่างไรก็ได้ไม่ให้ตกลงไปในร่องน้ำ

เพียงแค่เริ่มเดินป่าในถิ่นที่ทุระกันดารครั้งแรกก็สร้างความรู้สึกท้อถอยอย่างบอกไม่ถูก หากพูดย้อนหลังประวัติชีวิตก็บอกเล่าได้โดยไม่รู้สึกอายว่าการเดินป่าครั้งแรก ถึงแม้ครั้งนั้นเป็นแค่เพียงชายป่าแต่ก็ท้อจนพลันคิดไปว่าจะไม่กลับมาที่นี้อีกเลย

บนทางราบคนเดินป่าที่ไม่คุ้นอาจจะต้องตกใจหากได้พบกับรอยเสือที่มันแกะรอยตามหมูป่า ผู้วิจัยเช่นกัน ที่รู้สึกกลัวมาก แค่เริ่มชายป่าก็พบกับรอยเสือแล้ว บริเวณสันเขามีเส้นทางที่เชื่อมต่อกับที่ราบแหล่งอาหารของสัตว์กินพืช (herbivore) และสัตว์ประเภทกินเนื้อ (carnivore) ก็อาศัยเส้นทางบนไหล่เขาล่าหาอาหาร เพราะสันเขาเชื่อมต่อกันยาวมาก มีเส้นทางที่สัตว์จะอพยพย้ายหาแหล่งอาหารตามไร่ชาวบ้านหลายที่ ยาวหลายสิบกิโลเมตร ทำให้เสือก็เข้ามาล่าเหยื่อที่เข้ามาหาอาหารชาวบ้านด้วยเช่นกัน

ในวันนั้นอุดมคติของผู้วิจัยไม่เหลือแล้วพลอยคิดไปว่าแม้ตนเองจะรักป่า แต่ก็คิดว่าทำงานรณรงค์ให้คนอื่นรักป่าก็น่าจะเพียงพอแล้ว เพราะลำบากเช่นนี้ ตั้งแต่วันแรกคงทนไม่ไหวและตายในป่าเป็นแน่

การเดินป่าในเวลากลางคืนโดยไม่มีไฟฉายนำทาง ครั้งแรกเกิดขึ้นโดยบังเอิญ เพราะการตัดสินใจช้า กว่าจะเริ่มเดินได้ก็เลยเวลาเพลแต่ระยะทางไกลมากประมาณ 30-40 กม. ทางเดินต้องขึ้นและลงเขาหลายลูก โดยเฉพาะเขานกยูง มีชื่อเสียงในแง่ความสูงชันและยาวเหยียดมาก จากเส้นทางบ้านทิไลป้า-เกาะสะเดิง น้ำไหลซึมออกมาบนทางเดินดินเหนียว ลื่นแฉะ หกล้มหลายรอบ รองเท้ากลายเป็นรองเท้าส้นสูง น้ำหนักเพิ่มขึ้นเพราะดินเหนียวติดหนึบ เราเดินป่าคนเดียวประจำ มี

Ref. code: 25595424300118AUW

มีดประจำตัวเพียงเล่มเดียวยาวฟุตกว่า ๆ บางทีก็ต้องออกจากทางเดินเพราะต้นไม้ล้มขวาง ใช้มีดฟันดะเปิดทาง และบางทีก็ต้องถางเอาไม้หนามออก กว่าจะถึงเกาะสะเดิงก็ 2 ทุ่ม เฉลี่ย 5 กม.ต่อชั่วโมง

บทเรียนราคาแพงเรื่องการคำนวณเวลาเดิน ปริมาณข้าวที่กินก่อนเดินและข้าวห่อสำหรับกินกลางทางก็สำคัญมาก การเดินครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจลึกซึ้งเกี่ยวกับคาร์โบไฮเดรตอาหารที่ให้พลังงาน จนหมดแรง อ่อนล้า จนไม่อยากเดินต่อ ยิ่งเวลาแสงสลัว จนแสงหมด ทำให้มองอะไรไม่เห็นและเหนื่อยมากแรงใกล้หมด เป็นสิ่งที่จดจำได้ว่าจะไม่ให้เกิดขึ้นอีก

เมื่อแสงหมดสายตาก็เริ่มมองไม่เห็น เวลานั้นทำให้รู้สึกตื่นกลัวมาก มองไม่เห็นแม้แต่มือของตัวเอง แต่ในทันใดนั้นก็เห็นพรายระยิบระยับบนทางเดิน จึงได้อาศัยพรายบนทางเดินนั้นนำทางไม่ให้หลงป่า แสงพรายเกิดจากใบไม้ที่หล่นบนทางเดิน หากเป็นทางที่คนเดินประจำรอยเท้าที่เหยียบบนใบไม้จะทำให้เกิดรอยช้ำ แตกต่างจากใบไม้ที่ไม่มีคนเดินเลย การเห็นพรายโดยบังเอิญเป็นการเรียนรู้ที่จะเป็นนักเดินป่าได้อย่างเป็นมืออาชีพ และไม่เคยรู้มาก่อนว่าธรรมชาติช่างอัศจรรย์ ไม่เคยมีใครเล่าเรื่องนี้ให้ฟังมาก่อน หลังจากนั้นอีกหลายเดือนต่อมาก็ได้เดินลัดป่าสั้น ๆ ในหมู่บ้านโดยไม่มีไฟฉายและพบคนแก่สวนทางมาแกทักทายและบอกกับผู้วิจัยว่า “เริ่มเป็นกะเหรี่ยงแล้ว”

การเดินขณะหมดแรงก็ต้องใช้หัวคิดเป็นอย่างมากว่าจะเดินอย่างไรที่จะเดินต่อไปให้ได้และให้ไกลที่สุดก่อนหมดแรงจริง ๆ จะต้องก้าวเท้าแบบเบา ๆ ใช้เท้าเตะไปข้างหน้าแค่เหยียดขาตรงแล้วสะบัดทั้งขาไม่ใช่ตั้งใจใช้ข้อพับเพราะขณะนั้นล้าเกินไปแล้ว ก้าวต่อไปเช่นนี้ เรื่อย ๆ ไม่รีบ

ช่วงที่ผู้วิจัยภาคสนามได้สร้างโอกาสสำหรับเดินป่าคนเดียวเพื่อศึกษาให้เข้าใจวิถีการเดินของชาวบ้าน การเดินป่าคนเดียวเกิดขึ้นบ่อย ๆ ก่อนที่จะทำวิจัย แต่ในครั้งนี้เมื่อปี พ.ศ. 2558 ช่วงฤดูฝน ก็ตั้งใจเดินคนเดียวอีกหลายครั้ง สิ่งไหนนะที่เรียกว่าการสื่อสารกันระหว่างสายพันธุ์ เส้นทางเดินคือทิวเขาถนนธงชัยท่อนกลางระหว่างรอยเส้นชายแดนไทยพม่าตามแผนที่ 1:50,000 ทางเดินเท้าคดเคี้ยวสลับไปมาระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน แต่เส้นทางนี้ส่วนใหญ่ถูกใช้โดยคนไทย ทางเดินไม่ได้ยากว่าอดีต แต่สำหรับร่างกายของเราที่อายุมากขึ้น เดินในหน้าฝนโหดร้ายมาก ต้องใช้ประสาทสัมผัสจากฝ่าเท้าสูง ผู้วิจัยสวมรองเท้าสำหรับเดินป่าแตกต่างจากชาวบ้านที่ใช้รองเท้าราคาถูกกว่ามาก ตรงจุดที่นั่งพักนี้ได้ยินเสียงนกเงือก ชื่อ นกกก ภาษาโผล่วเรียกว่า “ทุกุก” ชื่อภาษาอังกฤษ (Great hornbill) ผู้วิจัยเคยพบนกเงือกกลุ่มนี้มาก่อน นกเงือกมักจะมาทำรังในต้นไม้ต้นเดิม คิดว่าอย่างน้อยนกเงือกกลุ่มนี้น่าจะเป็นกลุ่มเดิมตั้งแต่ 20 ปีที่แล้ว ผู้วิจัยเคยได้ยินเสียงงูจงอาง วันนี้มันก็ยังอยู่ใกล้ ๆ กับที่เคยพบเมื่อ 20 ปีก่อน จึงตระหนักได้ว่าตนเองได้เดินผ่านในพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ยิ่งใหญ่หลายชนิด เหมือนกับว่าที่นี่คือบ้านของพวกมัน

ชาวโผล่วเคยบอกแล้วว่าเส้นทางที่ผู้วิจัยกำลังจะเดินอาจจะได้ยินเสียงไก่ป่าร้องดัง ๆ มันไม่ใช่ไก่ป่าแต่เป็นเสียง “งูจงอาง” เคยได้ยินมาว่างูจงอางร้องเลียนแบบเสียงไก่ป่าเพื่อเรียกให้ไก่

Ref. code: 25595424300118AUW

เข้ามาติดกับจนมันล่าไก่เพื่อเป็นอาหารขณะฟักไข่ แต่ชาวโผล่วไม่เชื่อแบบนั้น เขาบอกว่างูจงอางมีประสาทหูและกลิ่นดีมาก มันได้ยินเสียงคนเดินทางมาแต่ไกลแล้วจึงร้องบอกคนทุกคนว่าอย่าเข้ามาใกล้มันเพราะมันกำลังฟักไข่อยู่ หากใครที่ไม่รู้เข้าใจผิดคิดว่าจะล่าไก่อาจจะทำเรื่องที่ผิดพลาดถึงตายได้ และงูจงอางมันก็คอยเตือนคนเดินป่าแล้วว่าอย่าเดินเข้ามาใกล้มัน

เรื่องเล่าว่างูจงอางมันร้องบอกคนไม่ให้เข้าใกล้ในช่วงเวลาที่มันฟักไข่และมันจะมีนิสัยที่ดุร้ายมากเป็นพิเศษ ควรอยู่ห่าง ๆ แต่ก็ไม่ต้องกลัวอะไรเพียงแต่เดินไปในเส้นทางที่คนเดิน มันก็รับรู้ได้ไม่ออกมาทำร้าย

ความรู้สึกของผู้วิจัยที่ได้สื่อสารกับสัตว์ป่านิสัยดุร้ายทำให้ตัวตนของตนเอง หยั่งถึงบางอย่างทำให้เกิดความกระจ่างชัดขึ้นมา และเกิดความระแวดระวังมากขึ้นและพับครี่ให้ตัวตนของตนเองกลายเป็นส่วนหนึ่งของป่ามากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

การเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่โดยผ่านจุดที่น่ากลัวมากก็คือ ดงหญ้าที่สูงถือหัวไหล่และฝนตกมากจนน้ำท่วมถึงเอว ขี้เลนที่เดินฝ่าไปถูกกดลึกลงเวลาเหยียบ ทำให้ขี้เลนจมจนเลยตาตุ่มขี้ดินแลบเข้าไปยัดอยู่ในรองเท้า ทั้งที่ก่อนที่จะลงจากเนินเขาผู้วิจัยได้มองไว้แล้วว่าจะเดินไปทางทิศที่จะพาขึ้นเนินเขาอีกลูกฝั่งตรงข้าม แต่เมื่อเดินลงมาตนเองกลับหลงทางและมองทางขึ้นไม่เจอเพราะหญ้ารกและมีรอยแหวกเป็นทางเยอะไปหมดเมื่อเวลาเดินจริง ๆ กลับแยกไม่ออก มันแตกต่างจากการมองมุมสูงเบื้อบนภูเขา ผู้วิจัยรู้สึกกลัวมากกว่าเมื่อครั้งที่ได้ยินเสียงงูจงอางร้อง ตื่นเต้นจนถึงขีดสุดรอยแหวกหญ้าเป็นทางที่เห็นไม่ใช่ร่องรอยของคนแน่ ๆ สุดจะเดาตั้งแต่หมีควาย เสือ และสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดใหญ่ ไม่มีใครนำควายมาเลี้ยงไกลหมู่บ้านขนาดนี้ ตนเองจึงเดินแทรกตัวตามรอยแหวกพงหญ้าไปเรื่อย ๆ GPS. ใช้งานได้ไม่ดีเพราะฝนตกหนักจนตต้องเก็บใส่กระเป๋า ผู้วิจัยรู้สึกได้ว่าตนเองเป็นมนุษย์คนเดียวที่อยู่ที่นี้ ถ้าหากตายไปคงอีกนานกว่าจะมีใครมาพบ หรืออาจจะเดินหนีเพราะกลิ่นเหม็นก็ได้ ในที่สุดก็เดินมาถึงจุดที่เส้นทางหายไป

ตนเองพลางคิดไปว่าสัตว์ได้นำทางมาถึงที่นี้แล้วเกิดเปลี่ยนใจเดินย้อนกลับ แต่ในขณะนั้นได้มองเห็นภูเขาฝั่งตรงข้ามแล้ว จึงใช้มือฝ่าแหวกพงหญ้าหนา ๆ และนึกโกรธตัวเองว่าทำไมครั้งนี้แม้แต่มีดซักเล่มก็ไม่หาไว้ เมื่อปีนจากทุ่งหญ้ารกขึ้นตามรากไม้จนพบดินแข็งพอที่จะเกาะปีนขึ้นไปยังที่ชันน้อยกว่าเพื่อพยุงตัวและเดินตามริมขอบภูเขาจนพบทางเดินที่จะมุ่งหน้าไปบ้านซะละหวะได้ เรื่องผิดพลาดอีกเรื่องหนึ่งก็คือ ผู้วิจัยไม่ควรดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง เพราะมันหลอกลวงว่าแรงยังดีทั้ง ๆ ที่สังขารอาจจะไปไม่ไหวแล้ว ในวันนั้นควรพักที่หมู่บ้าน แต่เนื่องจากคิดไปว่าแรงยังดีอยู่จึงเดินต่อเพื่อไปให้ถึงหน่วยป่าไม้เพื่อค้างที่นั้น วันรุ่งขึ้นเมื่อเดินออกจากป่าจะได้ไม่ต้องเดินไกลมาก ทำให้ต้องเดินไกลไปอีก 7-8 ก.ม. เมื่อเดินไปใกล้ถึงหน่วยป่าไม้ ควายทั้งฝูงโผล่มาจากไหนก็ไม่ทราบวิ่งมาข้างหลังนับสิบตัว บนเส้นทางเดินแคบ ๆ คงวิ่งหนีสัตว์ป่าน่ากลัวอะไรซักอย่าง จึงวิ่งหนีไปตามทาง

Ref. code: 25595424300118AUW

ข้างหน้าแบบไม่คิดชีวิต ทั้ง ๆ ที่หมดแรงแล้วก็ตาม ก่อนที่ควายจะวิ่งทันพลันคิดไปว่ามันอาจจะวิ่งมาถึงตัวแล้วขวิดตนเอง หรือไม่ก็วิ่งชนจนล้มและถูกควายทั้งฝูงเหยียบจนตาย

ความกลัวจึงทำให้ผู้วิจัยมีแรงวิ่งขึ้นเนินข้างทางแล้วใช้มือโหนไต่กับรากไม้ขึ้นเนินสูงข้างทางได้ ด้วยความตกใจจึงวิ่งต่อไปอีกระยะหนึ่ง ในที่สุดเราก็หลงป่าอีกครั้ง แต่ฝนหยุดตกแล้วเราจึงใช้ GPS. นำทางกลับมาที่เส้นทางเดิน พวกมันเป็นควายเลี้ยงแต่ก็เหมือนควายป่า เพราะมันเกิดและถูกเลี้ยงในป่าตั้งแต่มันเกิด ไม่รู้ว่าเผชิญกับศัตรูมากี่ครั้ง จากนั้นเมื่อเดินมาได้อีกระยะหนึ่งก็ได้พบฝูงควายฝูงเมื่อสักครู่อีกครั้ง พวกมันเดินเล็มหญ้าอยู่ข้างทางเดิน ด้วยความเชื่อว่าพวกมันเป็นควายบ้านจึงเดินไปเรื่อย ๆ แต่เดินยังไม่ทันถึงควายทั้งฝูงก็มีอาการตื่นกลัวขึ้น มีบางตัวที่ทำเสียงฟืดฟัดเพราะคิดว่ามันคือควายบ้านแท้ ๆ จึงพาซื่อเดินไปตามทาง ทั้งที่เป็นควายบ้านมันควรคุ้นกับคนแล้วแต่ไม่เลย ควายตัวผู้เขาโค้งสองตัวหันมาทางที่ผู้วิจัยเดิน มันแสดงท่าทางขู่เอาจริงด้วยการเดินแบบกดเท้าหนัก ๆ มั่นคง ครั้งนี้ผู้วิจัยไม่รอและกระโดดขึ้นเนินเตี้ย ๆ อีกครั้ง แล้ววิ่งเข้าไปในป่าอีกหน แบบไม่คิดชีวิต มันไม่ตามมา อาจเพราะการแสดงความกลัวขอของผู้วิจัย การวิ่งหนีควายในรอบที่สองก็ยังทำให้ลืมความเจ็บปวดที่ฝ่าเท้าและน่องเมื่อกลับมาทำให้ป่วยเป็นโรครองช้ำอักเสบ เมื่อวิ่งไปได้ไกลพอสมควรก็เปลี่ยนเป็นเดินแล้วก็ตัดกลับมาที่ทางคนเดินอีกครั้ง ใกล้กับหน่วยป่าไม้ เมื่อไปถึงหน่วยก็เห็นควายฝูงเดิมทั้งหลายเดินเล็มหญ้าที่สนามใกล้เสาธงชาติ เมื่อเดินผ่านมันไปกลับไม่มีควายตัวไหนสนใจผู้วิจัยอีกเลย

หากควายเลี้ยงเจอคนที่ไม่คุ้นเคยในป่ามันจะดุร้ายแต่เมื่อเจอมันในที่เป็นบ้าน มันก็กลับมาเป็นความเลี้ยงอีกครั้ง ทำตัวดูเชื่อง ที่น่าเบื่อมากก็คือ ตัวริ้นที่ตามควายเข้ามาในหน่วยป่าไม้มีจำนวนมาก คืนนั้นถูกตัวริ้นกัดตลอดทั้งคืน ด้วยความคันทำให้เกาศีรษะจนเลือดซึมและแสบมาก พอเช้ากางเกงหายไปหนึ่งตัว เมื่อเดินหาก็พบว่าควายนำกางเกงไปเคี้ยวกินความเค็มที่ติดอยู่ในกางเกงมันคงเคี้ยวเอื้องแล้วคายทิ้งไว้ สภาพเละจนไม่น่าจะใช้ได้อีก มีคราบฟองน้ำลายเปื้อนไปหมด ชาวโผล่ว เลี้ยงควายง่าย ๆ คือปล่อยให้มันหาอาหารกินเอง เขาแค่เพียงดูแลเรื่องความเจ็บป่วยจากอุบัติเหตุ หรือ รอยแผลจากสัตว์อื่นทำร้าย แต่ที่สำคัญคือชาวโผล่วให้เกลือกับควาย ควายเป็นสัตว์กินพืชจึงได้รับเกลือไม่เพียงพอ ปกติก็จะต้องหากินกับโป่งสัตว์ แต่ที่หมู่บ้านมีเกลือให้พวกมันกินมากมาย

ความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่าไม่ได้แยกออกจากกันเด็ดขาด สัตว์เลี้ยงอาจจะไม่ได้คิดว่ามันเองเป็นสัตว์เลี้ยงแต่มันคิดว่ามันมีพื้นที่อยู่อาศัยพึ่งพาที่ต่อเนื่องกับคน เช่น เกลือความอบอุ่นจากกองฟืน ความเอาใจใส่ หรือแม้แต่การป้องกันภัยได้ และบางครั้งสัตว์เลี้ยงกับสัตว์ป่าก็ปะทะกัน เช่น หมาล่าสัตว์เดินทางติดตามคนเข้าป่าล่าสัตว์ เมื่อเจอเหยื่อมันจะเห่าและกัดกับเหยื่อหรือไล่ต้อนเหยื่อเพื่อให้มันวิ่งผ่านมาให้คนยิง ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ร่วมกันระหว่างคนและสัตว์เลี้ยง ใน

Ref. code: 25595424300118AUW

บางครั้งคนก็ไม่ได้ตั้งใจแต่หมาวิ่งหนีหมูป่ามาหลบภัยเพราะมันคิดว่าคนที่มันรักคงจะเป็นนักล่าที่เก่งที่สุด เก่งกว่าหมูป่าที่มันแกล้งให้วิ่งตามมา พี่ติ่งบ้านซะละหวะถูกหมูป่าขวิดจนเส้นเลือดใหญ่ที่ขาขาด แต่โชคดีที่รอดชีวิตมาได้หวุดหวิด เพราะมีชาวกะเหรี่ยง (คนนอก) มาฝั่งพม่าที่เข้ามาพักที่หมู่บ้านในช่วงนั้นพอดี เธอมีความรู้ทางการแพทย์ ขณะที่พี่ติ่งล้มลงจากที่หมูป่าใช้เขี้ยวโง้งของมันขวิด พี่ติ่งยิงมันสองครั้งจนมันนอนตายอยู่ใกล้ ๆ เมื่อคนอื่นได้ยินเสียงปืนจึงตามมาดู เพราะปกติไม่มีใครล่าสัตว์ใกล้หมู่บ้าน

สัตว์ป่าบางชนิดก็เข้ามาอยู่ใกล้คนมาก เช่น ชะนีบางฝูง ทุกหมู่บ้านจะมีชะนีอาศัยอยู่ใกล้ ๆ เป็นเช่นนี้ แต่โบราณ ทั้งคนและชะนีต่างคนต่างอยู่ ชะนีจะรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ใกล้หมู่บ้าน เพราะสัตว์นักล่าอื่น ๆ มักจะไม่ค่อยอาศัยอยู่ และคนก็ไม่มีพฤติกรรมล่าชะนี ความไว้วางใจเกิดขึ้นแต่ก็มีระยะห่างชาวโผล่วรู้สึกกลัวชะนีเพราะมีปรัมปราเกี่ยวกับชะนีว่าคือผีป่าส่วนชะนีก็ไว้วางใจชาวโผล่วในระดับกล้าอยู่อาศัยใกล้ ๆ แต่ก็ไม่มากกว่านั้น

ในบางครั้งเราก็เดินพบไก่ป่าพร้อมกับ กระทิง (เชอบ่อโหน่) ทั้งฝูง ซึ่งเป็นเรื่องอันตรายมาก ไก่ป่าเดินตามกระทิงเพราะมีแมลงชนิดหนึ่ง (เหลือบหลายชนิด) ตามกินเลือดกระทิง ไก่ตามฝูงกระทิงเพื่อจิกกินแมลง น่ารำคาญมากกัดเจ็บถึงแม้จะไม่เท่าผึ้งหรือต่อต่อย มันไม่มีพิษอะไรแต่น่ารำคาญมาก การเดินป่าหากเห็นแมลงจำพวกเหลือบมาก ให้สันนิษฐานไว้ว่ามีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่อยู่ไม่ไกล ถ้าหน้าฝนจะพบตัวริ้นเป็นจำนวนมาก ไม่ควรนอนใกล้กับฝูงสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมเป็นอย่างยิ่ง ควรก่อกองไฟขนาดใหญ่เพื่อไล่แมลงที่ตามมากับพวกมัน

การเดินทางโดยรถยนต์ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ชาวโผล่วบางคนคิดว่าตนเองมีความสามารถในการขับรถมาก แม้จะขับรถในป่ามานาน แต่ก็อาจพลาดได้ มีเหตุการณ์เศร้าหลายต่อหลายครั้งเกิดขึ้นจากความผิดพลาดง่าย ๆ เช่น ชาวโผล่วบางคนขับรถส่งขึ้นเขาด้วยความเร็วและใช้เกียร์สูงเมื่อแรงหมดก็ลดเกียร์ต่ำลง จากเกียร์สามลงมาเป็นสองและเกียร์หนึ่ง แต่สำหรับรถที่เก่าแล้วคันเกียร์เมื่อโยกเพื่อลดเกียร์กลับไม่สามารถเข้าเกียร์ได้ จึงกลายเป็นเกียร์ว่างและรถก็ถอยหลังตกเขาจนมีคนเสียชีวิต สำหรับเราโชคดีที่ตั้งแต่วิจัยโดยใช้รถยนต์ยังไม่เคยได้รับอุบัติเหตุแต่อย่างใด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ก็เริ่มขับรถเข้าออกในป่าทุ่งใหญ่ จนถึงปี 2559 พอถึงปี 2560 ระหว่างเขียนงานวิจัยยังไม่เสร็จก็ยังต้องเดินทางเข้าพื้นที่วิจัยบ้างเนื่องจากชาวบ้านชักชวนให้เรากลับไปร่วมกิจกรรม

ผู้วิจัยขออธิบายเกี่ยวกับการเตรียมการวิจัยภาคสนามในเขตซึ่งเป็นพื้นที่ป่า เขาหมู่บ้านที่ตั้งในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าต้องเตรียมการค่อนข้างมาก เพื่อการเดินทางเข้าออกพื้นที่ได้สะดวกจึงต้องซื้อรถขับเคลื่อน 4 ล้อ Land Rover มือสอง รุ่น discovery I ผู้วิจัยได้จัดพากรรมการวิทยานิพนธ์ท่านหนึ่ง คือ รศ.ดร.นิติ ภวัครพันธุ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าพื้นที่เป็นการเดินทางที่หนักมาก เวลาขึ้นเขาสูงเมื่อขึ้นไปถึงแล้วก็ติดเนินเตี้ย ๆ ทางอ้อมต้นไม้ใหญ่ล้มขวางทาง

Ref. code: 25595424300118AUW

เครื่องร้อนจนจุกที่อุดท่อน้ำหลุด หม้อน้ำระอุ น้ำระบายออกมาควันขึ้นคลุ้งไปหมด จึงต้องจอดรถให้เครื่องเย็น ในขณะที่อยู่บนเขาสูงจึงไม่มีน้ำเติมหม้อน้ำ จึงต้องนั่งพักสูบบุหรี่ไปเรื่อย ๆ จนเครื่องเย็นก็ขับไปหยุดไปเป็นพัก ๆ เหตุเกิดขึ้นทั้งหมดในเขตประเทศพม่า ถึงฝั่งตรงข้ามบ้านทิไลป้า ระหว่างหยุดรถเพื่อเปิดฝากระโปรงลดความร้อน เมื่อไปถึงแล้วชาวบ้านช่วยต่อไฟสายพัดลม ช่างแบบชาวบ้าน เลวี-สโทรสส์ เรียกว่า Bricolage หรือช่างจิปาถะ อาศัยความรู้แบบงู ๆ ปลา ๆ แต่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งมาจากประสบการณ์ เป็นเรื่องน่าประหลาดใจมากชาวบ้านเหลาไม้แห้งจนปลายคมนำมาทากาวแล้วนำมาอุดรูท่อของหม้อน้ำ เมื่อต่อสายไฟตรงไม่ผ่านสมองกล เพราะแก้ไขปัญหาไม่ได้ ในวันต่อมาเมื่อขับรถออกก็มาพบว่า พัดลมระบายความร้อนหม้อน้ำหยุดหมุนอีก จึงใช้วิธีเดิม คือขับไปและหยุดตอนความร้อนหม้อน้ำขึ้นสูงจนออกไปถึงข้างนอก

การขับรถนอกจากความชำนาญ ความพร้อมของรถแล้วในบางครั้งเราก็ต้องพบกับเหตุการณ์ที่เราไม่คาดคิด เช่น รถลื่นไปติดหล่มและช่วงล่างแขวนบนเนินดินแข็ง คณะเดินทางทั้งหมดต้องทิ้งรถไว้ในป่าแล้วเดินตัดภูเขาไปนอนที่หน่วยป่าไม้จะแก ตอนเช้าเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาช่วยกันขุดดินและช่วยเข็นเอารถออกจากเนินดินได้ ทำให้สามารถเดินทางต่อไปได้อีกครั้ง และอีกที่หนึ่งรถติดหล่มดินเหนียว จนต้องนำกิ่งไม้แห้งและดินแห้งมาถมในหลุมแล้วถอยรถแล้วขับไปข้างหน้าแรง ๆ จึงสามารถหลุดออกมาได้ จริง ๆ การเดินทางในป่าเช่นนี้ ควรติดวินซ์เพื่อช่วยลากรถออกจากหล่ม ช่วงฝนเริ่มใหม่ ๆ ปี 2557 ระหว่างผู้วิจัยขับรถฝ่าไปในถนนแต่น้ำท่วมมีหินกรวดก้อนใหญ่ ๆ เต็มไปหมด จริง ๆ แล้วมันคือลำธารที่ใช้เป็นถนน แต่เมื่อขับไปเรื่อย ๆ น้ำสูงขึ้นจนมองไม่เห็นแยกไม่ออกว่าลำธาร ลำห้วยกว้าง ๆ ตรงไหนคือที่ปรับเป็นถนน หากวิ่งออกไปข้างนอกอาจจะหล่นไปในลำน้ำลึกหรือติดกับก้อนหินก้อนใหญ่เกยใต้ท้องรถจนไม่สามารถขับต่อไปได้ จนต้องชั่งใจและฟื้นความทรงจำ ใช้จิตใจสัมผัสกับถนน หยั่งความรู้สึกและก็ต้องมั่นใจอย่างมาก หากสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น เช่น ก้อนหินก้อนใหญ่กระแทกกับท้องรถก็ทำให้พลขับสติแตกได้ หากเร่งเครื่องแรงมากเกินไปแทนที่จะทำให้ดีขึ้นอาจจะเลวร้ายลง ในวันนั้นก็สามารถขับรถรอดมาได้อีกครั้งหนึ่ง

Ref. code: 25595424300118AUW

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายบัณฑิต ไกรวิจิตร
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำแขนงวิชามานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ทุนการศึกษา	1.ทุนสนับสนุนการวิจัยประเภททั่วไปสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา กองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีงบประมาณ 2556 2.ปีงบประมาณ 2554 ทุนพัฒนาอาจารย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อศึกษาระดับปริญญาเอกภายในประเทศ ประจำปี 2554

ผลงานทางวิชาการ

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2559) รื้อสร้างวรรณกรรม “ภาพแทนชุมชนป่า” ใน *"ความหวัง กับจินตนาการทางมนุษยศาสตร์": รวมบทความจากการประชุมวิชาการระดับชาติเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ครั้งที่ 7*, บก. คงกฤช ไตรยวงค์ , ธนภาษ เดชพาวุฒิกุล, กรุงเทพฯ: สกว.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2559) "ตัวตนคนพลัดถิ่น:ผู้ลี้ภัยชาวคาเร็นนีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน," ใน *“หนึ่งทศวรรษเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย*: แว่นตา อารมณ์ สังคม ความจริง, บก. สถาอานันท์ สุวรรณา และ สุรเดช โชติอุดมพันธ์: กรุงเทพฯ: สกว.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2557) “อัตลักษณ์สันโดษจากความเป็นอื่น/ปัญหาความเป็นสารัตถะของอัตลักษณ์: แนวความคิดอัตลักษณ์ทางภาษาหลังอาณานิคมของ Jacque Derrida”. *ชุมทางอินโดจีน* 3(4): 9-21.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2557). “รื้อสร้างวรรณกรรม “ภาพแทนชุมชนป่า” บทความวิจัยอันเนื่องมาจากวิทยานิพนธ์ นำเสนอในงานประชุมวิชาการระดับชาติ*เวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ 7 หัวข้อ “ความกลัว ความหวัง จินตนาการ การเปลี่ยนแปลง”* ระหว่างวันที่ 23-24 มกราคม 2557, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ.นครศรีธรรมราช.

Ref. code: 25595424300118AUW

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2556). “ขอบข่ายแห่งความแตกต่าง”. *วารสารสงขลานครินทร์: ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.* 19(3): น. 267-75.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2556). “อัตลักษณ์สันโดษจากความเป็นอื่น ปัญหาความเป็นสารัตถะของอัตลักษณ์: แนวความคิดอัตลักษณ์ทางภาษาหลังอาณานิคมของ ‘Jacque Derrida’”. ใน *CONVERSATION WITH ASEAN DIFFRANCE: Security, Prosperity and Diversity*. ณ อาคารเรียนรวมเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษาบรมราชินีนาถ QS มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก, ศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, และ Faculty of Social Sciences and Humanities, Thang Long University, Vietnam.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2555). “*พิธีกรรมและศิลปะการละเล่นพื้นบ้านมลายูปาตานี: วัฒนธรรมลูกผสมกับสภาวะความเป็นสมัยใหม่อันแตกกระจาย*”. ทุนสนับสนุนวิจัยมูลนิธิเอเชียประเทศไทย (Asia Foundation).

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2555). “*วาทกรรมความเป็นอื่น: สำรวจแนวคิดหลังอาณานิคม*”. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2554). *"โครงการวิจัย วาทกรรมความเป็นคนอื่นในสังคม: ในกลุ่มแนวคิดหลังอาณานิคม”*. ทุนสนับสนุนวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2554). “*พิธีกรรมและศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน มลายูปาตานี: วัฒนธรรมลูกผสมกับสภาวะความเป็นสมัยใหม่อันแตกกระจาย*”. *รุไบยาต* 2(3): น. 219-49.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2553). “*เกิดมาเป็นนักฆ่า” ความย้อนแย้งของภาพยนตร์หลังสมัยใหม่แห่งสหรัฐอเมริกา*”. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* 6(1): น. 159-208.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2553). “*ภาพตัวแทนประชาคมแม่น้ำจังหวัดปราจีนบุรี: ความบิดเบี้ยวของการสร้างภาพตัวแทนชาวบ้านจากวิกฤติแม่น้ำปราจีนบุรี*”. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ* 4(2): น.103-34.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2552). “*การแสดงอัตลักษณ์พันทางของกลุ่มข้าวยำการละครในสังคมพหุปัตตานี*”. *วารสารรูสมิแล* 30(3): น. 52-57.

Ref. code: 25595424300118AUW

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2555). *“พิธีกรรมและศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน มลายูปาตานี: วัฒนธรรมลูกผสมกับสภาวะความเป็นสมัยใหม่อันแตกกระจาย”*. สัมมนาระดับชาติ “สภาวะความเป็นสมัยใหม่อันแตกกระจาย: การค้นหาประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมปาตานี” (Fragmented Modernities: The Quest for a Social and Cultural History of Patani), อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.

บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2552) *“ตัวตนคนพลัดถิ่น: ผู้ลี้ภัยชาวคาเร็นนีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน”*. ใน *ความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมในมนุษยศาสตร์*. เกษม เพ็ญภินันท์, บก.: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสำนักพิมพ์วิภาษา.

ประสบการณ์ทำงาน

2551 – ปัจจุบัน อาจารย์ประจำ แขนงวิชามานุษยวิทยา แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตนี

2545 – 2550 ศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2545-ผู้ช่วยเลขาธิการมูลนิธิเพื่อนช้าง

2541 ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ มูลนิธิเพื่อนช้าง

2540 หัวหน้าโครงการวิจัยช้างป่า ณ พื้นที่ป่าเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ มูลนิธิเพื่อนช้าง

2539 ผู้วิจัยภาคสนาม พืชผักและสมุนไพร และความหลากหลายทางชีวภาพป่า ณ ป่าภาคตะวันออกของประเทศไทย โครงการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพป่าตะวันออก โดย สกว.

2537 ผู้วิจัยภาคสนาม มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์

Ref. code: 25595424300118AUW